

Περιφέρεια Ηπείρου

Ενδιάμεση Διαχειριστική Αρχή Ηπείρου

Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης για την Περιφέρεια Ηπείρου

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΈΞΥΠΝΗΣ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	1
1 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΈΞΥΠΝΗΣ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ	3
2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ	11
2.1 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	11
2.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ	13
1.1.1 Γενικές τάσεις	13
1.1.2 Οικονομικά ενεργός πληθυσμός, απασχόληση και ανεργία	13
2.3 ΚΛΑΔΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ	16
1.1.3 Η επίδραση της κρίσης στην οικονομική διάρθρωση της Περιφέρειας	19
1.1.4 Επιχειρηματική δραστηριότητα	22
2.4 ΕΞΑΓΩΓΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	27
2.5 ΤΟΜΕΑΚΗ ΚΑΙ ΚΛΑΔΙΚΗ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ	30
2.5.1 Περιγραφή των κλάδων εξειδίκευσης	32
3 ΟΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ	44
3.1 ΔΑΠΑΝΕΣ ΓΙΑ ΈΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	44
3.2 ΑΙΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΩΝ ΕΥΡΕΣΙΤΕΧΝΙΑΣ	47
3.3 ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	47
3.3.1 Το μορφωτικό επίπεδο του ανθρώπινου δυναμικού	47
3.3.2 Απασχόληση σε Επιστήμη και Τεχνολογία	48
3.3.3 Προσωπικό στην Έρευνα και Ανάπτυξη	49
3.4 ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΈΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΕΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	51
3.4.1 Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων	51
3.4.2 Τ.Ε.Ι. Ηπείρου	59
3.4.3 Επιστημονικό και Τεχνολογικό Πάρκο Ηπείρου (Ε.ΤΕ.Π.Η.)	65
3.4.4 Κέντρο Επιχειρήσης & Καινοτομίας Ηπείρου (ΒΙC Ηπείρου)	69
3.4.5 Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας (ΜΕ.Κ.Δ.Ε.) του Ε.Μ.Π.	70
3.4.6 Κέντρο Τεχνολογικής Έρευνας Ηπείρου και Ιονίων Νήσων	72
3.4.7 Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας	72
3.4.8 Ακαδημία Εμπορικού Ναυτικού Ηπείρου (Α.Ε.Ν. Ηπείρου)	75
3.4.9 Βιομηχανική Περιοχή Ιωαννίνων (ΒΙ.ΠΕ. Ιωαννίνων)	75
3.4.10 Βιομηχανική Περιοχή Πρέβεζας (ΒΙ.ΠΕ. Πρέβεζας)	76
3.5 ΤΠΕ ΚΑΙ ΕΥΡΥΖΩΝΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ	76
4 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT	80
5. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΈΞΥΠΝΗΣ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ	92
Το όραμα της Περιφέρειας για την έξυπνη εξειδίκευση	92
5.1 Έξυπνη Εξειδίκευση στην Ήπειρο	92
5.2 Περιοχές και Δράσεις που προέκυψαν	95

1 Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης

Αφορά την Η έξυπνη εξειδίκευση δεν είναι κάτι νέο. Αντίθετα, είναι μια εκλέπτυνση και αναβάθμιση της υφιστάμενης μεθοδολογίας για τον προγραμματισμό διαρθρωτικών ταμείων. Βασίζεται σε 15 χρόνια εμπειρίας στην υποστήριξη στρατηγικών καινοτομίας στις περιφέρειες, και την οικονομική σκέψη πρώτης γραμμής από μείζονες διεθνείς θεσμούς όπως η Διεθνής Τράπεζα, ο ΟΟΣΑ και το ΔΝΤ. Οι πιο προηγμένες περιφέρειες συμμετέχουν ήδη σε παρεμφερείς στρατηγικές ασκήσεις, όπως υπογραμμίζεται από την πρωτοβουλία «Περιφέρειες για την οικονομική αλλαγή» ή το Περιφερειακό παρατηρητήριο καινοτομίας. Το νέο είναι ότι οι στρατηγικές τίθενται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως προϋπόθεση για τη χρηματοδότηση από το νέο ΕΣΠΑ (ΣΕΣ). Τα Κράτη Μέλη και οι περιφέρειες της ΕΕ πρέπει να έχουν θεσπίσει στρατηγικές RIS3 πριν εγκριθούν τα επιχειρησιακά τους προγράμματα που υποστηρίζουν αυτές τις επενδύσεις.

Η οικονομία της Έξυπνης Εξειδίκευσης

Η έξυπνη εξειδίκευση δεν πρέπει να συνδέεται με τη στρατηγική μιας απλής βιομηχανικής εξειδίκευσης ενός συγκεκριμένου τομέα τουρισμού ή αλιείας (για να πάρουμε δύο τομείς χαμηλής τεχνολογίας σαν παράδειγμα). Αντίθετα, η έξυπνη εξειδίκευση σχετίζεται με την Ε&Α και την καινοτομία και μπορεί να προτείνει ότι μια περιφέρεια θα έπρεπε να εξειδικευτεί σε Ε&Α και στην καινοτομία στο τομέα του τουρισμού και της αλιείας. Αυτό σημαίνει ότι η έξυπνη εξειδίκευση είναι μια διαδικασία που αντιμετωπίζει τις χαμένες ή αδύναμες συνδέσεις μεταξύ της Ε&Α και των πόρων/δραστηριοτήτων της καινοτομίας από τη μια, και των τομεακών δομών της οικονομίας από την άλλη.

Ένα σημείο κλειδί είναι ότι η έξυπνη εξειδίκευση δεν ασχολείται μόνο με τις 'καλύτερες' και τις πιο προηγμένες τεχνολογικά περιφέρειες. Αντίθετα, αυτή η έννοια παρέχει στρατηγικές και ρόλους για κάθε περιφέρεια. Η ιδέα βασίζεται στο γεγονός, ότι δεν υπάρχει μία διάσταση όσον αφορά την Ε&Α και την καινοτομία. Για παράδειγμα, υπάρχουν πολλών ειδών παραγωγικές και δυνητικά επωφελείς δραστηριότητες εκτός από την ανακάλυψη της θεμελιώδους γνώσης που είναι απαραίτητη για την ανάπτυξη των Τεχνολογιών (και εργαλείων) Γενικής Χρήσης (ΤΓΧ). Υπάρχουν, για την ακρίβεια, διαφορετικές λογικές ή επίπεδα καινοτομιών.

Κάποιες περιοχές μπορούν, πράγματι, να εξειδικευτούν στην εφεύρεση των ΤΓΧ ενώ άλλες θα πρέπει να επενδύσουν στη συνεφεύρεση των εφαρμογών που θα αντιμετωπίζουν συγκεκριμένα προβλήματα ποιότητας και παραγωγικότητας σε έναν ή περισσότερους σημαντικούς τομείς των οικονομιών τους. Η συνεφεύρεση αποκτά μια ιδιαίτερη αξία επειδή σημαίνει ότι κάθε πράξη υιοθέτησης ορισμένων ΤΠΕ (ή οποιασδήποτε άλλης γενικής τεχνολογίας), με σκοπό την βελτίωση της λειτουργικής αποτελεσματικότητας ή της ποιότητας των προϊόντων σε ένα συγκεκριμένο τομέα/βιομηχανία ή υπηρεσία, δεν είναι σε καμία περίπτωση μια απλή διαδικασία. Οι εφαρμογές των ΤΠΕ δεν είναι έτοιμες και 'δεν περιμένουν στο ράφι' τους καινούριους χρήστες. Η συνεφεύρεση εφαρμογών συνήθως περιλαμβάνει ισχυρές δόσεις Ε&Α, σχεδιασμού και επανασχεδιασμού, για παράδειγμα, μια συλλογή δραστηριοτήτων με κίνητρο τη γνώση. Η έξυπνη εξειδίκευση, επομένως, συνεπάγεται την απόρριψη την αρχής του κάθετου διαχωρισμού της εργασίας ανάμεσα στους παραγωγούς της γνώσης και στους χρήστες της γνώσης (ντόπιους ή μή).

Η Επιχειρηματική Ανακάλυψη

Η έξυπνη εξειδίκευση αποτελεί μια επιχειρηματική διαδικασία ανακάλυψης που αποκαλύπτει αυτά που κάνει ή μπορεί να κάνει μια περιφέρεια ή χώρα καλύτερα από τις υπόλοιπες, σε όρους Ε&Α και καινοτομίας. Είναι σημαντική προκειμένου να γίνει ξεκάθαρη η διαφορά ανάμεσα στην προσέγγιση της έξυπνης εξειδίκευσης και σε προσεγγίσεις παλαιότερων στρατηγικών που προϋποθέτουν ότι συγκεντρωτικές διαδικασίες σχεδιασμού είναι το μοναδικό μέσο για να αναγνωριστούν οι προτεραιότητες βιομηχανικής ανάπτυξης.

Η επιχειρηματική γνώση δεν περιλαμβάνει απλώς επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις. Συνδυάζει και συνδέει γνώσεις επιστήμης, τεχνολογίας και μηχανικής, με γνώσεις εμπορικών δυνατοτήτων ανάπτυξης, πιθανών ανταγωνιστών καθώς και ενός ολοκληρωμένου συστήματος καταχωρήσεων και υπηρεσιών που χρειάζονται για να ξεκινήσει μια νέα δραστηριότητα. Η σύνθεση και η ενοποίηση όλης αυτής της γνώσης, η οποία αρχικά είναι διασκορπισμένη και κατακερματισμένη, δημιουργεί ένα όραμα και οδηγεί στην τελική απόφαση της ανάληψης δράσης. Είναι αυτό το είδος της γνώσης που πρέπει να ενεργοποιηθεί, να κινητοποιηθεί και να υποστηριχθεί σαν το βασικό συστατικό μιας διαδικασίας έξυπνης εξειδίκευσης.

Η έξυπνη εξειδίκευση είναι θεμελιωδώς βασισμένη στην επιχειρηματική ανακάλυψη. Οι επιχειρηματίες, με την ευρεία έννοια (εταιρείες, ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα, ανεξάρτητοι εφευρέτες και καινοτόμοι), είναι σε πλεονεκτική θέση όσον αφορά την ανακάλυψη κλάδων E&A και καινοτομίας στους οποίους κάθε περιφέρεια έχει τις μεγαλύτερες πιθανότητες να πετύχει με τις υπάρχουσες δυνατότητες και παραγωγικά αγαθά. Για πολλές περιφέρειες και χώρες ισχύει ότι οι πιο σημαντικές 'καινοτομίες' δεν είναι τεχνικές αλλά αντίθετα, συνίστανται στην αποκάλυψη ενός συγκεκριμένου επαγγελματικού προσανατολισμού που θα έπρεπε τη δεδομένη στιγμή να επιδιωχθεί με κατευθυνόμενες εφευρετικές και καινοτομικές δραστηριότητες. Συνεπάγεται επομένως μια πρωτότυπη ένωση της υπάρχουσας επιστημονικής και τεχνικής γνώσης με τους βιομηχανικούς πόρους και τις δυνατότητες μιας συγκεκριμένης περιφέρειας.

Πληροφόρηση & λάθη συντονισμού και πολιτικής

Το βασικό ζήτημα που πρέπει να απαντηθεί σε επίπεδο πολιτικής δεν είναι το «τι να κάνουμε» αλλά το «πώς θα βοηθήσουμε τους επιχειρηματικούς φορείς να ανακαλύψουν τι να κάνουν και πώς να εφαρμόσουν τη στρατηγική σύμφωνα με όσα έχουν διαπιστώσει». Οι φορείς χάραξης πολιτικής πρέπει να επιτρέπουν και να βοηθούν τους επιχειρηματικούς φορείς να βρουν το δικό τους δρόμο με μια αποκεντρωμένη διαδικασία και μετά να παρατηρούν προσεκτικά τι συμβαίνει. Επίσης, πρέπει να συγκεντρώνουν τις αποκεντρωμένες πληροφορίες που δημιουργούνται από τα επιχειρηματικά πειράματα και τις ανακαλύψεις, να επεξεργάζονται τα αποτελέσματα και να βοηθούν τα πιο υποσχόμενα σχέδια να αναπτυχθούν. Το ζήτημα της βασικής στρατηγικής είναι να αναγνωριστούν οι δομικές συνθήκες και πολιτικές σε μια συγκεκριμένη περιφέρεια που αυξάνουν τις πιθανότητες να εμφανιστεί και να επιβιώσει ένας ή και περισσότεροι βιομηχανικοί τομείς (ή/και τομείς υπηρεσιών) μέσα στα επόμενα 20 χρόνια.

‘Από τα πάνω προς τα κάτω’ ή ‘από τα κάτω προς τα πάνω’: ένα ψεύτικο δίλλημα

Η διαδικασία της πολιτικής είναι περίπλοκη: από τη μια, η αρχή της επιχειρηματικής ανακάλυψης είναι αναγκαία αλλά από την άλλη, οι περιορισμοί που τίθενται από αυτή δε θα πρέπει να χρησιμοποιούνται για να δικαιολογήσουν τη συρρίκνωση της πολιτικής στόχευσης προκειμένου να αποκλείσουν όλες τις κυβερνητικές πράξεις σαν «οδηγίες από την κορυφή προς τη βάση», πράξεις επιζήμιες στην ‘από τα κάτω προς τα πάνω’ λογική της επιχειρηματικής ανακάλυψης. Αυτό το γνωστό δίλλημα είναι το ίδιο πηγή καταστροφικών περιορισμών, επειδή αποτυγχάνει τελείως να συλλάβει τόσο τις οικονομικές απαιτήσεις όσο και την πολιτική λογική της έξυπνης εξειδίκευσης σαν διαδικασία ανάπτυξης. Τα προγράμματα πολιτικής που ενισχύουν την έξυπνη εξειδίκευση πρέπει να είναι πιο μελετημένα και να μην περιορίζονται σε αυτό το δίλλημα. Πρέπει να διακατέχονται από μια αμφίδρομη, επαναληπτική δυναμική, κατά την οποία παίρνονται κυβερνητικά μέτρα για:

- να προσδιοριστούν οι επιχειρηματικές ανακαλύψεις
- να υποστηριχθούν και πιθανώς να δρομολογηθούν αυτές οι πρωτοβουλίες σε συγκεκριμένες κατευθύνσεις μέσω ποικίλων κινητήριων μηχανισμών, συμπεριλαμβανομένων και επιχορηγήσεων υπό όρους
- να παρακολουθούν και να αξιολογούν – σε αλληλεπίδραση με ενδιαφερομένους φορείς από τον ιδιωτικό τομέα και ανεξάρτητους οργανισμούς – την πρόοδο των ‘πειραματισμών’ και με αυτό τον τρόπο
- να διαδίδουν και να καθοδηγήσουν το σχηματισμό ενός κοινού στρατηγικού οράματος, ενός μελλοντικού σχεδίου εκμετάλλευσης των ευκαιριών που αναδύονται για εξειδίκευση σε μια περιφέρεια

- να αναγνωρίσουν και αντιμετωπίσουν πιθανά λάθη συντονισμού, έτσι ώστε κάποιες ανακαλύψεις να μπορούν να πραγματοποιούνται σε μια σταθερή βάση για την περιφερειακή (τοπική) οικονομική ανάπτυξη
- να παρακολουθούν και να επανεκτιμούν το βαθμό στον οποίο το κοινό στρατηγικό όραμα υλοποιείται, την αποτελεσματικότητα των μέτρων για την αντιμετώπιση των αποτυχιών συντονισμού, τον αντίκτυπο στην οικονομία της περιφέρειας και τη βιωσιμότητα της ανάπτυξης χωρίς τη συνεχή στήριξη του δημοσίου χρήματος.

Το πλαίσιο πολιτικής της έξυπνης εξειδίκευσης

Η Ευρώπη και η Ελλάδα αντιμετωπίζουν μεγάλες οικονομικές προκλήσεις που απαιτούν μια φιλόδοξη οικονομική πολιτική για τον 21ο αιώνα. Η ΕΕ έχει θέσει το όραμά της για την κοινωνική οικονομία της αγοράς στο πλαίσιο της στρατηγικής για την Ευρώπη 2020, το οποίο στοχεύει στην αντιμετώπιση των διαρθρωτικών αδυναμιών μας μέσα από την πρόοδο σε τρεις αλληλοενισχυόμενες προτεραιότητες:

- τη βασισμένη στη γνώση έξυπνη ανάπτυξη και την καινοτομία
- την αειφόρο ανάπτυξη, την προώθηση μιας πιο αποδοτικής στη χρήση πόρων, πιο πράσινης και ανταγωνιστικής οικονομίας και
- την χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, την προώθηση μιας οικονομίας υψηλής απασχόλησης μέσω της εξασφάλισης οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής

Η αύξηση των επενδύσεων στην έρευνα, την καινοτομία και την επιχειρηματικότητα βρίσκεται στο επίκεντρο της στρατηγικής για την Ευρώπη 2020 και αποτελεί ένα σημαντικό μέρος της απάντησης της Ευρώπης στην οικονομική κρίση. Κατά συνέπεια, υπάρχει μια στρατηγική και ολοκληρωμένη προσέγγιση για την καινοτομία που μεγιστοποιεί ευρωπαϊκό, εθνικό και περιφερειακό δυναμικό έρευνας και καινοτομίας. Αυτός είναι ο λόγος που η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε την 'Ένωση Καινοτομίας' ως τμήμα της στρατηγικής για την Ευρώπη 2020, σαν μια κεντρική πρωτοβουλία. Η Ένωση Καινοτομίας παρουσιάζει μια ολοκληρωμένη στρατηγική για την καινοτομία έτσι ώστε να ενισχύσει την ικανότητα της Ευρώπης να επιτύχει έξυπνη, βιώσιμη και -χωρίς αποκλεισμούς- ανάπτυξη και να τονίσει την έννοια της έξυπνης εξειδίκευσης ως μέσο για την επίτευξη αυτών των στόχων. Η 'Ψηφιακή Ατζέντα για την Ευρώπη' αποτελεί, επίσης, μια εμβληματική πρωτοβουλία. Είναι, με τη σειρά της, τμήμα της στρατηγικής για την Ευρώπη 2020 και έχει ως στόχο την επίτευξη βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης και την αποκομιδή κοινωνικού οφέλους από τις Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ). Η πρωτοβουλία της Ψηφιακής Ατζέντας για την Ευρώπη αφορά, ως εκ τούτου, όλες τις περιφέρειες και τις πόλεις, καθώς επικεντρώνεται σε ένα βασικό στοιχείο για το σχεδιασμό των στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης. Η έννοια της έξυπνης εξειδίκευσης έχει επίσης προωθηθεί από την Ανακοίνωση 'Η συμβολή της Περιφερειακής πολιτικής στην έξυπνη ανάπτυξη στο πλαίσιο της στρατηγικής Ευρώπη 2020'. Στο έγγραφο αυτό η Επιτροπή ενθαρρύνει το σχεδιασμό των εθνικών/ περιφερειακών στρατηγικών έρευνας και καινοτομίας για την έξυπνη εξειδίκευση, ως μέσο για την παροχή μιας στρατηγικής και ολοκληρωμένης προσέγγισης για την αξιοποίηση του δυναμικού για την έξυπνη ανάπτυξη και την οικονομία της γνώσης σε όλες τις περιφέρειες.

Η έξυπνη εξειδίκευση έχει επίσης υποστηριχθεί σθεναρά από την Ομάδα Εμπειρογνομόνων για τις «Συνέργειες» που συστάθηκε από τη Γενική Διεύθυνση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Έρευνα και την Καινοτομία. Υποστηρίζεται ότι η έννοια της έξυπνης εξειδίκευσης είναι ένα σημαντικό μέσο για την εξασφάλιση συνεργιών μεταξύ του 'Ορίζοντα 2020' και των διαρθρωτικών ταμείων προς όφελος της ανάπτυξης των δυνατοτήτων και της παροχή μιας κλίμακας αριστείας. Στο πλαίσιο της στρατηγικής για την Ευρώπη 2020, η έξυπνη εξειδίκευση προκύπτει ως βασικό στοιχείο των τοπικών πολιτικών για την καινοτομία, και μπορεί να οριστεί ως ακολούθως:

Ο ορισμός των RIS3

Είναι οι εθνικές / περιφερειακές στρατηγικές έρευνας και καινοτομίας για την έξυπνη εξειδίκευση που αποτελούν ολοκληρωμένες- τοπικά προσανατολισμένες – ατζέντες οικονομικού μετασχηματισμού και που αφορούν σε πέντε σημαντικά ζητήματα:

1. Εστιάζουν την υποστηρικτική πολιτική και τις επενδύσεις σε κομβικές εθνικές / περιφερειακές προτεραιότητες, προκλήσεις και ανάγκες για ανάπτυξη βασισμένη στη γνώση, συμπεριλαμβανομένων των μέτρων που συσχετίζονται με τις ΤΠΕ
2. Βασίζονται στα συνατά σημεία κάθε χώρας/περιφέρειας , στα ανταγωνιστικά τους πλεονεκτήματα και στις δυνατότητες για αριστεία
3. Υποστηρίζουν την τεχνολογική όσο και την πρακτικά εφαρμοσμένη καινοτομία και στοχεύουν στην τόνωση των επενδύσεων από τον ιδιωτικό τομέα
4. Εμπλέκουν πλήρως τους ενδιαφερόμενους φορείς και ενθαρρύνουν την καινοτομία και τον πειραματισμό
5. Είναι τεκμηριωμένες και περιλαμβάνουν συστήματα παρακολούθησης και αξιολόγησης

Η προσέγγιση RIS3 σχετίζεται, επίσης, με τις τρεις προτεραιότητες της στρατηγικής για την Ευρώπη 2020, δηλαδή την έξυπνη, βιώσιμη και περιεκτική ανάπτυξη. Πρώτα απ' όλα, η έξυπνη εξειδίκευση αφορά στο μέλλον της Ευρώπης, διότι η ανάπτυξη μιας οικονομίας που βασίζεται στη γνώση και την καινοτομία αποτελεί θεμελιώδη πρόκληση για την ΕΕ στο σύνολό της. Δεύτερον, η έξυπνη εξειδίκευση σχετίζεται με την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης, αφού απαιτείται μια σημαντική προσπάθεια για την καινοτομία καθώς και σημαντικές επενδύσεις για τη μετάβαση σε μια οικονομία αποδοτικής χρήσης των πόρων και χαμηλών εκπομπών άνθρακα, που να προσφέρει ευκαιρίες στις εγχώριες και διεθνείς αγορές. Τέλος, η έξυπνη εξειδίκευση συμβάλλει στην ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς μεταξύ και εντός των περιφερειών, αφού ενισχύει την εδαφική συνοχή και επιτυγχάνει διαρθρωτικές αλλαγές, δημιουργώντας οικονομικές ευκαιρίες και επενδύοντας στην ανάπτυξη δεξιοτήτων, στις καλύτερες θέσεις εργασίας και στην κοινωνική καινοτομία.

Αυτός ο ενσωματωμένος ρόλος της έξυπνης εξειδίκευσης στο πλαίσιο της πολιτικής για την Ευρώπη 2020 έχει επισημανθεί από το Συμβούλιο της ΕΕ στα συμπεράσματά του σχετικά με την Ένωση Καινοτομίας. Το Συμβούλιο τόνισε τη σημασία «της έννοιας της 'έξυπνης εξειδίκευσης', με την κάθε περιφέρεια να βασίζεται στις δικές της δυνάμεις, για να καθορίσει προτεραιότητες στις εθνικές και περιφερειακές στρατηγικές καινοτομίας, καθώς και στη διασυνοριακή συνεργασία όπου αυτό είναι δυνατό» και κάλεσε την Επιτροπή «να συμβουλεύει τα Κράτη μέλη προς την κατεύθυνση μιας πιθανής βελτίωσης της απόδοσης των εθνικών συστημάτων καινοτομίας τους και μέσω της εφαρμογής στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης».

Επιπλέον, η προσέγγιση RIS3 είναι συνεπής με τους στόχους και τα εργαλεία της πολιτικής για τη συνοχή της ΕΕ, προωθώντας την ανάπτυξη και την απασχόληση στις χώρες της ΕΕ και στις περιφέρειες. Προτείνει μια στρατηγική και ένα παγκόσμιο ρόλο για κάθε εθνική και περιφερειακή οικονομία, όπου συμπεριλαμβάνονται τόσο τις πρωτοπόρες όσο και τις λιγότερο προηγμένες περιοχές. Αγκαλιάζει μια ευρύτερη έννοια της καινοτομίας, δεν συμπεριλαμβάνει μόνο τις επενδύσεις στον τομέα της έρευνας ή στον τομέα της μεταποίησης, αλλά και την οικοδόμηση της ανταγωνιστικότητας μέσω της δημιουργικής βιομηχανίας, την κοινωνικής καινοτομίας και της καινοτομίας των υπηρεσιών, των νέων επιχειρηματικών μοντέλων και της εφαρμοσμένης καινοτομίας. Όλες οι περιφέρειες μπορούν να διαδραματίσουν ένα ρόλο στην οικονομία της γνώσης, με την προϋπόθεση ότι μπορούν να εντοπίσουν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα, τις δυνατότητες και τη φιλοδοξία για αριστεία σε συγκεκριμένους τομείς ή τμήματα της αγοράς. Επίσης, η έννοια της έξυπνης εξειδίκευσης σχετίζεται με και υποστηρίζει τους βασικούς μεταρρυθμιστικούς στόχους των προτάσεων για την πολιτική συνοχής της ΕΕ 2014-2020, που δημοσιεύθηκαν τον Οκτώβριο του 2011:

- επίτευξη των στόχων της στρατηγικής για την Ευρώπη 2020 για έξυπνη, βιώσιμη και περιεκτική ανάπτυξη
- ενίσχυση της απόδοσης των πολιτικών και έμφαση στα αποτελέσματα
- μεγιστοποίηση του αντίκτυπου της κοινοτικής χρηματοδότησης μέσω της θεματικής συγκέντρωσης

Η έξυπνη εξειδίκευση έχει μια στρατηγική και κεντρική λειτουργία στο πλαίσιο της νέας Πολιτικής για τη Συνοχή αφού είναι ένα βασικό μέσο για την εξασφάλιση της συμβολής της Πολιτικής Συνοχής στους στόχους που έχει θέσει η Ευρώπη 2020 για θέσεις εργασίας και ανάπτυξη. Στο πλαίσιο της νέας Πολιτικής Συνοχής, η έξυπνη εξειδίκευση έχει προταθεί ως μια «εκ των προτέρων προϋπόθεση». Αυτό σημαίνει ότι τα κάθε Κράτος-μέλος και περιφέρεια πρέπει να έχει έτοιμη μια

καλοσχεδιασμένη στρατηγική, ώστε να μπορέσει να λάβει οικονομική στήριξη από την ΕΕ μέσω των διαρθρωτικών ταμείων για τα σχεδιαζόμενα μέτρα καινοτομίας. Οι όροι αυτοί αφορούν ειδικά δύο από τους 11 θεματικούς στόχους του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ):

- την ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας (στόχος Ε&Κ)
- τη βελτίωση της πρόσβασης και της χρήσης της ποιότητας των ΤΠΕ (στόχος ΤΠΕ).

Ομοίως, η ίδια προϋπόθεση ισχύει και για την πρώτη θεματική (‘Πρωώθηση της μεταφοράς γνώσεων και καινοτομίας στη γεωργία, στη δασοκομία και στις αγροτικές περιοχές’) από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ). Στο πλαίσιο αυτό, είναι ζήτημα ζωτικής σημασίας να κατανοήσουμε το έντονο στοιχείο της διαδικασίας της έξυπνης εξειδίκευσης και τον κυρίαρχο ρόλο που καλούνται να διαδραματίσουν οι διάφοροι φορείς καινοτομίας και οι επιχειρηματίες σε αυτή τη διεργασία σε κάθε κράτος μέλος και περιφέρεια. Η γνώση και η δέσμευση τους είναι το κλειδί για τον εντοπισμό εκείνων των τομέων προτεραιότητας και των -βασισμένων στη γνώση- επενδύσεων που είναι πιθανότερο να προσφέρουν ανάπτυξη και απασχόληση στις περιφέρειες. Και δεν είναι μόνο η ενισχυμένη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων φορέων και η ισχυρή εσωτερική διασύνδεση που μετράει, αλλά η έξυπνη εξειδίκευση οδηγεί, επίσης, τις περιφέρειες προς μια πιο στρατηγική διασυννοριακή και διαπεριφερειακή συνεργασία για την επίτευξη περισσότερων κρίσιμων δυνατοτήτων και ποικιλομορφίας.

Τελευταίο, αλλά εξίσου σημαντικό: θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στη σημασία της παρακολούθησης και αξιολόγησης αυτών των στρατηγικών, που παρέχουν τη σύνδεση μεταξύ της έξυπνης εξειδίκευσης και του στόχου της ενίσχυσης του προσανατολισμού των αποτελεσμάτων των διαρθρωτικών ταμείων γενικότερα. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι στις προϋποθέσεις της έξυπνης εξειδίκευσης αναφέρεται ρητά η ανάγκη οι στρατηγικές RIS3 να περιλαμβάνουν ένα σύστημα παρακολούθησης και επανεξέτασης.

Είναι εξαιρετικά σημαντικό για την πολιτική συνοχής να επιλέξει κανείς τους κατάλληλους δείκτες αποτελεσμάτων στο επίπεδο της στρατηγικής της έξυπνης εξειδίκευσης, καθώς αυτό είναι απαραίτητο για να εξασφαλιστεί ότι όλα τα κίνητρα και οι θέσεις των φορέων είναι σωστά ευθυγραμμισμένα και ότι η πολιτική μπορεί να παρακολουθείται αναλόγως και να προσαρμόζεται όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο, δημιουργώντας ένα αποτελεσματικό κύκλο μάθησης της πολιτικής. Όπως αναφέρεται στην πέμπτη έκθεση για τη συνοχή, «το σημείο εκκίνησης για μια προσέγγιση προσανατολισμένη στα αποτελέσματα είναι ο εκ των προτέρων καθορισμός σαφών και μετρήσιμων στόχων και δεικτών αποτελεσμάτων».

Η έννοια της έξυπνης εξειδίκευσης είναι τελικά ‘έξυπνη’ για δύο βασικούς λόγους:

Πρώτον, συνδέει την έρευνα και την καινοτομία με την οικονομική ανάπτυξη με νέους τρόπους, όπως είναι η επιχειρηματική διαδικασία της ανακάλυψης και ο καθορισμός των προτεραιοτήτων από τους φορείς χάραξης πολιτικής σε στενή συνεργασία με τους τοπικούς φορείς.

Δεύτερον, αυτή η διαδικασία διεξάγεται με το βλέμμα στραμμένο στον έξω κόσμο, ωθώντας τις περιφέρειες να είναι φιλόδοξες αλλά και ρεαλιστικές ως προς το τι μπορούν να επιτύχουν, ενώ συνδέει τα τοπικά περιουσιακά στοιχεία και δυνατότητες με εξωτερικές πηγές γνώσης και αλυσίδες παραγωγής προστιθέμενης αξίας. Ωστόσο, ενώ κάθε περιφερειακή ή εθνική στρατηγική θα μοιράζεται κοινά χαρακτηριστικά, η ‘τοπική προσέγγιση’ μας δείχνει ότι η κατανόηση του τοπικού πλαισίου είναι ζωτικής σημασίας για την επιτυχή σχεδιασμό τους.

Ο Σχεδιασμός των Στρατηγικών Έρευνας και Καινοτομίας (RIS3)

Η εθνική / περιφερειακή στρατηγική έρευνας και καινοτομίας για την έξυπνη εξειδίκευση μπορεί να θεωρηθεί ως μία ατζέντα οικονομικού μετασχηματισμού. Στις παραγράφους που ακολουθούν σκιαγραφείται μία απλή προσέγγιση των RIS3 που αποτελείται από έξι στάδια, όπου τα προαναφερθέντα κύρια στοιχεία ανασυντίθενται στο πλαίσιο μιας δομής λογικού σχεδιασμού για μία RIS3. Τα έξι στάδια ορίζονται ως εξής:

1. Ανάλυση του περιφερειακού πλαισίου και των δυνατοτήτων για καινοτομία

2. Δημιουργία μίας άρτιας και περιεκτικής δομής διακυβέρνησης
3. Δημιουργία κοινού οράματος για το μέλλον της περιφέρειας
4. Επιλογή περιορισμένου αριθμού προτεραιοτήτων για την περιφερειακή ανάπτυξη
5. Δημιουργία του κατάλληλου μείγματος πολιτικών
6. Ενσωμάτωση μηχανισμών παρακολούθησης και αξιολόγησης

Αυτά τα έξι στάδια μπορούν να εφαρμοστούν διαδοχικά, με τη σειρά που παρουσιάζονται πιο πάνω. Ωστόσο, είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι είναι πιθανόν να παρουσιαστούν χρονικές επικαλύψεις όταν νέοι συντελεστές θα εισέρχονται στη διαδικασία, καινούργιες μελέτες θα φέρνουν στο φως ανεκμετάλλευτο δυναμικό, είτε όταν εν εξελίξει έργα θα παρουσιάζουν αποτελέσματα που δύνανται να διαφοροποιήσουν το βασικό πλαίσιο κατά τη διάρκεια της διαδικασίας. Ως εκ τούτου, τα στάδια αυτά δεν πρέπει να θεωρηθούν ξεχωριστά και αυτόνομα, αλλά αλληλεπιδρώντες συντελεστές ενός ολοκληρωμένου συστήματος σχεδιασμού, του οποίου ο τρόπος εφαρμογής εξαρτάται από την ιδιαιτερότητα του περιφερειακού πλαισίου.

Για τις περιφέρειες που έχουν ήδη προχωρήσει, όσον αφορά στον καθορισμό και την υιοθέτηση μιας στρατηγικής για την Καινοτομία, ο σκοπός μιας RIS3 δεν είναι να ξεκινήσει μια νέα διαδικασία από το μηδέν, αλλά να αξιοποιήσει τα επιτεύγματα και να ενισχύσει περαιτέρω τα στοιχεία που δεν έχουν ακόμη αναπτυχθεί επαρκώς: την εξωστρεφή προοπτική, την εστίαση σε συγκεκριμένες προτεραιότητες, το συντελεστή αξιολόγησης που σχετίζεται με τις ικανότητες εκμάθησης της πολιτικής κ.λπ.

Βήμα 1ο - Ανάλυση του περιφερειακού πλαισίου και των δυνατοτήτων για την καινοτομία

Η Στρατηγική Έρευνας και Καινοτομίας (RIS3) πρέπει να βασίζεται στη σωστή ανάλυση της περιφερειακής οικονομίας, της κοινωνίας και της δομής της καινοτομίας, με σκοπό την εκτίμηση τόσο των υφιστάμενων προσόντων όσο και των προοπτικών για μελλοντική ανάπτυξη. Η κοινή αρχή, που είναι κεντρική σε τέτοιες αναλύσεις είναι η υιοθέτηση μιας ευρείας προσέγγισης της καινοτομίας που θα εκτείνεται σε όλες τις οικονομικές δραστηριότητες και θα εμπλέκει πολλούς τομείς της κοινωνίας των πολιτών.

Η ανάλυση θα πρέπει να καλύπτει τρεις βασικές διαστάσεις:

- Περιουσιακά στοιχεία της περιφέρειας, όπως οι τεχνολογικές υποδομές
- διασυνδέσεις με τον υπόλοιπο κόσμο και τη θέση της περιφέρειας στην Ευρωπαϊκή και την παγκόσμια οικονομία, και
- τη δυναμική του επιχειρηματικού περιβάλλοντος

Βήμα 2 – Διακυβέρνηση: Διασφάλιση της συμμετοχής και της ιδιοκτησίας (ξεχωριστό παραδοτέο)

Το γεγονός ότι η RIS3 βασίζεται σε μια ευρεία οπτική της καινοτομίας, συνεπάγεται αυτομάτως ότι οι ενδιαφερόμενοι φορείς διαφορετικών ειδών και επιπέδων θα πρέπει κι αυτοί να συμμετέχουν εκτενώς στο σχεδιασμό της. Το πλέον συνηθισμένο, τριμερές μοντέλο διακυβέρνησης (το λεγόμενο μοντέλο Τριπλού Έλικα) το οποίο βασίζεται στη συμμετοχή της βιομηχανίας, των εκπαιδευτικών και ερευνητικών ιδρυμάτων και της κυβέρνησης δεν είναι πλέον αρκετό στο πλαίσιο της έξυπνης εξειδίκευσης.

Στο σχεδιασμό μιας RIS3 είναι αναγκαίο να εμπλακούν: οι χρήστες της καινοτομίας, οι ομάδες που εκπροσωπούν την πλευρά της ζήτησης και οι καταναλωτές. Εν ολίγοις, αυτό σημαίνει ότι το μοντέλο διακυβέρνησης εμπερικλείει τόσο την αγορά όσο και την κοινωνία των πολιτών. Όταν έρθει η κρίσιμη στιγμή που θα πρέπει να ληφθούν αποφάσεις για τις στρατηγικές προτεραιότητες, τότε μια πραγματικά περιεκτική δομή διακυβέρνησης της RIS3 θα πρέπει να είναι σε θέση να αποτρέψει την κυριαρχία ομάδων με ιδιαίτερο ενδιαφέρον, ισχυρών λόμπι ή μεγάλων περιφερειακών φορέων.

Προκειμένου να εξασφαλισθεί ότι όλα τα εμπλεκόμενα μέρη κατέχουν και μοιράζονται τη στρατηγική, τα συστήματα διακυβέρνησης θα πρέπει να επιτρέπουν τη 'συλλογική ηγεσία', πράγμα που σημαίνει ότι οι ιεραρχίες στη διαδικασία λήψης αποφάσεων θα πρέπει να είναι αρκετά ευέλικτες ώστε να επιτρέπουν σε κάθε μετέχοντα να έχει έναν πιο ουσιαστικό ρόλο και να μπορεί να παίρνει πρωτοβουλίες σε συγκεκριμένες φάσεις του σχεδιασμού της RIS3, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά του συμμετέχοντος, το υπόβαθρο, και τις ικανότητές του.

Σε περίπτωση που οι εταίροι είναι πολλοί και διαφορετικοί, πιθανόν να είναι πολύ δύσκολο για αυτούς να βρουν το δικό τους τρόπο συνεργασίας και να διαχειριστούν αντιπαράθεσεις που μπορεί να προκύψουν. Για να αντιμετωπισθεί αυτό το ενδεχόμενο οι φορείς διακυβέρνησης της RIS3 θα πρέπει να περιλαμβάνουν 'ειδικά εργαλεία' δηλαδή άτομα ή οργανισμούς με διεπιστημονική γνώση ή αποδεδειγμένη εμπειρία στην αλληλεπίδραση με διαφορετικούς φορείς και οι οποίοι να μπορούν να βοηθήσουν στη διαμόρφωση της διαδικασίας. Η δομή διακυβέρνησης θα πρέπει να περιλαμβάνει μια ειδική Διευθύνουσα ομάδα ή μια Ομάδα Διαχείρισης, μια Ομάδα Διαχείρισης της Γνώσης ή ένα 'Mirror Group'. Επίσης, η δομή της Διακυβέρνησης θα πρέπει να επιτρέπει τη σύσταση και λειτουργία θεματικών και ειδικών ομάδων εργασίας.

Βήμα 3 – Επεξεργασία ενός καθολικού οράματος για το μέλλον της περιφέρειας

Για τη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου σχεδίου που θα αφορά την περιφερειακή οικονομία, την κοινωνία και το περιβάλλον και που μοιράζονται όλοι οι συμμετέχοντες φορείς, θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν αναλυτικά στοιχεία. Το σχέδιο αποτελεί τη βάση για τη δημιουργία ενός οράματος που θα αφορά τη θέση της περιφέρειας μελλοντικά, τους κύριους στόχους της και τη σημασία αυτών.

Προκειμένου να εξασφαλιστεί η εμπλοκή των φορέων στη διαδικασία, πράγμα ιδιαίτερα δύσκολο δεδομένου ότι η εφαρμογή της RIS3 είναι μια μακροχρόνια διαδικασία, είναι κρίσιμη η ύπαρξη ενός σαφούς και κοινού οράματος περιφερειακής ανάπτυξης. Ένα στοιχείο που συνδέεται στενά με τη διαμόρφωση ενός αποτελεσματικού οράματος είναι η επικοινωνία στο πλαίσιο της RIS3. Τόσο κατά τη διάρκεια της διαδικασίας σχεδιασμού της RIS3 όσο και καθ' όλη τη διαδικασία υλοποίησης της στρατηγικής, είναι σημαντικό να υπάρχει καλή επικοινωνία. Αυτός είναι ένας τρόπος διάδοσης του οράματος, που θα επιφέρει τελικά στην κοινωνία της περιφέρειας μια θετική κατεύθυνση προς τους στρατηγικούς στόχους, ενθαρρύνοντας έτσι την εμπλοκή νέων φορέων και διατηρώντας το ενδιαφέρον των ήδη εμπλεκόμενων.

Βήμα 4 - Προσδιορισμός των προτεραιοτήτων

Ο καθορισμός των προτεραιοτήτων στο πλαίσιο της RIS3 συνεπάγεται μια αποτελεσματική αντιστοίχιση μεταξύ της -από την κορυφή προς τη βάση- διαδικασίας διατύπωσης των γενικών στόχων που ευθυγραμμίζονται με τις πολιτικές της ΕΕ και της -από τα κάτω προς τα πάνω- διαδικασίας που αναδεικνύει τις θέσεις των υποψηφίων για την έξυπνη εξειδίκευση και τις περιοχές πειραματισμού/μελλοντικής ανάπτυξης ως αποτέλεσμα της ερευνητικής δραστηριότητας των επιχειρηματικών φορέων.

Είναι ζήτημα ζωτικής σημασίας οι φορείς διακυβέρνησης της RIS3 να επικεντρώνονται σε περιορισμένο αριθμό προτεραιοτήτων καινοτομίας και έρευνας σύμφωνα με τις δυνατότητες για έξυπνη εξειδίκευση που εντοπίστηκαν στη φάση της ανάλυσης και είναι συνδεδεμένες με τις επιχειρηματικές ανακαλύψεις. Οι προτεραιότητες αυτές θα αφορούν στους τομείς εκείνους όπου μια περιοχή μπορεί ρεαλιστικά να ελπίζει ότι θα πρωταγωνιστεί. Σε συνδυασμό με τις συγκεκριμένες τεχνολογικές ή τομεακές προτεραιότητες είναι σημαντικό να δοθεί προσοχή στον καθορισμό προτεραιοτήτων οριζόντιου τύπου, που θα αναφέρονται στη διάχυση και εφαρμογή των Βασικών Τεχνολογικών Γενικής Εφαρμογής (BTGE-Key Enabling Technologies), καθώς και των κοινωνικών και οργανωσιακών καινοτομιών.

Βήμα 5 - Ορισμός του συνεκτικού μείγματος πολιτικής, των κατευθυντήριων γραμμών και του σχεδίου δράσης

Η στρατηγική αυτή θα πρέπει να υλοποιηθεί στη βάση κατευθυντήριων γραμμών με ένα αποτελεσματικό σχέδιο δράσης που θα επιτρέπει τον πειραματισμό μέσω πιλοτικών έργων. Το τελικό σχέδιο δράσης είναι ένα μέσο λεπτομερούς καταγραφής και οργάνωσης όλων των κανόνων και εργαλείων που χρειάζεται μια περιοχή προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι προτεραιότητας που έχουν τεθεί. Το τελικό σχέδιο δράσης θα πρέπει, επίσης, να παρέχει πλήρεις και αξιόπιστες πληροφορίες σχετικά με τους στρατηγικούς στόχους, τα χρονοδιαγράμματα υλοποίησης, τον προσδιορισμό των πηγών χρηματοδότησης και την ενδεικτική κατανομή του προϋπολογισμού. Τα πιλοτικά έργα αποτελούν κύρια εργαλεία για πειραματική εφαρμογή της πολιτικής και επιτρέπουν τον έλεγχο νέων συνδυασμών μέτρων πολιτικής σε μικρή κλίμακα πριν αποφασιστεί η εφαρμογή

τους σε μεγαλύτερη και πιο δαπανηρή κλίμακα. Για να εξυπηρετήσουν έναν τέτοιο σκοπό αποτελεσματικά, τα πιλοτικά σχέδια θα πρέπει να συνοδεύονται από αποτελεσματικούς μηχανισμούς αξιολόγησης που οδηγούν σε μια σωστή εκτίμηση της επιτυχίας και της σκοπιμότητας ως κύρια έργα των προγραμμάτων RIS3.

Βήμα 6 – Ενσωμάτωση των μηχανισμών αξιολόγησης και παρακολούθησης (ξεχωριστό παραδοτέο)

Οι μηχανισμοί για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση θα πρέπει να ενταχθούν εξ' αρχής στο πλαίσιο της στρατηγικής και στα διάφορα στοιχεία που τη συνθέτουν. Ο μηχανισμός παρακολούθησης αφορά την ανάγκη επίβλεψης της προόδου υλοποίησης. Ο μηχανισμός αξιολόγησης αναφέρεται στην εκτίμηση του κατά πόσον και με ποιο τρόπο έχουν επιτευχθεί οι στρατηγικοί στόχοι. Προκειμένου να πραγματοποιηθεί η αξιολόγηση είναι απαραίτητο να οριστούν καθαρά οι στόχοι της RIS3 για κάθε επίπεδο υλοποίησης και να μπορούν να μετρηθούν. Μια κεντρική αποστολή του σχεδιασμού RIS3 είναι να προσδιορίσει μια λιτή αλλά ταυτόχρονα ολοκληρωμένη ομάδα εκρών και δεικτών αποτελεσμάτων και να καθορίσει τις κατευθυντήριες γραμμές για τους δείκτες αποτελεσμάτων και τις ενδεικτικές αξίες σε όλα τα επίπεδα.

Η προσπάθεια σχεδιασμού μιας RIS3 δεν τερματίζεται όταν η στρατηγική κινείται προς τη φάση υλοποίησης. Μια στρατηγική για την έξυπνη εξειδίκευση θα πρέπει να εξελίσσεται και να προσαρμόζεται στις μεταβολές των οικονομικών συνθηκών και του πλαισίου, καθώς και στην ανάδυση νέων αποδεικτικών στοιχείων κατά τη διάρκεια της εφαρμογής της μέσω της αξιολόγησης και παρακολούθησης των δραστηριοτήτων.

Μια ιδιαίτερα σημαντική πηγή πληροφοριών και ενδείξεων για το πώς μπορεί να επαναξιολογηθεί η RIS3 είναι το peer review (αξιολόγηση από ομότιμους), η οποία αφορά σε μια ολοκληρωμένη αξιολόγηση της RIS3 που διεξάγεται από 'ομότιμες' περιοχές. Η συμμετοχή σε αυτό το είδος των ασκήσεων επιτρέπει την άντληση διδαγμάτων από τις περιφέρειες που μπορεί να έχουν αντιμετωπίσει ήδη ορισμένα από τα προβλήματα που πιθανώς θα συναντήσει η αξιολογούμενη περιφέρεια. Επιτρέπει, επίσης, την εγκαθίδρυση άμεσης επικοινωνίας με δυνητικούς εταίρους για συνεργασία.

Τέλος, για τον ποιοτικότερο σχεδιασμό της στρατηγικής της «έξυπνης εξειδίκευσης», έχουν ληφθεί υπόψη οι προτάσεις και ιδέες των φορέων της γνώσης και του επιχειρηματικού κόσμου της περιφέρειας

- μέσω της καταγραφής των σχετικών παρατηρήσεών τους κατά την διάρκεια των διαβουλεύσεων που πραγματοποιήθηκαν
  - μέσω της γραπτής ή/και προφορικής υποβολής των προτάσεών τους
  - και μέσω ερωτηματολογίων που εστάλησαν προς αυτούς
- αλλά και οι προτάσεις και ιδέες από την Περιφέρεια και την Ενδιάμεση Διαχειριστική Αρχή της Περιφέρειας της Ηπείρου.

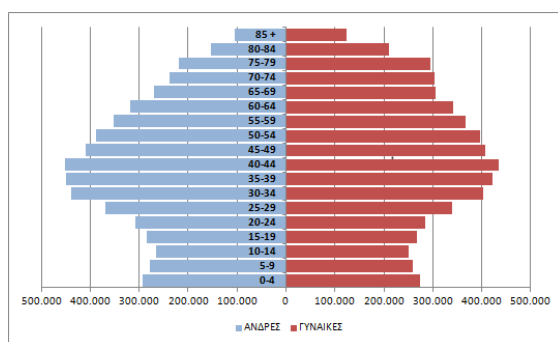
2 Κοινωνικοοικονομικές επιδόσεις της περιφέρειας Ηπείρου

2.1 Δημογραφικές τάσεις και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του πληθυσμού

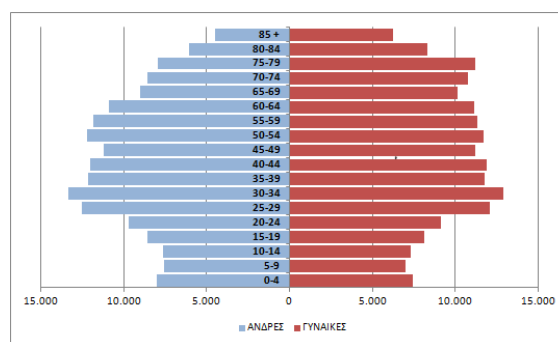
Η Περιφέρεια Ηπείρου καταλαμβάνει το βορειοδυτικό τμήμα της χώρας, αποτελώντας Πύλη εισόδου - εξόδου προς τα Βαλκάνια και την Δυτική Ευρώπη. Η Περιφέρεια της Ηπείρου περιλαμβάνει 4 Περιφερειακές ενότητες¹, ενώ έχει συνολική έκταση 9.203 τ.χλμ, οπότε και καλύπτει το 6,9% της συνολικής έκτασης της χώρας. Κύρια δημογραφική τάση της Περιφέρειας αποτελεί η πληθυσμιακή συρρίκνωση και γήρανση του πληθυσμού. Σύμφωνα με την τελευταία επίσημη απογραφή πληθυσμού (ΕΛΣΤΑΤ, 2011), ο μόνιμος πληθυσμός ανέρχεται σε 336.650 άτομα και αποτελεί περίπου το 3,1% του πληθυσμού της χώρας. Κατά την περίοδο 2001-2011 η Περιφέρεια Ηπείρου παρουσίασε σημαντική μείωση του μόνιμου πληθυσμού κατά 4,4%, ενώ η αντίστοιχη μείωση σε επίπεδο χώρας ανήλθε σε περίπου 1,1%.

Στη βάση των παραπάνω πληθυσμιακών δεδομένων η Περιφέρεια Ηπείρου, εμφανίζει σημαντικά μικρότερη πληθυσμιακή πυκνότητα από αυτή της χώρας. Ειδικότερα, η πληθυσμιακή πυκνότητα της Περιφέρειας Ηπείρου εκτιμάται στα 36,58 περίπου άτομα ανά τ.χλμ., ενώ της χώρας στα 81,96 άτομα ανά τ.χλμ. Η επίδοση αυτή την κατατάσσει σε μια από τις πλέον αραιοκατοικημένες Περιφέρειες της χώρας. Η ηλικιακή διάρθρωση² του πληθυσμού της Περιφέρειας Ηπείρου, εμφανίζει πολλές ομοιότητες με την διάρθρωση στο σύνολο της Χώρας, γεγονός που σημαίνει ότι όπως και η χώρα συνολικά έτσι και η Περιφέρεια Ηπείρου αντιμετωπίζει το πρόβλημα της πληθυσμιακής γήρανσης, όπως αποτυπώνεται και στη σχετική πυραμίδα ηλικιών της Περιφέρειας Ηπείρου σε σχέση με την αντίστοιχή της χώρας.

Σχήμα 2: Πυραμίδα ηλικιών του συνόλου της χώρας

Σχήμα 1: Πυραμίδα ηλικιών Περιφέρειας Ηπείρου

Σύμφωνα με τους βασικούς δημογραφικούς δείκτες, η δημογραφική κατάσταση της Περιφέρειας Ηπείρου χαρακτηρίζεται σημαντικά δυσμενέστερη από αυτή της χώρας. Ειδικότερα, από τον

¹ Αποτελείται από την Περιφερειακή ενότητα Άρτας με πρωτεύουσα την Άρτα, την Περιφερειακή ενότητα Θεσπρωτίας με πρωτεύουσα την Ηγουμενίτσα, την Περιφερειακή ενότητα Ιωαννίνων με πρωτεύουσα τα Ιωάννινα και την Περιφερειακή ενότητα Πρέβεζας με πρωτεύουσα την Πρέβεζα.

² Ο υπολογισμός έγινε με βάση τα προσαρμοσμένα ετήσια στοιχεία πληθυσμού της Eurostat (2012) και όχι με τα στοιχεία της απογραφής του 2011.

υπολογισμό του δείκτη γήρανσης³ για την Περιφέρεια Ηπείρου προκύπτει ότι κατά το έτος 2012 σε 100 παιδιά αντιστοιχούσαν 184,2 ηλικιωμένοι, ενώ για τη χώρα η αναλογία αυτή ανέρχεται σε 137. Ο δείκτης αυτός αποδεικνύεται σημαντικά μεγαλύτερος για τις γυναίκες (αντιστοιχία 214,8 ηλικιωμένων γυναικών σε 100 κορίτσια έναντι 155,7 ηλικιωμένων ανδρών σε 100 αγόρια). Το πρόβλημα της γήρανσης του πληθυσμού έχει άμεση επίπτωση στο δείκτη εξάρτησης της Περιφέρειας, που υποδηλώνει ότι κατά το ίδιο έτος σε 100 άτομα εργάσιμης ηλικίας αντιστοιχούσαν 56,5 άτομα που χαρακτηρίζονται ως οικονομικά εξαρτώμενα (ηλικιωμένοι και παιδιά), έναντι 51,7 άτομα σε επίπεδο χώρας.

Πίνακας 2.1: Δημογραφικοί δείκτες του συνόλου της χώρας

	Άνδρες	%	Γυναίκες	%	Σύνολο	%	Δείκτης Αναλογίας Φύλων
0-14	836.490	51,6	786.185	48,4	1.622.675	100	106,4
%	15,0		13,8		14,4		
15-64	3.770.529	50,6	3.673.816	49,4	7.444.345	100	102,6
%	67,4		64,5		65,9		
65+	983.112	44,2	1.239.935	55,8	2.223.047	100	79,3
%	17,6		21,8		19,7		
Σύνολο	5.590.131	49,5	5.699.936	50,5	11.290.067	100	98,1
%	100		100		100		
Δείκτης Γήρανσης	117,5		157,7		137,0		
Δείκτης Εξάρτησης					51,7		

Πηγή: Επεξεργασία Συμβούλου

Πίνακας 2.2: Δημογραφικοί δείκτες Περιφέρειας Ηπείρου

	Άνδρες	%	Γυναίκες	%	Σύνολο	%	Δείκτης Αναλογίας Φύλων
0-14	23.185	51,7	21.624	48,3	44.809	100	107,2
%	13,3		12,1		12,7		
15-64	114.439	50,8	111.001	49,2	225.440	100	103,1
%	65,9		62,0		63,9		
65+	36.089	43,7	46.450	56,3	82.539	100	77,7
%	20,8		25,9		23,4		
Σύνολο	173.713	49,2	179.075	50,8	352.788	100	97,0
%	100		100		100		
Δείκτης Γήρανσης	155,7		214,8		184,2		
Δείκτης Εξάρτησης					56,5		

Πηγή: Επεξεργασία Συμβούλου

³ Ο υπολογισμός έγινε με βάση τα προσαρμοσμένα ετήσια στοιχεία πληθυσμού της Eurostat (2012) και όχι με τα στοιχεία της απογραφής του 2011.

2.2 Οικονομικές επιδόσεις

1.1.1 Γενικές τάσεις

Η Περιφέρεια Ηπείρου αποτελεί σε όρους Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος την φτωχότερη Περιφέρεια της Ελλάδας, με αποτέλεσμα να υπολείπεται σημαντικά σε σύγκριση και με τον αντίστοιχο μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συνολικά η Περιφέρεια παράγει το **2,2% του συνολικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της χώρας** και το 0,04% της ΕΕ27 (Eurostat, 2010), ενώ το κ.κ.ΑΕΠ της Περιφέρειας Ηπείρου ανέρχεται σε **15.000 ΜΑΔ (η χειρότερη επίδοση μεταξύ των Περιφερειών της χώρας)**, που αντιστοιχεί στο 70% του μέσου κ.κ.ΑΕΠ της χώρας και στο 61% του μέσου ευρωπαϊκού κ.κ.ΑΕΠ των 27 (Eurostat 2010, ΕΕ27=100). Η Περιφέρεια Ηπείρου παράγει το **2,2% της συνολικής Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) της χώρας**, ή εναλλακτικά η ΑΠΑ στο σύνολο των παραγωγικών κλάδων της Περιφέρειας ανέρχεται σε 4.321,1 εκατ. ευρώ (Eurostat 2010).

Προχωρώντας σε μια ανάλυση των στοιχείων που προέρχονται από τις 4 Περιφερειακές Ενότητες της Ηπείρου διαπιστώνονται σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ τους. Ειδικότερα, η πιο «πλούσια» είναι η Θεσπρωτία με 18.300 ΜΑΔ ανά κάτοικο, ενώ ακολουθούν η Πρέβεζα με 15.400 ΜΑΔ, τα Ιωάννινα με 14.400 και τελευταία η Άρτα με 14.000 ΜΑΔ ανά κάτοικο. Τα στοιχεία αυτά αφορούν το 2010 αλλά είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι σε σχέση με το 2008 την μεγαλύτερη πτώση του κ.κ.ΑΕΠ σε ΜΑΔ καταγράφει η Θεσπρωτία με περίπου 11,2% με τα Ιωάννινα και την Πρέβεζα να ακολουθούν με μείωση 8,8% και 3,7% αντίστοιχα, ενώ η Άρτα δεν καταγράφει καμία μεταβολή. Σε ότι αφορά στην κατανομή του ΑΕΠ σημειώνεται ότι τα Ιωάννινα παράγουν περίπου το ½ του ΑΕΠ της Περιφέρειας (50,7%), ενώ **διαχρονικά δεν παρατηρούνται σημαντικές μεταβολές στην κατανομή του παραγόμενου ΑΕΠ μεταξύ των χωρικών ενοτήτων της Περιφέρειας Ηπείρου**.

1.1.2 Οικονομικά ενεργός πληθυσμός, απασχόληση και ανεργία

Η συγκριτική ανάλυση των βασικών δεικτών απασχόλησης και ανεργίας καταδεικνύει ότι η Περιφέρεια υστερεί σε σχέση με τις επιδόσεις σε επίπεδο ΕΕ27, αλλά σε εθνικό επίπεδο παρουσιάζει επιδόσεις που προσεγγίζουν το μέσο επίπεδο της χώρας. Ειδικότερα, το μερίδιο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού στο συνολικό πληθυσμό της Περιφέρειας ηλικίας 15-64 ετών, που αποτελεί και την δεξαμενή της πραγματικής και δυνητικής απασχόλησης, ανέρχεται στο 67,72% (Eurostat 2012), επίπεδο που κυμαίνεται στο μέσο επίπεδο της χώρας (67,93%) και σημαντικά χαμηλότερο σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ27 (71,73%), χωρίς να παρουσιάζει σημαντικές μεταβολές από το 2008-2012. Οι γυναίκες της Περιφέρειας εμφανίζουν σημαντικά χαμηλότερα επίπεδα συμμετοχής σε σχέση με τους άνδρες (59,4% έναντι 75,89% των ανδρών).

Σε ότι αφορά την απασχόληση η Περιφέρεια Ηπείρου απέχει, αλλά λιγότερο σε σχέση με την χώρα, από τον στόχο της απασχόλησης που έχει τεθεί στο ΕΠΜ για το 2020 (70%). Με βάση τα συγκριτικά στοιχεία της Eurostat για το 2012 στην Περιφέρεια Ηπείρου το ποσοστό απασχόλησης του πληθυσμού 20-64 ετών ανήλθε στο 56,2%, στην Ελλάδα στο 55,3%, ενώ στην ΕΕ27 στο 68,4%. Στις γυναίκες απασχολούμενες της Περιφέρειας καταγράφεται σημαντικά μικρότερο ποσοστό απασχόλησης έναντι των ανδρών (46,7% έναντι 65,4% για τους άνδρες).

Δεδομένου ότι η αύξηση του εργατικού δυναμικού κατά την περίοδο 2008-2012 ήταν μικρή, η εικόνα της ανεργίας προσεγγίζει πολύ το αντίστροφο είδωλο της εικόνας της απασχόλησης. Το ποσοστό ανεργίας των ατόμων ηλικίας 20-64 ετών της Περιφέρειας Ηπείρου είναι μεγαλύτερο σε σχέση με την ΕΕ27, αλλά μικρότερο σε σχέση με τη χώρα. Με βάση τα συγκριτικά στοιχεία της Eurostat για το

2012 στην Περιφέρεια το ποσοστό ανεργίας του πληθυσμού 20-64 ετών ανήλθε στο 22,9%, στην Ελλάδα στο 24,1%, ενώ στην ΕΕ27 στο 10,2%. **Η ανεργία των γυναικών είναι σημαντικά μεγαλύτερη από αυτή των ανδρών** (27% έναντι 19,7% για τους άνδρες). Μάλιστα, **το πρόβλημα της ανεργίας πλην των γυναικών πλήττει σημαντικά και τους νέους της Περιφέρειας**. Με βάση τα συγκριτικά στοιχεία της Eurostat για το 2012 στην Περιφέρεια το ποσοστό ανεργίας των νέων ανήλθε στο 60,5% (2^η χειρότερη επίδοση μεταξύ των περιφερειών της χώρας), στην Ελλάδα στο 55,3%, ενώ στην ΕΕ27 στο 22,9% με τις νέες γυναίκες της Περιφέρειας να πλήττονται σημαντικά περισσότερο σε σχέση με τους άνδρες. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι **ένας στους δύο άνεργους της Περιφέρειας είναι μακροχρόνια άνεργος** (53,04%), δηλαδή άνεργος πάνω από 12 μήνες. Η αναλογία αυτή των μακροχρόνια ανέργων είναι σημαντικά χαμηλότερη σε σχέση με τη χώρα (59,31%) αλλά μεγαλύτερη σε σχέση με την ΕΕ27 (44,6%).

Πίνακας 2.3: Βασικοί συγκριτικοί δείκτες απασχόλησης και ανεργίας της Περιφέρειας Ηπείρου σε σχέση με την χώρα και την ΕΕ27

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΕΕ27	ΕΛΛΑΔΑ	ΗΠΕΙΡΟΣ
Οικονομικά ενεργός πληθυσμός 15-64 ετών (%)	71,73	67,93	67,72
Οικονομικά ενεργός πληθυσμός 15-64 ετών - Άνδρες (%)	77,93	77,37	75,89
Οικονομικά ενεργός πληθυσμός 15-64 ετών - Γυναίκες (%)	65,55	58,41	59,4
Συμμετοχή στην απασχόληση 20-64 ετών (%)	68,4	55,3	56,2
Συμμετοχή στην απασχόληση 20-64 ετών - Άνδρες (%)	74,6	65,3	65,4
Συμμετοχή στην απασχόληση 20-64 ετών - Γυναίκες (%)	62,4	45,2	46,7
Ποσοστό Ανεργίας 20-64 ετών (%)	10,2	24,1	22,9
Ποσοστό Ανεργίας 20-64 ετών - Άνδρες (%)	10,1	21,3	19,7
Ποσοστό Ανεργίας 20-64 ετών - Γυναίκες (%)	10,3	27,8	27,0
Ποσοστό Ανεργίας Νέων 15-24 ετών (%)	22,9	55,3	60,5
Ποσοστό Ανεργίας Νέων 15-24 ετών - Άνδρες (%)	23,5	48,4	53,9
Ποσοστό Ανεργίας Νέων 15-24 ετών - Γυναίκες (%)	22,1	63,2	70,4
Μακροχρόνια ανεργία (%)	44,6	59,31	53,04

Πηγή: Eurostat (2012)

Σε ότι αφορά τα βασικά χαρακτηριστικά της αγοράς εργασίας εκτός της δυσμενούς θέσης των γυναικών και των νέων, η Περιφέρεια Ηπείρου χαρακτηρίζεται από απασχολούμενους με μέτρια εκπαίδευση, ενώ παρουσιάζει ένα από τα υψηλότερα ποσοστά συγκέντρωσης στην αυτοαπασχόληση και στην αναλογία των βοηθών απασχόλησης στην οικογενειακή επιχειρηματικότητα, αλλά με τάση μείωσης την τελευταία δεκαετία.

Ειδικότερα, σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat για το 2012, περίπου 4 στους 10 (37,9%) των απασχολούμενων της Περιφέρειας ηλικίας 25-64 ετών είναι χαμηλής εκπαίδευσης (πρωτοβάθμιας) και περίπου 3 στους 10 μέτριας εκπαίδευσης (δευτεροβάθμια), ενώ το μερίδιο απασχολούμενων που είναι κάτοχοι πτυχίου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ανέρχεται στο 28,3%. **Η κατανομή αυτή των απασχολούμενων της Περιφέρειας διαφέρει σημαντικά από την εικόνα που παρουσιάζουν συνολικά οι απασχολούμενοι σε επίπεδο χώρας** (32,1% πτυχιούχοι τριτοβάθμιας, 39,2% δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και 28,7% πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης).

Τέλος, σημειώνεται ότι η κατανομή των απασχολούμενων της Περιφέρειας ανά θέση στο επάγγελμα διαφέρει σε σημαντικό βαθμό από την αντίστοιχη κατανομή σε επίπεδο χώρα. Ειδικότερα, η Περιφέρεια παρουσιάζει μεγάλο αριθμό αυτοαπασχολούμενων (38,4% της απασχόλησης έναντι 31,9% σε επίπεδο χώρα) και βοηθών πλήρους απασχόλησης στις οικογενειακές επιχειρήσεις, με τους

μισθωτούς στην Περιφέρεια να αποτελούν το 56% (έναντι 63,2% σε επίπεδο χώρα), ενώ διαφοροποίηση παρουσιάζει η έκφραση της ευελιξίας απασχόλησης μεταξύ των δύο φύλων.

Πίνακας 2.4: Σύνδεση επιπέδου εκπαίδευσης απασχολούμενων Περιφέρειας Ηπείρου με διψήφιους κλάδους

Κλάδοι που χαρακτηρίζονται από υψηλού επιπέδου ανθρώπινο δυναμικό	Κλάδοι που χαρακτηρίζονται από μετρίου επιπέδου ανθρώπινο δυναμικό	Κλάδοι που χαρακτηρίζονται από χαμηλού επιπέδου ανθρώπινο δυναμικό	Κλάδοι χωρίς σαφή χαρακτηρισμό του εκπαιδευτικού επιπέδου του ανθρώπινου δυναμικού
Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	Τυχερά παιχνίδια και στοιχήματα	Αλιεία και υδατοκαλλιέργεια	Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός από έπιπλα, κατασκευή ειδών καλαθοποιίας και σπαρτοπλεκτικής
Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	Δραστηριότητες χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, με εξαίρεση τις	Φυτική και ζωική παραγωγή, θήρα και συναφείς δραστηριότητες	Αποθήκευση και υποστηρικτικές προς τη μεταφορά δραστηριότητες
Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων	Δραστηριότητες συναφείς προς τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες	Συλλογή, επεξεργασία και διάθεση αποβλήτων, ανάκτηση υλικών	Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων
Ασφαλιστικά, ανασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά ταμεία	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο και επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων	Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	Δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών σε κτίρια και εξωτερικούς χώρους
Αρχιτεκτονικές δραστηριότητες και δραστηριότητες μηχανικών	Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	Λοιπά ορυχεία και λατομεία	Βιομηχανία τροφίμων
Διαφήμιση και έρευνα αγοράς	Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	
Άλλες επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	Τηλεπικοινωνίες	Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	
Δραστηριότητες ενοικίασης και εκμίσθωσης	Δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων, γραφείων οργανωμένων ταξιδιών και υπηρεσιών κρατήσεων και συναφείς δραστηριότητες	Πλωτές μεταφορές	
Διοικητικές δραστηριότητες γραφείου, γραμματειακή υποστήριξη	Χονδρικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων		
Νομικές και λογιστικές δραστηριότητες	Δραστηριότητες κοινωνικής μέριμνας χωρίς παροχή καταλύματος		
Εκπαίδευση	Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων		
Δραστηριότητες βιβλιοθηκών, αρχειοφυλακείων, μουσείων κλπ	Καταλύματα		
Δραστηριότητες παροχής προστασίας και έρευνας	Κατασκευή κτιρίων		
Δραστηριότητες άσκησης ιατρικών και οδοντιατρικών επαγγελματιών	Δραστηριότητες υπηρεσιών εστίασης		
Δραστηριότητες βοήθειας κατ'οίκον	Κατασκευή επίπλων		
Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική	Έργα πολιτικού μηχανικού		

Κλάδοι που χαρακτηρίζονται από υψηλού επιπέδου ανθρώπινο δυναμικό	Κλάδοι που χαρακτηρίζονται από μετρίου επιπέδου ανθρώπινο δυναμικό	Κλάδοι που χαρακτηρίζονται από χαμηλού επιπέδου ανθρώπινο δυναμικό	Κλάδοι χωρίς σαφή χαρακτηρισμό του εκπαιδευτικού επιπέδου του ανθρώπινου δυναμικού
ασφάλιση			
	Ταχυδρομικές και ταχυμεταφορικές δραστηριότητες		
	Εξειδικευμένες κατασκευαστικές δραστηριότητες		
	Χερσαίες μεταφορές και μεταφορές μέσω αγωγών		
	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα είδη εξοπλισμού		
	Ποτοποσία		
	Κατασκευή ειδών ένδυσης		
	Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού		
	Εκδοτικές δραστηριότητες		
	Δραστηριότητες προγραμματισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών, παροχής συμβουλών και συναφείς δραστηριότητες		
	Αθλητικές δραστηριότητες και δραστηριότητες διασκέδασης και ψυχαγωγίας		
	Επισκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδών ατομικής ή οικιακής χρήσης		
	Συλλογή, επεξεργασία και παροχή νερού		
	Δασοκομία και υλοτομία		

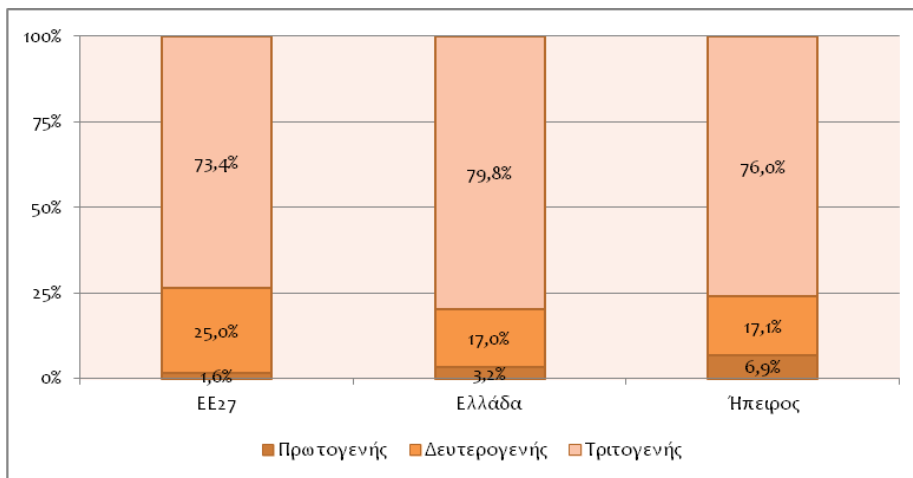
Πηγή: Επεξεργασία Σύμβουλου βάση στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ ΕΕΔ (8 τρ. 2012)

Σημ: (1) Κλάδοι που χαρακτηρίζονται από υψηλού επιπέδου ανθρώπινο δυναμικό - % απασχολούμενων με τριτοβάθμια >50%,
(2) Κλάδοι που χαρακτηρίζονται από μετρίου επιπέδου ανθρώπινο δυναμικό - % απασχολούμενων με δευτεροβάθμια >50%,
(3) Κλάδοι που χαρακτηρίζονται από χαμηλού επιπέδου ανθρώπινο δυναμικό - % απασχολούμενων με πρωτοβάθμια >50% και
(4) Κλάδοι χωρίς σαφή χαρακτηρισμό του εκπαιδευτικού επιπέδου του ανθρώπινου δυναμικού - % απασχολούμενων ανά εκπαιδευτικό επίπεδο με σχετική ισοκατανομή ποσοστών

2.3 Κλαδική διάρθρωση

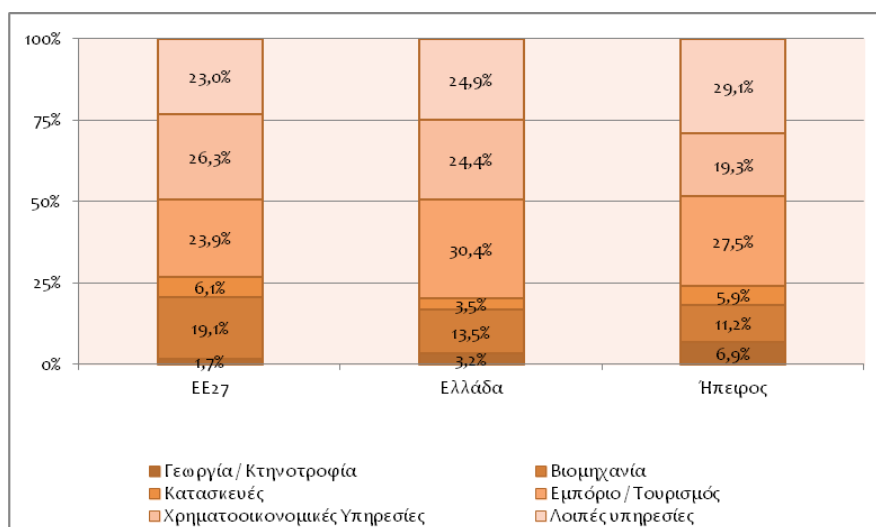
Από την ανάλυση της κατανομής της ΑΠΑ στους τρεις παραγωγικούς τομείς της Περιφέρειας Ηπείρου φαίνεται ότι η συμμετοχή του πρωτογενή τομέα στην συνολική ΑΠΑ της Περιφέρειας ανέρχεται σε 6,9%, ενώ ο δευτερογενής και ο τριτογενής τομέας συμμετέχουν κατά 17,1% και 76% αντίστοιχα. Η σημαντική συνεισφορά του πρωτογενή τομέα στην συνολική ΑΠΑ αναδεικνύεται από την σύγκριση των αντίστοιχων ποσοστών σε επίπεδο χώρας (3,2%) και σε επίπεδο ΕΕ27 (1,7%).

Σχήμα 2.3: Κατανομή της ΑΠΑ ανά παραγωγικό τομέα, Eurostat 2010

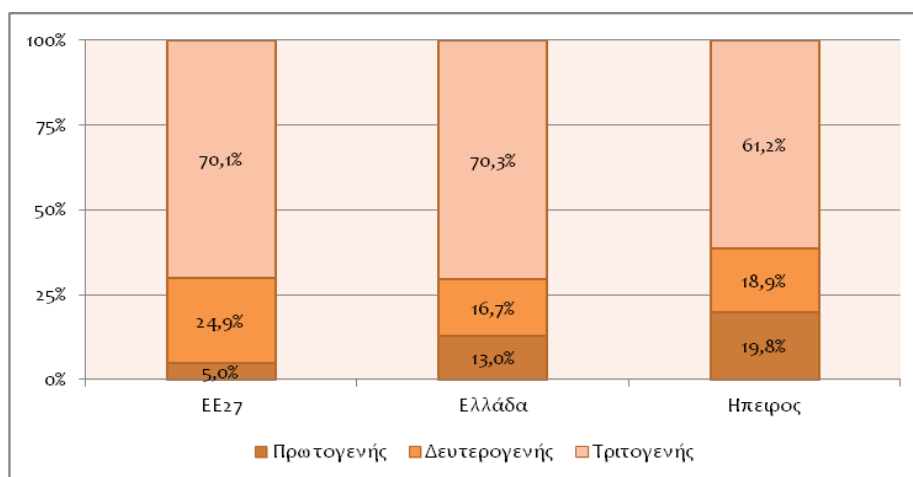
Αντίστοιχα, σε κλαδικό επίπεδο τόσο σε επίπεδο χώρας όσο και στην Περιφέρεια Ηπείρου καταγράφεται σημαντική συνεισφορά της γεωργίας/ κτηνοτροφίας, του εμπορίου/ τουρισμού και των κατασκευών στη συνολική ΑΠΑ.

Σχήμα 2.4: Κατανομή της ΑΠΑ ανά βασικούς κλάδους, Eurostat 2010

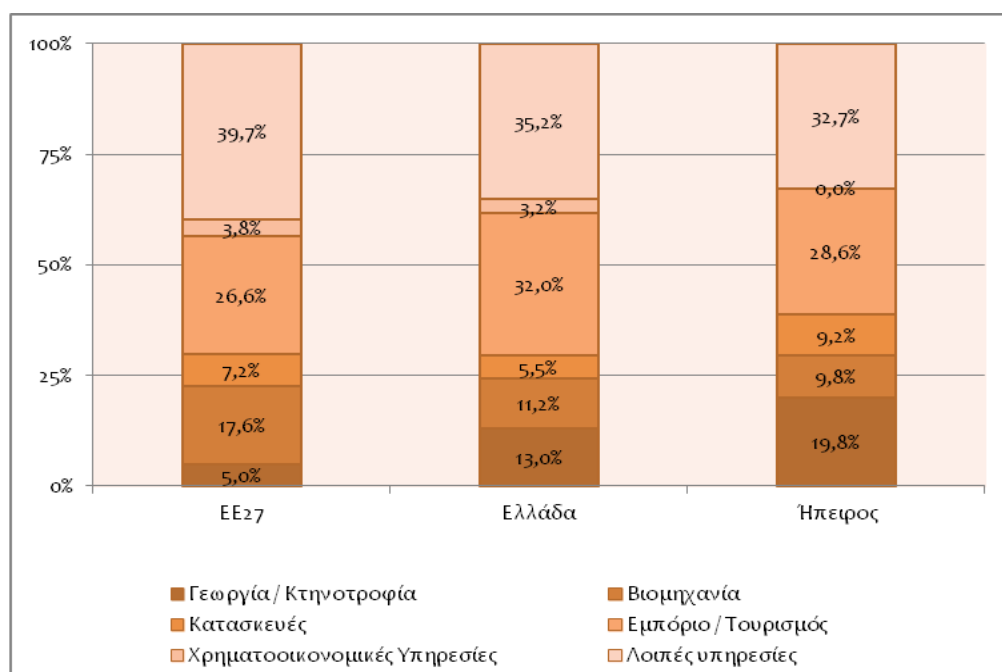
Όπως και στην παραγωγική δραστηριότητα, χαρακτηριστικό της αγοράς εργασίας στην Περιφέρεια Ηπείρου, είναι η συγκριτικά υψηλή συγκέντρωση στον πρωτογενή τομέα και η υψηλή συγκέντρωση στον τριτογενή τομέα της οικονομίας με σημαντικά όμως χαμηλότερο ποσοστό σε σχέση με αυτό της χώρας. Πιο συγκεκριμένα, ο τριτογενής τομέας συγκεντρώνει για το 2012, σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, το 61,2% των συνόλου των απασχολούμενων στην Περιφέρεια, με το 19,8% να συγκεντρώνεται στον πρωτογενή και το 18,9% στο δευτερογενή τομέα, με την αντίστοιχη συγκέντρωση απασχολούμενων σε επίπεδο χώρας να ανέρχεται σε 70,3% στον τριτογενή, 16,7% στον δευτερογενή και 13% στον πρωτογενή τομέα. Η σημαντική διαφοροποίηση σε σχέση με την ΕΕ27 έγκειται στο γεγονός ότι τόσο η Ήπειρος όσο και η χώρα υπολείπεται σε ποσοστά συμμετοχής απασχόλησης στο δευτερογενή τομέα, ενώ είναι ενισχυμένη σε ότι αφορά την απασχόληση στον πρωτογενή.

Σχήμα 2.5: Κατανομή της απασχόλησης ανά παραγωγικό τομέα, 2012

Σε κλαδικό επίπεδο ενδεικτικό της σημασίας του κλάδου της γεωργίας/ κτηνοτροφίας είναι η διαφορά του μεριδίου των απασχολούμενων που συγκεντρώνονται στον κλάδο αυτό συγκριτικά με την εικόνα που παρουσιάζει η χώρα αλλά και η ΕΕ27 συνολικά. Σημειώνεται ότι εξίσου σημαντικός κλάδος της Περιφέρειας με συμμετοχή των απασχολούμενων σημαντικά μεγαλύτερη σε σχέση με τη χώρα είναι ο κλάδος των κατασκευών, ενώ σημαντική είναι και η συμμετοχή των απασχολούμενων στον κλάδο εμπόριο/ τουρισμός.

Σχήμα 2.6: Κατανομή της απασχόλησης ανά βασικούς κλάδους, 2012

Οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες είναι ένας όρος που χρησιμοποιείται για να αναφερθεί στις υπηρεσίες που παρέχονται από τον τομέα χρηματοδότησης. Τράπεζες, ασφαλιστικές εταιρείες, επενδυτικές τράπεζες και μεσιτικά γραφεία είναι παραδείγματα εταιρειών που διαμορφώνουν

αυτόν τον τομέα. Στον τομέα των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών το 2010 παράχθηκε ακαθάριστη προστιθέμενη αξία που αντιπροσώπευε το 19.3% της Περιφέρειας. Το 2012, ωστόσο, η απασχόληση στον εν λόγω τομέα αντιπροσωπεύει το σχεδόν 0%, γεγονός που εξηγείται από το ότι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και οι μεγάλες ασφαλιστικές εταιρείες δραστηριοποιούνται μεν στην Περιφέρεια παράγοντας προστιθέμενη αξία αλλά εδρεύουν κυρίως στην Αθήνα, μη διογκώνοντας κατ'αυτόν τον τρόπο απασχολούμενο προσωπικό στην Περιφέρεια. Αυτό είναι εμφανές και από τον πίνακα 9 όπου δεν περιλαμβάνονται οι τραπεζικές υπηρεσίες.

Επιπλέον, ενδεικτικά στον κλάδο της γεωργίας/ κτηνοτροφίας που συνεισφέρει στην παραγωγή ΑΠΑ σχεδόν κατά το ήμισυ έναντι της βιομηχανίας (6.9% έναντι 11.2%), η απασχόληση στην γεωργία είναι σχεδόν διπλάσια της απασχόλησης στην βιομηχανία (19.8% έναντι 9.8%). Το ανώτερο εκτιμάται ότι οφείλεται στο γεγονός ότι ο κλάδος της γεωργίας / κτηνοτροφίας είναι εντάσεως εργασίας στην Ήπειρο (απαιτούνται πολλά εργατικά χέρια για να παραχθεί προστιθέμενη αξία) ενώ στην βιομηχανία λόγω εντάσεως κεφαλαίου (αυτοματοποιημένη παραγωγή) απαιτείται λιγότερο εργατικό δυναμικό για να παραχθεί η προστιθέμενη αξία του κλάδου.

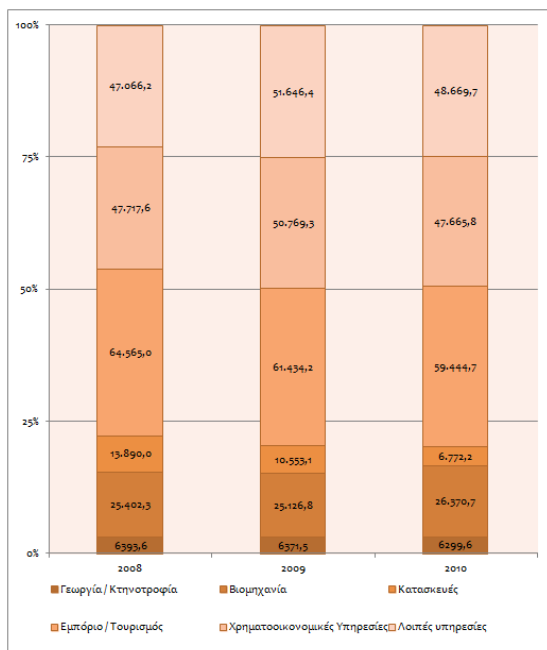
1.1.3 Η επίδραση της κρίσης στην οικονομική διάρθρωση της Περιφέρειας

Από την αρχή του 2010, η Ελληνική οικονομία βρίσκεται σε βαθιά ύφεση, σε μία διαδικασία μετασχηματισμού και διόρθωσης των εσωτερικών και εξωτερικών της ανισορροπιών που απορρέουν από την συσσώρευση των χρόνιων διαρθρωτικών προβλημάτων και τις πολλαπλές αστοχίες εφαρμογής των προγραμμάτων δημοσιονομικής προσαρμογής. Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση ανέδειξε τα διαχρονικά προβλήματα της Ελληνικής οικονομίας και οι δημοσιονομικοί δείκτες επιδεινώθηκαν. Η αρνητική εξέλιξη των βασικών μακροοικονομικών μεγεθών στο σύνολο της χώρας αντανακλάται και στην εξέλιξη των Περιφερειακών οικονομιών.

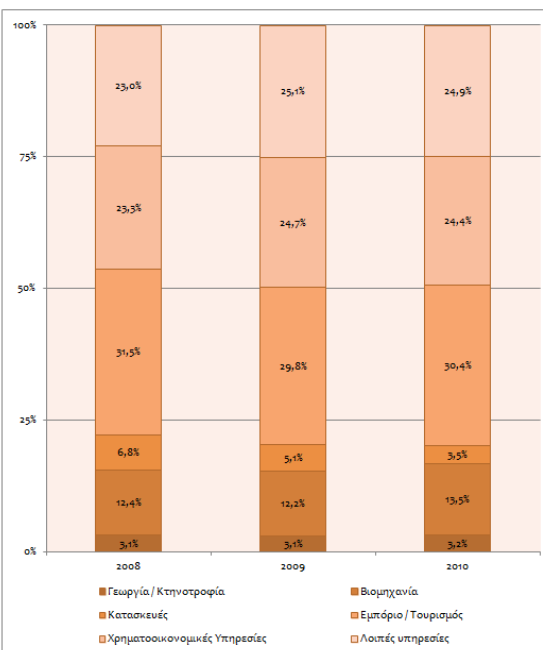
Είναι χαρακτηριστικό ότι η Περιφέρεια της Ηπείρου, μέχρι και το 2007, παρουσίασε ικανοποιητικούς ρυθμούς ανάπτυξης του κ.κ.ΑΕΠ, ενώ αντίθετα, από το 2008, όπου εμφανίστηκαν οι πρώτες επιπτώσεις της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης στη Ελλάδα, καταγράφεται μείωση του κ.κ.ΑΕΠ (ΜΑΔ) της Περιφέρειας περίπου κατά 6,2%, η οποία όμως είναι μικρότερη της μείωσης που επήλθε σε επίπεδο χώρας, γεγονός που συνδέεται άμεσα και με τον αγροτικό χαρακτήρα της Περιφέρειας.

Αντίστοιχη είναι και η επίπτωση της κρίσης στην Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) της Περιφέρειας όπου σε σχέση με το 2008 καταγράφεται μείωση κατά 3,2%, ενώ στο σύνολο της χώρας μειώθηκε κατά 4,8% με την αντίστοιχη μείωση για την ΕΕ27 να ανέρχεται σε 1,8%. Ειδικότερα, καταγράφεται σημαντική συρρίκνωση της ΑΠΑ της Περιφέρειας Ηπείρου στον δευτερογενή τομέα κατά 21%, κυρίως λόγω της σημαντικά μειωμένης οικονομικής δραστηριότητας των κατασκευών. Αντίθετα, η ΑΠΑ του πρωτογενή τομέα καταγράφει αύξηση κατά 14% και του τριτογενή κατά 0,4%.

Σχήμα 8: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κατά κλάδο (εκ. ευρώ) Περιφέρεια Ηπείρου

Σχήμα 7: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία κατά κλάδο (%) Περιφέρεια Ηπείρου

Ιδιαίτερα σημαντικές είναι οι επιπτώσεις της κρίσης στα μεγέθη της αγοράς εργασίας, όπως αυτά αποτυπώνονται στην εξέλιξη της απασχόλησης και της ανεργίας από τις αρχές του 2010 έως σήμερα. Σωρευτικά την περίοδο 2010-2012 η απασχόληση μειώθηκε κατά 19,2 χιλιάδες άτομα ή κατά 13,8% με την αντίστοιχη μείωση σε επίπεδο χώρας να ανέρχεται σε 14,3%. Η μείωση αφορά το σύνολο των παραγωγικών τομέων της περιφέρειας ενώ η κύρια μείωση της απασχόλησης έχει προέλθει από τον τριτογενή τομέα όπου στην Περιφέρεια χάθηκαν 11,2 χιλ. θέσεις εργασίας ή το 13,2%.

Πρωτογενής τομέας

Κατά την περίοδο 2010-2012, αντιστράφηκε η τάση ενίσχυσης του πρωτογενή τομέα, ο οποίος κατά την πρώτη φάση της ύφεσης (2008-2010) παρουσίασε μια ενίσχυση της απασχόλησης, η οποία είχε αποδοθεί στην στροφή των ανέργων στις αγροτικές εργασίες. Σωρευτικά την περίοδο 2010-2012 η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα μειώθηκε κατά 4,3 χιλιάδες άτομα ή κατά 15,5% με την αντίστοιχη μείωση σε επίπεδο χώρας να ανέρχεται σε 10,5%. Η μείωση αφορούσε τους 2 από τους 3 διψήφιους κλάδους του πρωτογενή τομέα και συγκεκριμένα τη Φυτική και Ζωική παραγωγή και τη Δασοκομία, με την κύρια μείωση της απασχόλησης να έχει προέλθει από τον πρώτο, **ενώ αύξηση παρουσίασε ο κλάδος της Αλιείας και Υδατοκαλλιεργειών.**

Δευτερογενής τομέας

Κατά την διάρκεια της παρούσας ύφεσης η μεταποίηση στην Περιφέρεια Ηπείρου κατέγραψε την σημαντικότερη μείωση της απασχόλησης μεταξύ των κλάδων του δευτερογενή τομέα αλλά και μία από τις σημαντικότερες μεταξύ του συνόλου των κλάδων. Σωρευτικά την περίοδο 2010-2012 η απασχόληση στον δευτερογενή τομέα μειώθηκε κατά 3,8 χιλιάδες άτομα ή κατά 13,9% με την

αντίστοιχη μείωση σε επίπεδο χώρας να ανέρχεται σε 29%. Ο κλάδος της μεταποίησης ευθύνεται για το 82% της συνολικής μείωσης της απασχόλησης του δευτερογενή τομέα στην Περιφέρεια Ηπείρου.

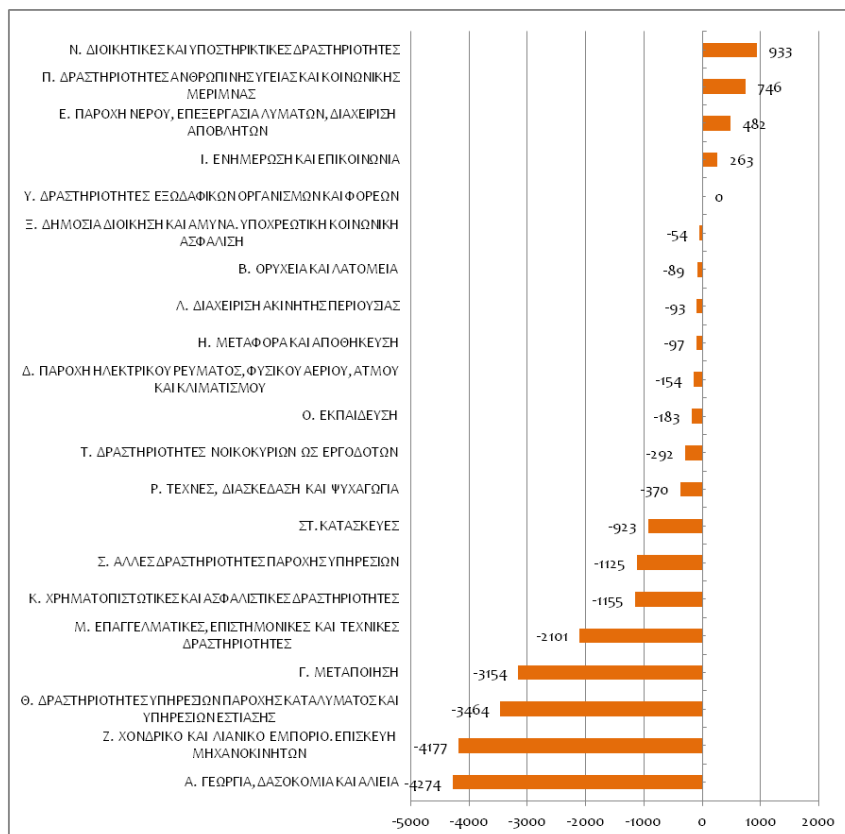
Ένα επιπλέον αρνητικό στοιχείο, αφορά το γεγονός ότι η μείωση της απασχόλησης αφορά ακόμα και εκείνους που παρουσιάζουν μια διαχρονική δυναμικότητα. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της βιομηχανίας τροφίμων, που αποτελεί και τον σημαντικότερο κλάδο της μεταποίησης στην Περιφέρεια Ηπείρου ως προς τον όγκο της απασχόλησης, καθώς ο κλάδος σε σχέση με το 2010 καταγράφει απώλειες θέσεων που φθάνουν τις 2,2 χιλιάδες θέσεις ή 28,8% με την μείωση αυτή να είναι μεγαλύτερη σε σχέση με αυτή της χώρας 22,8%.

Επίσης, μεγάλες απώλειες παρατηρούνται και στον κλάδο της Βιομηχανίας ξύλου και Κατασκευής προϊόντων από ξύλο και φελλό καθώς κυριολεκτικά ο κλάδος κατέρρευσε καταγράφοντας σωρευτική μείωση της απασχόλησης ίση με 86%. **Αντίθετα, αντιστάσεις απέναντι στην κρίση φαίνεται να ασκούν οι εξαγωγικοί κατά βάση κλάδοι της χημικής βιομηχανίας, της κατασκευής μεταλλικών προϊόντων και της παραγωγής φαρμακευτικώνσκευασμάτων.**

Τριτογενής τομέας

Σωρευτικά την περίοδο 2010-2012 η απασχόληση στον τριτογενή τομέα μειώθηκε κατά 11,2 χιλιάδες άτομα ή κατά 13,2% με την αντίστοιχη μείωση σε επίπεδο χώρας να ανέρχεται σε 10,7%. Μάλιστα ο τριτογενής τομέας ή τομέας των υπηρεσιών ευθύνεται για το 58% της συνολικής μείωσης της απασχόλησης στην Περιφέρεια Ηπείρου. Οι σημαντικότερες απώλειες (από ποσοτικής άποψης) καταγράφονται στους κλάδους του εμπορίου (-4.177 άτομα την περίοδο 2010-2012) και των ξενοδοχείων-εστιατορίων (-3.464 άτομα).

Σχήμα 2.9: Μεταβολή της απασχόλησης ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας στην Περιφέρεια Ηπείρου, 2010-2012

1.1.4 Επιχειρηματική δραστηριότητα

Ο συνολικός αριθμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Περιφέρεια Ηπείρου ανέρχεται σε 30.854 επιχειρήσεις, ο τζίρος των οποίων ανέρχεται σε 5.138 εκ.€. Από την διάρθρωση των επιχειρήσεων προκύπτει πως περίπου το 68% του συνολικού αριθμού των επιχειρήσεων είναι επιχειρήσεις του τριτογενή τομέα, ενώ οι επιχειρήσεις του δευτερογενή τομέα αποτελούν περίπου το 25,4% και του πρωτογενή περίπου το 6,3% του συνόλου των επιχειρήσεων της Περιφέρειας, ενδεικτικό της υπεροχής των επιχειρήσεων του τριτογενή τομέα, όπως συμβαίνει και στο σύνολο της χώρας. Εντούτοις αξίζει να σημειωθεί ότι η συγκέντρωση των επιχειρήσεων στο πρωτογενή κυρίως αλλά και στο δευτερογενή τομέα της Περιφέρειας Ηπείρου είναι αναλογικά μεγαλύτερη σε σχέση με αυτή της χώρας ενδεικτικό και της εξειδίκευσης της Περιφέρειας στον αγροτικό τομέα αλλά και στη μεταποίηση κυρίως αγροτικών προϊόντων.

Πίνακας 2.5: Επιχειρήσεις και τζίρος αυτών στην Π. Ηπείρου και στη χώρα ανά τομέα παραγωγής

ΤΟΜΕΑΣ	ΗΠΕΙΡΟΣ				ΧΩΡΑ			
	ΑΡ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	%	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	%	ΑΡ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	%	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	%
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ	1.943	6,3	265	5,2	25.131	2,6	3.245	0,8
ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ	7.826	25,4	1.240	24,1	214.991	22,2	99.208	24,9
ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ	20.950	67,9	3.631	70,7	721.250	74,5	295.400	74,2
ΑΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΟ	135	0,4	2	0,0	6.484	0,7	130	0,0
Σύνολο	30.854	100	5.138	100	967.856	100	397.983	100

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Μητρώο Επιχειρήσεων 2008

Πίνακας 2.6: Επιχειρήσεις και τζίρος αυτών στην Π. Ηπείρου ανά μονοψήφιο κλάδο ΣΤΑΚΟΔ-2008

ΚΩΔ ΚΛΑΔΟΣ	ΚΛΑΔΟΣ	ΑΡ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	%	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	%
A	ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ	1.943	6,3	265	5,2
B	ΟΡΥΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΑΤΟΜΕΙΑ	113	0,4	14	0,3
Γ	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	2.604	8,4	822	16,0
Δ	ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ	133	0,4	4	0,1
Ε	ΠΑΡΟΧΗ ΝΕΡΟΥ, ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΛΥΜΑΤΩΝ, ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ	58	0,2	26	0,5
Z	ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ, ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΜΗΧΑΝΟΚΙΝΗΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΟΤΟΣΙΚΛΕΤΩΝ	8.678	28,1	2.690	52,4
Η	ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΚΑΙ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ	1.490	4,8	220	4,3
Θ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ	4.573	14,8	261	5,1
Ι	ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ	347	1,1	26	0,5
Κ	ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	84	0,3	2	0,0

ΚΩΔ ΚΛΑΔΟΣ	ΚΛΑΔΟΣ	ΑΡ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	%	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	%
Λ	ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ	114	0,4	7	0,1
Μ	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	3.041	9,9	134	2,6
Ν	ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	624	2,0	33	0,6
Ξ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑΣ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ	41	0,1	3	0,1
Ο	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	187	0,6	6	0,1
Π	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	113	0,4	7	0,1
Ρ	ΤΕΧΝΕΣ, ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ ΚΑΙ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ	338	1,1	11	0,2
Σ	ΑΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	1.129	3,7	202	3,9
ΣΤ	ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	5.109	16,6	404	7,9
ΧΧ	ΑΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΟ	135	0,4	2	0,0
	Σύνολο	30.854	100,0	5.138	100,0

Πηγή: Μητρώο Επιχειρήσεων ΕΛΣΤΑΤ, 2008

Πρωτογενής Τομέας

Οι επιχειρήσεις του πρωτογενή τομέα στην Περιφέρεια Ηπείρου κατέχουν σημαντικό ρόλο. **Συνολικά, στην Περιφέρεια Ηπείρου δραστηριοποιούνται 1.943 επιχειρήσεις**, ο τζίρος των οποίων ανέρχεται σε 265 εκ.€. **Ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων του πρωτογενή τομέα της Περιφέρειας καταγράφεται στον κλάδο «Φυτική και ζωική παραγωγή, θήρα και συναφείς δραστηριότητες»**, με έμφαση στις επιχειρήσεις ζωικής παραγωγής (κτηνοτροφία), ενώ ακολουθεί ο κλάδος της δασοκομίας και αλιείας. Μάλιστα, το ποσοστό συμμετοχής των επιχειρήσεων του κλάδου δασοκομίας στο σύνολο των επιχειρήσεων της Περιφέρειας είναι μεγαλύτερο σε σύγκριση με το αντίστοιχο ποσοστό της χώρας. Οι επιχειρήσεις του πρωτογενή τομέα ανά κλάδο στην Περιφέρεια Ηπείρου παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 2.7: Επιχειρήσεις του πρωτογενή τομέα και τζίρος αυτών στην Περιφέρεια Ηπείρου ανά μονοψήφιο και διψήφιο κλάδο παραγωγής

ΚΛΑΔΟΣ	ΑΡ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	%	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	%
Αλιεία και υδατοκαλλιέργεια	126	6,5	39	14,7
Δασοκομία και υλοτομία	137	7,1	5	1,9
Φυτική και ζωική παραγωγή, θήρα και συναφείς δραστηριότητες	1.680	86,5	221	83,4
ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ	1.943	100,0	265	100,0

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Μητρώο Επιχειρήσεων 2008

Δευτερογενής Τομέας

Στην Περιφέρεια Ηπείρου, στον δευτερογενή τομέα δραστηριοποιούνται 7.826 επιχειρήσεις, ο τζίρος των οποίων ανέρχεται σε 1.240 εκ.€. Ο κλάδος των Κατασκευών συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο αριθμό επιχειρήσεων του δευτερογενή τομέα (65,3%), ενώ σε ότι αφορά την παραγωγική ικανότητα ο κλάδος της μεταποίησης αποτελεί τον σημαντικότερο δευτερογενή κλάδο, καθώς συγκεντρώνει το 66,3% του συνολικού τζίρου των επιχειρήσεων της Περιφέρειας. Η πλειοψηφία των μεταποιητικών μονάδων της περιοχής ασχολούνται κυρίως με την επεξεργασία των προϊόντων του πρωτογενούς τομέα. Ιδιαίτερα έντονη είναι η συγκέντρωση της μεταποιητικής δραστηριότητας σε κλάδους άμεσης

επεξεργασίας των προϊόντων του πρωτογενούς τομέα δηλ. της κτηνοτροφικής και γεωργικής παραγωγής και των πρώτων υλών (διατροφή, κλωστοϋφαντουργία, ξύλο, μεταλλικά ορυκτά) καθώς επίσης και σε κλάδους που κατευθύνονται σχεδόν ολοκληρωτικά προς τη τοπική αγορά (ξύλο, μη μεταλλικά ορυκτά, τελικά προϊόντα από μέταλλο κ.λπ.). Οι επιχειρήσεις του δευτερογενή τομέα ανά κλάδο στην Περιφέρεια Ηπείρου παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 2.8: Επιχειρήσεις του δευτερογενή τομέα και τζίρος αυτών στην Περιφέρεια Ηπείρου ανά μονοψήφιο και διψήφιο κλάδο παραγωγής

ΚΛΑΔΟΣ	ΑΡ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	%	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	%
ΟΡΥΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΑΤΟΜΕΙΑ	113	1,4	14	1,2
Λοιπά ορυχεία και λατομεία	112	1,4	14	1,2
Υποστηρικτικές δραστηριότητες εξόρυξης	1	0,0		0,0
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	2604	33,3	822	66,3
Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	161	2,1	6	0,5
Βιομηχανία δέρματος και δερμάτων ειδών	6	0,1	0	0,0
Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός από έπιπλα, κατασκευή ειδών καλαθοποιίας και σπαρτοπλεκτικής	350	4,5	35	2,8
Βιομηχανία τροφίμων	625	8,0	345	27,8
Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	71	0,9	8	0,6
Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	91	1,2	5	0,4
Κατασκευή ειδών ένδυσης	72	0,9	2	0,2
Κατασκευή επίπλων	185	2,4	15	1,2
Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	25	0,3	4	0,3
Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων	15	0,2	3	0,2
Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	6	0,1	0	0,0
Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα είδη εξοπλισμού	565	7,2	110	8,9
Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	40	0,5	9	0,7
Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων, ρυμουλκούμενων και ημρυμουλκούμενων οχημάτων	10	0,1	3	0,2
Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	17	0,2	53	4,3
Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	236	3,0	79	6,4
Παραγωγή βασικών μετάλλων	13	0,2	8	0,6
Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	47	0,6	4	0,3
Παραγωγή οπάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου	7	0,1	1	0,1
Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	27	0,3	6	0,4
Ποτοποιία	19	0,2	123	9,9
Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	16	0,2	3	0,2
ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	5109	65,3	404	32,5
Εξειδικευμένες κατασκευαστικές δραστηριότητες	3077	39,3	117	9,4
Έργα πολιτικού μηχανικού	582	7,4	139	11,2
Κατασκευές κτιρίων	1450	18,5	148	11,9
Σύνολο	7.826	100	1.240	100

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Μητρώο Επιχειρήσεων 2008 (είναι τα νεώτερα στοιχεία διαθέσιμα)

Συνοψίζοντας, οι δυνατότητες επιχειρηματικής ανάπτυξης του δευτερογενή τομέα συνδέονται άμεσα με την αξιοποίηση του προϊόντος του πρωτογενή τομέα. Πιο συγκεκριμένα, η αξιοποίηση της τοπικής αγροτικής παραγωγής και η βελτίωση της υποδομής στους τομείς μεταποίησης και εμπορίας των γεωργό-κτηνοτροφικών προϊόντων με την δημιουργία μονάδων τυποποίησης κηπευτικών,

φρούτων, ελαιόλαδου και γαλακτοκομικών προϊόντων, αποτελούν επενδυτικές διεξόδους για τον δευτερογενή τομέα⁴.

Τριτογενής Τομέας

Ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων του τριτογενή τομέα της Περιφέρειας εντοπίζεται στους κλάδους «Χονδρικό και λιανικό εμπόριο» και «Ξενοδοχεία-Εστιατόρια». Μάλιστα, το ποσοστό συμμετοχής των επιχειρήσεων του κλάδου «Ξενοδοχεία – Εστιατόρια» στο σύνολο των επιχειρήσεων της Περιφέρειας είναι μεγαλύτερο σε σύγκριση με το αντίστοιχο ποσοστό της χώρας. Αξίζει να σημειωθεί ότι στον κλάδο «Ξενοδοχεία-Εστιατόρια» 8 στις 10 επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται σε υπηρεσίες εστίασης, ενδεικτικό της σημασίας των επιχειρήσεων εστίασης έναντι των Καταλυμάτων, ενώ στον κλάδο του εμπορίου το 67% των επιχειρήσεων αφορά των κλάδο του λιανικού εμπορίου και επισκευής ειδών ατομικής και οικιακής χρήσης.

Με βάση το κριτήριο της συμμετοχής των επιχειρήσεων, ξεχωρίζει και η επιχειρηματική δραστηριότητα στον κλάδο των μεταφορών που στη συντριπτική πλειοψηφία αφορούν επιχειρήσεις του κλάδου «Χερσαίες μεταφορές και μεταφορές μέσω αγωγών».

Τέλος, σημειώνεται ότι στον κλάδο «Επιστημονική έρευνα και ανάπτυξη», ο οποίος περιλαμβάνεται στον κλάδο «Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες» δραστηριοποιείται σημαντικός αριθμός επιχειρήσεων (206), ο τζίρος των οποίων ανέρχεται στα 3 εκ. ευρώ. Κύριο αντικείμενο των επιχειρήσεων είναι η έρευνα και η πειραματική ανάπτυξη στις φυσικές, κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες. Οι επιχειρήσεις του τριτογενή τομέα ανά κλάδο στην Περιφέρεια Ηπείρου παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 2.9: Επιχειρήσεις του τριτογενή τομέα και τζίρος αυτών στην Περιφέρεια Ηπείρου ανά μονοψήφιο και διψήφιο κλάδο παραγωγής

ΚΛΑΔΟΣ	ΑΡ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	%	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	%
ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ	133	0,63	4	0,10
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	133	0,63	4	0,10
ΠΑΡΟΧΗ ΝΕΡΟΥ, ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΛΥΜΑΤΩΝ, ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ	58	0,28	26	0,71
Δραστηριότητες εξυγίανσης και άλλες υπηρεσίες για τη διαχείριση αποβλήτων	2	0,01		0,00
Επεξεργασία λυμάτων	20	0,10	2	0,05
Συλλογή, επεξεργασία και διάθεση αποβλήτων, ανάκτηση υλικών	30	0,14	4	0,12
Συλλογή, επεξεργασία και παροχή νερού	6	0,03	19	0,53
ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ, ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΜΗΧΑΝΟΚΙΝΗΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΟΤΟΣΙΚΛΕΤΩΝ	8.678	41,42	2.690	74,08
Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	5.873	28,03	1.266	34,87
Χονδρικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	1.757	8,39	1.190	32,77
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	1.048	5,00	234	6,44
ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΚΑΙ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ	1.490	7,11	220	6,05
Αποθήκευση και υποστηρικτικές προς τη μεταφορά δραστηριότητες	146	0,70	33	0,92
Πλωτές μεταφορές	38	0,18	20	0,54

⁴ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Ηπείρου 2012-2014

ΚΛΑΔΟΣ	ΑΡ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	%	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	%
Ταχυδρομικές και ταχυμεταφορικές δραστηριότητες	27	0,13	3	0,08
Χερσαίες μεταφορές και μεταφορές μέσω αγωγών	1.279	6,11	164	4,51
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ	4.573	21,83	261	7,20
Δραστηριότητες υπηρεσιών εστίασης	3.853	18,39	201	5,52
Καταλύματα	720	3,44	61	1,67
ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ	347	1,66	26	0,71
Δραστηριότητες προγραμματισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών, παροχής συμβουλών και συναφείς δραστηριότητες	136	0,65	11	0,31
Δραστηριότητες προγραμματισμού και ραδιοηλεκτρονικών εκπομπών	39	0,19	2	0,05
Δραστηριότητες υπηρεσιών πληροφορίας	46	0,22	2	0,04
Εκδοτικές δραστηριότητες	61	0,29	5	0,13
Παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο και τηλεοπτικών προγραμμάτων, ηχογραφήσεις και μουσικές εκδόσεις	24	0,11	1	0,03
Τηλεπικοινωνίες	41	0,20	5	0,15
ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	84	0,40	2	0,05
Ασφαλιστικά, αντ'ασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά ταμεία, εκτός από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	17	0,08	0	0,01
Δραστηριότητες συναφείς προς τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και τις ασφαλιστικές δραστηριότητες	66	0,32	1	0,04
Δραστηριότητες χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, με εξαίρεση τις ασφαλιστικές δραστηριότητες και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	1	0,00		0,00
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ	114	0,54	7	0,20
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	114	0,54	7	0,20
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	3.041	14,52	134	3,69
Άλλες επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	127	0,61	3	0,09
Αρχιτεκτονικές δραστηριότητες και δραστηριότητες μηχανικών, τεχνικές δοκιμές και αναλύσεις	1.836	8,76	95	2,62
Διαφήμιση και έρευνα αγοράς	86	0,41	6	0,16
Δραστηριότητες κεντρικών γραφείων, δραστηριότητες παροχής συμβουλών διαχείρισης	280	1,34	13	0,35
Επιστημονική έρευνα και ανάπτυξη	206	0,98	3	0,08
Κτηνιατρικές δραστηριότητες	21	0,10	1	0,03
Νομικές και λογιστικές δραστηριότητες	485	2,32	13	0,36
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	1.080	5,16	51	1,40
Διοικητικές δραστηριότητες γραφείου, γραμματειακή υποστήριξη και άλλες δραστηριότητες παροχής υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	176	0,84	12	0,34
Δραστηριότητες απασχόλησης	3	0,01		0,00
Δραστηριότητες ενοικίασης και εκμίσθωσης	151	0,72	4	0,12
Δραστηριότητες παροχής προστασίας και έρευνας	21	0,10	2	0,05
Δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών σε κτίρια και εξωτερικούς χώρους	188	0,90	7	0,20
Δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων, γραφείων οργανωμένων ταξιδιών και υπηρεσιών κρατήσεων και συναφείς δραστηριότητες	85	0,41	7	0,20
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑΣ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ	41	0,20	3	0,07
Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	41	0,20	3	0,07
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	187	0,89	6	0,17
Εκπαίδευση	187	0,89	6	0,17
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ	113	0,54	7	0,20
Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας	58	0,28	2	0,06
Δραστηριότητες κοινωνικής μέριμνας χωρίς παροχή καταλύματος	42	0,20	5	0,13
Δραστηριότητες παροχής στέγης και φιλοξενίας (Δραστηριότητες ιδρυμάτων κοινωνικής πρόνοιας με παροχή καταλύματος)	13	0,06	1	0,02
ΤΕΧΝΕΣ, ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ ΚΑΙ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ	338	1,61	11	0,30
Αθλητικές δραστηριότητες και δραστηριότητες διασκέδασης και ψυχαγωγίας	137	0,65	6	0,15

ΚΛΑΔΟΣ	ΑΡ. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	%	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	%
Δημιουργικές δραστηριότητες, τέχνες και διασκέδαση	120	0,57	2	0,05
Δραστηριότητες βιβλιοθηκών, αρχειοφυλακείων, μουσείων και λουπές πολιτιστικές δραστηριότητες	51	0,24	1	0,03
Τυχερά παιχνίδια και στοιχήματα	30	0,14	2	0,06
ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	1.129	5,39	202	5,55
Άλλες δραστηριότητες παροχής προσωπικών υπηρεσιών	749	3,58	16	0,43
Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών οικιακού προσωπικού	1	0,00		0,00
Δραστηριότητες οργανώσεων	104	0,50	178	4,92
Επισκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδών ατομικής ή οικιακής χρήσης	275	1,31	7	0,21
Σύνολο	20.950	100,00	3.631	100,00

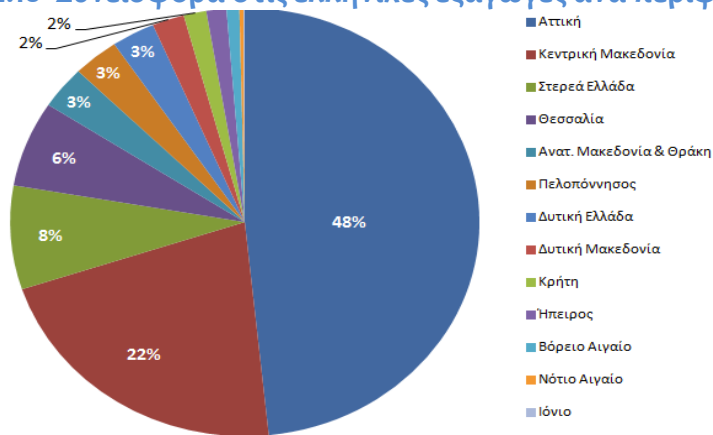
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Μητρώο Επιχειρήσεων 2008

Οι δυναμικοί κλάδοι της Περιφέρειας Ηπείρου παρουσιάζονται και αναλύονται στην επόμενη ενότητα.

2.4 Εξαγωγική Δραστηριότητα

Είναι γεγονός πως οι ελληνικές εξαγωγές έχουν υποστεί μεγάλο πλήγμα λόγω της βαθιάς κρίσης που πλήτει την χώρα. **Εξετάζοντας το διάστημα Ιανουάριος- Ιούνιος 2008 με το αντίστοιχο διάστημα του 2012**, σκοπός είναι να διαπιστωθεί ποιοι κλάδοι αντιστάθηκαν στην κρίση και ποιες είναι οι περιφέρειες που παρά την ύφεση πέρασαν από ελλειμματικό σε πλεονασματικό ισοζύγιο.

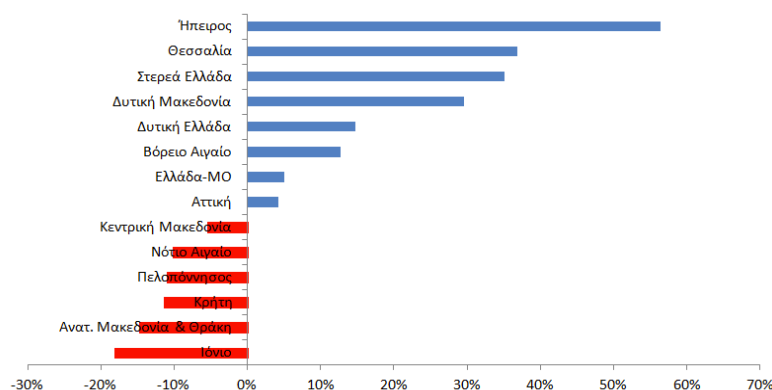
Σχήμα 2.10 Συνεισφορά στις ελληνικές εξαγωγές ανά περιφέρεια

Πηγή: ΣΕΒΕ 2012, Ύφεση και Εξαγωγική Δραστηριότητα ανά περιφέρεια εξετάζοντας το διάστημα Ιαν- Ιούνιος 2008- Ιαν- Ιούνιος 2012

Το 70% των ελληνικών εξαγωγών εξακολουθεί να πραγματοποιείται από τις περιφέρειες Αττική και Κεντρική Μακεδονία. Παράλληλα, σημαντική άνοδος παρουσιάζει η περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας και Θεσσαλίας ενώ εμφανίζεται πτώση στην κατάταξη στην περιφέρεια Πελοποννήσου. Τέλος, η Ήπειρος είχε συνεισφορά μόλις 6% στο σύνολο των ελληνικών εξαγωγών.

Σχήμα 2.11 Συνολική Μεταβολή ελληνικών εξαγωγών

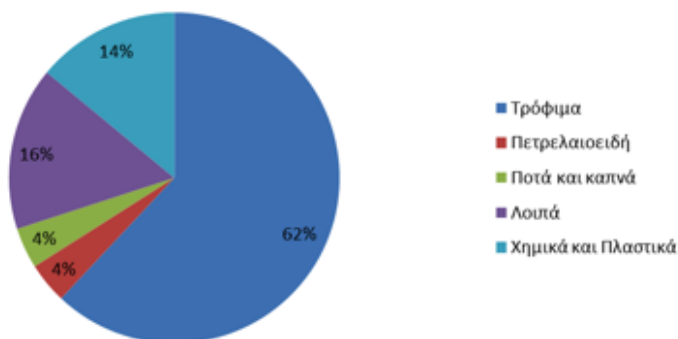

Πηγή: ΣΕΒΕ 2012, Ύφεση και Εξαγωγική Δραστηριότητα ανά περιφέρεια εξετάζοντας το διάστημα Ιαν- Ιούνιος 2008- Ιαν- Ιούνιος 2012

Όπως φαίνεται από το Σχήμα 2.11, 7 στις 13 περιφέρειες βρίσκονται πάνω από το αντίστοιχο επίπεδο εξαγωγών του «Ιαν-Ιούνιος 2008». Για τις περιφέρειες Αττικής, Στερεάς Ελλάδας, Δυτικής Ελλάδας και Δυτικής Μακεδονίας, η ανάκαμψη των εξαγωγών εμφανίστηκε από το 2011 και μετά. Ενώ για την Κρήτη και το Ιόνιο, η πτώση των εξαγωγών κάτω από τα επίπεδα του 2008 εμφανίστηκε το 2012. Τέλος, οι εξαγωγές της Ηπείρου διαγράφουν ανοδική πορεία στο σύνολο της πενταετίας Ιαν-Ιούνιος 2008-12.

Σχήμα 2.12

Κυριότεροι Εξαγωγικοί Κλάδοι Ηπείρου

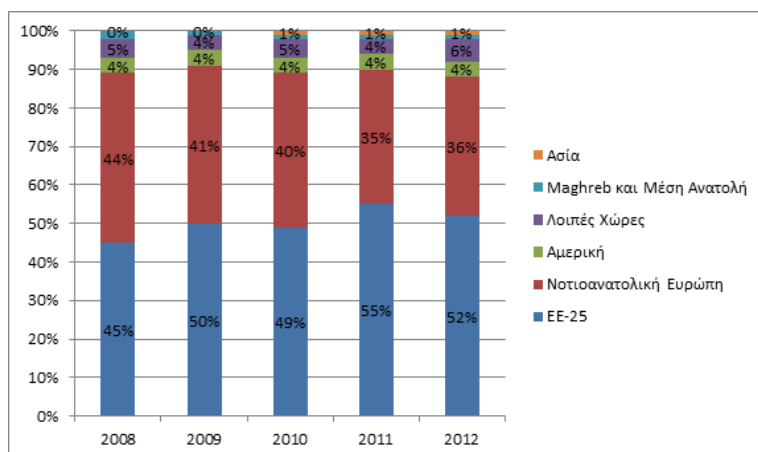

Πηγή: ΣΕΒΕ 2013, Χαρτογράφηση της εξαγωγικής δραστηριότητας της Ελλάδας ανά Περιφέρεια και Νομό 2008-2012

Τα 2/3 των εξαγωγών της περιφέρειας Ηπείρου είναι τρόφιμα με προϊόντα αιχμής τα ιχθυηρά (μερίδιο 32%), τα γαλακτοκομικά (15%), τους νωπούς καρπούς & φρούτα (5%), τα κρέατα (4%) και τα ζωντανά ζώα (2%). Οι εξαγωγές τροφίμων καταγράφουν ανοδική τάση από το 2008 με μέσο ρυθμό 13% ενώ τα Χημικά & Πλαστικά παρουσιάζουν στασιμότητα στην εξαγωγική δραστηριότητα στο διάστημα 2008-12. Παράλληλα, τα Πετρελαιοειδή έχουν μια συνολική αύξηση εξαγωγών κατά 328% από το 2008 μέχρι το 2012.

Σχήμα 2.13 Κυριότερες Εξαγωγικές Αγορές για την Περιφέρεια της Ηπείρου

Πηγή: ΣΕΒΕ 2013, Χαρτογράφηση της εξαγωγικής δραστηριότητας της Ελλάδας ανά Περιφέρεια και Νομό 2008-2012

Η ΕΕ-25 αποτελεί τον βασικό εξαγωγικό εταίρο διαχρονικά για την Ήπειρο και συγκεκριμένα οι αγορές: Κάτω Χώρες (μερίδιο 38%), Ιταλία (10%), Γερμανία (5%), Ολλανδία (23%). Για την ΝΑ Ευρώπη με 29% μερίδιο την Αλβανία είναι ο πρώτος προορισμός των προϊόντων της περιφέρειας και ακολουθεί η Βουλγαρία με μερίδιο 4%. Επίσης ανοδικά κινούνται οι εξαγωγές στην Σερβία (172%), την ΠΓΒΜ (20%) και τη Ρουμανία (15%) πάλι κατά το 2012.

Το εξωτερικό εμπόριο Ηπείρου για τα το 2008-2012 παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα. Είναι χαρακτηριστικό **επίτευγμα** να σημειωθεί ότι Η Ήπειρος το 2012 σχεδόν ισοσκέλισε το εμπορικό της Ισοζύγιο για πρώτη φορά τουλάχιστον από το 2008. Και αυτό οφείλεται κυρίως στις αυξήσεις των εξαγωγών των προϊόντων του πρωτογενή τομέα.

Πίνακας 2.10 Εξωτερικό Εμπόριο Ηπείρου

(ποσά σε χιλ. €)	2008	2009	2010	2011	2012	ΕΤ 11/12	ΜΕΤ 08/12
Εισαγωγές	259.488	199.750	201.878	243.063	216.477	-10,9%	-4,4%
Εξαγωγές	166.727	177.150	176.854	199.753	215.721	8,0%	6,7%
Εμπορικό Ισοζύγιο	(92.762)	(22.599)	(25.024)	(43.310)	(756)	-98,3%	-70,0%
Εξαγωγές/Εισαγωγές	64,3%	88,7%	87,6%	82,2%	99,7%	21,3%	11,6%

ΕΤ: Ετήσια Τάση/ ΜΕΤ: Μέση Ετήσια Τάση/ na: non available

(ποσά σε χιλ. €)	2008	2009	2010	2011	2012	Μερίδιο 12	ΕΤ 11/12	ΜΕΤ 08/12
Ιωάννινα	111.052	120.820	117.285	111.964	117.103	54,3%	4,6%	1,3%
Πρέβεζα	20.967	16.699	23.199	52.032	58.488	27,1%	12,4%	29,2%
Αρτα	12.545	15.147	15.921	17.245	23.381	10,8%	35,6%	16,8%
Θεσπρωτία	22.162	24.484	20.449	18.512	16.748	7,8%	-9,5%	-6,8%

ΕΤ: Ετήσια Τάση/ ΜΕΤ: Μέση Ετήσια Τάση/ na: non available

Πηγή: ΣΕΒΕ 2013, Χαρτογράφηση της εξαγωγικής δραστηριότητας της Ελλάδας ανά Περιφέρεια και Νομό 2008-2012

2.5 Τομεακή και κλαδική εξειδίκευση

Η κλαδική εξειδίκευση της Περιφέρειας Ηπείρου, προσδιορίζεται με βάση δύο κριτήρια⁵:

Εξειδίκευση: Ο λόγος του μεριδίου ενός κλάδου στην απασχόληση της περιφέρειας προς το μερίδιο του στην απασχόληση της Ε.Ε. 27. Εάν η Περιφέρεια είναι περισσότερο εξειδικευμένη σε ένα κλάδο από την συνολική Ευρωπαϊκή οικονομία τότε αυτό μπορεί να αποτελεί μια ένδειξη ότι τα οικονομικές επιδράσεις του κλάδου στην Περιφέρεια είναι αρκετά ισχυρές ώστε να προσελκύουν οικονομική δραστηριότητα από άλλες περιφέρειες και ότι η διάχυση (spill-overs) και οι διασυνδέσεις είναι ισχυρότερες. Ως κατώφλι για την εξειδίκευση χρησιμοποιούμε την τιμή 2.

Εστίαση: Το μέγεθος του κλάδου στην Περιφέρεια. Όσο μεγαλύτερο είναι το μερίδιο του κλάδου στη συνολική απασχόληση της Περιφέρειας τόσο πιθανότερο είναι να παρατηρηθεί διάχυση αποτελεσμάτων στην οικονομία. Περιλαμβάνονται σε αυτό το κριτήριο όσοι κλάδοι βρίσκονται στο άνω 10% με βάση την απασχόληση στην Περιφέρεια.

Με βάση τα στοιχεία της Eurostat και ΕΛ.ΣΤΑΤ για το 2009⁶, η τομεακή και κλαδική εξειδίκευση της Περιφέρειας Ηπείρου, παρουσιάζεται στον Πίνακα 10α. Αναλυτικά τα στοιχεία από τα οποία προκύπτει η ανάλυση εξειδίκευσης παρουσιάζονται στον Πίνακα 10β.

Πίνακας 2.11α: Τομεακή και κλαδική εξειδίκευση της Περιφέρειας Ηπείρου

Κλάδοι	Εξειδίκευση
Φυτική και ζωική παραγωγή, θήρα και συναφείς δραστηριότητες	2
Αλιεία και υδατοκαλλιέργεια	1
Βιομηχανία τροφίμων	1
Δασοκομία και υλοτομία	1
Εμπόριο	1
Κατασκευές	1
Ποτοποιία	1
Τουρισμός	1

Πίνακας 2.11β: Δείκτες Οικονομικής Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Ηπείρου

Κλάδοι	ΠΗ				Εστίαση	Εξειδί- κευση	Συνολική Εξειδίκευση
	ΕΕ27	Ελλάδα	Απασχό- ληση	ΠΗ (%)			
Αεροπορικές μεταφορές	0,17%	0,15%				0,00	
Αλιεία και υδατοκαλλιέργεια	0,08%	0,50%	542,75	0,37%		4,67	1
Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	0,37%	0,33%	165	0,11%		0,30	

⁵ Η ανάλυση βασίζεται σε προσαρμογή της μεθοδολογίας που ανέπτυξε το Cluster Observatory για τον προσδιορισμό εξειδίκευσης χωρών και περιφερειών <http://www.clusterobservatory.eu>

⁶ Το έτος αυτό είναι το τελευταίο διαθέσιμο με συγκρίσιμα στοιχεία με την ΕΕ27.

Αποθήκευση και υποστηρικτικές προς τη μεταφορά δραστηριότητες	1,07%	1,28%				0,00	
Βιομηχανία δέρματος και δερμάτων ειδών	0,19%	0,14%				0,00	
Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό,	0,46%	0,44%	433	0,30%		0,64	
Βιομηχανία τροφίμων	1,86%	2,52%	4341	2,97%		1,59	1
Δασοκομία και υλοτομία	0,23%	0,21%	528	0,36%		1,60	1
Δημιουργικές δραστηριότητες	0,71%	1,65%	382	0,26%		0,37	
Δραστηριότητες απασχόλησης	1,70%	0,30%	7	0,00%		0,00	
Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	0,38%	0,42%	194	0,13%		0,35	
Εμπόριο	14,86%	30,63%	23083	15,78%	1	1,06	1
Εξόρυξη, ορυχεία και λατομία	0,29%	0,19%	146	0,10%		0,35	
Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	0,55%	0,38%	186	0,13%		0,23	
Επιχειρηματικές Υπηρεσίες	4,32%	5,97%	2807	1,92%		0,44	
Ηλεκτρισμός αέριο κλπ.	0,71%	0,72%				0,00	
Κατασκευές	7,85%	10,85%	10440	7,14%	1	0,91	1
Κατασκευή ειδών ένδυσης	0,51%	0,92%	486	0,33%		0,66	
Κατασκευή επίπλων	0,48%	0,64%	715	0,49%		1,01	
Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	0,65%	0,30%	58	0,04%		0,06	
Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών	0,52%	0,13%	42	0,03%		0,06	
Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	0,33%	0,24%				0,00	
Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα κα	1,62%	1,48%	1195	0,82%		0,50	
Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	1,30%	0,58%	212	0,14%		0,11	
Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων, ρυμουλκούμενων και ημιρυμουλκούμενων	0,99%	0,13%	20	0,01%		0,01	
Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	0,73%	0,51%	350	0,24%		0,33	
Κτηνιατρικές δραστηριότητες	0,08%	0,05%	21	0,01%		0,17	
Μεσιτικές υπηρεσίες και υπηρεσίες κτηρίων	3,26%	2,19%	874	0,60%		0,18	
Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	0,63%	0,84%	912	0,62%		1,00	
Παραγωγή βασικών μετάλλων	0,46%	0,59%	242	0,17%		0,36	
Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και φαρμακευτικών υλών	0,24%	0,25%				0,00	
Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλών	0,31%	0,42%	72	0,05%		0,16	

Παραγωγή οπτάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου	0,06%	0,14%				0,00	
Παραγωγή προϊόντων καπνού	0,02%	0,06%	0	0,00%		0,00	
Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	0,53%	0,40%	71	0,05%		0,09	
Παροχή νερού και διαχείριση αποβλήτων	0,56%	0,23%	179	0,12%		0,22	
Πληροφορική και τηλεπικοινωνίες	2,01%	1,81%	1018	0,70%		0,35	
Πλωτές μεταφορές	0,10%	0,52%	109	0,07%		0,78	
Ποτοποιία	0,21%	0,33%	571	0,39%		1,84	1
Ταχυδρομικές και ταχυμεταφορικές δραστηριότητες	0,80%	0,51%	353	0,24%		0,30	
Τουρισμός	4,66%	9,49%	7799	5,33%	1	1,14	1
Φυτική και ζωική παραγωγή, θήρα και συναφείς δραστηριότητες	4,66%	16,44%	26282,25	17,96%	1	3,85	2
Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	0,29%	0,27%	46	0,03%		0,11	
Χερσαίες μεταφορές και μεταφορές μέσω αγωγών	2,51%	3,87%	3505	2,40%		0,95	

2.5.1 Περιγραφή των κλάδων εξειδίκευσης

Φυτική και ζωική παραγωγή, θήρα και συναφείς δραστηριότητες

Η φυτική παραγωγή στην Ήπειρο έχει χαρακτήρα κατά κύριο λόγο συμπληρωματικό της ζωικής παραγωγής, καθώς η παραγωγή φυτών μεγάλης καλλιέργειας χρησιμοποιείται για την κάλυψη αναγκών σε ζωοτροφές. Ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων με χρησιμοποιούμενη καλλιεργούμενη έκταση παρουσιάζει διαχρονικά τάση συρρίκνωσης με τις περισσότερες από αυτές να βρίσκονται στην πεδιάδα της Άρτας. Κύριο χαρακτηριστικό των εκμεταλλεύσεων είναι το μικρό τους μέγεθος, το οποίο έχει ως αποτέλεσμα το χαμηλό βαθμό εκμηχάνισης της γεωργίας.

Ο συνολικός αριθμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στην Περιφέρεια Ηπείρου ανέρχεται σε 57.247 ή το 4,7% της χώρας, ενώ εξετάζοντας τον αριθμό των εκμεταλλεύσεων των βασικών ειδών καλλιεργειών, παρατηρείται ότι το 43,1% αφορούν δενδρώδεις εκμεταλλεύσεις (κυρίως ελαιοκαλλιέργειες), ενώ η Περιφέρεια καλύπτει το 4,8% των εκμεταλλεύσεων σε ετήσιες καλλιέργειες (ΕΛΣΤΑΤ,2009). Από τις δενδρώδεις καλλιέργειες η σημαντικότερη είναι αυτή της ελιάς, και των εσπεριδοειδών ενώ στα φυτά μεγάλης καλλιέργειας οι σημαντικότερες, από άποψη καλλιεργούμενης έκτασης, είναι οι καλλιέργειες της μηδικής και των λοιπών σανοδοτικών φυτών καθώς και η καλλιέργεια του αραβοσίτου.

Πίνακας 2.12: Κατανομή της χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης των εκμεταλλεύσεων, κατά βασικές κατηγορίες χρήσης

ΕΙΔΟΣ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ / ΕΚΤΑΣΕΙΣ	ΣΥΝΟΛ Ο ΧΩΡΑΣ	ΗΠΕΙΡ ΟΣ	% Συμμετοχής στη χώρα	ΑΡΤΑ	ΘΕΣΠΡ ΩΤΙΑ	ΙΩΑΝΝΙΝΑ	ΠΡΕΒΕΖ Α
Ετήσιες καλλιέργειες	Εκμεταλλεύσεις	291354	13966	4,8	3884	1578	5437	3067

	Εκτάσεις	16169	306	1,9	57	46	99	103
Αμπέλια και σταφιδάμπελα	Εκμεταλλεύσεις	131753	3281	2,5	808	103	2153	217
	Εκτάσεις	863	7	0,8	2	0	4	1
Δενδρώδεις καλλιέργειες	Εκμεταλλεύσεις	520813	21731	4,2	9046	5684	890	6111
	Εκτάσεις	8613	281	3,3	106	84	4	87
Λουπές εκτάσεις	Εκμεταλλεύσεις	263546	18269	6,9	5901	3104	6614	2650
	Εκτάσεις	9134	447	4,9	54	120	230	44

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ 2009

Ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων που έχουν αρδευόμενες εκτάσεις είναι 25.290 και αντιπροσώπευε το 75,4% του συνολικού αριθμού των εκμεταλλεύσεων με καλλιεργούμενη έκταση. Οι συνολικές εκτάσεις των εκμεταλλεύσεων αυτών ανέρχονται σε 1.041 χιλ. στρέμματα και από αυτές 379 χιλ. στρέμματα (36,4%) είναι αρδευόμενες και 331 χιλ. στρέμματα αρδευθείσες (31,8%).

Σε κάθε περίπτωση η βασικότερη δραστηριότητα του πρωτογενή τομέα στην Περιφέρεια Ηπείρου είναι η κτηνοτροφία και ιδιαίτερα η αιγοπροβατοτροφία και η πτηνοτροφία. Μπορεί ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων και των ζώων να παρουσιάζει πτωτική τάση αλλά αυξάνει το μέσο μέγεθος των εκμεταλλεύσεων (αριθμός ζώων προς αριθμό εκμεταλλεύσεων). Αναλυτικότερα, η Περιφέρεια για το 2009 καλύπτει το 22,1% των ζωικών εκμεταλλεύσεων και 7,4% του αριθμού των κεφαλών της χώρας. Ο μεγαλύτερος αριθμός κεφαλών καταγράφεται στα πουλερικά, ενώ ακολουθούν τα προβατοειδή και τα αιγοειδή, τάση που συμβαδίζει με αυτή της χώρας. Ενδεικτικό της δυναμικής της αιγοπροβατοτροφίας και της πτηνοτροφίας στην Περιφέρεια Ηπείρου είναι το γεγονός ότι στην Περιφέρεια συγκεντρώνεται το 10,7% των εκμεταλλεύσεων των προβατοειδών και το 7,4% των εκμεταλλεύσεων αιγοειδών της χώρας, σε ότι αφορά τον αριθμό κεφαλών στα πουλερικά η Περιφέρεια συγκεντρώνει το 28,8% των κεφαλών πουλερικών στο σύνολο της χώρας.

Ο τομέας της χοιροτροφίας παρουσιάζει μια σημαντική δυναμική ιδιαίτερα στις Π.Ε. Πρέβεζας και Άρτας (τρίγωνο Φιλιππιάδας) με καθιερωμένες και ορθολογικά οργανωμένες μονάδες. Το ίδιο συμβαίνει και με τον τομέα της πτηνοτροφίας όπου αναπτύσσεται συνεχώς με κυρίαρχη την Π.Ε. Ιωαννίνων. Οι εκτροφές σήμερα στην Ήπειρο είναι κοντά στις 70 και οι χοιρομητέρες περίπου 11.000, ποσοστό 18% του συνολικού αριθμού εκτρεφόμενων χοιρομητέρων στην Ελλάδα και η περιφέρεια Ηπείρου είναι 2^η μετά τη Θεσσαλία στην εκτροφή χοίρων.

Στον πίνακα που ακολουθεί συγκρίνεται η Περιφέρεια της Ηπείρου σε σχέση με το σύνολο της χώρας αλλά και σε σχέση με τις Περιφερειακές της Ενότητες όσον αφορά τον αριθμό, το μέγεθος και τη διάρθρωση εκμεταλλεύσεων στον κτηνοτροφικό τομέα.

Πίνακας 2.13: Εκμεταλλεύσεις και αριθμός κεφαλών, κατά είδος

ΕΙΔΟΣ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ / ΑΡΙΘΜΟΣ	ΧΩΡΑ	ΗΠΕΙΡΟΣ	% Συμμετοχής στη χώρα	ΑΡΤΑ	ΘΕΣΠΡΩΤΙ Α	ΙΩΑΝΝΙΝΑ	ΠΡΕΒΕΖ Α
ΒΟΟΕΙΔΗ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ	16.679	1.103	6,6	163	330	369	241
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΕΦΑΛΩΝ	648.067	61.368	9,5	4.978	21.585	18.341	16.464
ΒΟΥΒΑΛΙΑ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ	130	9	6,9	2	2	4	1
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΕΦΑΛΩΝ	3.716	162	4,4	90	53	4	15
ΠΡΟΒΑΤΟΕΙΔΗ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ	91.933	9.833	10,7	2.609	1.408	3.925	1.891
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΕΦΑΛΩΝ	9.156.821	804.998	8,8	157.809	148.970	320.138	178.081

ΑΙΓΟΕΙΔΗ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ	71.585	5.312	7,4	1.687	799	1.869	957
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΕΦΑΛΩΝ	4.213.230	198.280	4,7	30.815	62.079	61.433	43.953
ΧΟΙΡΟΙ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ	19.332	571	3,0	262	51	122	136
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΕΦΑΛΩΝ	947.222	108.429	11,4	29.969	1.029	28.326	49.105
ΙΠΠΟΕΙΔΗ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ	8.067	477	5,9	74	96	260	47
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΕΦΑΛΩΝ	20.625	1.328	6,4	153	360	719	96
ΚΟΥΝΕΛΙΑ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ	32.757	790	2,4	293	64	318	115
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΕΦΑΛΩΝ	857.384	16.807	2,0	6.607	1.236	6.967	1.997
ΠΟΥΛΕΡΙΚΑ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ	215.373	15.612	7,2	5.552	2.289	5.098	2.673
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΕΦΑΛΩΝ	36.767.565	10.588.621	28,8	2.268.635	54.013	7.541.732	724.241
ΚΥΨΕΛΕΣ ΜΕΛΙΣΣΩΝ	ΕΚΜ/ΣΕΙΣ	10.551	656	6,2	164	120	312	60
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΥΨΕΛΩΝ	944014	53996	5,7	20.250	8.386	20.888	4.472

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ 2009

Υδατοκαλλιέργειες

Ο τομέας των Υδατοκαλλιεργειών στην χώρα μας έχει αναπτυχθεί με ταχείς ρυθμούς τα τελευταία χρόνια και για ορισμένα είδη, οι ρυθμοί ανάπτυξης είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακοί. Οι θαλασσοκαλλιέργειες σε σταθερή ανοδική πορεία ανάπτυξης από τις αρχές της δεκαετίας του 80, έδωσαν εντυπωσιακά αποτελέσματα, με την παραγωγή σημαντικού ύψους εγχώριου, φρέσκου και φθηνού ψαριού, αλλά και κυρίως με τη δημιουργία ενός ιδιαίτερου κοινωνικοοικονομικού χώρου ο οποίος απασχολεί άμεσα και έμμεσα μεγάλο αριθμό εργαζόμενων, ενώ αποτελούν μια παραγωγική δραστηριότητα που συμβάλλει στην ενίσχυση του πληθυσμού των παράκτιων περιοχών. Όλες οι προβλέψεις σχετικά με την εξέλιξη τόσο της παγκόσμιας κατανάλωσης αλιευτικών προϊόντων όσο και των υδατοκαλλιεργειών συμφωνούν σε μερικά γεγονότα. Ότι:

1. Υπάρχει αυξανόμενη ζήτηση για τα αλιευτικά προϊόντα παγκοσμίως γεγονός που δεν οφείλεται μόνο στην αύξηση του παγκόσμιου πληθυσμού αλλά και στην αύξηση της κατά κεφαλήν κατανάλωσης θαλασσινών, η οποία αναμένεται να αυξηθεί μέχρι το 2030 κατά 50%.
2. Η συλλεκτική αλιεία αντιμετωπίζει συνεχώς όλο και περισσότερους περιορισμούς, και επομένως η υδατοκαλλιέργεια φαίνεται να είναι η μόνη βιώσιμη επιλογή να ικανοποιηθεί αυτή η αυξανόμενη ζήτηση.
3. Σύμφωνα με το F.A.O, η παγκόσμια παραγωγή υδατοκαλλιέργειας θα πρέπει να διπλασιαστεί μέχρι το 2030 για να συμβαδίσει με την ζήτηση. Αυτό αντιπροσωπεύει, σε απόλυτους όρους, μια αύξηση σχεδόν 40 εκατομ. τόνων παγκοσμίως.

Από τα παραπάνω, είναι σαφές ότι η παγκόσμια παραγωγή υδατοκαλλιεργητικών προϊόντων θα αυξηθεί αρκετά στις ερχόμενες δεκαετίες.

Η Ήπειρος παρουσιάζει ενδιαφέρον για τις υδατοκαλλιέργειες και είναι η μοναδική περιοχή που συνδυάζει ποικιλία υδάτινων μέσων, πολλά είδη εκτρεφόμενων ψαριών και πολλούς τρόπους και μεθόδους εκτροφής. Επιπλέον, το περιβάλλον της Ηπείρου και οι πηγές υδροδότησης που σχετίζονται με τις υδατοκαλλιέργειες παραμένουν σε καλή κατάσταση αν και περιστασιακά δημιουργούνται σημαντικά προβλήματα ιδιαίτερα όταν μειώνεται η παροχή των πηγών ή των ποταμών. Οι κυριότεροι παράγοντες που επιδρούν θετικά για την προοπτική του κλάδου στην

Περιφέρεια είναι η ποιότητα των υδάτινων πόρων, η παράδοση και η τεχνική γνώση που έχει χρόνια τώρα συσσωρευτεί. Στην Ήπειρο οι μονάδες κατανέμονται κυρίως σε τρεις Νομούς: Ιωαννίνων, Πρέβεζας και Θεσπρωτίας.

Η Περιφέρεια της Ηπείρου φιλοξενεί 11 από τις 75 επιχειρήσεις-μεγάλες μονάδες του κλάδου της θαλάσσιας **ιχθυοκαλλιέργειας** στην Ελλάδα (ανεξάρτητα από την συμμετοχή τους σε μεγαλύτερους ομίλους) δηλαδή ποσοστό 15%. Ο πίνακας 14 παρουσιάζει τις επιχειρήσεις αυτές και τους κύκλους εργασιών τους το 2012. Οι μισές περίπου από αυτές παρουσίασαν αύξηση ή στασιμότητα πωλήσεων το 2012 παρόλη την κρίσιμη οικονομική κατάσταση και μπορούν να αποτελέσουν όχημα επιχειρηματικότητας και εργασίας για την περιφέρεια. Παρόλα αυτά η ύπαρξη μεγάλων ομίλων στην Ελληνική αγορά επηρεάζει τις επιχειρηματικές αποφάσεις στον χώρο. Έτσι, μία πιθανή υποστήριξη του κλάδου θα πρέπει να λάβει σοβαρά το Ελληνικό αλλά και το διεθνές ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Πίνακας 2.14: Εταιρείες Ιχθυοκαλλιέργειας στη Ήπειρο

Εταιρεία	Τζίρος 2012 (εκ.)
Μαύρη ΑΕ (Πρέβεζα)	1,48
Ιχθυοτροφείο Αγίου Θωμά ΑΕ (Πρέβεζα)	(Όμιλος Ελλ. Ιχθυοκαλλιέργειας)
Ευρωφάρμα ΑΕ (Πρέβεζα)	0,65
Λάσκαρα Ιχθυοπαραγωγική ΑΕ (Πρέβεζα)	2,15
Μητσιός ΑΕ (Πρέβεζα)	-
Μπουρσινός ΑΕ (Θεσπρωτία)	(Όμιλος Ανδρομέδα)
Γεωργίου Κ ΑΕ (Θεσπρωτία)	1,27
Γράμμος ΑΕ (Θεσπρωτία)	4,01
Λωρίδα ΑΕ (Θεσπρωτία)	2,88
Σκάλωμα ΑΕ (Θεσπρωτία)	1,73
Ορλιάς ΑΕ (Θεσπρωτία)	1,49
	15,66

Στον τομέα της ιχθυοκαλλιέργειας, όσον αφορά τα γλυκά νερά, σήμερα στην Ελλάδα λειτουργούν περίπου 100 μονάδες εκτροφής πέστροφας, κατανεμημένες κυρίως στις περιοχές της Ηπείρου και της Μακεδονίας. Στη Ήπειρο χρησιμοποιούνται τα νερά των ποταμών Λούρου και Βοϊδομάτη, καθώς και άλλων μικρότερων ποταμιών, ακόμα και φυσικών πηγών ή γεωτρήσεων, για την λειτουργία αυτών των μονάδων.

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η πεστροφοκαλλιέργεια, είναι κυρίως οι ασθένειες όπως, η ιχθυοσποριδίαση, η ερυθροστοματίτιδα, η νόσος των βραγχίων, ο λακτοκοκκικός εξόφθαλμος της πέστροφας, τα παράσιτα *Ichthyophthirius* και *Trichodina*, η φυσαλιδώδης νόσος, ή νόσος των αερίων, κ.λ.π. Άλλα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κλάδος αυτός, είναι η εναρμόνισή του με τις ισχύουσες επιταγές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σχετικά με την υποχρεωτική δήλωση εμφάνισης ασθενειών και περιορισμός της διασποράς τους σε κοινοτικό έδαφος. Επίσης, η ανεπαρκής οργάνωση του κλάδου, η άναρχη και απρογραμματίστη εγκατάσταση μονάδων στο οικοσύστημα του ποταμού Λούρου, αλλά και η υποβάθμιση της αξίας του κλάδου, από τους αρμόδιους κρατικούς φορείς, οι οποίοι τα τελευταία 15 χρόνια έδωσαν περισσότερη έμφαση, στην θαλάσσια υδατοκαλλιέργεια, έχουν προκαλέσει μια στασιμότητα σ' αυτήν την δραστηριότητα.

Η Ήπειρος, ιδιαίτερα για τις υδατοκαλλιέργειες στα εσωτερικά νερά κατέχει σταθερά την **πρώτη θέση** στην χώρα. Συνολικά εκτρέφονται βασικά τρία είδη ψαριών (πέστροφα, κυπρίνος, χέλια) ενώ τα τελευταία χρόνια αναπτύσσεται η εκτροφή κέφαλου, διακοσμητικών ψαριών και στουργιονιού.

Πίνακας 2.15

Ιχθυοτροφεία Γλυκού Νερού	
Β. ΓΕΙΤΟΝΑΣ & ΣΙΑ Ε.Ε	Περιοχή: ΑΡΤΑ
Ιχθυοτροφείο Πέστροφας - Γαλανός Γεώργιος	Περιοχή: Δήμος Δωδώνης
ΠΟΣΕΙΔΩΝΙΑ ΕΠΕ - ΜΕΝΤΗΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ	Περιοχή: Δήμος Φιλιατών
ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΑΡΤΑΣ ΑΕΒΕ	Περιοχή: ΑΡΤΑ
ΝΑΝΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ	Περιοχή: ΙΩΑΝΝΙΝΑ
ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ - ΤΣΙΑΛΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ	Περιοχή: ΙΩΑΝΝΙΝΑ
ΥΙΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΑΡΑΤΖΕΝΗ	Πόλη: ΔΩΔΩΝΗ

Αντίθετα, μη ενθαρρυντικά για περαιτέρω ανάπτυξη και εμπορική δραστηριότητα είναι τα στοιχεία του χώρου της αλιείας ανοικτής θάλασσας. Οι δυνατότητες και διαθεσιμότητα αλιευμάτων είναι περιορισμένη και ικανή να ικανοποιήσει περισσότερο τις τοπικές-περιφερειακές ανάγκες.

Πίνακας 2.16 Ποσότητα Αλιευμάτων κατά περιοχές Αλιείας (2011)

ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΑΛΙΕΙΑΣ - FISHING AREAS	ΠΟΣΟΤΗΤΑ
Σύνολο - Total	62,847.4
Ατλαντικός Ωκεανός	1,089.6
Ακτές Β. Αφρικής	-
Ακτές Ηπείρου και νήσου Κερκύρας	1,001.0
Αμβρακικός κόλπος και ακτές νήσου Λευκάδος	1,381.7
Ακτές νήσων Κεφαλληνίας, Ζακύνθου και Πατραϊκός κόλπος	4,947.9
Κόλποι Κυπαρισσιακός και Μεσσηνιακός	173.8
Λακωνικός κόλπος	214.1

Κόλποι Αργολικός και Σαρωνικός	6,500.1
Κορινθιακός κόλπος	562.4
Κόλποι Νότιος και Βόρειος Ευβοϊκός	7,866.9
Παγασητικός κόλπος	543.7
Ανατολικές ακτές Ευβοίας και περιοχή νήσων Σποράδων	604.4
Κόλποι Θερμαϊκός και Χαλκιδικής	16,581.9
Κόλποι Στρυμωνικός και Καβάλας, ακτές νήσου Θάσου και Θρακικό πέλαγος	9,654.3
Περιοχή νήσων Λέσβου, Χίου, Σάμου και Ικαρίας	3,253.3
Περιοχή νήσων Δωδεκανήσου	2,703.4
Περιοχή νήσων Κυκλάδων	4,083.1
Περιοχή νήσου Κρήτης	1,685.7

Βιομηχανία τροφίμων⁷

Η μεγάλη πλειοψηφία των επιχειρήσεων μεταποίησης αφορούν τον κλάδο της βιομηχανίας τροφίμων που αφορά κυρίως μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων. **Η μεταποίηση των προϊόντων φυτικής παραγωγής είναι πολύ μικρή με τα προϊόντα να διατίθενται ως επί το πλείστον νωπά στην τοπική αγορά.** Αντίθετα, στον τομέα της μεταποίησης των προϊόντων ζωικής παραγωγής η κατάσταση είναι πολύ καλύτερη. **Τα κτηνοτροφικά προϊόντα της Ηπείρου έχουν καλή φήμη και δεν είναι τυχαίο που μεγάλες βιομηχανίες (γάλακτος κυρίως) επενδύουν χρήματα και ιδρύουν εργοστάσια στην περιοχή.** Η υπάρχουσα υποδομή σε σφαγεία και βιομηχανίες και βιοτεχνίες επεξεργασίας κρέατος και γάλακτος φαίνεται να επαρκούν για να καλύψουν τις ανάγκες του πρωτογενή τομέα.

Στην Ήπειρο λειτουργούν **54 βιομηχανίες και βιοτεχνίες επεξεργασίας γάλακτος** συνολικής δυναμικότητας 805 τόνων την ημέρα. Σε περίοδο αιχμής και σε ημερήσια βάση ο βαθμός λειτουργίας τους φτάνει κατά μέσο όρο το 70% της δυναμικότητάς τους. Από αυτά τα εργοστάσια επεξεργασίας γάλακτος τα 50 (90%) επεξεργάζονται μόνο πρόβειο και γίδινο γάλα, ενώ τα υπόλοιπα επεξεργάζονται και αγελαδινό. Η βιομηχανία ΔΩΔΩΝΗ επεξεργάζεται το 94% του αγελαδινού και το 56% του πρόβειου γάλακτος. Συνολικά και σε ετήσια βάση επεξεργάζονται στην περιφέρεια 140.000

⁷ Πηγή : Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Ηπείρου 2012-2014

τόνοι γάλακτος (25.000 αγελαδινού, 90.000 πρόβειου και 25.000 γίδινου)⁸. Σημαντικές βιομηχανίες επεξεργασίας γάλακτος είναι η Αγροτική Βιομηχανία Γάλακτος Ηπείρου «ΔΩΔΩΝΗ», η ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕΒΕ (ΟΠΤΙΜΑ Α.Ε.), ΜΙΝΕΡΒΑ Α.Ε., ΚΑΡΑΛΗΣ Α.Ε. -Βιομηχανία Γάλακτος Ηπείρου και ΙΔΡΥΜΑ ΒΑΡΩΝΟΥ ΜΙΧ. ΤΟΣΙΤΣΑ.

Τα πλέον δυναμικά προϊόντα της Περιφέρειας είναι λοιπόν τα γαλακτοκομικά. Τρία από τα τυριά ΠΟΠ παράγονται και στην Ήπειρο (φέτα, κεφαλογραβιέρα, γαλοτύρι), ενώ ένα ακόμη το μετσοβόνο μόνο στην Ήπειρο (Μέτσοβο). Τέλος, στον τομέα των σφαγείων και της παραγωγής κρεατοσκευασμάτων και αλλαντικών υπάρχει καθιερωμένη οργάνωση των ιδιωτικών εταιρειών και αλλαντοβιομηχανιών (ΚΡΕΚΑ Α.Ε., ΒΙΚΗ, ΓΙΟΛΔΑΣΗΣ, ΧΗΤΑΣ).

Ποτοποιία

Η μεγαλύτερη πλειοψηφία των επιχειρήσεων μεταποίησης ποτοποιίας είναι ατομικές (1-2 εργαζόμενοι) **και απευθύνονται στην τοπική αγορά.** Τα προϊόντα της αμπελουργίας (κρασί) στην περιοχή, παράγονται και τυποποιούνται από τρεις ικανοποιητικού μεγέθους επιχειρήσεις, που εδρεύουν στη Ζίτσα και στο Μέτσοβο. Τσίπουρο τυποποιείται σε δύο επιχειρήσεις της περιφέρειας, μία στον Έλαφο και μία στο Μολυβδοσκέπαστο.

Δασοκομία και Υλοτομία

Τα δάση στην Ήπειρο καλύπτουν 2.069.400 στρέμματα γης ή το 26,23% του συνόλου των εδαφών, ποσοστό που θεωρείται ιδιαίτερα υψηλό, συγκρινόμενο με το 22% περίπου της υπόλοιπης χώρας. Οι μεγαλύτερες εκμεταλλεύσιμες δασικές εκτάσεις βρίσκονται στις Π.Ε. Ιωαννίνων (Β&ΒΑ τμήματα της Π.Ε. – Κόνιτσα, Μέτσοβο, Ζαγόρια) και Άρτας (Β&ΒΔ τμήματα). Η κατανομή των δασών ανά Περιφερειακή ενότητα παρουσιάζεται στον επεξηγηματικό πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 2.17

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΔΑΣΙΚΗ ΕΚΤΑΣΗ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
Άρτας	334.000	16,1
Θεσπρωτίας	125.600	6,06
Ιωαννίνων	1.473.800	71,21
Πρέβεζας	136.000	6,57
ΣΥΝΟΛΟ	2.069.400	100

Οι μεγαλύτερες ποσότητες ξύλου διάφορων χρήσεων (τεχνική ξυλεία, βιομηχανικό ξύλο, καυσόξυλα, κάρβουνα κ.λ.π.) παράγονται από τα δάση Π.Ε. Ιωαννίνων. Η συνολική παραγωγή ανέρχεται σε 100.000 κ.μ. κατά έτος και προέρχεται από υλοτομίες σε δάση Μαύρης Πεύκης, Ελάτης, Οξιάς, Δρυός, Αείφυλλων Πλατύφυλλων και λοιπών Πλατύφυλλων. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι ο ορεινός

⁸ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Ηπείρου 2012-2014

πληθυσμός της Άρτας έχει ως επιπλέον πρόσοδο την εμπορία χριστουγεννιάτικων δένδρων. Στις Π.Ε. Θεσπρωτίας και Πρέβεζας η παραγωγή είναι ελάχιστη και περιορίζεται σε καυσόξυλα.

Άλλα προϊόντα των δασών είναι τα κάστανα, τα δαφνόφυλλα, το φυτόχωμα και τα βότανα, που με τη συλλογή και την εμπορία τους ασχολείται ένας μικρός αριθμός ορεινού πληθυσμού, εξασφαλίζοντας συμπληρωματική πρόσοδο.

Πίνακας 2.18 ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΣΤΡΟΓΓΥΛΗΣ ΞΥΛΕΙΑΣ (ΣΕ ΚΥΒΙΚΑ ΜΕΤΡΑ)

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΣΥΝΟΛΟ	ΕΛΑΤΟΥ	ΠΕΥΚΟΥ	ΔΡΥΟΣ	ΟΞΥΑΣ	ΛΟΙΠΩΝ ΔΕΝΔΡΩΝ
Άρτας	0	0	0	0	0	0
Θεσπρωτίας	0	0	0	0	0	0
Ιωαννίνων	20.474	1.009	17.626	0	1.828	11
Πρέβεζας	0	0	0	0	0	0
Ήπειρος	20.474	1.009	17.626	0	1.828	11
Ελλάδα	339.818	70.527	121.098	10.992	78.042	59.159

Από τα δάση που βρίσκονται υπό «ιδιωτική» εκμετάλλευση, αξιόλογη παραγωγή παρουσιάζουν τα μεγάλης έκτασης «κοινοτικά», που από την εκμετάλλευσή του ωφελούνται κοινότητες και δασικοί συνεταιρισμοί, ενώ τα δασοτεμάχια ιδιωτών είναι συνήθως μικρής έκτασης με αμελητέα απόδοση στους ιδιοκτήτες, αφού και η ποσότητα του ξυλαποθέματός τους είναι μικρή σε σχέση με την έκταση αλλά και οι περίτροποι χρόνοι διαχείρισής τους είναι μεγάλοι, της τάξης δεκαετίας.

Η παραγόμενη ξυλεία στην περιοχή, είτε επεξεργάζεται τοπικά ή προωθείται στην πρωτογενή της μορφή για επεξεργασία σε άλλες περιοχές. Οι μονάδες επεξεργασίας είναι μικρού μεγέθους και περιορισμένης παραγωγικής δυναμικότητας. Ο κλάδος έχει δραστικά περιορισθεί λόγω της κρίσης τα τελευταία δύο χρόνια όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο σημείο. Είναι όμως αναγκαίο, ανεξάρτητα από την βιωσιμότητα του κλάδου της υλοτομίας, η υποβοήθηση της δασοκομίας και της προστασίας και βιώσιμης ανάπτυξης της δασικής περιουσίας της περιφέρειας η οποία είναι μοναδική στον Ελλαδικό χώρο.

Κατασκευές

Η γενική εικόνα στην Περιφέρεια Ηπείρου στον τομέας των κατασκευών παρουσιάζει σημαντική υστέρηση και ο δείκτης βιομηχανικής ανάπτυξης είναι χαμηλός. Σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής, κατά την περίοδο των τελευταίων δώδεκα μηνών, δηλαδή από τον Ιανουάριο έως τον Δεκέμβριο 2012, το μέγεθος της συνολικής Οικοδομικής Δραστηριότητας (Ιδιωτικής-Δημόσιας) μετρούμενο με βάση τις εκδοθείσες οικοδομικές άδειες, στο σύνολο της Χώρας, ανήλθε σε 22.627 οικοδομικές άδειες. Παρατηρήθηκε δηλαδή, μείωση κατά 36,7% στον αριθμό των οικοδομικών αδειών, σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο Ιανουαρίου - Δεκεμβρίου 2011 (Πίνακας 2.19). Ομοίως, για την Περιφέρεια Ηπείρου παρατηρείται μείωση κατά 27,5% στον αριθμό των οικοδομικών αδειών.

Κατά την ίδια χρονική περίοδο, Ιανουαρίου - Δεκεμβρίου 2012 η Ιδιωτική Οικοδομική Δραστηριότητα, εμφανίζει στο σύνολο της Χώρας, μείωση κατά 36,9% στον αριθμό των οικοδομικών αδειών, σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο Ιανουαρίου - Δεκεμβρίου 2011 (Πίνακας 2.20). Ομοίως, για την Περιφέρεια Ηπείρου παρατηρείται μείωση κατά 27,4% στον αριθμό των οικοδομικών αδειών σχετικά με την Ιδιωτική Οικοδομική δραστηριότητα.

Πίνακας 2.19. Συνολική Οικοδομική Δραστηριότητα (Ιδιωτική-Δημόσια), κατά Περιφέρεια για την περίοδο Ιανουαρίου - Δεκεμβρίου των ετών 2011 και 2012

Περιφέρεια	Αριθμός αδειών		
	Ιανουάριος 2011- Δεκέμβριος 2012-Μεταβολή (%)		
Αν.Μακεδονία & Θράκη	1.718	1.097	-36,1
Κεντρική Μακεδονία	4.825	3.215	-33,4
Δυτική Μακεδονία	623	437	-29,9
Θεσσαλία	2.140	1.372	-35,9
Ήπειρος	1.123	814	-27,5
Ιόνια Νησιά	1.658	867	-47,7
Δυτική Ελλάδα	2.744	1.841	-32,9
Στερεά Ελλάδα	2.891	1.696	-41,3
Πελοπόννησος	3.179	2.412	-24,1
Αττική	9.723	5.077	-47,8
Βόρειο Αιγαίο	1.138	783	-31,2
Νότιο Αιγαίο	2.117	1.647	-22,2
Κρήτη	1.867	1.369	-26,7
Σύνολο Χώρας	35.746	22.627	-36,7

Πηγή: Προσωρινά στοιχεία ΕΛ.ΣΤΑΤ 2013

Πίνακας 2.20. Ιδιωτική Οικοδομική Δραστηριότητα , κατά Περιφέρεια, για την περίοδο Ιανουαρίου - Δεκεμβρίου των ετών 2011 και 2012

Περιφέρεια	Αριθμός αδειών		
	Ιανουάριος 2011- Δεκέμβριος 2012-Μεταβολή (%)		
Αν.Μακεδονία & Θράκη	1.688	1.083	-35,8
Κεντρική Μακεδονία	4.761	3.154	-33,8
Δυτική Μακεδονία	611	425	-30,4
Θεσσαλία	2.133	1.363	-36,1
Ήπειρος	1.115	810	-27,4
Ιόνια Νησιά	1.65	866	-47,7
Δυτική Ελλάδα	2.721	1.824	-33,0
Στερεά Ελλάδα	2.886	1.688	-41,5
Πελοπόννησος	3.152	2.371	-24,8
Αττική	9.716	5.058	-47,9
Βόρειο Αιγαίο	1.135	778	-31,5
Νότιο Αιγαίο	2.115	1.644	-22,3
Κρήτη	1.849	1.351	-26,9
Σύνολο Χώρας	35.539	22.415	-36,9

Πηγή: Προσωρινά στοιχεία ΕΛ.ΣΤΑΤ 2013

Δραστηριότητες υπηρεσιών εστίασης και Καταλύματα/ Τουρισμός

Η Περιφέρεια Ηπείρου διαθέτει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα τόσο ως προς τις παραδοσιακές μέχρι πρότινος τουριστικές δραστηριότητες όσο και από πλευράς πρωτογενούς τουριστικής προσφοράς που μέχρι σήμερα δεν έχουν αξιοποιηθεί σε ικανοποιητικό βαθμό.

Γαλάζιες σημαίες στην Περιφέρεια Ηπείρου

Για το έτος 2013, τρεις Γαλάζιες Σημαίες από τις τέσσερις που κατά το παρελθόν κυμάτιζαν στις ακτές της πήρε πίσω η Ήπειρος. Κριτήριο για την απονομή δεν αποτελεί μόνο η καθαρότητα των νερών η οποία θεωρείται δεδομένη αλλά η οργάνωση της παραλίας, τα έργα, οι επαρκείς κάδοι απορριμμάτων που να αδειάζονται σε τακτά διαστήματα καθώς και ειδικοί κάδοι ανακύκλωσης ακόμα και οι ναυαγοσώστες.

Όπως λοιπόν ανακοινώθηκε, η Ήπειρος παίρνει πίσω τρεις σημαίες οι οποίες θα κυματίζουν στην Κυανή Ακτή και το Μονολίθι του Δήμου Πρέβεζας και στην παραλία της Λούτσας του Δήμου Πάργας. Δυστυχώς και φέτος η Θεσπρωτία δεν κατάφερε να πάρει πίσω την Μέγα Αμμο που κατείχε στο παρελθόν. Η εξέλιξη

Η είδηση είναι σαφώς καλύτερη από την περσινή, όπου η Ήπειρος είχε χάσει όλες τις σημαίες της όμως συγκρινόμενη με τις δεκάδες Γαλάζιες σημαίες των ακτών των Ιονίων Νησιών που βρέχονται από την ίδια θάλασσα, είναι προφανές ότι πολλά οργανωτικά στοιχεία που αφορούν την τουριστική προώθηση και προβολή δεν αποτελούν προτεραιότητες για την τοπική αυτοδιοίκηση κι αυτό βλάπτει σοβαρά την ανάπτυξη του παράκτιου τουρισμού και των της προστιθέμενης αξίας που προέρχεται από αυτόν.

Ειδικότερα, η περιφέρεια διαθέτει **εξαιρετικά συγκριτικά πλεονεκτήματα** (καθαρές ακτές, περιοχές εξαιρετικού φυσικού κάλλους, αρχαιολογικά μνημεία, εθνικούς δρυμούς, τοπική πολιτιστική παράδοση, κλπ.) για την ανάδειξη τους (θαλάσσιου, ειδικού, ορεινού) σε κύρια εστία ανάπτυξης. Λόγω των γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών και των διαφορετικών κλιματολογικών συνθηκών που επικρατούν στις παραθαλάσσιες περιοχές και στην ενδοχώρα της Ηπείρου, επικράτησαν διαφορετικά πρότυπα τουρισμού. Στις παραθαλάσσιες περιοχές της Πρέβεζας και της Θεσπρωτίας επικρατεί το έντονα εποχικό πρότυπο του μαζικού - παραθεριστικού τουρισμού. Η πεδινή περιοχή της Άρτας παρουσιάζει σημαντική υστέρηση ενώ σε ολόκληρη την Π.Ε. Ιωαννίνων, στις ορεινές περιοχές των άλλων Π.Ε. και στην περιοχή του Αμβρακικού κόλπου προωθείται το πρότυπο των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, για την ανάπτυξη των οποίων η περιφέρεια έχει εξαιρετικές προϋποθέσεις και σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα, δεδομένου ότι οι φυσικοί και πολιτιστικοί της πόροι παρουσιάζουν ποικιλία και δυναμική διασπορά στο χώρο.

Στην Ήπειρο υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός περιβαλλοντικά ευαίσθητων αξιόλογων ή / και **προστατευόμενων περιοχών** με υψηλή οικολογική και αισθητική αξία που την καθιστούν ιδιαίτερα προνομιούχο από την άποψη του φυσικού περιβάλλοντος. Ορισμένοι από αυτούς τους φυσικούς πόρους έχουν ενδιαφέρον σε διεθνές, εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο. Το ενδιαφέρον επίσης είναι ότι παρατηρείται ισόρροπη διασπορά των τουριστικών πόλων έλξης στο χώρο της Περιφέρειας με μεγάλες δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης και αξιοποίησης.

Ειδικότερα, σε ποσοτικούς όρους ο δυναμισμός του κλάδου σκιαγραφείται μέσα από την ανάλυση του αριθμού ξενοδοχειακών επιχειρήσεων, των αφίξεων κ.λπ. σε συνάρτηση πάντα με το πληθυσμιακό και γεωγραφικό μέγεθος της Περιφέρειας. Συνολικά, στην Περιφέρεια καταγράφονται 4.573 επιχειρήσεις του τουριστικού τομέα με συνολικό τζίρο 261 εκ.€ (ΕΛΣΤΑΤ, 2008). Από αυτές η συντριπτική τους πλειοψηφία (περίπου 8 στις 10) αφορά επιχειρήσεις εστίασης.

Για το έτος 2011, στην Περιφέρεια καταγράφονται 386 καταλύματα, ποσοστό 3,9% της χώρας και 17.984 κλίνες, ποσοστό 2,1%. Ο μεγαλύτερος αριθμός καταλυμάτων και κλινών της Περιφέρειας

συγκεντρώνεται στα Ιωάννινα και την Πρέβεζα ενώ ουραγός είναι η Άρτα. Σε κατώτερο χωρικό επίπεδο συγκέντρωση τουριστικών κλινών υπάρχει στη Πάργα, στα Σύβοτα και στο Μέτσοβο.

Πίνακας 2.21: Δυναμικότητα καταλυμάτων ξενοδοχειακού τύπου και κάμπινγκ

Δυναμικότητα	Είδος καταλύματος	Χώρα	Ήπειρος	% Συμμ. στη χώρα	Άρτα	Θεσπρωτία	Ιωάννινα	Πρέβεζα
Αριθμός καταλυμάτων	Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	9.648	371	3,8	14	57	204	96
	Τουριστικά κάμπινγκ	299	15	5,0	0	5	1	9
	Σύνολο	9.947	386	3,9	14	62	205	105
Αριθμός κλινών	Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα	763.668	14.458	1,9	737	2.909	6.531	4.281
	Τουριστικά κάμπινγκ	81.549	3.526	4,3	0	1.158	210	2.158
	Σύνολο	845.217	17.984	2,1	737	4.067	6.741	6.439

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ 2011

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η δυναμικότητα της Περιφέρειας, ως προς το Ξενοδοχειακό Δυναμικό κατά κατηγορία με δεδομένο και τον αναλογικά μικρότερο πληθυσμό της περιφέρειας. Εξετάζοντας τα ποιοτικά χαρακτηριστικά, διαπιστώνεται ότι το **κέντρο βάρους των κλινών εντοπίζεται στις μεσαίες και χαμηλές κατηγορίες**. Άλλο διαρθρωτικό χαρακτηριστικό είναι η παρουσία μεγάλου αριθμού ξενοδοχειακών επιχειρήσεων μικρής δυναμικότητας, που εντοπίζεται στις χαμηλές κατηγορίες, το οποίο συμπληρώνεται από ένα μεγάλο αριθμό ενοικιαζόμενων διαμερισμάτων και δωματίων με κυριότερο αυτά των 3 και 2 αστέρων. **Σε ότι αφορά την κατηγορία των 5 αστέρων στην Περιφέρεια Ηπείρου συγκεντρώνεται μόλις το 2% των Ξενοδοχείων, το 1,3% των δωματίων και το 1,3% των κλινών των Ξενοδοχείων 5 αστέρων της χώρας.**

Πίνακας 2.22: Ξενοδοχειακό Δυναμικό ανά κατηγορία

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ	ΞΕΝΟΔ./ΔΩΜΑΤΙΑ /ΚΛΙΝΕΣ	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΧΩΡΑ	% Συμμετοχής στη χώρα
5*****	Ξενοδοχ.	6	303	2,0%
	Δωμάτια	599	45.887	1,3%
	Κλίνες	1.224	92.427	1,3%
4****	Ξενοδοχ.	58	1.130	5,1%
	Δωμάτια	1.027	87.007	1,2%
	Κλίνες	2.115	168.150	1,3%
3***	Ξενοδοχ.	129	2.185	5,9%
	Δωμάτια	2.478	88.891	2,8%
	Κλίνες	4.898	170.603	2,9%
2**	Ξενοδοχ.	146	4.098	3,6%
	Δωμάτια	2.723	114.362	2,4%
	Κλίνες	5.200	214.886	2,4%
1*	Ξενοδοχ.	32	1.417	2,3%
	Δωμάτια	535	25.440	2,1%
	Κλίνες	1.021	48.840	2,1%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ 2011

Επίσης, η Περιφέρεια Ηπείρου συγκεντρώνει το 2,6% των αφίξεων και το 1,4% των διανυκτερεύσεων ημεδαπών και αλλοδαπών τουριστών της χώρας. **Οι διανυκτερεύσεις αλλοδαπών τουριστών στη Περιφέρεια Ηπείρου είναι μόνο 23%, έναντι 77% στο σύνολο της χώρας.** Παράλληλα, η μέση ετήσια πληρότητα στα ξενοδοχειακά καταλύματα της Περιφέρειας υπολείπεται κατά 18 ποσοστιαίες μονάδες του εθνικού συνόλου (48,3%).

Ειδικότερα, στις διανυκτερεύσεις αλλοδαπών σε ξενοδοχειακά καταλύματα στην Περιφέρεια αντιστοιχεί το 0,4% της χώρας, ενώ στις διανυκτερεύσεις ημεδαπών το 4,7%, με τις συνολικές διανυκτερεύσεις να αντιστοιχούν στο 1,3% του συνόλου της χώρας. Αντίστοιχα οι συνολικές διανυκτερεύσεις σε campings της Περιφέρειας αποτελούν το 5,8% της χώρας. Η μέση διαμονή των αλλοδαπών εκτιμάται σε περίπου 3 ημέρες.

Σημειώνεται ότι σε σχέση με το 2010 η Περιφέρεια εμφάνισε αύξηση των διανυκτερεύσεων κατά 2,6%, η οποία ήταν σημαντικά μικρότερη σε σχέση με τη μέση αύξηση σε επίπεδο χώρας (6,3%).

Πίνακας 2.23: Αφίξεις στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου και κάμπινγκ

ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ/CAMPINGS	ΗΜΕΔΑΠΟΙ /ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΧΩΡΑ	% Συμμετοχής στη χώρα
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	346.075	6.312.960	5,5%
	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	64.804	10.041.765	0,6%
	ΣΥΝΟΛΟ	410.879	16.354.725	2,5%
CAMPINGS	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	6.627	166.184	4%
	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	14.878	224.697	6,6%
	ΣΥΝΟΛΟ	21.505	390.881	5,5%
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΚΑΙ CAMPINGS	ΣΥΝΟΛΟ	432.384	16.745.606	2,6%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ 2011

Πίνακας 2.24: Διανυκτερεύσεις στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου και κάμπινγκ

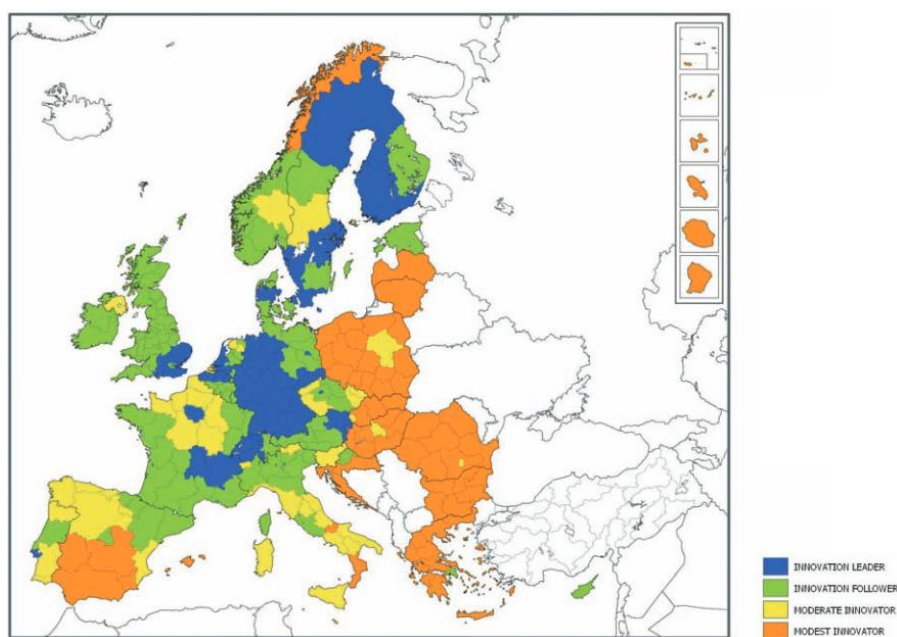
ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ/CAMPINGS	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ /ΚΛΙΝΕΣ/ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ	ΗΜΕΔΑΠΟΙ /ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΧΩΡΑ	% Συμμετοχής στη χώρα
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	725.016	15.370.017	4,7%
		ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	188.533	53.768.033	0,4%
		ΣΥΝΟΛΟ	913.549	69.138.050	1,3%
	ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓ.		76.790	704.181	10,9%
	ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ %		30,3	48,3	62,7%
CAMPINGS	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	55.609	959.661	5,8%
		ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	42.964	750.163	5,7%
		ΣΥΝΟΛΟ	98.573	1.709.824	5,8%
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΚΑΙ CAMPINGS		ΣΥΝΟΛΟ	1.012.122	70.847.874	1,4%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ 2011

3 Οι καινοτομικές επιδόσεις της Περιφέρειας Ηπείρου

Η Περιφέρεια Ηπείρου αποτελεί μία από τις σημαντικότερες Περιφέρειες της χώρας στην παραγωγή ερευνητικής δραστηριότητας καθώς χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη σημαντικού αριθμού ερευνητικών και εκπαιδευτικών υποδομών. Ωστόσο, ο τομέας δεν παρουσιάζει την αναμενόμενη αποτελεσματικότητα, με βάση τις ανεπτυγμένες υποδομές και τις δαπάνες που γίνονται για Έρευνα και Καινοτομία στην Περιφέρεια με αποτέλεσμα να κατατάσσεται στην ομάδα των Modest Innovators σύμφωνα με το Regional Innovation Scorecard (RIS 2012), μαζί με όλες τις άλλες ελληνικές περιφέρειες εκτός της Αττικής.

Σχήμα 3.1: Χάρτης κατάταξης περιφερειών ανάλογα με τις επιδώσεις τους στην καινοτομία

Πηγή: Regional innovation Scoreboard 2012.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι καινοτομικές επιδόσεις της Περιφέρειας σε σύγκριση με το σύνολο της χώρας και την ΕΕ27, οι οποίες αποτυπώνονται παρακάτω και στον Πίνακα 3.2. Η λογική παρουσίασης των συγκεκριμένων δεικτών αποτελεί μια αναδιατεταγμένη μορφή του μοντέλου μέτρησης της καινοτομίας στην Ε.Ε. του Regional Innovation Scoreboard.

3.1 Δαπάνες για Έρευνα και Ανάπτυξη

Η Περιφέρεια Ηπείρου αποτελεί μία εκ των σημαντικότερων Περιφερειών της χώρας σε δαπάνες για έρευνα και καινοτομία ως ποσοστό του ΑΕΠ, όμως εξακολουθεί να υστερεί σε σχέση με την ΕΕ27. Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα συγκριτικά στοιχεία, η Περιφέρεια της Ηπείρου δαπανά μόλις το 0,78%⁹ ή €38,4 εκ. του Περιφερειακού ΑΕΠ, ποσοστό μεγαλύτερο του εθνικού μέσου όρου που ανέρχεται σε 0,67% ή €1,4 δις, όταν ο μέσος κοινοτικός όρος (ΕΥ 27) είναι 2,05%

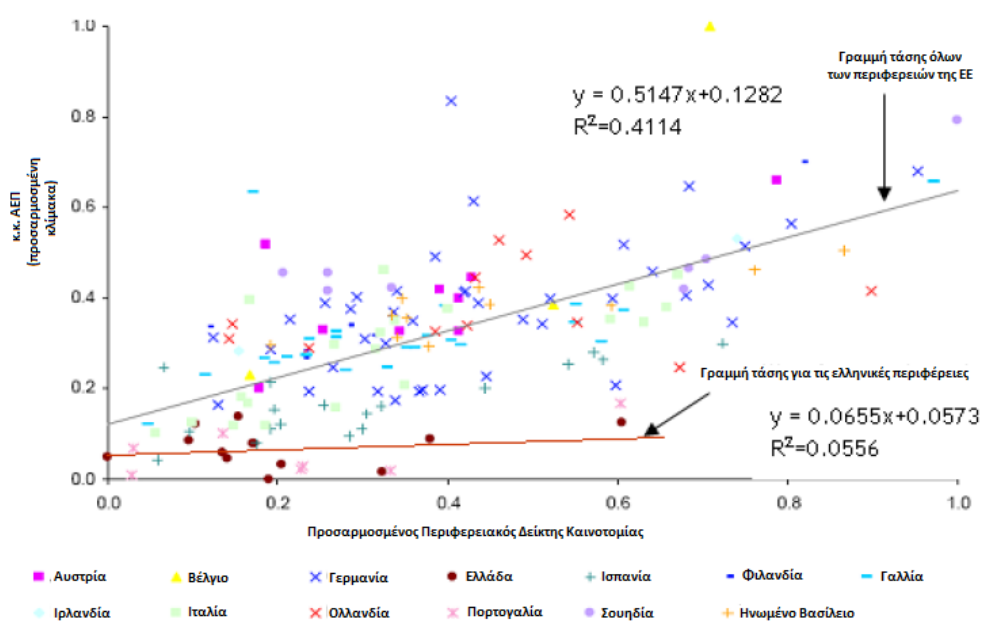
⁹ Κατά προσέγγιση

(Eurostat 2011). Όσον αφορά την Ελλάδα, η Περιφέρεια Ηπείρου είναι μαζί με την Δυτική Ελλάδα η τρίτη κατά σειρά Περιφέρεια με το μεγαλύτερο ποσοστό δαπανών Ε&Τ ως ποσοστό του ΑΕΠ.

Στη συντριπτική της πλειοψηφία, η ερευνητική δραστηριότητα στην Περιφέρεια Ηπείρου διεξάγεται στα ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα (€31,5εκατ./€38,4εκατ. = 82%, Eurostat 2011), ενώ η αντίστοιχη αναλογία σε επίπεδο χώρας ανέρχεται στο ½ (40%, Eurostat 2011), ενδεικτικό της χαμηλής συμμετοχής των επιχειρήσεων. **Ο επιχειρηματικός τομέας της Περιφέρειας διεξήγαγε το 3% της έρευνας**, ενώ ο μέσος όρος στην ΕΕ27 ξεπερνά το 63%. Παρόλο που το μερίδιο των επιχειρήσεων στην έρευνα τριπλασιάστηκε από το 2005 έως το 2011 (από 1% στο 3%), παραμένει σε χαμηλά ποσοστά.

Η ενίσχυση της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στην έρευνα αποτελεί για όλες τις ελληνικές περιφέρειες βασική πρόκληση στα πλαίσια της νέας προγραμματικής περιόδου, ενώ ενδεικτικό της αδυναμίας σύνδεσης της παραγωγής με την καινοτομία είναι και το παρακάτω διάγραμμα όπου αποτυπώνει την χαμηλή σύνδεση του κ.κ.ΑΕΠ με τον Σύνθετο / Προσαρμοσμένο Περιφερειακό Δείκτη στην περίπτωση των ελληνικών περιφερειών έναντι των αντίστοιχων της ΕΕ ($R^2_{EL} < R^2_{EE}$).

Σχήμα 3.2: Συσχέτιση του Περιφερειακού δείκτη Καινοτομίας και του κ.κ.ΑΕΠ

Πηγή: ΕΕ, 2003

Τέλος, παρατηρείται αύξηση των ερευνητικών κέντρων της Περιφέρειας (από 1,05% στο 5,6%) και αντίστοιχα αύξηση της συμμετοχής των ερευνητικών κέντρων στην ερευνητική δραστηριότητα της Περιφέρειας από 3% (Eurostat, 2005) στο 14% (Eurostat, 2011) που πραγματοποιήθηκε με κρατική χρηματοδότηση και ειδικότερα με την έρευνα που πραγματοποιείται από τα Ερευνητικά Κέντρα (ΕΚ) που δραστηριοποιούνται στην Περιφέρεια.

Την περίοδο 2007-2013, 19 επιχειρήσεις και 3 ερευνητικοί φορείς (Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Ηπείρου) συμμετείχαν σε 49 ερευνητικά έργα συνολικού προϋπολογισμού 8.574.941€ με την ιδιωτική συμμετοχή να ανέρχεται στα 1.140.350€ και τη δημόσια χρηματοδότηση στα 7.434.590€. Από αυτά μόλις το 22,7% διοχετεύθηκε

σε επιχειρήσεις. Η πλειοψηφία των ερευνητικών έργων που υλοποίησαν οι ιδιωτικοί φορείς της Περιφέρειας Ηπείρου αφορούν σχεδόν αποκλειστικά σε δράσεις της ΕΥΔΕ-ΕΤΑΚ και της ΓΓΕΤ.

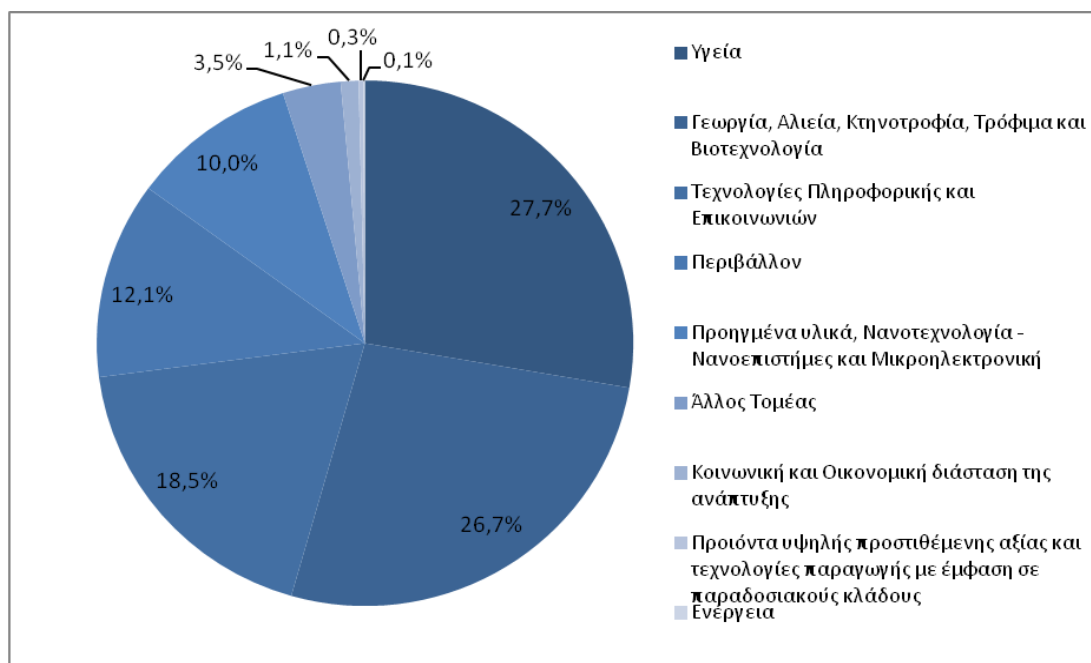
Πίνακας 3.1: Λίστα των 16 Επιχειρήσεων και των 3 Ερευνητικών φορέων που Συμμετέχουν στα Ερευνητικά Έργα της Περιφέρειας Ηπείρου

Λίστα Επιχειρήσεων που Συμμετέχουν στα Ερευνητικά Έργα της Περιφέρειας Ηπείρου
Anonymous Dairy Industrial Commercial Company S. Bafas Sons SA
Dairy Industry of Epirus - Karalis SA
DOMAINE GLINAVOS S.A.
GLOBAL DIGITAL TECHNOLOGIES ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
OSTRACON
ΑΡΑΧΘΟΣ ΑΕ
ΑΦΟΙ ΝΙΚΟΥ-ΑΦΟΙ ΣΙΩΧΟΥ & ΣΙΑ ΟΕ
ΑΦΟΙ ΞΥΛΟΓΙΑΝΝΗ ΟΕ ΦΥΤΟΤΕΧΝΙΚΗ
ΑΦΟΙ ΠΑΠΠΑ ΑΕ
ΑΦΟΙ Χ. ΚΑΣΚΑΝΗ Ο.Ε.
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Π. ΓΕΡΟΓΙΑΝΝΗΣ
ΚΟΥΤΛΑΣ Α.-ΓΙΑΝΝΑΚΕΑΣ Ν. -ΤΣΙΠΟΥΡΑΣ Μ. ΟΕ
Κτηνοτροφία και Βιομηχανία Κρέατος Ηπείρου ΒΙΚΗ
ΝΙΚΙ ΜΕΠΕ Computer Technologies
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΖΗΝΑΣ
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΠΑΣ & ΣΙΑ ΟΕ
Λίστα Ερευνητικών Φορέων που Συμμετέχουν στα Ερευνητικά Έργα της Περιφέρειας Ηπείρου
ΕΙΔΙΚΟΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΟΝΔΥΛΙΩΝ ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ
ΙΔΡΥΜΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΕΙΔΙΚΟΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΣ ΚΟΝΔΥΛΙΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ
Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Ηπείρου- ΤΕΙΕΠ

Σύμφωνα με το Σχήμα 3.3, το 27,7% του προϋπολογισμού των έργων αφορούσε σε 12 έργα υγείας, το 26,7% σε 13 έργα συναφή με γεωργία, αλιεία, κτηνοτροφία, τρόφιμα και βιοτεχνολογία, το 18,5% σε 9 έργα πληροφορικής και επικοινωνιών, το 12,1% σε 4 έργα για το περιβάλλον, το 10% σε 5 έργα σχετικά με προηγμένα υλικά, νανοτεχνολογία-νανοεπιστήμες και μικροηλεκτρονική, το 3,5% σε ένα έργο για τη σωματιδιακή φαινομενολογία και κοσμολογία στην εποχή του LHC και το 1,1% σε ένα έργο για τα αποτελέσματα του φορολογικού ανταγωνισμού στην περιβαλλοντολογική ποιότητα των προϊόντων και την ευημερία όταν υπάρχει αποτέλεσμα δικτύου στα «πράσινα» προϊόντα, το 0,3% σε 3 έργα σχετικά με προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας και τεχνολογίες παραγωγής με έμφαση σε παραδοσιακούς κλάδους και τέλος το 0,1% σε ένα έργο ενέργειας.

Η δυναμική του ερευνητικού δυναμικού στον χώρο της υγείας διαφαίνεται και στην περίπτωση των ερευνητικών αποτελεσμάτων παρακάτω. Παρόλα αυτά είναι σωστό να διαχωρίσουμε από τώρα δύο τεχνολογικές περιοχές, την υγεία και την πληροφορική ως σημαιοφόρους της έρευνας στην ακαδημαϊκή κοινότητα της Ηπείρου και μάλιστα με διεθνείς περγαμηνές. Παράλληλα, η συμμετοχή σε προγράμματα στον χώρο του πρωτογενή τομέα και του περιβάλλοντος προσφέρει χώρο συνεργασίας σε βασικούς άξονες προτεραιότητας για τη βιώσιμη ανάπτυξη της Ηπείρου.

Σχήμα 3.3: Θεματική κατανομή δημόσιας χρηματοδότησης φορέων από την Περιφέρεια Ηπείρου που συμμετέχουν σε εθνικά προγράμματα έρευνας και καινοτομίας

Πηγή: ΟΠΣ-ΠΤΕΤ Εξαγωγή 13/7/2013

3.2 Αιτήσεις για χορήγηση Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας

Παρά την δυναμική της Περιφέρειας Ηπείρου ως προς το επίπεδο του ανθρώπινου δυναμικού και των διαθέσιμων υποδομών για έρευνα και καινοτομία δεν διαπιστώνεται η αντίστοιχη εφευρετική δραστηριότητα. Όσον αφορά τις εκροές καινοτομίας, οι περιορισμένες επενδύσεις των επιχειρήσεων αντικατοπτρίζονται από το επίπεδο διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας. Στη συγκεκριμένη περιφέρεια 2,8 άδειες δόθηκαν για ένα εκατομμύριο κατοίκους σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Γραφείο Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας το 2009 (σε απόλυτους όρους 1 αίτησης), ενώ στην Ελλάδα ο αριθμός αυτός ανέρχεται σε 6,2 και σε 109,2 στην ΕΕ27.

3.3 Ανθρώπινο δυναμικό

3.3.1 Το μορφωτικό επίπεδο του ανθρώπινου δυναμικού

Οι εκπαιδευτικές επιδόσεις του πληθυσμού της Περιφέρειας Ηπείρου κυμαίνονται στο μέσο όρο των επιδόσεων της χώρας καταδεικνύοντας και την δυναμική του μορφωτικού επιπέδου του ανθρώπινου δυναμικού της Περιφέρειας. Ειδικότερα, στην Περιφέρεια Ηπείρου συγκεντρώνεται το 3,3% του μαθητικού πληθυσμού της χώρας. Ο μαθητικός πληθυσμός αντιστοιχεί στο 20,3% του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας, αναλογία μεγαλύτερη σε σχέση με αυτή της χώρας (19,2%) και συνολικά η 3^η μεγαλύτερη αναλογία μεταξύ των Περιφερειών της χώρας.

Η Περιφέρεια Ηπείρου εμφανίζει ένα υψηλό ποσοστό νέων 18-24 ετών που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση (12,3%), ενώ αν και αποτελεί μία από τις καλύτερες επιδόσεις μεταξύ των Περιφερειών της χώρας, η διαχρονική της εξέλιξη δείχνει ότι δύσκολα μπορεί να επιτευχθεί ο στόχος του 9,7% που αποτελεί στόχο της χώρας στο ΕΠΜ για το 2020. Το αντίστοιχο ποσοστό σε επίπεδο

χώρας ανέρχεται σε 11,4% και σε επίπεδο ΕΕ27 σε 12,8% (Eurostat 2012). Επίσης, όπως και στην υπόλοιπη Ελλάδα, **στην Περιφέρεια Ηπείρου καταγράφεται σημαντική υστέρηση συμμετοχής σε προγράμματα ΔΒΜ** καθώς μόλις το 1,1% των ενηλίκων (25-64 ετών) της Περιφέρειας συμμετέχουν στη δια βίου μάθηση, όταν το αντίστοιχο ποσοστό σε επίπεδο χώρας ανέρχεται σε 2,9% και σε επίπεδο ΕΕ27 σε 9%. Χαρακτηριστικό των **χαμηλών επιδόσεων συμμετοχής στην εκπαίδευση και την κατάρτιση** είναι και το γεγονός ότι το ποσοστό των νέων ατόμων που δεν εργάζονται, ούτε συμμετέχουν σε κάποιο πρόγραμμα εκπαίδευσης ή κατάρτισης («άτομα NEET») ανέρχεται σε 32,9%, ποσοστό σημαντικά υψηλότερο σε σχέση με τη χώρα (28,4%) και πολύ περισσότερο σε σχέση με την ΕΕ27 (17%).

Η Περιφέρεια Ηπείρου εμφανίζει σημαντική συγκέντρωση σπουδαστών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ **το ποσοστό πληθυσμού της Περιφέρειας με γνώσεις τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι μεγαλύτερο σε σχέση με το μέσο ποσοστό της χώρας**. Ειδικότερα, στην Περιφέρεια Ηπείρου συγκεντρώνεται το 4,4% των σπουδαστών ανώτατης εκπαίδευσης της Ελλάδας (ISCED5-6, Eurostat 2008). Αντίστοιχα, οι σπουδαστές στην Περιφέρεια αποτελούν το 39,1% του μαθητικού πληθυσμού της περιφέρειας (η καλύτερη επίδοση μεταξύ των Περιφερειών της χώρας), με το αντίστοιχο ποσοστό σε επίπεδο χώρας να ανέρχεται σε 29,6% (Eurostat 2008). Αλλά και συνολικά **το μερίδιο των ατόμων με γνώσεις τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Περιφέρεια Ηπείρου αντιστοιχεί στο 23,8% της ηλικιακής ομάδας 25-64 ετών** (3^η καλύτερη επίδοση μεταξύ των περιφερειών), με το αντίστοιχο ποσοστό σε επίπεδο χώρας να ανέρχεται σε 26,1% και στην ΕΕ27 σε 27,7% (Eurostat : 2012).

Επίσης, η Περιφέρεια Ηπείρου παρουσιάζει σημαντική δυναμική συγκριτικά με το μέσο όρο της ΕΕ27 και της χώρας, **σε ότι αφορά το ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ηλικίας 30-34 ετών**. Συγκεκριμένα, ο πληθυσμός ηλικίας 30-34 ετών της Περιφέρειας Ηπείρου που είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ως ποσοστό επί του συνόλου του πληθυσμού της Περιφέρειας της αντίστοιχης ηλικίας, ανέρχεται σε 32,4% (η 2^η καλύτερη επίδοση μεταξύ των Περιφερειών της χώρας, απέχοντας κατά περίπου 8 ποσοστιαίες μονάδες από το στόχο του 40% της στρατηγικής Ε2020. Το ποσοστό αυτό είναι σημαντικά μεγαλύτερο σε σχέση με το σύνολο της χώρας το οποίο ανέρχεται σε 30,9%, ενώ προσεγγίζει το επίπεδο της ΕΕ27 (35,5%, Eurostat 2012). **Σημειώνεται ότι η επίδοση των ανδρών με τριτοβάθμια εκπαίδευση υπολείπεται σημαντικά σε σχέση με αυτό των γυναικών (26,6% έναντι 38,4% για τις γυναίκες).**

3.3.2 Απασχόληση σε Επιστήμη και Τεχνολογία

Η Περιφέρεια Ηπείρου καταγράφει ικανοποιητικές επιδόσεις σε εθνικό επίπεδο αναφορικά με **τους ανθρώπινους πόρους για την Επιστήμη και Τεχνολογία¹⁰**. Ειδικότερα, το ποσοστό των ανθρώπινων πόρων για την Επιστήμη και την Τεχνολογία (HRST) στην Περιφέρεια, ανέρχεται στο 28,8% το 2011, επίδοση η οποία προσεγγίζει τον εθνικό μέσο όρο (32,4%) και είναι η 3^η καλύτερη μετά τις περιφέρειες της Αττικής και της Κεντ. Μακεδονίας, δηλαδή Περιφέρειες με σημαντική συγκέντρωση εκπαιδευτικών και ερευνητικών δομών αλλά και επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε τομείς της επιστήμης και τεχνολογίας. **Σημειώνεται ότι το 11,4% του εργατικού δυναμικού της Περιφέρειας Ηπείρου χαρακτηρίζεται από άτομα που έχουν επιτυχώς ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση και απασχολούνται σε σχετικό με την επιστήμη και**

¹⁰ Ως Ανθρώπινοι Πόροι της Περιφέρειας για την Επιστήμη και την Τεχνολογία (HRST), νοούνται τα άτομα που είτε έχουν επιτυχώς ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση είτε απασχολούνται σε τομέα όπου συνήθως απαιτείται εκπαίδευση τέτοιου επιπέδου.

τεχνολογία τομέα (5^η καλύτερη επίδοση μεταξύ των Περιφερειών της χώρας), ενώ σε εθνικό επίπεδο το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται στο 16,9% (Eurostat, 2011) και στην ΕΕ27 στο 18.5%.

3.3.3 Προσωπικό στην Έρευνα και Ανάπτυξη

Σε άμεση συνάρτηση με τα παραπάνω, η Περιφέρεια Ηπείρου αποτελεί μία από τις Περιφέρειες με τον μεγαλύτερο αριθμό ερευνητών και απασχολούμενων σε τομείς έρευνας και καινοτομίας, ενώ ως ποσοστό επί του συνολικού εργατικού δυναμικού και της συνολικής απασχόλησης ξεπερνά τον εθνικό και τον κοινοτικό μέσο όρο. Ειδικότερα, στην Περιφέρεια δραστηριοποιούνται 2.766 απασχολούμενοι σε τομείς έρευνας και ανάπτυξης (εκ των οποίων περίπου 1 στους 3 είναι γυναίκες), που αντιστοιχούν περίπου στο 2,26% του συνόλου των απασχολούμενων της χώρας στην Έρευνα και Ανάπτυξη, ενώ **σχεδόν το σύνολο του προσωπικού της Περιφέρειας στην Ε&Α (97,5%) αφορά τα Ιδρύματα Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης της Περιφέρειας**. Επίσης, οι απασχολούμενοι στην Έρευνα και Ανάπτυξη ως ποσοστό επί του συνολικού εργατικού δυναμικού ανέρχονται στο 2%, επίδοση σημαντικά μεγαλύτερη σε σχέση με τη χώρα (1,27%, Eurostat, 2005) και την ΕΕ27 (1,38% : Eurostat 2005 και 1,53%: Eurostat 2009). Αντίστοιχα, σε δράσεις Ε&Α απασχολούνταν το 2005 1.491 ερευνητές (εκ των οποίων περίπου 1 στους 3 είναι γυναίκες), ή αλλιώς το 1,08% του εργατικού δυναμικού της Περιφέρειας Ηπείρου έναντι του ποσοστού 0,69% που ισχύει για την Ελλάδα και του 0,97% για την ΕΕ των 27 (0,87% Eurostat, 2005 και 0,97%, Eurostat, 2009). Σημειώνεται ότι στην συντριπτική τους πλειοψηφία οι ερευνητές απασχολήθηκαν στην ανώτατη εκπαίδευση.

Πίνακας 3.2: Συγκριτικοί δείκτες καινοτομικών επιδόσεων της Περιφέρειας Ηπείρου

Δείκτης		ΕΕ27	ΕΛΛΑΔΑ	ΗΠΕΙΡΟΥ	Συγκριτική περίοδο αναφοράς / Πρόσφατα στοιχεία
Δαπάνες για Έρευνα και Ανάπτυξη	Δαπάνη για Ε&Α (% του ΑΕΠ)	1,82	0,67	0,68	2005 / Ελλάδα: 0,59 (2006), ΕΕ27: 2,03 (2011)
	Συνολική Δαπάνη για Ε&Α (εκ.ευρώ)	201962,553	1153,526	29,824	2005 / Ελλάδα: 1.341,6 (2006), ΕΕ27: 256.586,52 (2011)
	Δαπάνη επιχειρήσεων για Ε&Α (εκ.ευρώ)	127127,224	357,356	0,219	2005 / Ελλάδα: 383,53 (2007), ΕΕ27: 159.975,9 (2011)
	Δημόσια Δαπάνη για Ε&Α (εκ.ευρώ)	27530,686	233,9	1,05	2005 / Ελλάδα: 280,68 (2007), ΕΕ27: 325527,66 (2011)
	Πανεπιστημιακή δαπάνη για Ε&Α (εκ.ευρώ)	45389,45	547,72	28,65	2005 / Ελλάδα: 660,5 (2007), ΕΕ27: 61554,69 (2011)
Πληθυσμός με γνώσεις τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	Μαθητικός Πληθυσμός	107.517.049	2.157.590	71413	2008
	Μαθητικός Πληθυσμός Ανώτατης Εκπαίδευσης (ISCED 5-6)	19.040.174	637.623	27916	2008
	Μαθητικός Πληθυσμός Ανώτατης Εκπαίδευσης (ISCED 5-6) (% επί του συνολικού μαθητικού πληθυσμού)	17,7	29,6	39,1	2008
	Μαθητικός Πληθυσμός Ανώτατης Εκπαίδευσης (ISCED 5-6) (% επί του συνολικού μαθητικού πληθυσμού Ανώτατης Εκπαίδευσης της χώρας)	:	95,3	123,3	2008
	Μαθητικός Πληθυσμός Ανώτατης Εκπαίδευσης (ISCED 5-6) (% επί του συνολικού πληθυσμού 20-24 ετών)	:	100	4,4	2008
	Μαθητικός πληθυσμός (ISCED 0-6) (% επί του συνολικού πληθυσμού)	:	19,2	20,3	2008
	Πληθυσμός ηλικίας 25-64 ετών με γνώσεις Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (% επί του συνολικού πληθυσμού 25-64 ετών)	27,7	26,1	23,8	2012

Δείκτης		ΕΕ27	ΕΛΛΑΔΑ	ΗΠΕΙΡΟΥ	Συγκριτική περίοδο αναφοράς / Πρόσφατα στοιχεία
	Πληθυσμός ηλικίας 30-34 που είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (% επί του συνολικού πληθυσμού 30-34 ετών)	35,8	30,9	32,4	2012
Προσωπικό στην Έρευνα και Ανάπτυξη	Προσωπικό Έρευνας και Ανάπτυξης (σύνολο)	3182538	61454	2766	2005
	Προσωπικό Έρευνας και Ανάπτυξης (γυναίκες)	1100869	25136	1037	2005
	Προσωπικό Έρευνας και Ανάπτυξης Επιχειρήσεων	1304106	12896	30	2005
	Προσωπικό Έρευνας και Ανάπτυξης Κρατικών Φορέων	399871	7861	55	2005
	Προσωπικό Έρευνας και Ανάπτυξης Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	1445309	40486	2697	2005
	Προσωπικό Έρευνας και Ανάπτυξης (% εργατικού δυναμικού)	1,38	1,27	2	2005 / ΕΕ27: 1,53 (2009)
	Προσωπικό Έρευνας και Ανάπτυξης (% συνόλου απασχολουμένων)	1,51	1,41	2,26	2005/ ΕΕ27: 1,68 (2009)
	Ερευνητές (σύνολο)	2011319	33396	1491	2005
	Ερευνητές (γυναίκες)	625562	12147	487	2005
	Ερευνητές σε επιχειρήσεις	705964	6357	9	2005
	Ερευνητές στο δημόσιο τομέα	216559	2916	17	2005
	Ερευνητές στην ανώτατη εκπαίδευση	1067690	23984	1470	2005
	Ερευνητές (% εργατικού δυναμικού)	0,87	0,69	1,08	2005 / ΕΕ27: 0,97 (2009)
	Ερευνητές (% συνόλου απασχολουμένων)	0,96	0,76	1,22	2005 / ΕΕ27: 1,07 (2009)
Ανθρώπινοι πόροι σε τομείς Επιστήμης και Τεχνολογίας	Ανθρώπινοι πόροι σε τομείς Επιστήμης και Τεχνολογίας (χιλ.)	111.660	1917	52	2011
	Ανθρώπινοι πόροι σε τομείς Επιστήμης και Τεχνολογίας (% συνολικού πληθυσμού)	29,6	23,1	19,6	2011
	Ανθρώπινοι πόροι σε τομείς Επιστήμης και Τεχνολογίας (% εργατικού δυναμικού)	40,1	32,4	28,8	2011
	Ανθρώπινοι πόροι σε τομείς Επιστήμης και Τεχνολογίας (χιλ.) (Core Indic.)	44,306	837	22	2011
	Ανθρώπινοι πόροι σε τομείς Επιστήμης και Τεχνολογίας (% συνολικού πληθυσμού) - (Core Indic.)	11,7	10,1	8,3	2011
	Ανθρώπινοι πόροι σε τομείς Επιστήμης και Τεχνολογίας (% εργατικού δυναμικού) - (Core Indic.)	18,5	16,9	14,4	2011
	Πληθυσμός με γνώσεις Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (% συνολικού πληθυσμού 25-64 ετών)	27,7	26,1	23,8	2012
Πληθυσμός με γνώσεις Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	Πληθυσμός με γνώσεις Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (% συνολικού πληθυσμού 30-34 ετών)	35,8	30,9	32,4	2012
	Πληθυσμός με γνώσεις Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (άνδρες % συνολικού πληθυσμού 30-34 ετών)	31,6	27,6	26,6	2012
	Πληθυσμός με γνώσεις Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (γυναίκες % συνολικού πληθυσμού 30-34 ετών)	40	34,2	38,4	2012
	Σπουδαστές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	19.040.174	637.623	27916	2008

Δείκτης		ΕΕ27	ΕΛΛΑΔΑ	ΗΠΕΙΡΟΥ	Συγκριτική περίοδο αναφοράς / Πρόσφατα στοιχεία
Διατάγματα Ευρεσιτεχνίας	Αιτήσεις Πατέντων		69,55	1	2009 / Ελλάδα: 89,57 (2010), ΕΕ27: 54.921.12 (2010)
	Αιτήσεις Πατέντων (ανά εκ. κατοίκους)	109,2	6,177	2,816	2009/ Ελλάδα: 7,96 (2010), ΕΕ27: 109,6 (2010)

Πηγή: Eurostat

3.4 Υποδομές Έρευνας και Καινοτομίας και Λοιπές Σχετικές Υποδομές

Στην Περιφέρεια Ηπείρου υπάρχουν υποδομές ανώτατης πανεπιστημιακής και τεχνολογικής εκπαίδευσης, καθώς λειτουργεί το **Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων** και το **Τ.Ε.Ι. Ηπείρου**. Στην παραγωγή γνώσης και την ανάπτυξη της έρευνας και της καινοτομίας συμβάλλουν επίσης το **Ινστιτούτο Βιοϊατρικών Ερευνών**, το **Ινστιτούτο Μεταφορών και Τηλεπικοινωνιών** και το **Κέντρο Υδροβιολογικών Ερευνών (ΚΥΒΕ)**, καθώς και το **Δίκτυο Εργαστηρίων Υποστήριξης Έρευνας** του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Τις υποδομές έρευνας και καινοτομίας συμπληρώνουν το **Επιστημονικό & Τεχνολογικό Πάρκο Ηπείρου**, το **Κέντρο Επιχείρησης & Καινοτομίας Ηπείρου (ΒΙC Ηπείρου)**, το **Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας** του Ε.Μ.Π., το **Κέντρο Τεχνολογικής Έρευνας Ηπείρου & Ιονίων Νήσων**, που συνδέεται με το Τ.Ε.Ι. Ηπείρου καθώς και το **Ινστιτούτο Γάλακτος** και ο **Σταθμός Γεωργικής Έρευνας Ιωαννίνων** του Εθνικού Ιδρύματος Αγροτικής Έρευνας. Επίσης, στην περιφέρεια λειτουργεί μια εκ των 10 ακαδημιών εμπορικού ναυτικού της Ελλάδας, η **Ακαδημία Εμπορικού Ναυτικού Ηπείρου**. Τέλος, στην Περιφέρεια λειτουργούν οι **Βιομηχανικές Περιοχές (ΒΙ.ΠΕ.) Ιωαννίνων και Πρέβεζας**.

Γενικά, η επιστημονική εξειδίκευση της Ηπείρου αντιστοιχεί εν μέρει στην περιφερειακή εξειδίκευση στον τομέα της γεωργίας ενώ υπάρχει πεδίο για αναβάθμιση ικανοτήτων στη γεωργία. Εστίαση δύναται να δοθεί σε 2-3 βασικές περιοχές έρευνας και επέκταση των υπηρεσιών τεχνολογίας για τη βιομηχανία γαλακτοκομικών προϊόντων και άλλων γεωργικών προϊόντων διατροφής. Επίσης ενδιαφέρον μπορούν να παρουσιάσουν επενδύσεις σε ΤΠΕ, στην Υγεία καθώς και για ανάπτυξη τεχνολογίας για προστασία του περιβάλλοντος και βιοποικιλότητας¹¹.

3.4.1 Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, που ιδρύθηκε το 1964, ξεκίνησε να λειτουργεί ως ανεξάρτητο Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα το 1970. Απαρτίζεται από 7 σχολές και 15 τμήματα που αντιστοιχούν σε αυτές. Όσον αφορά τις μεταπτυχιακές σπουδές, το Πανεπιστήμιο διαθέτει 39 μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών.

Διδακτικό και Διοικητικό Προσωπικό

Το ακαδημαϊκό έτος 2012-2013 το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων διέθετε 654 μέλη Δ.Ε.Π. (συμπεριλαμβανομένων όσων ανήκουν αλλά και όσων δεν ανήκουν στα τμήματα της σχολής και

¹¹ RIS3 στην Περιφέρεια Ηπείρου Κατευθύνσεις στρατηγικής έρευνας και καινοτομίας για έξυπνη εξειδίκευση, Ομάδα Εμπειρογνομόνων Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Γ.Δ. Περιφερειακής και Αστικής Πολιτικής, Συνάντηση Εργασίας RIS3, ΕΔΑ Ηπείρου, 25 Απριλίου 2013

διδάσκουν σε αυτά), εκ των οποίων 585 ανήκαν στο τακτικό διδακτικό-ερευνητικό προσωπικό, 45 στο έκτακτο διδακτικό προσωπικό, 23 στο ειδικό εργαστηριακό διδακτικό προσωπικό και 1 στο βοηθητικό διδακτικό προσωπικό χωρίς διδακτορικό δίπλωμα. Τα 585 μέλη του τακτικού διδακτικού-ερευνητικού προσωπικού κατανέμονται αναλυτικότερα ως εξής: 157 καθηγητές, 142 αναπληρωτές καθηγητές, 194 επίκουροι καθηγητές και 92 λέκτορες.

Στον Πίνακα 3.3 παρουσιάζεται η αναλυτική κατανομή των μελών Δ.Ε.Π. και των φοιτητών στα τμήματα του Πανεπιστημίου, για το ακαδημαϊκό έτος 2012-2013.

Πίνακας 3.3: Αριθμός μελών Δ.Ε.Π. και φοιτητών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων για το ακαδημαϊκό έτος 2012-2013

ΣΧΟΛΗ/ΤΜΗΜΑΤΑ	ΜΕΛΗ Δ.Ε.Π.	Φοιτητές συνόλου χειμερινών εξαμήνων	Φοιτητές πέραν κανονικών εξαμήνων
Φιλοσοφική	105	3.275	2.827
Φιλολογίας	30	1.083	1.069
Ιστορίας και Αρχαιολογίας	48	1.184	923
Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας	27	1.008	835
Θετικών Επιστημών	218	3.066	3.544
Μαθηματικών	32	889	1482
Φυσικής	64	594	904
Χημείας	60	475	462
Μηχανικών Ηλεκτρονικών Υπολογιστών και Πληροφορικής	31	504	402
Μηχανικών Επιστήμης Υλικών	31	604	294
Επιστημών Αγωγής	51	2.099	608
Παιδαγωγικό Δημοτικής Εκπαίδευσης	27	1164	279
Παιδαγωγικό Νηπιαγωγών	24	935	329
Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών	22	753	434
Οικονομικών Επιστημών	22	753	434
Επιστημών Υγείας	222	1.328	539
Ιατρικής	177	836	372
Βιολογικών Εφαρμογών και Τεχνολογιών	45	492	167
Καλών Τεχνών	36	393	250
Πλαστικών Τεχνών και Επιστημών της Τέχνης	36	393	250

Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ¹²			
Αρχιτεκτόνων Μηχανικών			
Σύνολο	654	10.914	8.202

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Προπτυχιακές Σπουδές

Στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων είναι θεσμοθετημένα 15 τμήματα, τα οποία κατανέμονται σε 7 σχολές (Φιλοσοφική, Θετικών Επιστημών, Επιστημών Αγωγής, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών, Επιστημών Υγείας, Καλών Τεχνών, Αρχιτεκτόνων Μηχανικών). Κατά το ακαδημαϊκό έτος 2012-2013, οι φοιτητές του Πανεπιστημίου ανήλθαν σε 10.914, με ποσοστό 34% άρρενες και 66% θήλεις. Ακόμα, στο Πανεπιστήμιο φοιτούν άλλοι 8.202 φοιτητές πέραν των κανονικών εξαμήνων.

Μεταπτυχιακές Σπουδές

Το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων διαθέτει 39 μεταπτυχιακά προγράμματα. Για το ακαδημαϊκό έτος 2012-2013 οι μεταπτυχιακοί φοιτητές του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων ανέρχονταν σε 3.319, εκ των οποίων οι 1.310 παρακολουθούσαν κάποιο μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης (MASTER) και οι 2.009 κάποιο διδακτορικό. Στον Πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η κατανομή των μεταπτυχιακών σπουδαστών στα τμήματα του Πανεπιστημίου ανά επίπεδο μεταπτυχιακών σπουδών.

Πίνακας 3.4: Κατανομή μεταπτυχιακών σπουδαστών στις σχολές και τα τμήματα του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

ΣΧΟΛΗ/ΤΜΗΜΑΤΑ	Σύνολο Μεταπτυχιακών Σπουδαστών	Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης	Διδακτορικό
Φιλοσοφική	794	469	325
Φιλολογίας	112	69	43
Ιστορίας και Αρχαιολογίας	443	262	181
Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας	239	138	101
Θετικών Επιστημών	835	577	258
Μαθηματικών	39	34	5
Φυσικής	144	106	38
Χημείας	373	266	107
Μηχανικών Ηλεκτρονικών Υπολογιστών και Πληροφορικής	95	61	34
Μηχανικών Επιστήμης Υλικών	184	110	74
Επιστημών Αγωγής	505	114	391
Παιδαγωγικό Δημοτικής Εκπαίδευσης	207	114	93
Παιδαγωγικό Νηπιαγωγών	298	0	298
Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών	32	19	13
Οικονομικών Επιστημών	32	19	13
Επιστημών Υγείας	1.082	84	998
Ιατρικής	1.042	84	958
Βιολογικών Εφαρμογών και Τεχνολογιών	40	0	40

¹² Η Σχολή και το τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ιδρύθηκαν στις 5.6.2013 με Π.Δ. υπ' αριθμόν 105 / ΦΕΚ 137 και ως εκ τούτου δεν υπάρχουν στοιχεία για το ακαδημαϊκό έτος 2012-2013

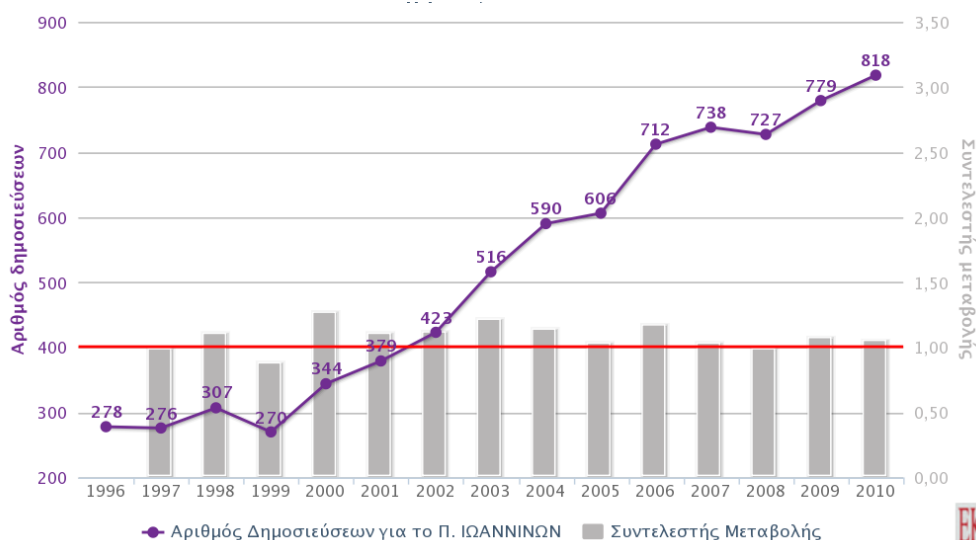
Καλών Τεχνών	71	47	24
Πλαστικών Τεχνών και Επιστημών της Τέχνης Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ¹³	71	47	24
Αρχιτεκτόνων Μηχανικών			
Σύνολο	3.319	1.310	2009

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Ερευνητικές Επιδόσεις

Το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων μπορεί να επιδράσει ευεργετικά στο οικοσύστημα της Περιφέρειας. Επομένως, είναι σημαντικό να μελετηθεί η εξειδίκευσή του. Η ερευνητική εξειδίκευση προκύπτει από τον αριθμό δημοσιεύσεων και αναφορών στις επιστημονικές περιοχές δραστηριότητας του Πανεπιστημίου. Ιδιαίτερη σημασία έχει ο σχετικός δείκτης απήχησης, που συγκρίνει την απήχηση μιας δημοσίευσης του εξεταζόμενου οργανισμού σε σχέση με την απήχηση που έχουν οι δημοσιεύσεις σε παγκόσμιο επίπεδο στην ίδια επιστημονική περιοχή. Συνολικά το μερίδιο του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων στη συνολική παραγωγή δημοσιεύσεων ανήλθε την περίοδο 2006-2010 στο 8,6% (3.774). Όσον αφορά στην απήχηση του ερευνητικού έργου με βάση τις αναφορές, για την πενταετία 2006-2010, το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων είχε μερίδιο 11,3% με 24.812 αναφορές, καταλαμβάνοντας έτσι την πέμπτη θέση.

Σχήμα 3.4: Αριθμός δημοσιεύσεων και συντελεστής μεταβολής για το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, ανά έτος, για την περίοδο 1996-2010

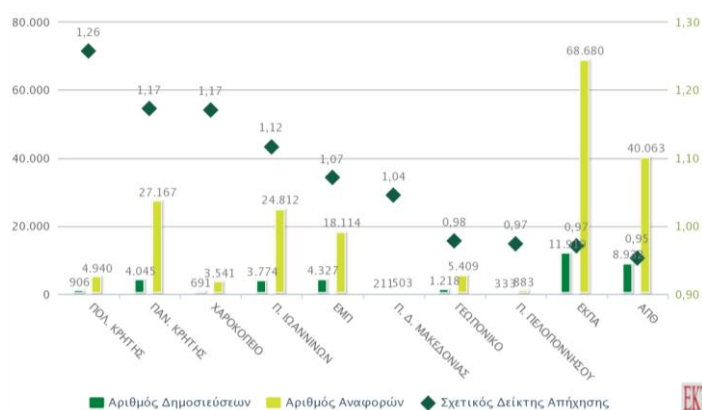
Πηγή: Σαχίνη Ε., Μάλλιου Ν., Χούσος Ν., Καραϊσχος Δ., (2013), Ελληνικές Επιστημονικές Δημοσιεύσεις 1996-2010: Βιβλιομετρική Ανάλυση Ελληνικών Δημοσιεύσεων σε Διεθνή Επιστημονικά Περιοδικά - Scopus, Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης

Συντελεστής μεταβολής: $1 + (\text{αριθμός δημοσιεύσεων το έτος } n - \text{αριθμός δημοσιεύσεων το έτος } n-1) / \text{αριθμός δημοσιεύσεων το έτος } n-1$. Ο συντελεστής ισούται με 1 αν ο αριθμός των δημοσιεύσεων

¹³ Η Σχολή και το τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ιδρύθηκαν στις 5.6.2013 με Π.Δ. υπ' αριθμόν 105 / ΦΕΚ 137 και ως εκ τούτου δεν υπάρχουν στοιχεία για το ακαδημαϊκό έτος 2012-2013

Χρησιμοποιώντας το Συγκριτικό Δείκτη Απήχησης το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων κατατάσσεται στη τέταρτη θέση με δείκτη 1,12 (βλ. Σχήμα 3.5). Το γεγονός ότι ο δείκτης απήχησης είναι μεγαλύτερος της μονάδας σημαίνει ότι η απήχηση των δημοσιεύσεων του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων είναι μεγαλύτερη αυτής του μέσου όρου των δημοσιεύσεων σε παγκόσμιο επίπεδο.

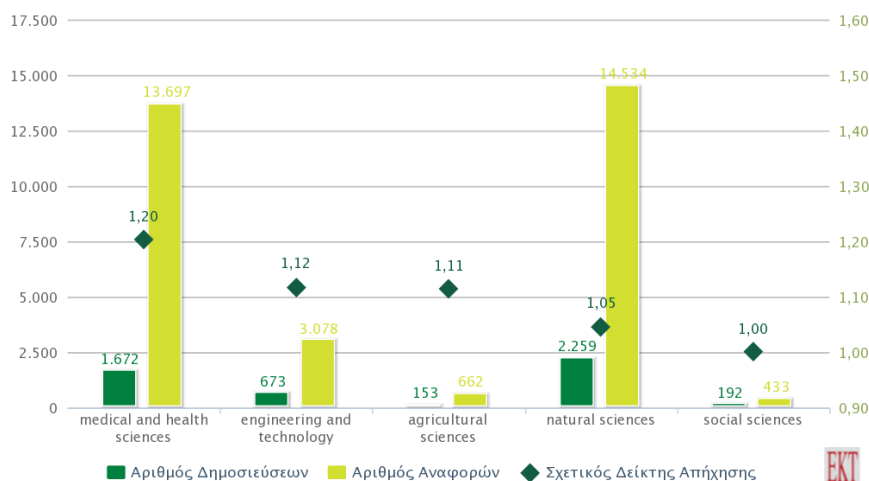
Σχήμα 3.5: Αριθμός δημοσιεύσεων, αριθμός αναφορών και σχετικός δείκτης απήχησης των δημοσιεύσεων κάθε Πανεπιστημίου σε σχέση με τις δημοσιεύσεις σε παγκόσμιο, για την πενταετία 2006-2010. Λαμβάνονται υπόψη όλες οι δημοσιεύσεις σε όλα τα επιστημονικά πεδία

Πηγή: Σαχίνη Ε., Μάλλιου Ν., Χούσος Ν., Καραϊσχος Δ., (2013), Ελληνικές Επιστημονικές Δημοσιεύσεις 1996-2010: Βιβλιομετρική Ανάλυση Ελληνικών Δημοσιεύσεων σε Διεθνή Επιστημονικά Περιοδικά - Scopus, Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης

Όπως υποδηλώνεται από τον Σχετικό Δείκτη Απήχησης, το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων σημειώνει αρκετά υψηλή συνολική απήχηση, με ιδιαίτερα σημαντικές επιδόσεις σε επιμέρους επιστημονικές περιοχές. Σύμφωνα με το Σχήμα 3.6 η απήχηση είναι ανώτερη του μέσου διεθνούς επιπέδου στην ιατρική και τις επιστήμες υγείας, στις επιστήμες μηχανικού και τεχνολογίας, στις αγροτικές επιστήμες και στις φυσικές επιστήμες. Αναλυτικότερα τα επιστημονικά αντικείμενα εξειδίκευσης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.5.

Σχήμα 3.6: Αριθμός δημοσιεύσεων, αριθμός αναφορών και σχετικός δείκτης απήχησης των δημοσιεύσεων, ανά κύριο επιστημονικό πεδίο, για το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, σε σχέση με τις δημοσιεύσεις σε παγκόσμιο επίπεδο στο ίδιο επιστημονικό πεδίο, για την πενταετία 2006

Πηγή: Σαχίνη Ε., Μάλλιου Ν., Χούσος Ν., Καραϊσκος Δ., (2013), Ελληνικές Επιστημονικές Δημοσιεύσεις 1996-2010: Βιβλιομετρική Ανάλυση Ελληνικών Δημοσιεύσεων σε Διεθνή Επιστημονικά Περιοδικά - Scopus, Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης

Πίνακας 3.5 : Εξειδικευμένες θεματικές περιοχές στα κύρια επιστημονικά πεδία στις οποίες το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων επιτυγχάνει σχετικό δείκτη απήχησης ≥ 1 , για την πενταετία 2006-2010

Κύρια επιστημονική περιοχή	Επιστημονική περιοχή	Σχετικός δείκτης απήχησης	Αριθμός δημοσιεύσεων
Basic medicine	Pharmacology	1.01	102
	Neurology	1.22	25
	Pharmaceutical science	1.33	9
	Pathology and forensic medicine	1.15	55
	Pharmacology, toxicology and pharmaceutics (all)	1.15	18
	Pharmacology (medical)	1.4	67
	Neuroscience	1.07	35
	Toxicology	1.09	37
Clinical medicine	Cardiology and cardiovascular medicine	1.01	166
	Orthopedics and sports medicine	1.16	83
	Genetics (clinical)	3.24	37
	Endocrinology, diabetes and metabolism	1.05	49
	Nephrology	1.06	41
	Radiology, Nuclear medicine and imaging	1.17	92
	Transplantation	1.47	13
	Immunology and allergy	1.21	34
	Internal medicine	2.48	33
	Rheumatology	1.51	61
	Anesthesiology and pain medicine	1.36	19
Health sciences	Epidemiology	2.34	37
	Nursing (all)	1.12	9
	Health policy	1.95	10
	Health information management	2.1	8
	Infectious diseases	1.2	38
	Public health, environmental and occupational health	1.23	47
	Radiological and ultrasound technology	1.17	36
	<i>Physical therapy, sports therapy and rehabilitation</i>	1.41	12
	Health informatics	1.50	15
Other medical sciences	Medicine (all)	2.24	236
Chemical engineering	Chemical engineering (all)	1.35	40
Electrical engineering, electronic engineering, information engineering	Control and systems engineering	1.12	19
	Electrical and electronic engineering	1.04	82
	Signal processing	1.02	10
Industrial biotechnology	Biomaterials	1.15	17
Mechanical engineering	Industrial and manufacturing engineering	1.27	19
	Nuclear energy and engineering	1.13	8
Civil engineering	Civil and structural engineering	1.68	28
	Building and construction	1.73	14
Environmental engineering	Renewable energy, sustainability and the environment	1.39	15
	Environmental engineering	1.13	33

	Fuel technology	3.44	11
	Energy engineering and power technology	3.56	10
	Energy (all)	1.64	9
Materials engineering	Materials chemistry	1.15	123
	Ceramics and composites	1.06	41
	Polymers and plastics	1.01	48
	Materials science (all)	1.34	110
	Material science (miscellaneous)	1.52	8
Other engineering and technologies	Engineering (miscellaneous)	2.51	14
	Engineering (all)	1.54	23
Social and economic geography		1.11	19
Economics and business	Management science and operations research	1.84	15
	Strategy and management	1.56	12
	Business, management and accounting (all)	1.96	8
	Statistics, probability and uncertainty	1.21	15
	Information systems and management	1.33	17
Agricultural biotechnology	Food science	1.08	118
Agriculture, forestry and fisheries	Agronomy and crop science	1.46	20
	Soil science	1.63	9
Biological sciences	Clinical biochemistry	1.19	31
	Biotechnology	1.11	60
	Plant science	1.1	29
	Genetics	3.13	61
	Molecular medicine	1.47	39
	Biochemistry, genetics and molecular biology (all)	1.35	58
	Molecular biology	1.12	77
	Ecology, evolution, behaviour and systematics	1.14	39
	Immunology	1.1	69
	Biophysics	1.04	26
Physical sciences	Radiation	1.26	17
	Physics and astronomy	1.39	167
	Instrumentation	1.87	70
	Nuclear and high energy physics	1.25	148
	Astronomy and astrophysics	1.11	19
	Physics and astronomy (miscellaneous)	1.49	37
Chemical sciences	Analytical chemistry	1.09	84
	Filtration and separation	1.33	13
	Chemistry (miscellaneous)	1.17	21
Computer and information sciences	Theoretical computer science	1.33	30
	Information systems	1.1	16
	Computer vision and pattern recognition	1.76	14
	Software	1.36	37
	Computational theory and mathematics	1.45	37
	Artificial Intelligence	1.17	25
	Computer graphics and computer-aided design	1.58	23
Earth and related environmental sciences	Health, toxicology and mutagenesis	1.01	31
	Ecology	1.3	39

	Earth-surface processes	2.45	9
	Geophysics	1.59	9
	Earth and planetary sciences (miscellaneous)	1.06	11

Ερευνητικά Ινστιτούτα

Ινστιτούτο Μεταφορών και Τηλεπικοινωνιών

Το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων συνεργάζεται με τις τοπικές περιφερειακές αρχές και με εταίρους από τη βιομηχανία για την ίδρυση ενός μεγάλου **Ινστιτούτου Μεταφορών και Τηλεπικοινωνιών** στην Ηγουμενίτσα. Το Ινστιτούτο συνδυάζει την ακαδημαϊκή γνώση και τη βιομηχανική εμπειρία σε μια προσπάθεια για την εξεύρεση λύσεων στα προβλήματα μεταφορών και τηλεπικοινωνιών, που αποδεικνύονται από τα πλέον δύσκολα στην περιοχή της Ηπείρου. Η επιστημονική γνώση που αναπτύσσεται σε διάφορους τομείς των μεταφορών και τηλεπικοινωνιών θα διοχετευτεί στην έρευνα, στην εκπόνηση μελετών και στην προσπάθεια για περιφερειακή ανάπτυξη.

Κέντρο Υδροβιολογικών Ερευνών (ΚΥΒΕ)

Το ΚΥΒΕ ιδρύθηκε με το Π.Δ. 1150/80 (ΦΕΚ 293 Α') και κύριος σκοπός του είναι οι ερευνητικές εργασίες. Έχει διεπιστημονικό χαρακτήρα και σε συνεργασία με διάφορα εργαστήρια του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων αναπτύσσει σημαντικές πρωτοβουλίες σχετικά με τη διαχείριση και προστασία των υδάτων αλλά και γενικότερα για την ορθολογική διαχείριση του περιβάλλοντος της περιοχής Ηπείρου.

Ινστιτούτο Βιοϊατρικών Ερευνών Ιωαννίνων

Το Ινστιτούτο ιδρύθηκε το 1998 και έκτοτε εξασφαλίζει ένα ευέλικτο επιστημονικό περιβάλλον για έρευνα στις βιοϊατρικές επιστήμες και στην ιατρική τεχνολογία. Αποτελεί μέρος ενός ευρύτερου συστήματος Ερευνητικών Ινστιτούτων υπό την αιγίδα της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας του Υπουργείου Ανάπτυξης. Οι περιοχές στις οποίες διεξάγεται σήμερα έρευνα στο Βιοϊατρικό Ερευνητικό Ινστιτούτο Ιωαννίνων είναι η μοριακή ιατρική και η βιοϊατρική τεχνολογία, καθώς η μελέτη της ανθρώπινης βιολογίας και νόσου βρίσκεται στο κέντρο των σύγχρονων αξιοσημείωτων προόδων στη βιολογία και την ιατρική. Το Ινστιτούτο ενθαρρύνει την ερευνητική δραστηριότητα και τις εφαρμογές στα σημερινά προβλήματα υγείας.

Το Δίκτυο Εργαστηρίων Υποστήριξης Έρευνας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Η συγκρότηση ενός Δικτύου Εργαστηριακών Μονάδων και Κέντρων στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων προτάθηκε για πρώτη φορά το 1998 και είχε στόχο τη δημιουργία «εργαστηρίων που δεν αφορούν συγκεκριμένα άτομα, αλλά ολόκληρο το Ίδρυμα» (έγγραφο από τη Διοίκηση του Ιδρύματος προς τα Τμήματα του Πανεπιστημίου στις 23/6/1998). Η ίδρυση του Δικτύου οφείλεται εν πολλοίς στη συνδρομή της Γενικής Γραμματείας Περιφέρειας Ηπείρου (ΓΓΠΗ), η οποία ανταποκρίθηκε στα αιτήματα της Πρυτανείας και χρηματοδότησε την προμήθεια των αναγκαίων επιστημονικών οργάνων από το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΠΕΠ) Ηπείρου. Η ολοκλήρωση των απαραίτητων διαγωνισμών προμήθειας των οργάνων, καθώς και η εγκατάστασή τους ολοκληρώθηκε σε διάστημα ενός έτους, οπότε το έτος 1999 μπορεί να θεωρηθεί ως έτος έναρξης της λειτουργίας του Δικτύου. Εν συνεχεία, ενσωματώθηκαν στο Δίκτυο και άλλες υφιστάμενες ή νέες Μονάδες, των οποίων η ανάπτυξη στηρίχθηκε είτε σε οικονομική ενίσχυση από τη ΓΓΠΗ και το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων ή σε άλλες πηγές χρηματοδότησης.

Το Δ.Ε.Υ.Ε.Π.Ι. χαρακτηρίζεται ως σημαντική ερευνητική υποδομή του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, η οποία συμβάλλει:

- στην ανάπτυξη ερευνητικών δραστηριοτήτων μεγάλης κλίμακας με έμφαση σε τομείς αιχμής,
- στην ενίσχυση του κλίματος συνεργασίας μεταξύ των ερευνητικών ομάδων του Πανεπιστημίου,
- στην αποτελεσματική διεκδίκηση ερευνητικών χρηματοδοτήσεων,
- στη σύνδεση της έρευνας με την εκπαιδευτική διαδικασία,
- στην τόνωση του ερευνητικού κύρους του Πανεπιστημίου.

Όπως ορίζεται από τον Κανονισμό Λειτουργίας του, σκοπός του Δικτύου είναι η επιστημονική υποστήριξη διατμηματικής και διεπιστημονικής έρευνας και εκπαιδευτικής διαδικασίας που διεξάγεται στα Εργαστήρια και Κλινικές του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Μέλη του Δικτύου είναι ανεξάρτητες οργανολογικές Μονάδες Ερευνητικών Εργαστηρίων ή Επιστημονικών Ομάδων σε επιστημονικούς και τεχνολογικούς τομείς αιχμής. Για να αποτελεί μέλος του Δικτύου μια Μονάδα θα πρέπει να ικανοποιεί τα ακόλουθα κριτήρια:

α) Να παράγει επιστημονικό-λειτουργικό έργο που ικανοποιεί διεπιστημονικές ανάγκες της έρευνας, η οποία διεξάγεται στα Εργαστήρια και Κλινικές του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

β) Το κόστος της οργανολογικής υποδομής που απαιτείται για την παραγωγή του επιστημονικού-λειτουργικού έργου της Μονάδας να είναι υψηλό και επομένως να είναι ασύμφορη η επανάληψή της σε διάφορα Εργαστήρια και Κλινικές.

γ) Ο βαθμός εξειδίκευσης των στελεχών της Μονάδας για την παραγωγή του επιστημονικού-λειτουργικού της έργου να είναι υψηλός.

Διαρκή στόχο του Ιδρύματος αποτελεί η επέκταση των υποδομών του Δικτύου, η στήριξη της λειτουργίας του με επιστημονικό και εξειδικευμένο τεχνικό προσωπικό, η συνεχής αξιολόγηση και ανανέωσή του.

3.4.2 Τ.Ε.Ι. Ηπείρου

Το Τ.Ε.Ι. Ηπείρου ιδρύθηκε το 1994 και εδρεύει στην Άρτα. Ωστόσο, Σχολές και Τμήματα του στεγάζονται και στους τέσσερις νομούς της Περιφέρειας (Άρτα, Ηγουμενίτσα, Ιωάννινα, Πρέβεζα).

Διδακτικό και Διοικητικό Προσωπικό

Το ακαδημαϊκό έτος 2011-2012, το Τ.Ε.Ι. Ηπείρου διέθετε 296 μέλη Δ.Ε.Π., εκ των οποίων οι 292 ανήκουν στα τμήματα που διδάσκουν. Πιο αναλυτικά, από τα 296 μέλη Δ.Ε.Π. οι 91 ανήκαν στο τακτικό εκπαιδευτικό προσωπικό, οι 2 στο τακτικό ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό και οι υπόλοιποι 203 στο εκπαιδευτικό προσωπικό με σύμβαση ορισμένου χρόνου. Όσον αφορά την ειδικότητα, 27 ήταν καθηγητές, 14 αναπληρωτές καθηγητές, 23 επίκουροι καθηγητές, 1 καθηγητής ξένων γλωσσών, 1 καθηγητής φυσικής αγωγής, 43 επιστημονικοί συνεργάτες, 156 εργαστηριακοί συνεργάτες και 4 εκπαιδευτικοί ειδικών μαθημάτων. Στον Πίνακα 3.6 παρουσιάζεται η αναλυτική κατανομή των μελών Δ.Ε.Π. και των φοιτητών στις σχολές και τα τμήματα του Τ.Ε.Ι., για το ακαδημαϊκό έτος 2011-2012.

Πίνακας 3.6: Αριθμός μελών ΔΕΠ και φοιτητών Τ.Ε.Ι. Ηπείρου για το ακαδημαϊκό έτος 2011-2012

ΣΧΟΛΗ/ΤΜΗΜΑΤΑ	ΜΕΛΗ Δ.Ε.Π.	Φοιτητές συνόλου χειμερινών εξαμήνων	Φοιτητές πέραν κανονικών εξαμήνων
Τεχνολογίας Γεωπονίας	47	750	2.215
Φυτικής Παραγωγής	9	239	721
Ζωικής Παραγωγής	17	179	408
Ιχθυοκομίας και Αλιείας	7	89	673
Ανθοκομίας & Αρχιτεκτονικής Τοπίου	14	243	413
Διοίκησης & Οικονομίας	114	3.087	2.709
Λογιστικής	28	872	551
Τουριστικών Επιχειρήσεων	7	55	484
Τεχνολογίας Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών	39	883	827
Χρηματοοικονομικής και Ελεγκτικής	15	368	375
Εφαρμογών Ξένων Γλωσσών στη Διοίκηση & το Εμπόριο	25	909	472
Επαγγελματίων Υγείας & Πρόνοιας	106	3.143	753
Νοσηλευτικής	51	1.139	275
Βρεφονηπιοκομίας	27	990	234
Λογοθεραπείας	28	1.014	244
Μουσικής Τεχνολογίας	29	600	333
Λαϊκής και Παραδοσιακής Μουσικής	29	600	333
Σύνολο	296	7.580	6.010

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Προπτυχιακές Σπουδές

Σύμφωνα με προεδρικό διάταγμα υπ' αριθμόν 84 που εκδόθηκε στις 31/05/2013, το Τ.Ε.Ι. Ηπείρου (ανά)συγκροτείται από τις εξής Σχολές και τμήματα:

1. **Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας**, με έδρα την Ηγουμενίτσα
  - i. Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων
    - i. Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων και επιχειρήσεων Φιλοξενίας
    - ii. Διοίκησης επιχειρήσεων
  - ii. Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής
2. **Σχολή Τεχνολογικών Εφαρμογών**, με έδρα την Άρτα
  - i. Τμήμα Μηχανικών Πληροφορικής Τ.Ε.
3. **Σχολή Τεχνολογίας Ήχου και Μουσικών Οργάνων**, με έδρα την Άρτα
  - i. Τμήμα Λαϊκής και Παραδοσιακής Μουσικής
4. **Σχολή Τεχνολογίας Γεωπονίας και Τεχνολογίας Τροφίμων και Διατροφής**, με έδρα την Άρτα
  - i. Τμήμα Τεχνολόγων Γεωπόνων
    - i. Φυτικής Παραγωγής
    - ii. Ζωικής Παραγωγής
    - iii. Ανθοκομίας – Αρχιτεκτονικής Τοπίου
5. **Σχολή Επαγγελματίων Υγείας και Πρόνοιας**, με έδρα τα Ιωάννινα
  - i. Τμήμα Προσχολικής Αγωγής
  - ii. Τμήμα Λογοθεραπείας
  - iii. Τμήμα Νοσηλευτικής

Κατά το ακαδημαϊκό έτος 2011-2012 οι φοιτητές του Τ.Ε.Ι. ανήλθαν σε 7.580, με ποσοστό 32% άρρενες και 68% θήλεις. Ακόμα, στο Τ.Ε.Ι. φοιτούσαν άλλοι 6.010 φοιτητές πέραν των κανονικών εξαμήνων (βλ. Πίνακα 3.6).

Μεταπτυχιακές Σπουδές

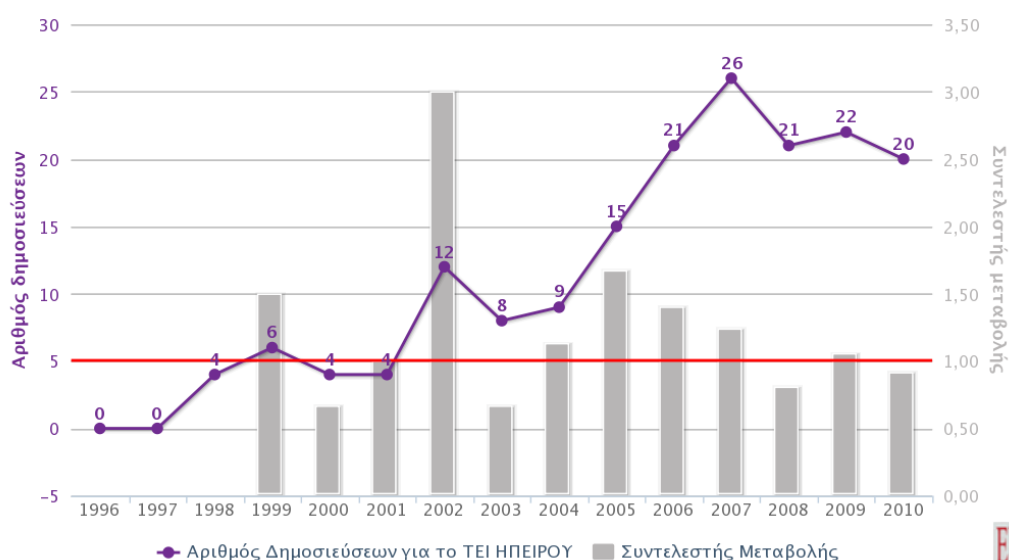
Το Τ.Ε.Ι. Ηπείρου προσφέρει συνολικά 5 Μεταπτυχιακά Προγράμματα Σπουδών (Μ.Π.Σ.) σε συνεργασία με Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα. Πιο αναλυτικά, το Τ.Ε.Ι. προσφέρει τα Μ.Π.Σ. με τίτλους «Αγροχημεία και Βιολογικές Καλλιέργειες», «Νοσηλευτική Παθολογία» και «Τηλεπικοινωνιακές Εφαρμογές» σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και τα Μ.Π.Σ. με τίτλους «Υδατοκαλλιέργειες – Παθολογικά Προβλήματα Εκτρεφόμενων» και «Υδροβίοι Οργανισμοί» σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Ερευνητικές Επιδόσεις

Το Τ.Ε.Ι. Ηπείρου δύναται επίσης μέσα από τις ερευνητικές του δραστηριότητες να συνδράμει στην βελτίωση των καινοτομικών επιδόσεων της Περιφέρειας. Για το λόγο, στην συνέχεια εξετάζεται και αναλύεται η ερευνητική του δράση και εξειδίκευση.

Συνολικά, το μερίδιο του Τ.Ε.Ι. Ηπείρου στη συνολική παραγωγή δημοσιεύσεων ανήλθε την περίοδο 2006-2010 στο 3,8% (110). Όσον αφορά στην απήχηση του ερευνητικού έργου με βάση τις αναφορές, για την πενταετία 2006-2010, το Τ.Ε.Ι. Ηπείρου είχε μερίδιο 4,8% με 385 αναφορές, καταλαμβάνοντας έτσι την όγδοη θέση.

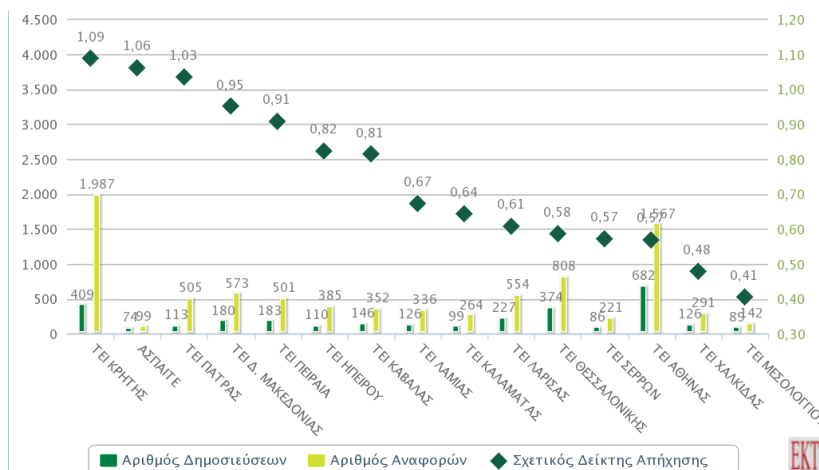
Σχήμα3.7: Αριθμός δημοσιεύσεων και συντελεστής μεταβολής για το Τ.Ε.Ι. Ηπείρου, ανά έτος, για την πενταετία 2006-2010

Πηγή: Σαχίνη Ε., Μάλλιου Ν., Χούσος Ν., Καραϊσκος Δ., (2013), Ελληνικές Επιστημονικές Δημοσιεύσεις 1996-2010: Βιβλιομετρική Ανάλυση Ελληνικών Δημοσιεύσεων σε Διεθνή Επιστημονικά Περιοδικά - Scopus, Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης

Χρησιμοποιώντας τον Συγκριτικό δείκτη Απήχησης, το Τ.Ε.Ι. Ηπείρου κατατάσσεται στην έκτη θέση με δείκτη 0.82 (βλ. Σχήμα 3.8). Το γεγονός ότι ο δείκτης απήχησης είναι μικρότερος της μονάδας σημαίνει ότι η απήχηση των δημοσιεύσεων του Τ.Ε.Ι. Ηπείρου είναι μικρότερη αυτής του μέσου όρου των δημοσιεύσεων σε παγκόσμιο επίπεδο.

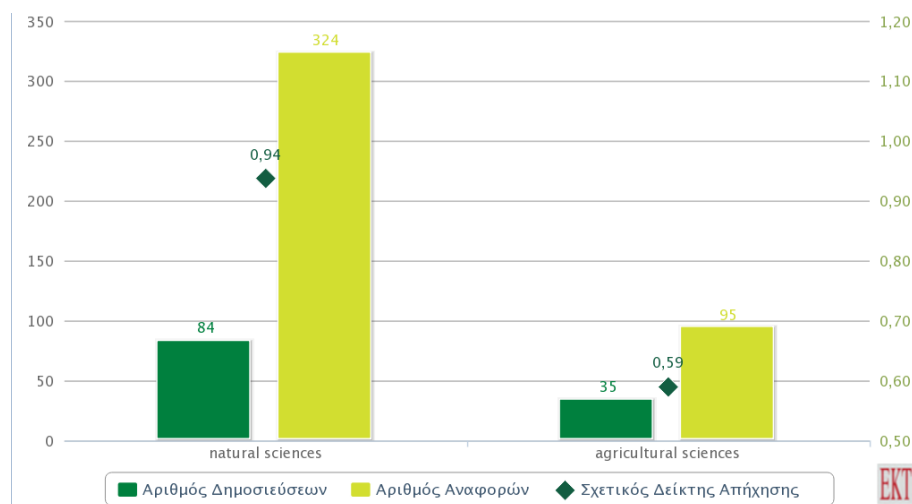
Σχήμα 3.8: Αριθμός δημοσιεύσεων, αριθμός αναφορών και σχετικός δείκτης απήχησης των δημοσιεύσεων κάθε Τ.Ε.Ι. σε σχέση με τις δημοσιεύσεις σε παγκόσμιο επίπεδο, για την πενταετία 2006-2010. Λαμβάνονται υπόψη όλες οι δημοσιεύσεις σε όλα τα επιστημονικά πεδία

Πηγή: Σαχίνη Ε., Μάλλιου Ν., Χούσος Ν., Καραϊσχος Δ., (2013), *Ελληνικές Επιστημονικές Δημοσιεύσεις 1996-2010: Βιβλιομετρική Ανάλυση Ελληνικών Δημοσιεύσεων σε Διεθνή Επιστημονικά Περιοδικά - Scopus*, Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης

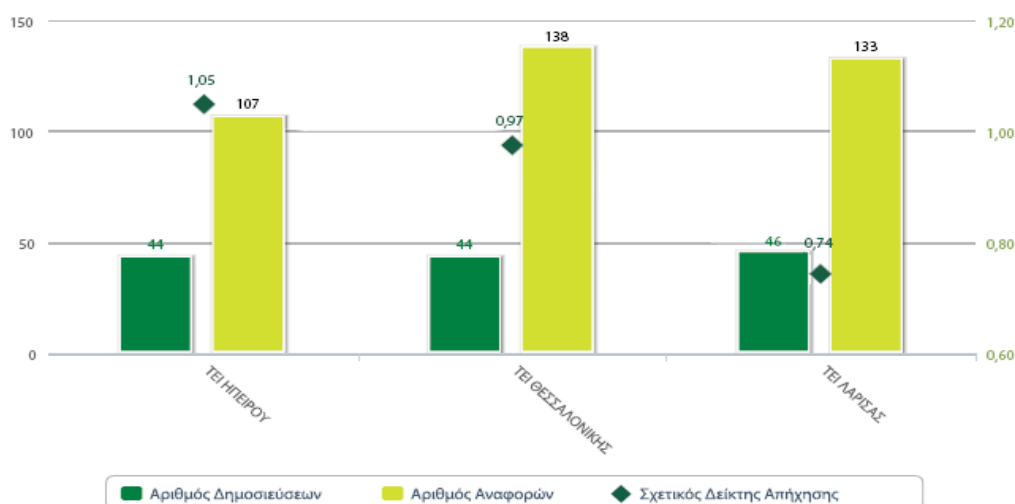
Αν και η συνολική απήχηση δεν είναι πολύ υψηλή, το Τ.Ε.Ι. έχει αξιόλογες επιδόσεις σε επιμέρους επιστημονικές περιοχές. Σύμφωνα με το Σχήμα 3.9 η απήχηση πλησιάζει το μέσο διεθνές επίπεδο στις φυσικές επιστήμες. Αναλυτικότερα τα επιστημονικά αντικείμενα εξειδίκευσης του Τ.Ε.Ι. Ηπείρου παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.7.

Σχήμα 3.9 : Αριθμός δημοσιεύσεων, αριθμός αναφορών και σχετικός δείκτης απήχησης των δημοσιεύσεων, ανά κύριο επιστημονικό πεδίο, για το Τ.Ε.Ι. Ηπείρου, σε σχέση με τις δημοσιεύσεις σε παγκόσμιο επίπεδο στο ίδιο επιστημονικό πεδίο, για την πενταετία 2006-2010

Πηγή: Σαχίνη Ε., Μάλλιου Ν., Χούσος Ν., Καραϊσκος Δ., (2013), Ελληνικές Επιστημονικές Δημοσιεύσεις 1996-2010: Βιβλιομετρική Ανάλυση Ελληνικών Δημοσιεύσεων σε Διεθνή Επιστημονικά Περιοδικά - Scopus, Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης

Αριθμός δημοσιεύσεων, αριθμός αναφορών και σχετικός δείκτης απήχησης των δημοσιεύσεων κάθε ΤΕΙ στο κύριο επιστημονικό πεδίο “Agricultural Sciences”, σε σχέση με τις δημοσιεύσεις σε παγκόσμιο επίπεδο στο ίδιο επιστημονικό πεδίο, για την πενταετία 2006-2010.

πηγή: EKT metrics report

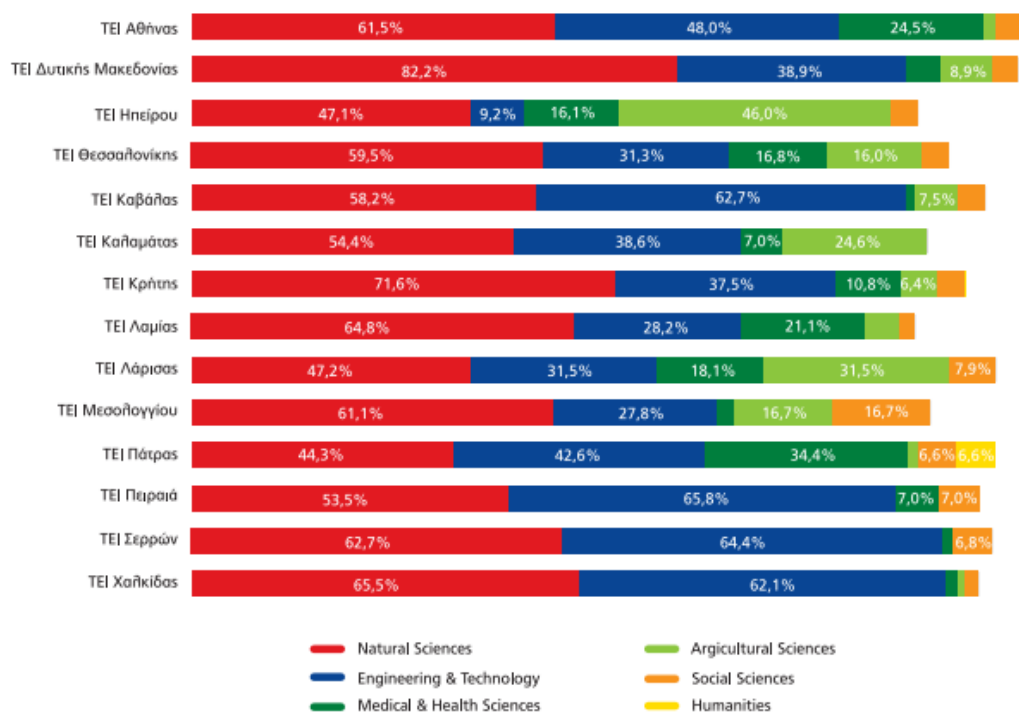
Στο επιστημονικό πεδίο “Agricultural Sciences” παράγουν συστηματικά δημοσιεύσεις τρία ΤΕΙ, με σχετικούς δείκτες απήχησης 1,05 (ΤΕΙ Ηπείρου), 0,97 (ΤΕΙ Θεσσαλονίκης) και 0,74 (ΤΕΙ Λάρισας).

Το διάγραμμα παρουσιάζει την κατανομή των δημοσιεύσεων που πραγματοποίησαν τα ΤΕΙ την πενταετία 2004-2008 στα έξι κύρια επιστημονικά πεδία. Στα περισσότερα κυριαρχούν τα επιστημονικά πεδία “Natural Sciences” και “Engineering and Technology”.

Στο επιστημονικό πεδίο “Natural Sciences” εντάσσεται πάνω από το 50% των δημοσιεύσεων των περισσότερων ΤΕΙ με πρώτο στην κατάταξη το ΤΕΙ Δυτικής Μακεδονίας (82,2%). Το επιστημονικό πεδίο “Engineering & Technology” έχει επίσης σημαντική παρουσία και καταγράφει το υψηλότερο ποσοστό στις δημοσιεύσεις του ΤΕΙ Πειραιά (65,8%).

Μικρότερη είναι η παρουσία του επιστημονικού πεδίου “Medical & Health Sciences” και το υψηλότερο ποσοστό παρατηρείται στο ΤΕΙ Πάτρας. Ακόμα χαμηλότεροι είναι οι αριθμοί των δημοσιεύσεων που εντάσσονται στα υπόλοιπα επιστημονικά πεδία: το πεδίο “Agricultural Sciences” αποτελεί το πρώτο επιστημονικό πεδίο για τις δημοσιεύσεις του ΤΕΙ Ηπείρου, στο πεδίο “Social Sciences” δραστηριοποιούνται αρκετά ΤΕΙ με χαμηλό όμως αριθμό δημοσιεύσεων, ενώ τέλος, στο επιστημονικό πεδίο “Humanities” καταγράφονται ελάχιστες δημοσιεύσεις κυρίως από το ΤΕΙ Πάτρας.

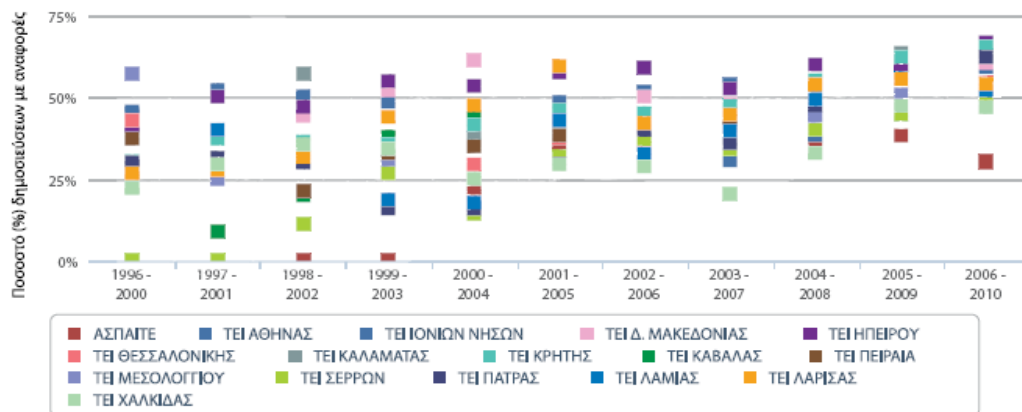

πηγή: Thomson Reuters, NCR, Greece 1993-2008

Το παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζει το ποσοστό των δημοσιεύσεων που λαμβάνουν αναφορές από το σύνολο των δημοσιεύσεων κάθε TEI και την εξέλιξή του στη διάρκεια της περιόδου 1996-2010. Υψηλά ποσοστά, με σχετική σταθερότητα στη διάρκεια της περιόδου, διατηρούν τα TEI Αθήνας, Δυτικής Μακεδονίας, Ηπείρου, Καλαμάτας, Κρήτης και Λάρισας. Την πενταετία 2006-2010, ποσοστά μεγαλύτερα από τον ελληνικό μέσο όρο 65,5%, επιτυγχάνουν οι δημοσιεύσεις του TEI Ηπείρου (66,7%) ενώ πολύ κοντά βρίσκονται και οι δημοσιεύσεις του TEI Κρήτης (65,4%).

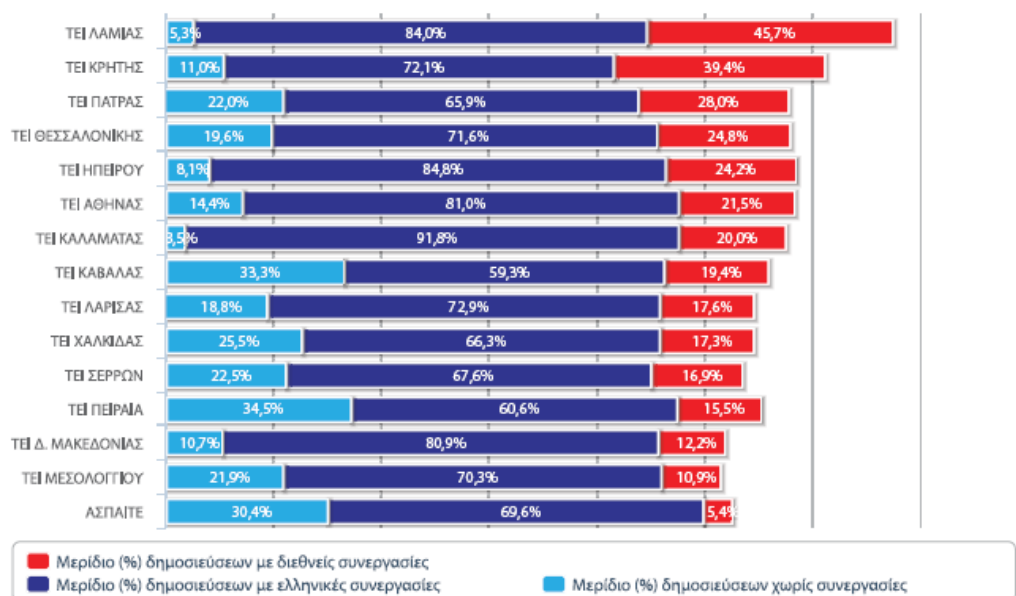
Ποσοστό (%) δημοσιεύσεων που λαμβάνουν αναφορές, για κάθε TEI, ανά πενταετία, για την περίοδο 1996-2010

πηγή: Thomson Reuters, Indices 1996-2010

Την πενταετία 2006-2010, το ποσοστό των δημοσιεύσεων με ελληνικές, με διεθνείς και χωρίς συνεργασίες, διαμορφώνεται για κάθε TEI στα επίπεδα που παρουσιάζονται στο παρακάτω

διάγραμμα. Στα ΤΕΙ οι συνεργασίες με ελληνικούς φορείς είναι σαφώς περισσότερες από τις συνεργασίες με φορείς του εξωτερικού. Σε όλα τα ΤΕΙ το ποσοστό δημοσιεύσεων με ελληνικές συνεργασίες είναι μεγαλύτερο από 60% και το υψηλότερο ποσοστό καταγράφεται στο ΤΕΙ Καλαμάτας (91,8%), ενώ το ΤΕΙ Ηπείρου βρίσκεται στην 2^η θέση με ποσοστό 84,8%. Τα ποσοστά διεθνών συνεργασιών κυμαίνονται από 5,4% (ΑΣΠΑΙΤΕ) μέχρι 45,7% (ΤΕΙ Λαμίας) και το ΤΕΙ Ηπείρου κατέχει την 5^η θέση με ποσοστό 24,2%. Το μεγαλύτερο ποσοστό δημοσιεύσεων χωρίς συνεργασίες παρουσιάζει το ΤΕΙ Πειραιά (34,5%), ενώ το ΤΕΙ Ηπείρου βρίσκεται στην 13^η θέση με ποσοστό 8,19%.

πηγή: Thomson Reuters, Indices 1996-2010

Πίνακας 3.7 : Εξειδικευμένες θεματικές περιοχές στα κύρια επιστημονικά πεδία στις οποίες το Τ.Ε.Ι. Ηπείρου επιτυγχάνει σχετικό δείκτη απήχησης ≥ 1 , για την πενταετία 2006-2010

Κύρια επιστημονική περιοχή	Επιστημονική περιοχή	Σχετικός δείκτης απήχησης	Αριθμός δημοσιεύσεων
Computer and information sciences	Artificial intelligence	1.97	8
	Computer science applications	1.48	7
Mathematics	Applied mathematics	1.56	6
Biological sciences	Plant science	1.02	9

Πηγή: Σαχίνη Ε., Μάλλιου Ν., Χούσος Ν., Καραϊσκος Δ., (2013), *Ελληνικές Επιστημονικές Δημοσιεύσεις 1996-2010: Βιβλιομετρική Ανάλυση Ελληνικών Δημοσιεύσεων σε Διεθνή Επιστημονικά Περιοδικά - Scopus*, Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης

3.4.3 Επιστημονικό και Τεχνολογικό Πάρκο Ηπείρου (Ε.ΤΕ.Π.Η.)

Το Επιστημονικό και Τεχνολογικό Πάρκο Ηπείρου ιδρύθηκε στις 29 Ιουλίου 2003. Σήμερα, το 63% του μετοχικού κεφαλαίου ανήκει σε φορείς και από αυτό το 44,62% ανήκει στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, το 31% σε εταιρείες και το 6% σε ιδιώτες. Αποστολή του Επιστημονικού και Τεχνολογικού Πάρκου Ηπείρου είναι «να αποτελέσει τον κύριο φορέα στήριξης για την εισαγωγή νέων και καινοτόμων τεχνολογιών τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο τομέα».

Ως εκ τούτου, ο βασικός ρόλος του Ε.ΤΕ.Π.Η. είναι η μεταφορά και διάδοση της τεχνογνωσίας που παράγεται στην ακαδημαϊκή κοινότητα και τα ερευνητικά κέντρα / ινστιτούτα, ώστε να καταστεί δυνατή η περαιτέρω ανάπτυξη στην Περιφέρεια της Ηπείρου. Στο πλαίσιο αυτό, το Ε.ΤΕ.Π.Η. λειτουργεί επίσης σαν «Θερμοκοιτίδα» νέων επιχειρήσεων, για μικρές αλλά δυναμικά ανερχόμενες επιχειρήσεις που έχουν σκοπό την προώθηση της καινοτομίας σε συνεργασία με ερευνητικά ιδρύματα για την ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών. Στους επιμέρους στόχους του Ε.ΤΕ.Π.Η. εντάσσονται:

1. Η ενθάρρυνση της αξιοποίησης της έρευνας με τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων υψηλής τεχνολογίας από ερευνητές (spin-offs).
2. Η ενθάρρυνση της αναβάθμισης υφιστάμενων και δημιουργίας νέων παραγωγικών μονάδων με εισαγωγή νέων τεχνολογιών.
3. Η ενθάρρυνση και υποστήριξη της τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης.
4. Η συμβολή στον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό της χώρας.
5. Η εκπαίδευση και επιμόρφωση στελεχών επιχειρήσεων.

Παρεχόμενες Υπηρεσίες

Η Ε.ΤΕ.Π.Η. Α.Ε. αναπτύσσει μία σειρά από υπηρεσίες στις οποίες έχουν πρόσβαση τόσο οι εγκατεστημένες επιχειρήσεις όσο και οποιαδήποτε άλλη επιχείρηση:

- Πρόσβαση σε ερευνητικά εργαστήρια του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και του ΤΕΙ Ηπείρου
- Ενοικίαση χώρων για την διεξαγωγή συνεδρίων (αμφιθέατρο 300 θέσεων, δύο αίθουσες συσκέψεων, χώρος υποδοχής που μπορεί να λειτουργήσει ως εκθεσιακός χώρος και χώρος δεξιώσεων).
- Παροχή συμβούλων καινοτομίας και δημιουργίας νέων επιχειρήσεων
- Διεξαγωγή τεχνικών σεμιναρίων που απευθύνονται τόσο στον ιδιωτικό τομέα (στελέχη επιχειρήσεων) όσο και στον δημόσιο (οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης)
- Διεξαγωγή ερευνών αγοράς για την εισαγωγή και προώθηση καινοτόμων υπηρεσιών και προϊόντων
- Παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών σε θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας (σε συνεργασία με τον Ο.Β.Ι.).
- Διαδικασία πιστοποίησης ISO-HACCP σε συνεργασία με εξωτερικούς συνεργάτες
- Σχεδίαση δικτυακών τόπων με έμφαση στο e-commerce, e-business και στην αξιοποίηση των σύγχρονων τεχνολογιών για την προώθηση προϊόντων και υπηρεσιών μέσω του διαδικτύου.
- Αναζήτηση χρηματοδοτικών εργαλείων και σχημάτων για τις νέες επιχειρήσεις

Δραστηριότητες

Θερμοκοιτίδα Επιχειρήσεων / Διασύνδεση Έρευνας – Παραγωγής / Ενημέρωση – Διάχυση Πληροφορίας / Ενοικίαση Χώρων / Υπηρεσίες Δομών Στήριξης / Συμβουλευτικές Υπηρεσίες / Υπηρεσίες Ηλεκτρονικού Επιχειρείν / Υπηρεσίες Datacenter / Εργαστήριο Υλικών

Η θερμοκοιτίδα είναι χώρος αρχικής εγκατάστασης, υποδοχής και λειτουργίας για τις νέες ή υπάρχουσες επιχειρήσεις. Ο σκοπός της θερμοκοιτίδας είναι η στήριξη της εγκατεστημένης επιχείρησης σ' όλα τα επίπεδα ώστε σε σύντομο χρονικό διάστημα να μπορέσει να επιτύχει το αρχικό επιχειρηματικό της πλάνο και να προσδιορίσει τους νέους επιχειρηματικούς της στόχους. Αυτή τη στιγμή είναι εγκατεστημένες στη θερμοκοιτίδα της Ε.ΤΕ.Π.Η 23 επιχειρήσεις, αλλά και 4 δομές στήριξης το BIC Ηπείρου, και το Ινστιτούτο Ανάπτυξης και Διαχείρισης Ανθρώπινου Δυναμικού, ο Οργανισμός Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας και μία εταιρία διοργάνωσης συνεδρίων. Κάθε θερμοκοιτίδα διαθέτει μοντέρνο συμβατικό και ηλεκτρονικό εξοπλισμό. Οι εγκατεστημένες επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται κυρίως σε τομείς όπως: τεχνολογία, πληροφορική, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, βιοτεχνολογία, τηλεπικοινωνίες, ιατρικό λογισμικό, κατασκευές.

Στο καταστατικό της εταιρείας Ε.ΤΕ.Π.Η. αναφέρεται ως μέγιστος χρόνος παραμονής μιας εταιρείας, τα 7 έτη. Αυτό το χρονικό διάστημα θεωρείται επαρκές για την υποστήριξη ανάπτυξη και δικτύωση μιας καινοτόμας τεχνολογικής εταιρείας.

Στον Πίνακα 3.8, παρουσιάζονται οι εταιρείες που φιλοξενούνται ή έχουν φιλοξενηθεί στο Επιστημονικό και Τεχνολογικό Πάρκο Ηπείρου, από την αρχή ίδρυσής του μέχρι και σήμερα.

Πίνακας 3.8: ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΠΟΥ ΦΙΛΟΞΕΝΟΥΝΤΑΙ Ή ΕΧΟΥΝ ΦΙΛΟΞΕΝΗΘΕΙ ΣΤΟ Ε.ΤΕ.Π.Η.

ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΦΙΛΟΞΕΝΗΘΕΙ ΣΤΟ Ε.ΤΕ.Π.Η.		
BIC ΗΠΕΙΡΟΥ	10/5/2004	μέχρι σήμερα
ΣΟΛΑΡ ΤΕΧΝΟΛΟΤΖΙΣ Α.Ε. (SOLAR TECHNOLOGIES A.E.)	1/6/2004	31/12/2006
PLAN TECH Ε.Π.Ε.	1/7/2004	30/9/2013
Q&D ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ Α.Ε.	1/8/2004	μέχρι σήμερα
MENTALLAINT Ε.Π.Ε. (MEDALLIED LTD)	1/11/2004	31/12/2011
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ Ε.Π.Ε.	31/12/2004	13/6/2006
INKO Ε.Π.Ε.	3/1/2005	31/10/2012
INFOPOINT ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ Ε.Π.Ε.	1/2/2005	31/8/2010
DATAKAT A.T.E.	1/2/2005	30/9/2010
PLAN ΟΙΚΟΝΟΜΟΤΕΧΝΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ Α.Ε.	1/2/2005	30/11/2011
ΔΙΚΤΥΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ Ε.Π.Ε.	1/2/2005	31/5/2006
SPIDER N. ΠΕΤΣΙΟΣ Κ ΥΙΟΙ Α.Ε.	15/2/2005	30/9/2010
ΚΛΙΚ ΚΟΝΖΑΛΤΑΝΤΣ Ε.Π.Ε (CLICK CONSULTANTS Ε.Π.Ε)	1/7/2005	31/5/2009
ΟΜΑΔΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΒΙΟΙΑΤΡΙΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΦΩΝ Α.Ε.	1/9/2005	31/12/2010
KSMS CONSULTERS Ε.Π.Ε.	1/1/2006	16/6/2009
ΑΝΤΙΣΕΛ ΑΦΟΙ ΣΕΛΙΔΗ Ο.Ε. (ANTISEL)	16/1/2006	30/3/2007

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ	1/9/2006	μέχρι σήμερα
ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (HUMANET)	1/11/2006	30/9/2007
TALLOS IT Ε.Π.Ε.	1/2/2007	30/9/2008
ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΦΥΣΙΚΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗ Ε.Π.Ε.	1/3/2007	24/9/2009
ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΤΕΧΝΙΚΗ ΑΤΕ (MACTEL ΑΕ)	20/10/2007	31/10/2012
Γ. ΓΚΡΙΛΛΑΣ- Ε. ΦΩΤΙΑΔΗΣ Ο.Ε. (CONVENTUS Ο.Ε.)	1/12/2007	31/10/2012
TELETEL Α.Ε.	1/3/2007	30/5/2010
Κ- PEN Μ.Ε.Π.Ε.	1/4/2008	31/5/2012
ΤΕΧΝΟΒΛΑΣΤΟΣ ΒΙΟΤΡΑΠΕΖΑΣ ΠΡΟΗΓΜΕΝΩΝ ΚΥΤΤΑΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΙΣΤΙΚΩΝ ΜΟΣΧΕΥΜΑΤΩΝ Α.Ε.	1/5/2008	4/3/2011
ΒΙΟHELLENIKA Α.Ε.	1/3/2008	29/2/2012
ΑΠΟΨΙΣ SMR Ε.Π.Ε.	9/7/2008	30/4/2009
OMNIS SERVICES Ε.Π.Ε.	24/10/2008	30/6/2009
OSTRACON Ε.Π.Ε.	1/12/2008	1/11/2009
Σ. ΚΟΡΜΠΗΣ & ΣΙΑ Ο.Ε. (NESTOR INNOVATIONS)	15/11/2008	μέχρι σήμερα
REGIOPLAN Ε.Π.Ε.	1/5/2009	31/5/2010
COMITECH Α.Ε.	15/12/2009	μέχρι σήμερα
ΑΦΟΙ ΚΟΥΜΑΝΑΚΟΥ & ΣΙΑ Ο.Ε.	21/5/2009	31/12/2009
ΣΚΟΥΛΗΚΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ (EPIRUSPOST)	1/7/2009	30/9/2012
Δ. ΜΑΚΡΗΣ Μ.Ε.Π.Ε.	17/8/2009	μέχρι σήμερα
NEVAPARK MANAGEMENT LIMITED	16/7/2009	30/9/2010
FUTURE INTELLIGENCE Ε.Π.Ε.	1/10/2009	μέχρι σήμερα
ΚΟΥΤΛΑΣ Α.- ΓΙΑΝΝΑΚΕΑΣ Ν.- ΤΣΙΠΟΥΡΑΣ Μ. Ο.Ε. (Q base R&D)	1/10/2009	μέχρι σήμερα
SERUM Α.Ε.	1/12/2009	30/9/2011
ΑΛΕΞΙΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΣ (OBERON)	1/5/2010	μέχρι σήμερα
E-FUSION ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΛΟΓΙΣΜΙΚΟΥ Ε.Π.Ε.	1/5/2010	31/1/2011
ΒΑΚΑΛΗΣ Α.- ΠΑΠΑΔΑΤΟΣ Ι & ΣΙΑ Ο.Ε. (GEOMONITOR)	1/6/2010	30/11/2011
ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΡΚΟΥ ΤΖΟΥΜΕΡΚΩΝ	1/6/2010	μέχρι σήμερα
ΗΛΙΑΔΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ	15/9/2010	31/5/2011
ΧΡΟΝΗ ΕΛΕΝΗ (ENDUSTRIA)	1/10/2010	31/1/2013
ΚΑΡΡΑΣ Κ. - ΓΑΤΣΙΟΣ ΣΠ. & ΣΙΑ Ε.Ε. (SYMAGRO)	1/6/2011	μέχρι σήμερα
ΔΗΜ. ΒΟΥΡΔΑ- ΚΛ. ΖΥΓΟΥΡΗΣ Ο.Ε. (GOBLIN)	1/12/2011	30/9/2013
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΓΟΥΛΑΣ	1/1/2012	μέχρι σήμερα
ΚΑΤΕΡΤΣΙΔΗΣ - ΧΟΥΡΙ ΚΑΙ ΣΙΑ ΟΕ (Neuron Energy Solutions)	1/6/2012	μέχρι σήμερα
Qreca! ΙΚΕ	1/7/2012	μέχρι σήμερα
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΖΑΦΕΙΡΗΣ	15/6/2012	μέχρι σήμερα
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΑΕ	1/5/2013	μέχρι σήμερα
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ (MEDICAL STATISTICS)	5/9/2013	μέχρι σήμερα

Θετικά Αποτελέσματα του Ε.ΤΕ.Π.Η

- Το 2007 το ΕΤΕΠΗ βραβεύτηκε από το Υπουργείο Ανάπτυξης με το πρώτο βραβείο αριστείας στο πλαίσιο υποστήριξης και ενίσχυσης μικρομεσαίων επιχειρήσεων
- Είναι από το 2007 πλήρες μέλος της IASP (International Association of Science Parks) αφού πληροί τις προϋποθέσεις μεγέθους
- Το 2008 το ΕΤΕΠΗ πήρε το πρώτο βραβείο για το Πρώτυπο Καινοτόμο Σχέδιο Ανάπτυξης Πωγωνίου-Καλαμά-Μουργκάνας
- Σήμερα έχουν δημιουργηθεί 110 θέσεις εργασίας από τις οποίες οι 70 νέες και σε αυτές οι 60 είναι απόφοιτοι του Π.Ι. και ΤΕΙ Ηπείρου
- Από το 2012 συνδιοργανώνει με το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων τον Διαγωνισμό «Οδύσσειες Καινοτομίας» με σκοπό την ώθηση των νέων επιστημόνων στην επιχειρηματικότητα για την μετατροπή της γνώσης σε προϊόντα και υπηρεσίες.

Νέες Δράσεις

Σε αρκετές από τις εταιρείες της θερμοκοιτίδας υλοποιείται πρόγραμμα πρακτικής άσκησης και παράλληλα το ΕΤΕΠΗ είναι στη διαδικασία δημιουργίας ενός cluster σε συνεργασία με τις εταιρείες αλλά και δομές όπως η Δομή Απασχόλησης και Σταδιοδρομίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (ΔΑΣΤΑ) και το ΤΕΙ Ηπείρου προκειμένου να δημιουργηθεί ένα εκκολαπτήριο ιδεών (με συμμετέχοντες τους φοιτητές και απόφοιτους με σκοπό την καλλιέργεια της κουλτούρας της επιχειρηματικότητας).

3.4.4 Κέντρο Επιχείρησης & Καινοτομίας Ηπείρου (BIC Ηπείρου)

Το BIC Ηπείρου, το οποίο στεγάζεται στο Επιστημονικό και Τεχνολογικό Πάρκο Ηπείρου, ιδρύθηκε το 1996, με τη συγχρηματοδότηση της Ε.Ε. καθώς και τοπικών χορηγών, ώστε να διασφαλιστεί η αρχική λειτουργία του. Έκτοτε οι πόροι που εισπράττει από την υλοποίηση καινοτόμων δράσεων περιφερειακής ανάπτυξης εξασφαλίζουν την βιωσιμότητά του.

Σκοπός ίδρυσης του είναι «η χωρίς κερδοσκοπικό χαρακτήρα προώθηση των εργασιών ενός Κέντρου Ανάπτυξης Καινοτομικών Επιχειρήσεων μέσω της παροχής καινοτόμων υπηρεσιών διαμεσολάβησης τόσο στους φορείς όσο και στις τοπικές επιχειρήσεις».

Μέσα από την πορεία του, το BIC Ηπείρου χαρακτηρίζεται πλέον από το εξειδικευμένο ανθρώπινου δυναμικό του αλλά και από τις σχέσεις συνεργασίας και ανταλλαγής εμπειριών με πανεπιστημιακά ιδρύματα, ινστιτούτα & ερευνητικά κέντρα, οργανισμούς της Ε.Ε., εξειδικευμένα δίκτυα (εθνικά και ευρωπαϊκά) τα οποία δραστηριοποιούνται στον τομέα της Επιχειρηματικότητας και της Καινοτομίας και τοπικές εταιρείες συμβούλων.

3.4.5 Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας (ΜΕ.Κ.Δ.Ε.) του Ε.Μ.Π.

Το ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π. ιδρύθηκε το 1993 από το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο για την προστασία και ανάπτυξη του ορεινού περιβάλλοντος και των τοπικών ευρωπαϊκών πολιτισμών.

Σκοπός του είναι «η ανάπτυξη στενής συνεργασίας του με τους τοπικούς φορείς παιδείας, έρευνας και πολιτισμικής ανάπτυξης της Ηπείρου».

Για την επίτευξη του σκοπού αυτού το ΜΕ.Κ.Δ.Ε. ανέπτυξε και αναπτύσσει σειρά δραστηριοτήτων με σταθερή τη συνεργασία του με το Διεπιστημονικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (Δ.Π.Μ.Σ.) του Ε.Μ.Π. «Περιβάλλον και Ανάπτυξη» και με το Ίδρυμα Ανάπτυξης του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π. οι βασικότερες από τις οποίες είναι:

- Η ανάληψη και εκπόνηση ερευνών και μελετών διεπιστημονικού χαρακτήρα στα πεδία ολοκληρωμένης ανάπτυξης και προστασίας του ορεινού περιβάλλοντος και των τοπικών ευρωπαϊκών πολιτισμών.
- Η ίδρυση βιβλιοθήκης.
- Δημιουργία σεμιναριακού κέντρου διεπιστημονικής συνεργασίας και επικοινωνίας ελλήνων και ευρωπαίων πανεπιστημιακών και ερευνητών.
- Η διεξαγωγή ανά τριετία (από το 1995) Διεπιστημονικών Διαπανεπιστημιακών Συνεδρίων για θέματα Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος, τα οποία πραγματοποιούνται στο Μέτσοβο.
- Η έκδοση των πρακτικών Συνεδρίων και Ημερίδων.
- Η συνεργασία με επιστημονικούς, ερευνητικούς, κοινωνικούς και πολιτισμικούς φορείς και δίκτυα της Ελλάδας και του εξωτερικού.
- Η δημοσίευση εργασιών σε επιστημονικά περιοδικά και συνέδρια στην Ελλάδα και το εξωτερικό.
- Η λειτουργία από το 2008 (από την ακαδημαϊκή χρονιά 2008-2009), στις εγκαταστάσεις του Ε.Μ.Π. στο Μέτσοβο (ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π.) της 2ης Κατεύθυνσης Σπουδών του Διεπιστημονικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (Δ.Π.Μ.Σ.) του Ε.Μ.Π. «Περιβάλλον και Ανάπτυξη» με αντικείμενο «Περιβάλλον και Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών». Το συγκεκριμένο πρόγραμμα κάλυψε ένα πολύ σημαντικό κενό στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση, αφού αποτελεί την πρώτη και μοναδική εκπαιδευτική διαδικασία, η οποία προσεγγίζει συστηματικά τα ζητήματα του ορεινού χώρου που καταλαμβάνει πάνω από το 70% της εδαφικής επικράτειας της Ελλάδας.

Με πυρήνα το ΔΠΜΣ «Περιβάλλον και Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών» έχει αναπτυχθεί, για πρώτη φορά στην Ελλάδα, πολύπλευρη και ενδεδειγμένη έρευνα για τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τα προβλήματα των ορεινών περιοχών. Η προσπάθεια αυτή έχει υποστηριχθεί καίρια από το ΜΕΚΔΕ τόσο από πλευράς ανθρώπινου δυναμικού όσο και από πλευράς υλικοτεχνικής υποστήριξης. Κύριες πτυχές της έρευνας για τις ορεινές περιοχές από το 2008 έως σήμερα περιγράφονται ακολούθως:

Πίνακας 3.9: Διοργάνωση επτά διεπιστημονικών-διαπανεπιστημιακών συνεδρίων:

1ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο	"Το Ε.Μ.Π. για το Μέτσοβο. Επιστρέφοντας ένα μέρος του χρόνου" 5-7 Μαΐου 1995
2ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο	"Τεχνολογία, Πολιτισμός και Αποκέντρωση" 3-6 Ιουνίου 1998
3ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο	"Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη στις Ορεινές Περιοχές. Θεωρία και Πράξη" 7-10 Ιουνίου 2001
4ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο	"Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη της Ηπείρου" 23-26

Συνέδριο	Σεπτεμβρίου 2004
5ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο	"Παιδεία, Έρευνα, Τεχνολογία. Από το χθες στο αύριο" 27-30 Σεπτεμβρίου 2007
6ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο	"Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών" 16-19 Σεπτεμβρίου 2010
7ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο	"Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη στην Ελλάδα στα Χρόνια της Πολυδιάστατης Κρίσης. Αιτίες, Ευθύνες, Προτάσεις, Μέτρα, Δράσεις και Προοπτικές" 12-15 Σεπτεμβρίου 2013

Πηγή: ΜΕ.Κ.Δ.Ε., «ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΙΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ «ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ»

Ολοκλήρωση δύο διδακτορικών διατριβών:

Το 2013 ολοκληρώθηκαν επιτυχώς δύο διδακτορικές διατριβές σχετικές με κρίσιμα ζητήματα του ορεινού χώρου. Η πρώτη με τίτλο: «Αποτίμηση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής των ορεινών περιοχών με μεθόδους περιβαλλοντικής οικονομίας» συνέβαλε στη συστηματική αποτίμηση της αξίας και της αναπτυξιακής διάστασης ενός από τους πλέον πολύτιμους πολιτισμικούς πόρους των ορεινών περιοχών, της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Η δεύτερη διατριβή με θέμα: «Βέλτιστη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις ορεινές περιοχές. Η περίπτωση του Μετσόβου» οδήγησε στην αναγνώριση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της ενεργειακής ταυτότητας των ορεινών περιοχών και της επίδρασής της στον ενεργειακό σχεδιασμό.

Διοργάνωση τεσσάρων επιστημονικών ημερίδων παρουσίασης ερευνητικών αποτελεσμάτων σχετικά με την ολοκληρωμένη ανάπτυξη περιοχών του ελληνικού ορεινού χώρου:

Οργανικό στοιχείο του ΔΠΜΣ «Περιβάλλον και Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών» αποτελεί η εκπαίδευση των σπουδαστών πάνω σε πραγματικά προβλήματα των ορεινών περιοχών καθώς και η διάχυση των αποτελεσμάτων των ερευνών στις τοπικές κοινωνίες. Έτσι, από την ακαδημαϊκή χρονιά 2009-2010, επιλέγεται μία ορεινή ενότητα και οι σπουδαστές υπό την καθοδήγηση των διδασκόντων και των επιστημονικών συνεργατών του ΜΕΚΔΕ αναλαμβάνουν τη διερεύνηση συγκεκριμένων θεμάτων που απασχολούν την περιοχή μελέτης καταλήγοντας σε ώριμες ιδέες και προτάσεις ανάπτυξης. Τα ερευνητικά αποτελέσματα παρουσιάζονται στις τοπικές κοινωνίες, σε ανοιχτές εκδηλώσεις, κάθε καλοκαίρι και εκδίδονται σχετικοί τόμοι. Έως τώρα έχουν μελετηθεί οι περιοχές των Τζουμέρκων, του Μετσόβου, της Κόνιτσας και του Ζαγορίου, με πάνω από 70 εργασίες.

Το ερευνητικό πρόγραμμα «ΑΕΝΑΟΣ»:

Άμεση είναι η συμβολή του ΜΕΚΔΕ και του ΔΠΜΣ «Περιβάλλον και Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών» στο ερευνητικό πρόγραμμα «ΑΕΝΑΟΣ – Ανάπτυξη μαθηματικού πολυπαραμετρικού μοντέλου για τη βελτιστοποίηση του ενεργειακού σχεδιασμού στις ορεινές περιοχές», το οποίο υλοποιείται με χρηματοδότηση της Περιφέρειας Ηπείρου από πόρους του ΕΣΠΑ. Το εν λόγω ερευνητικό πρόγραμμα θα δώσει περαιτέρω ώθηση στη διαμόρφωση εξειδικευμένης ενεργειακής πολιτικής για τις ορεινές περιοχές με κύριο στόχο την αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας, μείζονος προβλήματος των ορεινών πληθυσμών πλέον, μέσω κατάλληλου σχεδιασμού αξιοποίησης των τοπικών ενεργειακών πόρων και βελτίωσης της ενεργειακής συμπεριφοράς των κτιρίων.

Ερευνητικά προγράμματα για την αξιοποίηση της βιομάζας στο Μέτσοβο:

Η κρισιμότητα των ενεργειακών ζητημάτων για τους ορεινούς οικισμούς, οδήγησε το Δήμο Μετσόβου στην ανάθεση στην ερευνητική ομάδα του ΜΕΚΔΕ δύο ερευνητικών προγραμμάτων για την ενεργειακή αξιοποίηση της βιομάζας. Το πρώτο σχετίζεται με τη διερεύνηση των δυνατοτήτων παραγωγής ηλεκτρικής και θερμικής ενέργειας μέσω καύσης βιοαερίου, το οποίο παράγεται από κτηνοτροφικά απόβλητα. Το πρόγραμμα έχει, επί της ουσίας, ολοκληρωθεί και αναμένεται η αξιοποίηση των αποτελεσμάτων του από το Δήμο Μετσόβου για τη διεκδίκηση χρηματοδότησης για την κατασκευή της ενεργειακής μονάδας, στο πλαίσιο σχετικής πρόσκλησης της Ε.Δ.Α. Ηπείρου. Το δεύτερο πρόγραμμα είναι υπό εξέλιξη και περιλαμβάνει αναλυτική εξέταση των δυνατοτήτων παραγωγής θερμικής ενέργειας από την ξυλώδη βιομάζα που παράγεται στην περιοχή και τη διοχέτευσή της, μέσω δικτύου τηλεθέρμανσης, στα νοικοκυριά του Μετσόβου, ώστε να ανακουφιστούν από το δυσβάσταχτο, πλέον, κόστος θέρμανσης.

3.4.6 Κέντρο Τεχνολογικής Έρευνας Ηπείρου και Ιονίων Νήσων

Το Κέντρο Τεχνολογικής Έρευνας (Κ.Τ.Ε.) Ηπείρου και Ιονίων Νήσων ιδρύθηκε το 2001 με έδρα την Άρτα και αποτελεί έναν αυτοδιοικούμενο οργανισμό, συνδεδεμένο με το Τ.Ε.Ι. Ηπείρου.

Στο Κ.Τ.Ε. Ηπείρου και Ιονίων Νήσων υπάγονται οι ακόλουθοι Τομείς Μεταφοράς Τεχνολογίας και Έρευνας (ΤΟ.Μ.Τ.Ε.):

- Ορεινής Οικονομίας και Ανάπτυξης, με έδρα τους Φιλιάτες.
- Αξιοποίησης Ελληνικής Χλωρίδας, με έδρα το Δήμο Κεντρικού Ζαγορίου.
- Επικοινωνιών, με έδρα την Άρτα.
- Διάσωσης Γενετικού Υλικού και Γεωργίας - Κτηνοτροφίας, με έδρα το Αργοστόλι.
- Ελέγχου και προστασίας Θαλασσίου Πλούτου, με έδρα την Πρέβεζα.
- Οικολογίας και Τουρισμού, με έδρα την Παραμυθιά.
- Ελέγχου Παραγωγικότητας και Βελτίωσης των Ζώων, με έδρα την Άρτα.

Σκοπός του Κ.Τ.Ε. Ηπείρου και Ιονίων Νήσων είναι «η προαγωγή της τεχνολογικής έρευνας, η εφαρμογή των επιστημονικών και τεχνολογικών πορισμάτων για την επίλυση συγκεκριμένων προβλημάτων της παραγωγικής διαδικασίας, της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης των Περιφερειών Ηπείρου και Ιονίων Νήσων, η βελτίωση των μεθόδων και παραγωγικών διαδικασιών με τις οποίες εξυπηρετούνται ανάγκες της περιφέρειας αυτής και κατ' επέκταση της χώρας, η ανάπτυξη εφαρμογών και προϊόντων, η παροχή υπηρεσιών, καθώς και η υποστήριξη βιομηχανικών και βιοτεχνικών μονάδων».

Τα τελευταία 3 χρόνια, το Κ.Τ.Ε Ηπείρου και Ιονίων Νήσων ξεκίνησε πρόγραμμα προϋπολογισμού 176 χιλ. Ευρώ, το οποίο υλοποιεί η αναπτυξιακή σύμπραξη “ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΝΟΜΟΥ ΑΡΤΑΣ” με συντονιστή φορέα το Κέντρο Τεχνολογικής Έρευνας ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ & ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ. Το έργο αυτό έχει τίτλο «**Τοπικά σχέδια για την απασχόληση, προσαρμοσμένα στις ανάγκες των τοπικών αγορών εργασίας του ΝΟΜΟΥ ΑΡΤΑΣ**» και αποβλέπει στη τοπική ανάπτυξη μέσω της δημιουργίας θέσεων απασχόλησης και ίδρυσης νέων επιχειρήσεων.

3.4.7 Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας

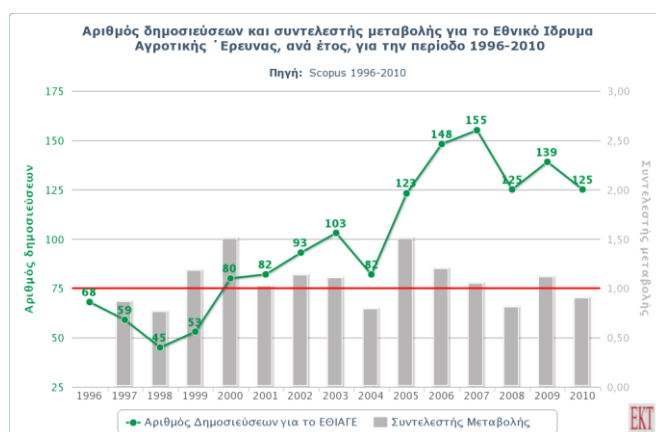
Το Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας (ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε.) ιδρύθηκε το 1989 και συνιστά τον εθνικό φορέα για την Αγροτική Έρευνα & Τεχνολογία στην Ελλάδα. Ως εκ τούτου, διεξάγει έρευνες και παράγει

τεχνολογία και τεχνογνωσία που απαντά σε όλο το φάσμα του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα αγροτικής παραγωγής. Σκοπός του είναι, μέσω της τεχνογνωσίας, των υποδομών και του εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού που διαθέτει, να συνδράμει ενεργά στην αύξηση της προστιθέμενης αξίας των ελληνικών αγροτικών προϊόντων.

Σήμερα το ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε. διαθέτει 34 ερευνητικές μονάδες και 18 σταθμούς γεωργικής έρευνας, εκ των οποίων μια ερευνητική μονάδα (Ινστιτούτο Γάλακτος) και ένας Σταθμός Γεωργικής Έρευνας βρίσκονται εντός της Περιφέρειας της Ηπείρου και συγκεκριμένα στα Ιωάννινα. Αν και στην Περιφέρεια της Ηπείρου στεγάζονται μόνο δύο από τις ερευνητικές μονάδες και τους σταθμούς γεωργικής έρευνας του ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε., το ίδρυμα μπορεί να παρέχει τις υπηρεσίες στην Περιφέρεια, κινητοποιώντας τους απαραίτητους πόρους από άλλες ερευνητικές μονάδες και άλλους σταθμούς γεωργικής έρευνας. Για το λόγο αυτό, παρουσιάζουμε σύντομα την ερευνητική εξειδίκευση του ιδρύματος. Όπως φαίνεται στο Σχήμα 3.10, ο αριθμός των δημοσιεύσεων του ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε. από το 1998 έως και το 2007 αύξανε συνεχώς, με μοναδική εξαίρεση το έτος 2004. Ωστόσο, από 2008 και μετά παρατηρείται μείωση του αριθμού των δημοσιεύσεων του ιδρύματος, ως αποτέλεσμα της κρίσης που βιώνει η χώρα.

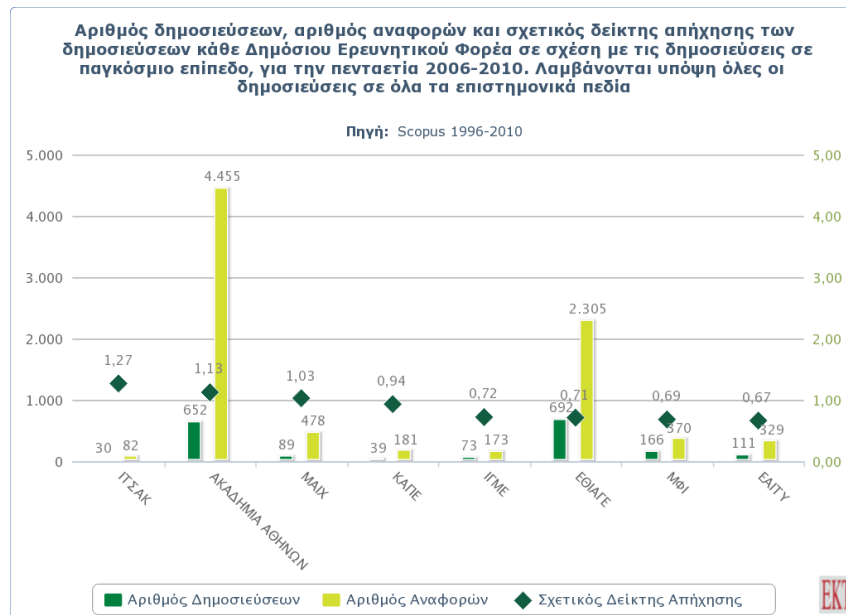
Συνολικά, την περίοδο 2006-2010 το ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε. παρήγαγε 692 δημοσιεύσεις, καταλαμβάνοντας έτσι την πρώτη θέση μεταξύ των δημόσιων ερευνητικών φορέων που δεν υπάγονται στην ΓΓΕΤ. Όσον αφορά στην απήχηση του ερευνητικού έργου με βάση τις αναφορές, για την ίδια περίοδο, το ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε. κατατάσσεται δεύτερο, μετά την Ακαδημία Αθηνών, με 2.305 αναφορές. Χρησιμοποιώντας τον Συγκριτικό δείκτη Απήχησης, το ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε. κατατάσσεται στην έκτη θέση με δείκτη 0,71 (βλ. Σχήμα 3.11). Το γεγονός ότι ο δείκτης απήχησης είναι μικρότερος της μονάδας σημαίνει ότι η απήχηση των δημοσιεύσεων του ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε. είναι μικρότερη αυτής του μέσου όρου των δημοσιεύσεων σε παγκόσμιο επίπεδο.

Σχήμα 3.10

Πηγή: Σαχίνη Ε., Μάλλιου Ν., Χούσος Ν., Καραϊσκος Δ., (2013), Ελληνικές Επιστημονικές Δημοσιεύσεις 1996-2010: Βιβλιομετρική Ανάλυση Ελληνικών Δημοσιεύσεων σε Διεθνή Επιστημονικά Περιοδικά - Scopus, Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης

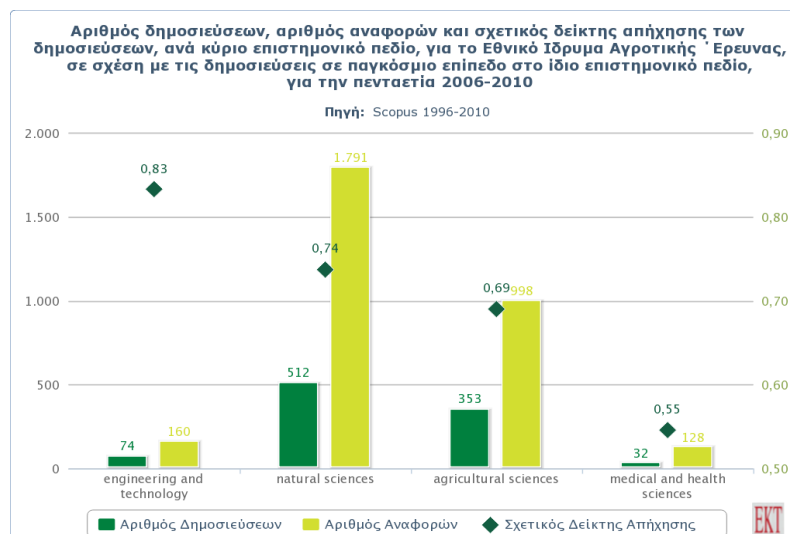
Σχήμα 3.11

Πηγή: Σαχίνη Ε., Μάλλιου Ν., Χούσος Ν., Καραϊσκος Δ., (2013), Ελληνικές Επιστημονικές Δημοσιεύσεις 1996-2010: Βιβλιομετρική Ανάλυση Ελληνικών Δημοσιεύσεων σε Διεθνή Επιστημονικά Περιοδικά - Scopus, Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης

Όσον αφορά την απήχηση στα κύρια επιστημονικά πεδία, για το ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε., ο δείκτης παραμένει και πάλι μικρότερος της μονάδας.

Σχήμα 3.12

Πηγή: Σαχίνη Ε., Μάλλιου Ν., Χούσος Ν., Καραϊσκος Δ., (2013), Ελληνικές Επιστημονικές Δημοσιεύσεις 1996-2010: Βιβλιομετρική Ανάλυση Ελληνικών Δημοσιεύσεων σε Διεθνή Επιστημονικά Περιοδικά - Scopus, Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης

Αν και η συνολική απήχηση δεν υψηλή, το ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε έχει σημαντικές επιδόσεις σε επιμέρους επιστημονικές περιοχές, όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 3.11.

Πίνακας 3.11 : Εξειδικευμένες θεματικές περιοχές στα κύρια επιστημονικά πεδία με σχετικό δείκτη απήχησης ≥ 1 , για το ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε., για την πενταετία 2006-2010.

Κύρια Επιστημονική Περιοχή	Επιστημονική περιοχή	Σχετικός Δείκτης Απήχησης	Αριθμός Δημοσιεύσεων
Biological Sciences	Biochemistry	1,06	18
	Molecular Biology	1,11	8
Earth and Related Environmental Sciences	Earth-surface processes	1,47	17
Engineering and Technology	Environmental Engineering	1,05	13

3.4.8 Ακαδημία Εμπορικού Ναυτικού Ηπείρου (Α.Ε.Ν. Ηπείρου)

Η ΑΕΝ Ηπείρου, άλλοτε γνωστή και ως Σχολή Ραδιοτηλεγραφιτών, ιδρύθηκε το 1973 και το 1991 επεκτάθηκε με την λειτουργία της Σχολής Πλοιάρχων. Οι σπουδαστές της Ακαδημίας έχουν την δυνατότητα εσωτερική διαμονής στην σχολή.

Η Α.Ε.Ν. Ηπείρου διέθετε το ακαδημαϊκό έτος 2011-2012, 24 μέλη Ε.Π., εκ των οποίων 7 ανήκαν στο τακτικό εκπαιδευτικό προσωπικό, 3 στο τακτικό ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό και 14 στο εκπαιδευτικό προσωπικό με σύμβαση ορισμένου χρόνου. Από το προσωπικό αυτό, 1 ήταν καθηγητής, 4 ήταν επίκουροι καθηγητές, 2 ήταν καθηγητές εφαρμογών, 3 καθηγητές ξένων γλωσσών, 8 ήταν επιστημονικοί συνεργάτες, 2 ήταν εργαστηριακοί συνεργάτες και 4 εκπαιδευτικοί ειδικών μαθημάτων.

Όσον αφορά τους σπουδαστές για την έναρξη της περιόδου 2011-2012, ανέρχονταν σε 721, με ποσοστό 72% άρρενες και 28% θήλεις. Το 8% εξ αυτών φοιτά πέρα των κανονικών εξαμήνων.

3.4.9 Βιομηχανική Περιοχή Ιωαννίνων (ΒΙ.ΠΕ. Ιωαννίνων)

Η ΒΙ.ΠΕ. Ιωαννίνων στεγάζεται κοντά στην πόλη των Ιωαννίνων, μεταξύ των χωριών Ροδοτοπίου, Γαρδικίου και Ζωοδόχου και έχει εύκολη οδική πρόσβαση, καθώς δεν απέχει πολύ από τους κύριους οδικούς άξονες της Περιφέρειας.

Αν και ιδρύθηκε το 1976, μόλις το 1981 ξεκίνησαν να εγκαθίστανται οι πρώτες επιχειρήσεις στα βιομηχανικά - βιοτεχνικά οικοπέδα της ΒΙ.ΠΕ. Ιωαννίνων, συνολικής έκτασης 1.440 στρ.. Μέχρι σήμερα, έχει πουληθεί το 72% των οικοπέδων αυτών σε 120 επιχειρήσεις που απασχολούν περίπου 2.500 εργαζόμενους.

Η ΒΙ.ΠΕ. Ιωαννίνων διαθέτει δίκτυο ύδρευσης και γεωτρήσεις που συνδέονται με δεξαμενή, δίκτυο αποχέτευσης ομβρίων και ακαθάρτων καθώς και οδοποιία, ηλεκτροδότηση, τηλεφωνοδότηση και υποδομές ευρυζωνικών δικτύων. Εντός της ΒΙ.ΠΕ. λειτουργεί τέλος και Πυροσβεστικός Σταθμός, ενώ

άμεσα αναμένεται να ξεκινήσει να λειτουργεί η σύνδεση της ΒΙ.ΠΕ. με την μονάδα Βιολογικού Καθαρισμού του Δήμου Ιωαννίνων.

Επίσης θα πραγματοποιηθεί συνάντηση με τις γειτονικές Περιφέρειες και θα γίνει διερεύνηση των πιθανών συνεργασιών, η διαδικασία αυτή θα πραγματοποιηθεί κατά την περίοδο του Ιανουαρίου – μέσα Φεβρουαρίου.

3.4.10 Βιομηχανική Περιοχή Πρέβεζας (ΒΙ.ΠΕ. Πρέβεζας)

Η ΒΙ.ΠΕ. Πρέβεζας αποτελεί μια από τις 32 οργανωμένες βιομηχανικές περιοχές, που διαχειρίζεται η ΕΤΒΑ ΒΙ.ΠΕ. σε όλη την Ελλάδα. Διαθέτει εσωτερικό οδικό δίκτυο, δίκτυο ύδρευσης, δίκτυο αποχέτευσης ομβρίων και ακαθάρτων, ηλεκτροδότηση και τηλεφωνοδότηση.

3.5 ΤΠΕ και Ευρυζωνικά Δίκτυα

Κομβικό ρόλο για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων αποτελεί η ένταξη εργαλείων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) στο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον της Περιφέρειας. Η Περιφέρεια Ηπείρου αν και έχει την δυναμική υποδομών και ανθρώπινων πόρων, ώστε να αποτελέσει πρότυπο λειτουργίας της Ψηφιακής Περιφέρειας εντούτοις παρά την σημαντική πρόοδο εμφανίζει χαμηλές επιδόσεις σε ΤΠΕ.

Σύμφωνα με την σχετική έρευνα του «Παρατηρητηρίου για την Ψηφιακή Ελλάδα», με τίτλο «Ταυτότητα Χρηστών Internet στην Ελλάδα» (Μάρτιος 2010), η Ήπειρος βρίσκεται στην 11η θέση σχετικά με το ποσοστό (31,4%) χρήσης Η/Υ και στην 12η θέση σχετικά με το ποσοστό (32,2%) χρήσης του Διαδικτύου. Εντούτοις είναι ενθαρρυντικό το γεγονός ότι η % μεταβολή χρήσης του Διαδικτύου την περίοδο 2005 - 2008 είναι 64% για την Ήπειρο. Σε επίπεδο νοικοκυριών, το ποσοστό κατ' οίκον σύνδεσης στο διαδίκτυο για την Περιφέρεια Ηπείρου είναι 26,2% (11η θέση μεταξύ των περιφερειών της χώρας).

Στην Περιφέρεια Ηπείρου δεν έχει αξιοποιηθεί σε ικανοποιητικό βαθμό η δυνατότητα χρήσης των ηλεκτρονικά διαθέσιμων δημόσιων υπηρεσιών. Σύμφωνα με τη σχετική έρευνα του «Παρατηρητηρίου για την Ψηφιακή Ελλάδα», με τίτλο «Έρευνα για την ανάπτυξη & διεύθυνση υπηρεσιών ηλεκτρονικής εξυπηρέτησης Πολιτών & Επιχειρήσεων» (Σεπτέμβριος 2012), η Περιφέρεια Ηπείρου έχει την 2^η χαμηλότερη διεύθυνση με ποσοστό 17,6% στις υπηρεσίες ηλεκτρονικής διακυβέρνησης που προσφέρουν οι δημόσιες υπηρεσίες σε πολίτες και επιχειρήσεις.

Πίνακας 3.12: Επιδόσεις σε ΤΠΕ ανά Περιφέρεια

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔ. ΘΡΑΚΗ	ΚΕΝΤ. ΜΑΚΕΔ.	ΔΥΤ. ΜΑΚΕΔ.	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΗΠΕΙΡΟΣ	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΑΤΤΙΚΗ	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΚΡΗΤΗ	Συνγκριτική περίοδο αναφοράς / Πρόσφατα στοιχεία
Χρήση Η/Υ (%)	39	42,4	31,3	29,6	31,4	41,6	39	36,2	33,6	57,3	41,7	45,4	44,6	2008
Χρήση διαδικτύου (%)	39,4	41,3	32,8	28,4	32,2	37	38,8	36,5	34,6	57	41,9	47,2	43,8	2008
Μεταβολή χρήσης του διαδικτύου (%)	108	84	25	49	64	66	154	128	198	79	238	129	137	2008

2005-2008)														
Νοικοκυριά με πρόσβαση στο διαδίκτυο (%)	29,7	36,8	21,3	25,3	26,2	35	30,7	32,1	30,3	56	38,9	44,1	37,5	2008
Χρήση Ηλεκτρονικά Διαθέσιμων Δημόσιων Υπηρεσιών (%)	43,5	32,4	31,5	33,3	17,6	52,4	7,1	61,7	29,7	34,9	61,3	19,5	37,7	2011

Πηγή: Παρατηρητήριο Ψηφιακής Ελλάδας

Επίσης, στην Περιφέρεια καταγράφονται λίγες επιχειρήσεις ΤΠΕ, με έμφαση στην ολοκλήρωση του συστήματος, συντήρηση και υποστήριξη λογισμικού για τις κρατικές υπηρεσίες καθώς και για τις άλλες τοπικές επιχειρήσεις, ενώ τα περιφερειακά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Παν. Ιωαννίνων και ΤΕΙ Ηπείρου) δραστηριοποιούνται στον τομέα των ΤΠΕ στην εκπαίδευση και έρευνα, αλλά το έργο τους παραμένει χαλαρά συνδεδεμένο με τους κύριους τομείς παραγωγής (γεωργία / δασοκομία, τρόφιμα και ποτά). Ως σημαντικότερα έργα της περιόδου 2007-13 αναφέρονται: Jeremy ICT Fund, Τοπικά Μητροπολιτικά Δίκτυα Πρόσβασης, Κουπόνια για υπολογιστές φοιτητών, ακαδημαϊκή δικτύωση, δασική προστασία, Digi-Lodge και e-Services, υπηρεσίες ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, όπως Elenxis, ψηφιακό περιεχόμενο για τα άτομα με ειδικές ανάγκες¹⁴.

Η Ήπειρος αντιμετωπίζει ένα σχετικό πρόβλημα όσον αφορά στα ευρυζωνικά δίκτυα, γεγονός που παρεμποδίζει την οικονομική ανάπτυξη. Οι δείκτες για την εκπαίδευση, την παραγωγικότητα και την εξειδίκευση είναι αρκετά χαμηλοί για την περιφέρεια της Ηπείρου. Παρά το γεγονός ότι αυτοί οι δείκτες έχουν βελτιωθεί περαιτέρω μέχρι το 2013, είναι προφανές ότι δεν είναι ικανοποιητικοί, για μια σύγχρονη ανταγωνιστική οικονομία.

Η Ήπειρος ήταν μια από τις πρώτες ελληνικές περιφέρειες που έλαβαν μέρος στην Περιφερειακή Πρωτοβουλία για την Κοινωνία της Πληροφορίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στα τέλη του 1990. Το έργο RIS3 χρησιμοποιήθηκε για τη δημιουργία ενός περιφερειακού οράματος με σκοπό να δοκιμάσει πιθανές εφαρμογές ΤΠΕ στον δημόσιο τομέα, τις υπηρεσίες υγείας, κλπ. Το 2005 το 'Θεματικό Δίκτυο' για τις ΤΠΕ στην Ήπειρο προσδιόρισε τις περιφερειακές ανάγκες σε υποδομές ΤΠΕ και αντιστοίχων χρήσεων και έκανε μια σειρά συστάσεων σχετικά με τους τρόπους βελτίωσης του χαμηλού επιπέδου της ανάπτυξης των ΤΠΕ, ιδίως μέσω μιας συντονισμένης προσέγγισης για τη διάδοση των ΤΠΕ στον τομέα των επιχειρήσεων της περιοχής και την προώθηση του ηλεκτρονικού επιχειρείν για τις ΜΜΕ. Η ανάλυση αυτή αποτυπώνεται στην περιφερειακή αναπτυξιακή στρατηγική για την περίοδο 2007-2013.

Ποσοστό ΜΜΕ με πρόσβαση στο διαδίκτυο	
Ήπειρος	33.1 %
Ελλάδα	43.7 %
Ευρώπη	70 %

Ποσοστό ΜΜΕ με δικό τους δικτυακό τόπο	
Ήπειρος	23.8 %
Ελλάδα	28.1 %
Ευρώπη	43.4 %

¹⁴ Όπ. υπ. 9

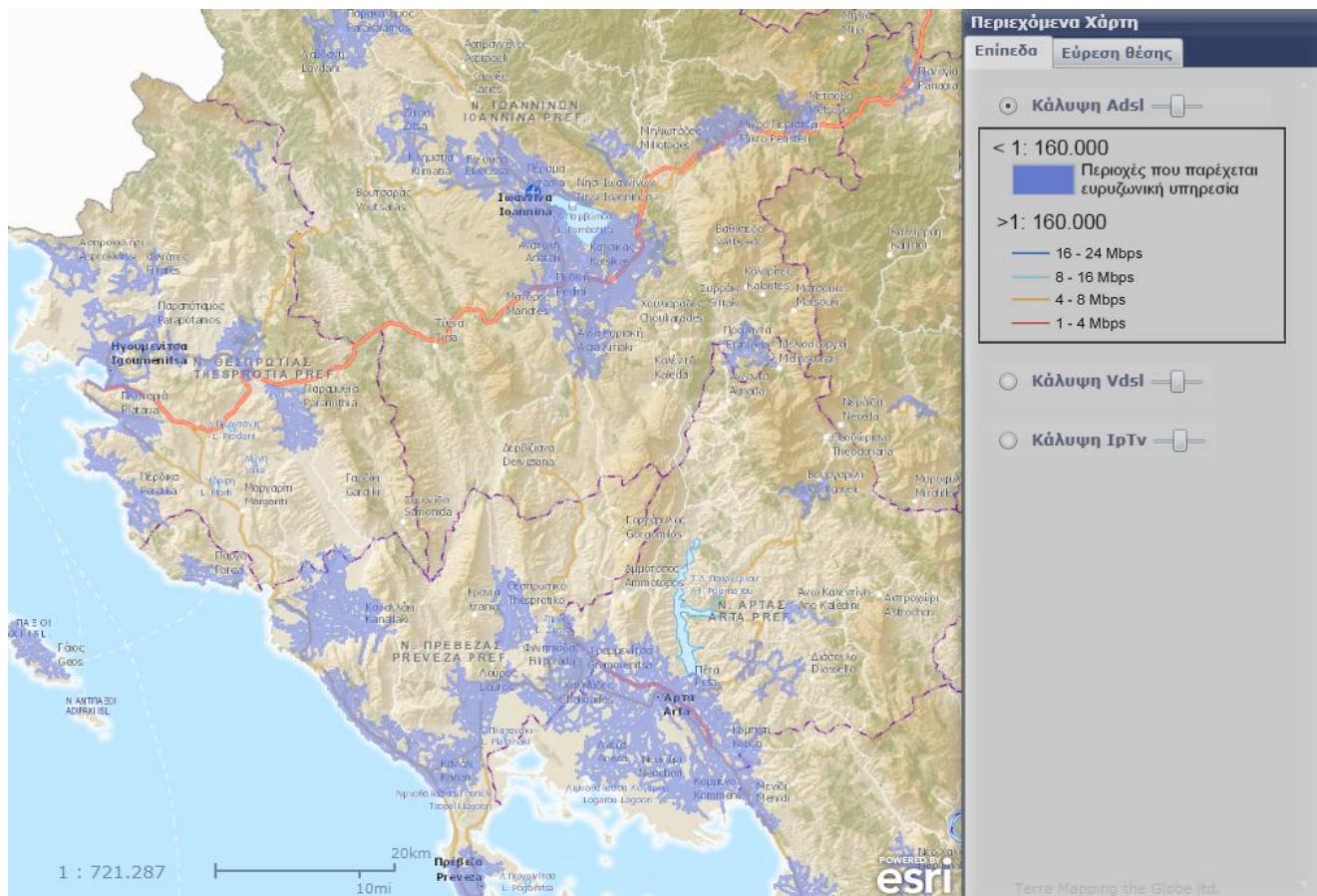

Η Ευρωπαϊκή Ένωση και το Ελληνικό Κράτος μέσα από το ΕΣΠΑ στηρίζουν επενδυτικές πρωτοβουλίες και την επιχειρηματικότητα, προσφέροντας οικονομική ενίσχυση στους επιχειρηματίες, που δραστηριοποιούνται στους τομείς της Μεταποίησης, του Τουρισμού και των Λοιπών Κλάδων του Τριτογενή Τομέα (εμπόριο - επιχειρήσεις). Ενισχύοντας κατά περίπτωση υφιστάμενες ή υπό ίδρυση νέες επιχειρήσεις. Στόχος της ενίσχυσης είναι η προώθηση της ανταγωνιστικότητας και της καινοτομίας στους τομείς της Μεταποίησης του Τουρισμού και των Λοιπών Κλάδων του Τριτογενή Τομέα (εμπόριο - επιχειρήσεις).

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του προγράμματος ενίσχυσης ΜΜΕ για την Ήπειρο, ο αριθμός των επιχειρήσεων που ενισχύθηκαν κατά την περίοδο 2007-2013 έφτασε τις 966 και ο συνολικός προϋπολογισμός τα 128.509.511,8 ευρώ, ενώ ο προϋπολογισμός των επιχορηγήσεων από το ΕΣΠΑ έφτασε τα 124.126.692,8 ευρώ. Οι δημόσιες δαπάνες ακούμπησαν το ποσό των 74.022.226,72 ευρώ.

Ωστόσο, στα προγράμματα του ΕΣΠΑ 2007-13, οι σημαντικότερες δράσεις σχετίζονται με τις επενδύσεις σε ΤΠΕ που πραγματοποιούνται από την Εθνική Ψηφιακή Σύγκλιση. Στόχος του εγκεκριμένου επιχειρησιακού προγράμματος για την Ψηφιακή Σύγκλιση της Ελλάδας για την προγραμματική περίοδο 2007-2013 είναι να αναδείξει τις αναπτυξιακές κατευθύνσεις και να εξειδικεύσει τη στρατηγική, τα μέσα και τις παρεμβάσεις για την αποδοτική και βιώσιμη αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών στην ελληνική οικονομία. Επιπλέον, υποστηρίζονται σημαντικές υπηρεσίες ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, όπως οι Elenxis και ψηφιακό περιεχόμενο για τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Σε όλα σχεδόν τα προγράμματα αυτά η παρουσία του ιδιωτικού τομέα παραμένει αναμικτή, ενώ αντίθετα η ακαδημαϊκή κοινότητα τα αξιοποιεί αρκετά ικανοποιητικά.

Σχετικά με το ευρυζωνικό τηλεπικοινωνιακό δίκτυο (συνδέσεις ADSL), η περιφέρεια Ηπείρου δεν παρουσιάζει δυναμικό προφίλ, με αρκετά μειωμένη πρόσβαση των νοικοκυριών στο διαδίκτυο, αφού είναι μόλις η ενδέκατη περιφέρεια της χώρας. Η κατάσταση όσον αφορά τις υφιστάμενες ευρυζωνικές παροχές, ωστόσο κρίνεται ικανοποιητική. Αναλυτική απεικόνιση του υφιστάμενου ευρυζωνικού δικτύου παρουσιάζεται παρακάτω.

πηγή: Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών & Ταχυδρομείων

4 Μεθοδολογία - Συμπεράσματα - Ανάλυση SWOT

Η ανάπτυξη μίας στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης σημαίνει ουσιαστικά την υποστήριξη μέτρων και δράσεων οι οποίες εξυπηρετούν ξεκάθαρους αναπτυξιακούς σκοπούς τονίζοντας τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα της περιφέρειας, ισχυροποιώντας τις υποδομές προς όφελος των ανταγωνιστικών κλάδων ή τεχνολογιών, υποβοηθώντας την βιώσιμη ανάπτυξη και ανακαλύπτοντας νέες επιχειρηματικές προκλήσεις. Η έξυπνη εξειδίκευση μπορεί κάλλιστα να είναι κάτι το νέο που πηγάζει από τις αναξιοποίητες δυνατότητες ενός πανεπιστημίου ή ενός ερευνητικού κέντρου ή ένας κλάδος που μπορεί να βρίσκεται σε λανθάνουσα κατάσταση ή να μπορεί μέσα από κάποια υποστήριξη να προσελκύσει νέους επιχειρηματίες ή επενδυτές.

4.1 Μεθοδολογία

Η μεθοδολογία της έξυπνης εξειδίκευσης που ακολουθήθηκε έχει σκοπό να μας οδηγήσει στην καταγραφή της παρούσας κατάστασης μέσω SWOT αλλά και την τελική κατάληξη σε επιλεγμένες περιοχές/ κλάδους/ τεχνολογικούς χώρους, οι οποίοι μπορούν να χαρακτηρίσουν την εστιασμένη οικονομική αναβάθμιση της Περιφέρειας. Περιλαμβάνει τα ακόλουθα βήματα:

1. Ανάλυση των κοινωνικοοικονομικών δεδομένων με σκοπό την αποτύπωση των χαρακτηριστικών του περιφερειακού συστήματος καινοτομίας και την εύρεση κλάδων ή υποκλάδων οι οποίοι αποτελούν πραγματικές γεννήτριες ή εν δυνάμει γεννήτριες πλούτου για την Περιφέρεια.
2. Οι κλάδοι/ υποκλάδοι αυτοί συγκρίνονται με ευρωπαϊκά δεδομένα με σκοπό να δώσουν τον βαθμό εξειδίκευσης που χαρακτηρίζει την Περιφέρεια σε ευρωπαϊκό επίπεδο με αντίστοιχη αίσθηση των πέραν του ελληνικού χώρου πλεονεκτημάτων που μπορούν να χαρτογραφηθούν.
3. Αναλύονται τα χαρακτηριστικά των ανταγωνιστικών αυτών κλάδων/ υποκλάδων με βάση την επιχειρηματικότητα, τις επενδύσεις, τις υποδομές και τον βαθμό της εξωστρέφειας που τους διακρίνει και συγκρίνονται με άλλες Περιφέρειες.
4. Αναλύεται το καινοτομικό, ερευνητικό και τεχνολογικό δυναμικό της Περιφέρειας αξιολογώντας τους προμηθευτές γνώσης, όπως πανεπιστήμια, ερευνητικά ινστιτούτα και ενδιαμέσοι φορείς υποβοήθησης της καινοτομίας.
5. Γίνεται συγκριτική ανάλυση του ερευνητικού τους έργου/ αποτελέσματος με σκοπό την συγκριτική τους τοποθέτηση στον ευρωπαϊκό χάρτη.
6. Γίνεται γεφύρωση των αναγκών και προοπτικών των οικονομικών τομέων με την παροχή υπηρεσιών από τους παρόχους γνώσης πρώτα σε περιφερειακό επίπεδο και στην συνέχεια σε εθνικό.
7. Διαβούλευση με τους τοπικούς φορείς και επιχειρήσεις με βάση τα συμπεράσματα και τους τομείς προτεραιότητας και δράσεων που προτείνονται.
8. Το σύνολο των δεδομένων και προτάσεων αναλύεται με βάση την εφικτότητά τους, την πολυπλοκότητά τους και την ικανότητα χρηματοδότησης.
9. Τα αποτελέσματα συμπυκνώνονται στο κεφάλαιο 5 της παρούσας ανάλυσης με σκοπό την αξιολόγηση και συζήτησή τους, τόσο από το Συμβούλιο Καινοτομίας όσο και από τη περαιτέρω διαβούλευση επί των προτεινόμενων αξόνων δράσης και έργων.

4.2 Βασικά Συμπεράσματα

Η κατανόηση της υπάρχουσας κατάστασης αποτελεί βασικό στοιχείο της διαδικασίας αποφάσεων. Ας δούμε λοιπόν ποια είναι τα βασικά συμπεράσματα που βγάλαμε μέσα από την ανάλυση μέχρι τώρα, και πώς αυτά τα στοιχεία μπορούμε να τα μετατρέψουμε σε ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και πιθανές αναπτυξιακές λύσεις ή να αφαιρεθούν από την στρατηγική μας πάνω στην έξυπνη εξειδίκευση.

4.2.1 Έρευνα, καινοτομία και μεταφορά τεχνολογίας

Η Ήπειρος δεν είναι μια καινοτόμος περιφέρεια με βάση τις ευρωπαϊκές προδιαγραφές. Είναι μάλλον το αντίθετο. Μία περιφέρεια όπου η συσχέτιση ανάμεσα στα πολλά και ισχυρά ακαδημαϊκά της ιδρύματα και ερευνητικά ινστιτούτα και τον ιδιωτικό τομέα, την βιομηχανία, την μεταποίηση είναι πολύ μικρή έως ανύπαρκτη. Παρόλα αυτά και οι δύο χώροι υπάρχουν και μάλιστα, εν μέσω κρίσης, δεν κάνουν άσχημα την δουλειά τους. Ο καθένας στον χώρο του όπως οι ερευνητικοί χώροι της υγείας, του περιβάλλοντος, της πληροφορικής, του πρωτογενή τομέα διαθέτουν διεθνείς περγαμινές και πάντα το παράδοξο φαινόμενο ότι τις αποκτούν από λαμπρές καριέρες στο εξωτερικό. Λίγοι από αυτούς τους ακαδημαϊκούς συσχετίζονται με την τοπική οικονομία και ακόμη πιο λίγοι προχωρήσανε σε επιχειρηματικές προσπάθειες για την αξιοποίηση των ερευνητικών τους αποτελεσμάτων πλην του χώρου της πληροφορικής και τις αντίστοιχες εταιρείες που στεγάζονται στο Τεχνολογικό Πάρκο Ηπείρου.

Ο χώρος της υγείας ο οποίος χαρακτηρίζεται από πετυχημένες υποδομές και ανθρώπους, δεν έχει εξωτερικεύσει ακόμη τις δυνατότητές του. Μπορεί πιθανώς να δράσει στο χώρο των νέων φαρμάκων, της περίθαλψης, του ιατρικού τουρισμού, της γενετικής. Αποτελεί από μόνος του έναν τομέα επιχειρηματικής ανακάλυψης ο οποίος διαφαίνεται πολλά υποσχόμενος και πρέπει να διερευνηθεί.

Επίσης, οι ιδιαίτερες κλιματολογικές συνθήκες της Ηπείρου δίνουν τη δυνατότητα για την διερεύνηση δεκάδων δυνατοτήτων ανάπτυξης νέων προϊόντων τόσο στον τομέα των φυτικών προϊόντων όσο και της κτηνοτροφίας. Ειδικά στην περίπτωση της φυτικής παραγωγής είναι αναγκαία από τα ευρήματα, η υποστήριξη του συνόλου της αλυσίδας αξίας λόγω της περιορισμένης επεξεργασίας και τυποποίησης των νωπών φυτικών προϊόντων.

Αντίστοιχη έρευνα και ανάπτυξη νέων ιδεών και υπηρεσιών μπορεί να υποβοηθηθεί στην περίπτωση της διασύνδεσης του τουρισμού του πολιτισμού, του περιβάλλοντος και της δημιουργικής βιομηχανίας φτιάχνοντας με αυτό τον τρόπο ένα νέο πλέγμα προϊόντων της βιομηχανίας της εμπειρίας στην Ήπειρο.

Η έρευνα των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων δεν έχει αποδόσει τόσο για την περιφέρεια. Όμως ο ακαδημαϊκός κόσμος γνωρίζει λύσεις προβλημάτων και ιδέες μέσα από τα ίδια του τα δίκτυα. Αυτές μπορούν να έρθουν στην επιφάνεια μέσα από απλές ενέργειες συνάντησης των ερευνητών με τους επιχειρηματίες και την παραγωγή. Επίσης, οι λύσεις ή οι συνεργασίες δεν βρίσκονται πάντοτε στην πόλη ή στη περιφέρεια που ζούμε και επιχειρούμε. Ο Ελληνικός Ερευνητικός και Ακαδημαϊκός ιστός είναι απλωμένος παντού και σε πολλές περιπτώσεις περισσότερο διαθέσιμος από ότι φανταζόμαστε.

Και αν η λύση δεν υπάρχει στη Ελλάδα τότε μπορεί να υπάρχει στην ΕΕ ή σε άλλο μέρος του κόσμου και να ίσως να είναι η απαρχή μίας διεθνούς συνεργασίας ή ενός διεθνούς χρηματοδοτούμενου έργου.

Σε μία πρόσφατη μελέτη (2012), το Global Innovation Index παρουσιάζει την Ελλάδα ως μία χώρα η οποία έχει υποδομές που παράγουν, γι αυτό και έχει κάποιο σχετικά υψηλό κατα κεφαλή εισόδημα, όμως το σύστημά μας χαρακτηρίζεται από αναποτελεσματικότητα. Έτσι λοιπόν, η προώθηση της καινοτομίας στην Ελλάδα και στην περιφέρεια της Ηπείρου είναι η συντήρηση των υποδομών που μπορούν να προσφέρουν στην καινοτομία και η ανάπτυξη μέτρων, δράσεων και νομοθεσίας που να ομογενοποιεί την προσπάθεια και στοχεύει στην αποτελεσματικότητα.

4.2.2 Υποδομές, Ανθρώπινο Δυναμικό και ΤΠΕ

Οι επιδόσεις της Περιφέρειας στην καινοτομία σχετίζονται σε μεγάλο βαθμό και με την ικανότητα των επιχειρήσεων να αναγνωρίζουν την σημασία και αξία νέων εξωτερικών πληροφοριών, να τις αφομοιώνουν και να τις εφαρμόζουν για την ανάπτυξη καινοτομιών (οργανωτικών, τεχνολογικών κ.λπ.). Αυτή η «ικανότητα απορρόφησης» (absorptive capacity) εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το επίπεδο (εκπαιδευτικό, δεξιότητες, εμπειρία) του **ανθρώπινου δυναμικού**. Με βάση τις επιδόσεις στο μορφωτικό επίπεδο, η ικανότητα απορρόφησης των επιχειρήσεων είναι πολύ χαμηλή σε σχέση με τον Εθνικό και Ευρωπαϊκό μέσο όρο. Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Ηπείρου είναι γερασμένος, με τους απασχολούμενους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης να αντιπροσωπεύουν μόλις το 28,3% του συνόλου των απασχολούμενων, όταν το αντίστοιχο ποσοστό στη χώρα είναι 32,1%. Με δεδομένη τη μεγάλη συγκέντρωση εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στην περιφέρεια, τα ποσοστά αυτά φανερώνουν μια σημαντική διαρροή αποφοίτων η οποία, μέσα από ένα φαύλο κύκλο, ενισχύεται από τη συνεχή παραγωγική συρρίκνωση της περιφέρειας. Η ενίσχυση της νέας και νεανικής επιχειρηματικότητας σε όλους τους τομείς αλλά ιδιαίτερα στους χώρους των νέων τεχνολογιών και ιδιαίτερα της πληροφορικής όπου υπάρχει εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό. Αντίθετα, στον 'πρωταθλητή' πρωτογενή τομέα, η εκπαίδευση παρατηρείται πιο σπάνια. Άλλο ένα θέμα προς επίλυση και υποβοήθηση.

Ένα άλλο στοιχείο εφαρμογών της πληροφορικής και νέων σχετικών επιχειρήσεων είναι η ανάλυση των αναγκών των πόλεων και ανάπτυξη ή η εφαρμογή νέων έξυπνων συστημάτων που υποβοηθούν τον πολίτη μέσα από την χρήση ηλεκτρονικών συσκευών. Οι πόλεις πρόκειται να παίξουν σημαντικό ρόλο πολιτικής και εφαρμογής αναπτυξιακών στρατηγικών με δυνατότητες να απορροφήσουν μέχρι και το 5% των διαρθρωτικών ταμείων.

4.2.3 Οικονομία, Δίκτυα και Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις

Η Περιφέρεια της Ηπείρου αποτελεί την φτωχότερη περιφέρεια της Ελλάδας σε σχέση με το σύνολο της χώρας. Παράλληλα, το 2011, το Παρατηρητήριο Περιφερειακής Καινοτομίας (RIM) στην ετήσια έκθεση του την ταξινομεί στην ομάδα περιφερειών που στηρίζονται σε **παραδοσιακούς** τομείς παραγωγής με δυνατότητες καινοτομίας των τοπικών προϊόντων.

Η έρευνα που λαμβάνει χώρα στη Ήπειρο εκτελείται κυρίως από τους πανεπιστημιακούς και ερευνητικούς φορείς με ποσοστά άνω του 80% ενώ ο **ιδιωτικός** τομέας δεν συμμετέχει με ποσοστό άνω του 3%. Η απορία βρίσκεται στο μυαλό μας εδώ και χρόνια. Ακόμη και σε περιόδους μη κρίσης η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα δεν ήταν καλύτερη. Άρα υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που παίζουν σημαντικό ρόλο για την προσέλκυση των ιδιωτών, όπως, εάν το μέτρο / δράση φτιάχτηκε

για τον ιδιώτη ή για τον ακαδημαϊκό, εάν η διαδικασία είναι απλή, σύντομη και οικονομικά ανεκτή, και εάν είναι ξεκάθαρη εξ αρχής η τελική χρήση των οποιονδήποτε πνευματικών δικαιωμάτων προκύψουν.

Η Ήπειρος είναι βέβαιο ότι βασίζει την ανάπτυξή της σε παραδοσιακούς τομείς. Πολλοί από αυτούς αποτελούν όμως βασικούς συντελεστές πρόσφατων επιτυχιών. Ο **πρωτογενής τομέας (παραγωγή και μεταποίηση)** μαζί με τον κλάδο των χημικών και πλαστικών είναι οι δύο κλάδοι που με τις ραγδαίες τους αυξήσεις (ανεξάρτητα από το μέγεθός τους) οδήγησαν την Ήπειρο σε σχεδόν ισοσκελισμό του εμπορικού της ισοζυγίου το 2012. Παρά την μείωση της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα την περίοδο 2010-2012 κάποιες επιχειρήσεις, και ιδιαίτερα οι **ιχθυοκαλλιέργειες**, προχωρήσανε σε αύξηση των πωλήσεων και των εξαγωγών, όπως επίσης και η περίπτωση των νωπών φρούτων και λαχανικών. Η κτηνοτροφία αποτελεί ουσιαστικό υποκλάδο ανάπτυξης με πολλαπλές μορφές προϊόντων και μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης νέων. Είναι όμως απαραίτητη η βιώσιμη ανάπτυξη του κλάδου κτηνοτροφίας μέσα από την εφαρμογή συστημάτων παραγωγής μειωμένου περιβαλλοντικού αποτυπώματος και ελαχιστοποίησης των παραγόμενων αερίων του θερμοκηπίου και εφαρμογής νέων καθαρών τεχνολογιών που να διαχειρίζονται την παραγωγή κτηνοτροφικών αποβλήτων, ειδικά στις περιοχές της Πρέβεζας, της Άρτας και των Ιωαννίνων. Τέτοιες δράσεις συνάδουν και με την ανάπτυξη και προστασία του εναλλακτικού τουρισμού όπως αναφέρουμε παρακάτω.

Η Ήπειρος μάλλον δεν έχει πάρει στα σοβαρά το θέμα του **Τουρισμού** και την δεδομένη μικρή εξειδίκευσή της στον χώρο αυτόν με βάση τις ευρωπαϊκές συγκρίσεις. Ο τουρισμός, με βάση τα δεδομένα που έχουν συλλεχθεί αποτελεί χώρο εξειδίκευσης αλλά και ευκαιρίας για την περιφέρεια. Η αξιοποίηση του τουριστικού προϊόντος της, είτε εμφανούς είτε λανθάνοντος, απέχει πολύ από τις πραγματικές της δυνατότητες και την δυνατότητα χρήσης συνεργιών και δικτύων τόσο στο εσωτερικό της περιφέρειας όσο και στις διασυνοριακές προοπτικές που διαφαίνονται τόσο εντός όσο και εκτός Ελλάδας. Για παράδειγμα, χρειάζεται μάλλον αμέλεια έτσι ώστε να χάνεις όλες τις 'γαλάζιες σημαίες' σου για το 2012 (ξαναήρθαν τρεις το 2013) από την στιγμή που η ποιότητα των ακτών σου παραμένει η ίδια και τα απέναντι Ιόνια Νησιά διατηρούν δεκάδες. Είναι θέμα ενδιαφέροντος, προτεραιότητας και οργάνωσης.

Οι **εναλλακτικές μορφές τουρισμού** στην Ήπειρο μπορούν να είναι πολλές και οι ευκαιρίες ανάπτυξης αντίστοιχες. Διαθέτει ίσως το πλουσιότερο υπόστρωμα και δυνατότητες διαφοροποιημένων τουριστικών προϊόντων από όλες τις περιφέρειες στην Ελλάδα. Παράκτιος (ο μόνος σχετικά ανεπτυγμένος), οικολογικός-φυσιολατρικός, γαστρονομικός, θρησκευτικός, ιστιοπλοϊκός, ιατρικός, συνεδριακός και φυσικά πολιτισμικός. Όλες οι κατηγορίες τουρισμού έχουν εφαρμογή και δυνατότητες επιτυχίας στην Ήπειρο και οι περισσότερες παραμένουν ανεκμετάλλευτες (εννοούμε σε οργανωμένη και δικτυωμένη μορφή).

Παρά το γεγονός ότι δεν άπτονται της ανάλυσής μας οι υποδομές μεταφορών, είναι σημαντική η ολοκλήρωση της Ιόνιας οδού ώστε να απελευθερωθεί η γρήγορη και ασφαλής διέλευση των οχημάτων και προϊόντων καθώς και η κίνηση των επιχειρηματιών (απειλή από τον νότο).

Ότι ισχύει από τον χώρο του τουρισμού έτσι ισχύει και για τις περισσότερες περιπτώσεις παραγωγικών μηχανισμών στην Ήπειρο. Λείπει η έννοια και η εφαρμογή μηχανισμών δικτύωσης και

συνεργατικών ενεργειών ανάμεσα στις επιχειρήσεις με σκοπό την αποτελεσματικότερη διάνοιξη νέων αγορών αλλά και την υποστήριξη των υπαρχόντων μέσα από κοινές ενέργειες.

Τόσο ο τουρισμός όσο και ο πρωτογενής τομέας στην Ήπειρο, φέρνουν με τα χαρακτηριστικά τους (π.χ. εξαγωγές στην Αλβανία και Ιταλία, επιρροή του τουρισμού από τις δραστηριότητες της Αδριατικής) στην επιφάνεια, την ανάγκη δημιουργίας διεθνών οργανωμένων συνεργασιών και αντίστοιχων ερευνητικών και τεχνολογικών πλατφόρμων συνεργασίας με σκοπό την μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα των επιχειρήσεων και των αντίστοιχων εμπορικών δραστηριοτήτων.

4.2.4 Περιβάλλον, Πολιτισμός και βιώσιμη ανάπτυξη

Η ανάπτυξη δεν μπορεί παρά να είναι βιώσιμη. Ειδάλλως δεν διαρκεί. Η ανάπτυξη επίσης πρέπει να επουλώνει τις πληγές που έχει δημιουργήσει και να προετοιμάζει το αύριο με έναν πιο φιλικό προς το περιβάλλον τρόπο. Ειδάλλως δεν θα υπάρχει. Η εφαρμογή καθαρών τεχνολογιών στον πρωτογενή τομέα και συγκεκριμένα στην κτηνοτροφία για προστασία και αναγέννηση του περιβάλλοντος είναι υποχρεωτική. Η εξοικονόμηση ενέργειας τόσο στον τουρισμό όσο και στις καλλιέργειες είναι θετικές πολιτικές επιλογές. Οι καθαρές τεχνολογίες και οι εφαρμογές τους αποτελούν από μόνες τους επιχειρηματική νησίδα η οποία μπορεί να εξελιχθεί, με την ανάλογη υποστήριξη, σε επιχειρηματικό κλάδο.

Πίνακας 4.1: Σύνθεση χαρακτηριστικών σημαντικότερων κλάδων

Τομέας	Παραγωγικό Δυναμικό	Άμεσες Ξένες Επενδύσεις	Εξαγωγές	Clusters και Δίκτυα Καινοτομίας	Υπαρξη Ερευνητικού Δυναμικού	Ερευνητική Εξειδίκευση (Σχετικός Δείκτης Απλήχησης)
Φυτική και Ζωική παραγωγή	Πολύ σημαντικό: Υπάρχει εξειδίκευση της Περιφέρειας (3.85), Σημαντικό μερίδιο στην απασχόληση (18%)	ΝΑΙ (πώληση της γαλακτοβιομηχανίας «Δωδώνη» έναντι 21 εκατ. ευρώ σε κοινοπρακτικό σχήμα που συμμετέχουν κατά 90% επενδυτικά κεφάλαια από τη Ρωσία και κατά 10% η ελληνική εταιρεία «ΣΙΜΟΣ FOOD»)	Σημαντικές	Υπάρχουν δυναμικοί συνεταιρισμοί: Αγροτικός Πτηνοτροφικός Συνεταιρισμός Ιωαννίνων ΠΙΝΔΟΣ Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Ιωαννίνων ΑΣΗΚ– Αγροτική Συνεταιριστική Ηπείρου Κέρκυρας ΑΕ	Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων ΤΕΙ Ηπείρου ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε (Εθνικό Ίδρυμα Αγροτική Έρευνας) Κέντρο τεχνολογικής έρευνας Ηπείρου και Ιονίων νήσων Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας (ΜΕ.Κ.Δ.Ε.) του Ε.Μ.Π.	Agronomy and crop science (1.46 , 20) Soil science (1.63 , 9)
Δασοκομία και Υλοτομία	Υπάρχει εξειδίκευση (1.60) Μερίδιο στην απασχόληση (0.3 %)	ΟΧΙ			Κέντρο τεχνολογικής έρευνας Ηπείρου και Ιονίων νήσων Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας (ΜΕ.Κ.Δ.Ε.) του Ε.Μ.Π.	ΟΧΙ
Αλιεία και	Μερίδιο στην απασχόληση	ΟΧΙ				ΟΧΙ

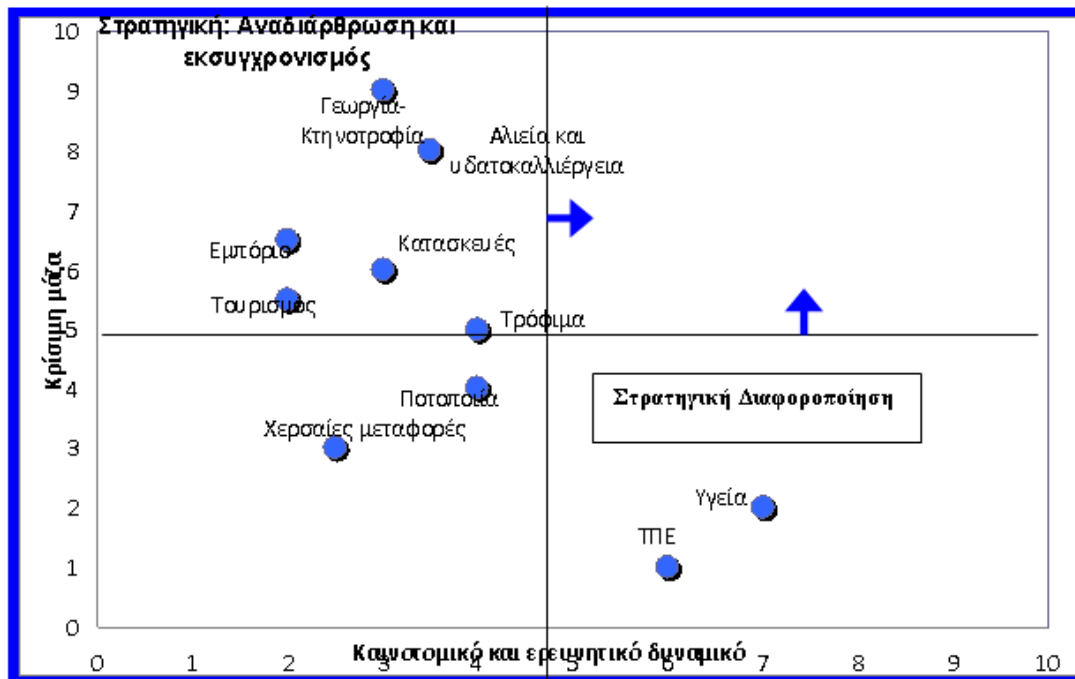
Υδατοκαλλιέργειες	(0.3%) Υπάρχει εξειδίκευση (4.67)					
Ποτοποιία	Υπάρχει εξειδίκευση (1,84) αλλά ο κλάδος έχει μικρό μέγεθος (0,3%) στην Περιφέρεια	ΟΧΙ		Σύνδεση με σημαντική γεωργική παραγωγή	ΟΧΙ	ΟΧΙ
Βιομηχανία Τροφίμων	Υπάρχει εξειδίκευση της Περιφέρειας (1.59), Μερίδιο στην απασχόληση (2.9%)	ΟΧΙ			Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων ΤΕΙ Ηπείρου ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε (Εθνικό Ίδρυμα Αγροτική Έρευνας) Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας (ΜΕ.Κ.Δ.Ε.) του Ε.Μ.Π.	Food Science (1.08 ,118)
Τουρισμός	Μικρή εξειδίκευση της Περιφέρειας (1.14), Μερίδιο στην απασχόληση (5.3%)					ΟΧΙ
Εμπόριο – Λιανικό & Χονδρικό	Μικρή εξειδίκευση της Περιφέρειας (1.06), Μερίδιο στην απασχόληση (15.8%)					ΟΧΙ
ΤΠΕ	Καθόλου εξειδίκευση στην Περιφέρειας (0,35), Μερίδιο στην απασχόληση			Σημαντικές συνεργίες με άλλους κλάδους	Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων ΤΕΙ Ηπείρου	Theoretical computer science (1.33, 30) Information systems (1.1 , 16) Computer vision and pattern recognition (1.76 , 14)

	(0,6%)				Υπάρχουν επιχειρήσεις με έρευνα	Software (1.36 , 37) Computational theory and mathematics (1.45 , 37) Artificial Intelligence (1.17 , 25) Computer graphics and computer-aided design (1.58 , 23)
Κατασκευές	Υπάρχει μικρή εξειδίκευση στην Περιφέρεια (1.14) Μερίδιο στην απασχόληση (7.1 %)			ΥΔΡΩ - ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΕΡΓΟΛΑΒΩΝ ΘΕΡΜΟΪΔΡΑΥΛΙΚΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων	Civil and Structural engineering (1.68 , 28) Building and Construction (1.73 , 14)
Μεταφορές-Logistics	Δεν υπάρχει εξειδίκευση (ούτε στις πλωτές , αεροπορικές ούτε και στις χερσαίες μεταφορές) μόνο σχετικά με τις χερσαίες μεταφορές, το μερίδιο του κλάδου είναι (2.40%) και το μερίδιο στην απασχόληση (2.3 %)				ΟΧΙ	ΟΧΙ

Πίνακας 4.2 : Συνάφεια των ΒΤΓΕ με την εξειδίκευση της Περιφέρειας

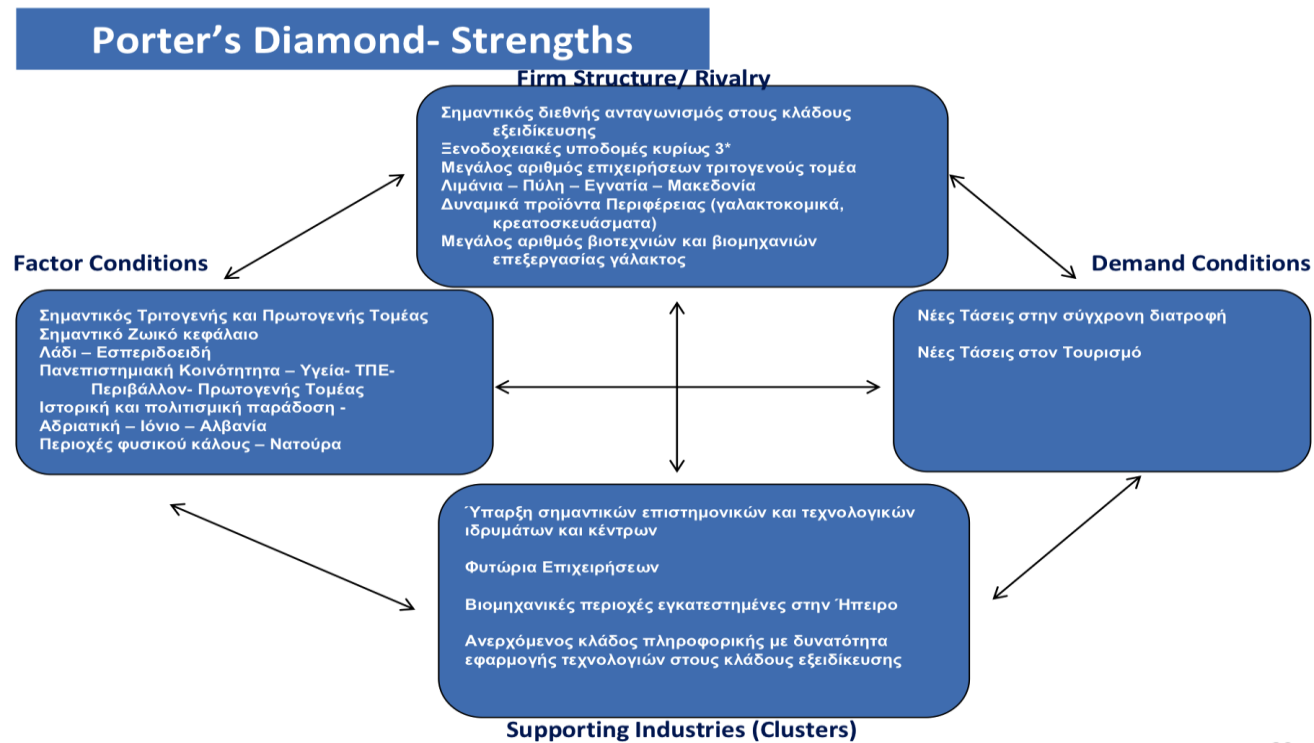
ΒΤΓΕ	Αγροτική παραγωγή και τρόφιμα	Τουρισμός	Μεταποίηση Τροφίμων
ΤΠΕ	✓	✓	✓
Μικρό-ναυοηλεκτρονική			
Φωτονική			
Νανοτεχνολογία			
Βιομηχανική βιοτεχνολογία	✓		✓
Προηγμένα υλικά			✓
Προηγμένες τεχνολογίες κατασκευής			✓

Σχήμα 4.1: Σχηματική απεικόνιση των κλάδων που παρουσιάζουν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και συσχετίσή τους με το καινοτομικό και ερευνητικό δυναμικό της περιφέρειας

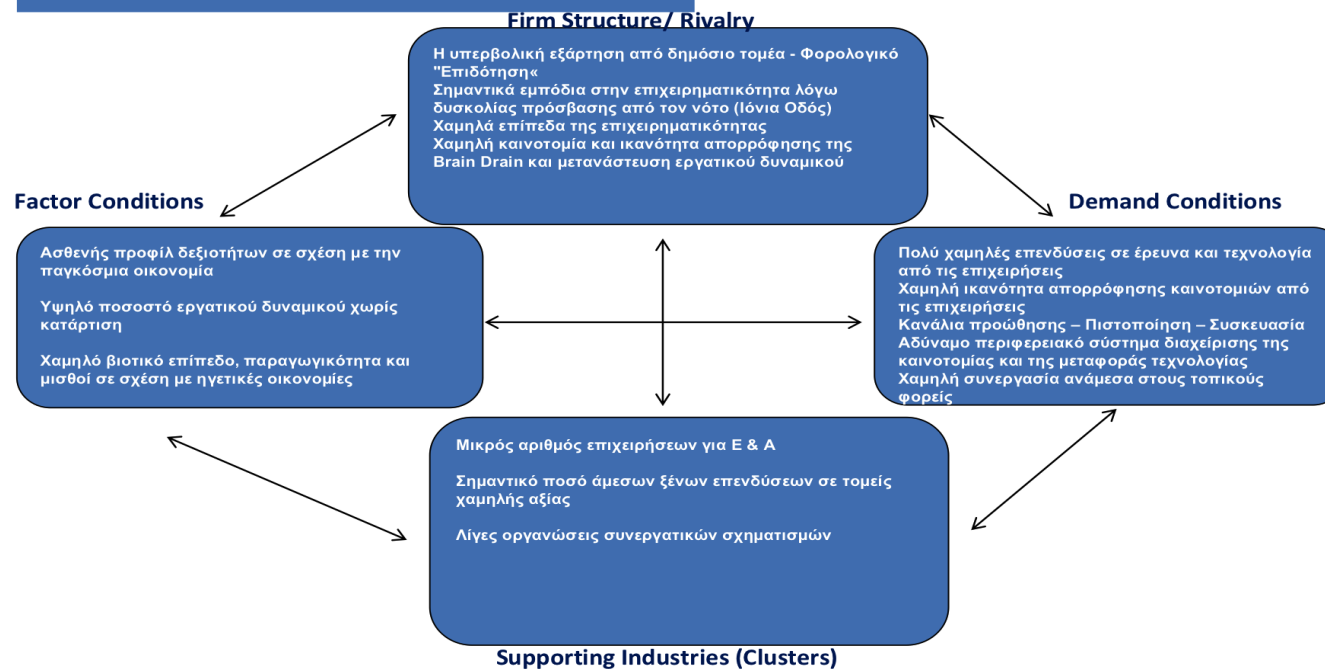
Στο πάνω αριστερά τεταρτημόριο παρουσιάζονται οι κλάδοι με παραγωγική ικανότητα και κρίσιμη μάζα αλλά ασθενές ερευνητικό και καινοτομικό δυναμικό. Επομένως, για περαιτέρω ανάπτυξη, χρειάζεται αναδιάρθρωση και εκσυγχρονισμός, αυξάνοντας την ικανότητα του κλάδου να καινοτομήσει καθώς και την ένταση γνώσης του παραγωγικού δυναμικού. Αντίστοιχα, στο κάτω δεξιό τεταρτημόριο, ο κλάδος των ΤΠΕ έχει μικρό μέγεθος και βάθος είτε είναι εντελώς επικεντρωμένες σε ένα μικρό κομμάτι της αγοράς. Η ικανότητα απορρόφησης γνώσης, η συσσωρευμένη γνώση και το τεχνολογικό επίπεδο είναι ικανοποιητικό. Αυτό που χρειάζεται είναι η δημιουργία κρίσιμης μάζας και η διαφοροποίηση προϊόντος. Τέλος, στο κάτω αριστερά τεταρτημόριο βρίσκονται οι κλάδοι που δεν αποτελούν προτεραιότητα, αφού έχουν χαμηλά επίπεδα ερευνητικού και καινοτομικού δυναμικού και μικρή κρίσιμη μάζα.

Σχήμα 4.2

20

Porter's Diamond- Weaknesses

Σχήμα 4-3: Ανάλυση SWOT

SWOT ANALYSIS

<p>S</p> <p>Strengths</p> <ul style="list-style-type: none"> • Σημαντικός πρωτογενής και τριτογενής τομέας • Εξειδίκευση σε: Τουρισμός-Πολιτισμός, Πρωτογενής, Πληροφορική • Λάδι-Εσπεριδοειδή-Αιγοπρόβατα-Πτηνοτροφία • Πανεπιστημιακή κοινότητα-Έγγραφα-Πληροφορική-Περιβάλλον-Πρωτογενής • Σημαντικά λιμάνια-Ελλάδα-Γιγαντισμός-Εργατικά-Ευρωπαϊκή-Μακεδονία • Ιστορική και πολιτισμική κληρονομιά • Αδριατική-Θόνηο-Αλβανία • Περιοχές φυσικού κάλλους-Νατούρα 	<p>W</p> <p>Weaknesses</p> <ul style="list-style-type: none"> • Αεροδρόμια-Ειδηροδρόμος-Νοτιοανατολικό δίκτυο • Χαμηλή ποιότητα τουριστικών υποδομών • Πολύ χαμηλές επενδύσεις σε έρευνα και τεχνολογία από τις επιχειρήσεις • Χαμηλή κανότητα απορρόφησης καινοτομών από τις επιχειρήσεις • Χαμηλή εξωστρέφεια-Κανάλια-Προώθησης-Πιστοποίηση-Ευρωπαϊκή • Λύματα-Απόβλητα-Πτηνοτροφίας • Αδύναμο περιφερειακό σύστημα διανομής καινοτομίας και μεταφοράς τεχνολογίας • Χαμηλή ανεργασία ανάμεσα στους τοπικούς φορείς
<p>O</p> <p>Opportunities</p> <ul style="list-style-type: none"> • Εμπλουτισμός τουριστικού προϊόντος με πνευματικές πολιτισμικές και γεωγραφικές-τρόφιμα-Εκπαίδευση • Βιομηχανία της εμπειρίας-Διεθνές πολιτισμικό προϊόν • Εκσυγχρονισμός πρωτογενή τομέα και υπαλόν στροφή σε νέες καλλιέργειες • Εφαρμογές πληροφορικής και ενεργειακών και περιβαλλοντικών τεχνολογιών του μέλλοντος (ειδίκευση σε clean tech) • Cluster-Έγγραφα-Βιοιατρική-Εξελίξεις • Αξιοποίηση ΕΙ-ΤΕΙ του πρωτογενή τομέα • Δημιουργική Οικονομία-Εκμεταλλεύσεις • Μπλε ανάπτυξη-Αδριατική-Θόνηο 	<p>T</p> <p>Threats</p> <ul style="list-style-type: none"> • Δυσμενές οικονομικό περιβάλλον-Εξαιτίας κρίσης • Σημαντικά εμπόδια στην επιχειρηματικότητα λόγω δυσκολίας πρόσβασης από τον νότο • Ο σημαντικός διεθνής ανταγωνισμός του κλάδου εξειδίκευσης • Καθυστέρηση της κατασκευής της θύλας του δούλου • Αδριατική-Θόνηο-Αλβανία

5. Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης στην Περιφέρεια της Ηπείρου

Το όραμα της Περιφέρειας για την έξυπνη εξειδίκευση

Η Περιφέρεια της Ηπείρου ως μια από τις φτωχότερες της Ευρώπης καλείται να γυρίσει σελίδα στην οικονομική της ανάπτυξη, προσπαθώντας να συντάξει μαζί όλους τους οικονομικούς και κοινωνικούς παράγοντες, οι οποίοι μπορούν να προσφέρουν στην ανάπτυξη της. Οι παράγοντες αυτοί είναι άλλοι ενεργοί οικονομικά χώροι/ κλάδοι που προσφέρουν ήδη προστιθέμενη αξία, όπως ο πρωτογενής τομέας και η μεταποίηση του καθώς επίσης και η τουριστική δραστηριότητα. Αυτοί οι παράγοντες/ κλάδοι καλούνται να εκσυγχρονιστούν, να διεθνοποιηθούν και να παράγουν προϊόντα νέα ή παλιά με χαρακτηριστική ποιότητα, έτοιμα για τις διεθνείς αγορές.

Παράλληλα, θέλει να ενισχύσει την διάδοση της γνώσης και την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας μέσα από την αναβάθμιση των συσχετιζόμενων με την διάδοση της πληροφορικής υποδομών και την υποβοήθηση της νέας και νεανικής επιχειρηματικότητας με διεθνή ορίζοντα στον χώρο αυτό.

Επίσης να προωθήσει την επιχειρηματική ανακάλυψη περισσότερο, τόσο στους παραπάνω αναφερόμενους χώρους όσο και σε νέους υποσχόμενους, όπως ο χώρος της Υγείας και Ευεξίας, προσβλέποντας πιο μεσοπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα οικονομικά οφέλη.

Η Περιφέρεια, πέρα από την απόφασή της για αναδιοργάνωση της ίδιας για καλύτερες και πιστότερες υπηρεσίες προς τον επενδυτή και τον πολίτη, θέλει να προσελκύσει δύο αρωγούς στην προσπάθεια αυτή. Τον ακαδημαϊκό χώρο προσφέροντας την γνώση και αποδεικνύοντας τις ευκαιρίες και τον επιχειρηματικό, ο οποίος καλείται να επενδύσει μέσα από περισσότερο σίγουρες και φιλικές προς τον επιχειρηματία συνθήκες τις οποίες προσπαθούμε να δημιουργήσουμε.

Μέσα από την διαδικασία ανακάλυψης της έξυπνης εξειδίκευσης οδηγηθήκαμε στις τέσσερις περιοχές που προαναφέρθηκαν μέσα από ουσιαστική ανάλυση και με σκοπό να δημιουργηθεί η μεγαλύτερη σύνδεση, ενδιαφέρον και προοπτική για όλους όσοι καλούνται να συνδράμουν.

5.1 Έξυπνη Εξειδίκευση στην Ήπειρο

Το σύνολο των αναλύσεων, δεδομένων και διαβουλεύσεων μέχρι σήμερα οδηγεί σε μία σχηματική παρουσίαση των τομέων της έξυπνης εξειδίκευσης της Περιφέρειας της Ηπείρου. Είναι δεδομένο πως ο **Αγροτικός τομέας και η Μεταποίηση (πρωτογενής)** των αγροτικών προϊόντων μπορούν να αποτελέσουν τομέα ανάπτυξης της Περιφέρειας τόσο όσον αφορά την αυτάρκειά της, την κάλυψη αναγκών της υπόλοιπης Ελλάδας αλλά και την υλοποίηση εξαγωγών. Επίσης, μπορεί να επηρεάσει σημαντικά τον τουριστικό τομέα μέσα από την ολοκληρωμένη ανάπτυξη και παραγωγή τοπικών προϊόντων και γαστρονομίας. Είναι σημαντικό στο σημείο αυτό να τονισθεί ότι παρά του ότι η έμφαση που δόθηκε στη ζωική παραγωγή έχει υπερτερήσει έναντι της φυτικής παραγωγής τα

τελευταία χρόνια, υπάρχουν σημαντικές εδαφικές εκτάσεις που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για εναλλακτικές καλλιέργειες από την καθολική χρήση τους ως βοσκότοπους μέχρι σήμερα. Η ενσωμάτωση της καινοτομίας στην κτηνοτροφική παραγωγή της Ηπείρου δεν αποτελεί συλλογική τάση και πρόθεση της περιφέρειας είναι να κατακτήσει η Ήπειρος την καινοτομία ως σταθερή βάση ανάπτυξης και ιδιαιτερότητας της επωνυμίας Ηπειρωτικά αγροτικά προϊόντα. Τα περιθώρια ανάπτυξης είναι πολλά και σημαντικά. Στον συγκεκριμένο κλάδο όμως, η επιβολή πιο αυστηρών περιβαλλοντικών όρων είναι κρίσιμης σημασίας όχι μόνο για λόγους προστασίας του περιβάλλοντος και οικολογικής ευαισθησίας αλλά και για την προστασία του ίδιου του κλάδου και την ολοκληρωμένη αναδιοργάνωσή του.

Η **βιομηχανία της Εμπειρίας**¹⁵ (συμπεριλαμβανομένου του τουρισμού, του πολιτισμού και της δημιουργικής βιομηχανίας) μπορεί να είναι βασική κινητήρια δύναμη της οικονομίας της Ηπείρου. Αποτελεί μία δραστηριότητα με μεγάλες ευκαιρίες εφαρμογής ολοκληρωμένων συστημάτων συνδυασμένων τεχνολογιών και επιτρέπει την ανάπτυξη εξειδικευμένων δραστηριοτήτων που βασίζονται στη γνώση. Ο τουρισμός απαιτεί ένα ιδιαίτερο είδος πολιτικής για την καινοτομία, που υποστηρίζει την ικανότητα να παράγεται γνώση και προστιθέμενη αξία σε μια βιομηχανία που δεν δημιουργεί την τεχνολογία, αλλά τη χρησιμοποιεί.

Η **βιομηχανία της Εμπειρίας** δεν εντάσσει μόνο το τουριστικό αντικείμενο, αλλά και, για παράδειγμα, την πρωτογενή παραγωγή, όπως τη μικροτυροκομία, τη μικροζυθοποιία, τη μικροαλλαντοποιία (παρασκευή λουκάνικων), την παραγωγή τσίπουρου και μπορεί να αξιοποιήσει εξαιρετικά την ποικιλία των γεύσεων και των παραδοσιακών συνταγών, δεδομένα σημαντικά για την πρωτογενή παραγωγή της Περιφέρειας.

¹⁵ Ανάδειξη των δραστηριοτήτων εμπειρίας που περιλαμβάνουν δραστηριότητες που σχετίζονται με τον τουρισμό όπως: Λιανικό εμπόριο αθλητικού εξοπλισμού και παιχνιδιών, τέχνες του θεάματος, καλλιτεχνική δημιουργία, εκμετάλλευση αιθουσών θεαμάτων, δραστηριότητες μουσείων, εκμετάλλευση αθλητικών εγκαταστάσεων, δραστηριότητες αθλητικών ομίλων, δραστηριότητες κέντρων αισθητικής και άλλες σχετικές με τη φυσική ευεξία.

Η Ήπειρος χαρακτηρίζεται από σημαντικό πλούτο γεωγραφικά διατεταγμένων φυσικών και πολιτισμικών χώρων όπου μπορούν να υποδεχθούν και να ικανοποιήσουν διάφορες μορφές εναλλακτικού τουρισμού. Οι μορφές αυτές υπάρχουν σήμερα αλλά σε αρκετά ανοργάνωτη μορφή με σημαντικές ανάγκες οργανωτικών καινοτομιών και εφαρμογών της πληροφορικής. Η χρήση πάλι του **Πολιτιστικού** αποθέματος, της υλικής και άυλης κληρονομιάς αλλά και της σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας είναι απαραίτητη και συνιστά τομέα παραγωγής πλούτου. Προϋποθέτει επίσης μια σειρά από παρεμβάσεις οι οποίες πρέπει να σχεδιαστούν κατάλληλα ώστε να αποτελέσουν εργαλεία υποδομής με υψηλό πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα και εξασφαλισμένη βιωσιμότητα. Τέλος, είναι αδύνατον η έξυπνη αναπτυξιακή στρατηγική να μην έχει επιπτώσεις και εξάρτηση από το λιανεμπόριο και το χονδρεμπόριο και την ποιότητα των υπηρεσιών τους ειδικά στις τουριστικές περιοχές. Ειδικά στην περίπτωση του **λιανεμπορίου** και τη συσχέτισή του με την τοπική χειροτεχνία αλλά και το σύνολο της **δημιουργικής**¹⁶ βιομηχανίας.

Η **ακαδημαϊκή** κοινότητα αποτελεί σημαντικό παράγοντα παραγωγής γνώσης. Πολλά από τα ερευνητικά αποτελέσματα έχουν σημαντική αναγνώριση αλλά μάλλον τις περισσότερες φορές έχουν μικρή έως αμελητέα διεπιφάνεια με την περιφερειακή οικονομία. Παρόλα αυτά, σημαντικά ακαδημαϊκά τμήματα δραστηριοποιούνται στους τομείς εξειδίκευσης της Ηπείρου όπως για παράδειγμα ο **πρωτογενής**. Ακόμη περισσότερο όμως ο τομέας της **πληροφορικής** έχει σημαντική ακαδημαϊκή υποστήριξη και έχει δημιουργήσει το 80% τουλάχιστον των νέων εταιρειών που έχουν εγκατασταθεί στο τεχνολογικό πάρκο. Ο χώρος της πληροφορικής μπορεί να αποτελέσει σημαντικό παράγοντα τόνωσης της νεανικής επιχειρηματικότητας αλλά και κύριο ανασταλτικό παράγοντα στο ισχυρό brain drain που χαρακτηρίζει την περιφέρεια. Η ανάπτυξη μίας ευρωπαϊκής **πλατφόρμας** συνεργασίας και καινοτομίας στον χώρο αυτόν είναι πολύ σημαντική και μπορεί να επιφέρει πολύτιμες θετικές επιδράσεις στην περιφέρεια.

Η Υγεία και Ευεξία είναι ίσως ο δυσκολότερος κλάδος για να μπορέσει να δικαιολογηθεί ως περιοχή έξυπνης εξειδίκευσης. Παρόλα αυτά υπάρχουν τα απαραίτητα στοιχεία στην περιφέρεια ώστε να μπορεί να αναπτύξει μία σημαντική εξειδίκευση στον χώρο αυτό. Προκειμένου μία περιοχή να μπορεί να είναι ανταγωνιστική στην συγκεκριμένη παγκοσμιοποιημένη διεθνή αγορά, χρειάζεται πέρα από την αναγκαία οργάνωση να πληρεί δύο προϋποθέσεις. Πρώτον τους χώρους που μπορούν να υποδεχθούν αυτού του είδους τον εναλλακτικό τουρισμό αλλά και την επιστημονική αναγνωρισιμότητα στον χώρο της υγείας (βλέπε τα παραδείγματα της Αυστρίας και της Ελβετίας). Η Ήπειρος διαθέτει και τα δύο. Και χώρους αλλά και ακαδημαϊκή αναγνωρισιμότητα στον χώρο της υγείας. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι οι δύο χώροι συνεργάζονται σήμερα ή έχουν αναπτύξει συνεργίες μέχρι σήμερα. Ούτε βέβαια ότι δεν μπορεί να συμβεί το αντίθετο εάν οργανωθεί σωστά. Οι φυσικοί χώροι υπάρχουν και είναι απaráμιλλης ομορφιάς.

Οι τέσσερις παραπάνω περιοχές αποτελούν εν δυνάμει μηχανές δημιουργίας προστιθέμενης αξίας, εργασίας, επιχειρηματικότητας και πλούτου. **Οι τρεις πρώτες βραχυπρόθεσμου ενώ η τελευταία μεσοπρόθεσμου στόχου.** Είναι όμως επίσης εμφανές από τον πρώτο κύκλο των διαβουλεύσεων και την ανάλυση της τοπικής οικονομίας ότι η ανάπτυξη των συγκεκριμένων τομέων θα πρέπει να

---

¹⁶ Δραστηριότητες της **δημιουργικής βιομηχανίας** (creative industries) αποτελούν η διαφήμιση, αρχιτεκτονική, τέχνες και αγορές αντικών, χειροτεχνία, σχεδιασμός (design) (συμπεριλαμβάνεται ο σχεδιασμός της επικοινωνίας), σχεδιασμός μόδας, ταινιών, βίντεο και φωτογραφίας, λογισμικού, παιχνιδιών ηλεκτρονικών υπολογιστών και ηλεκτρονικών εκδόσεων, μουσικής και εικαστικών, παραστατικών τεχνών, εκδόσεων, τηλεόρασης και ραδιοφώνου.

υποβοηθείται από την χρήση και εφαρμογή τεχνολογιών και τεχνογνωσίας που βασίζονται σε μία σειρά από οριζόντιες περιοχές δράσεων. Έτσι, ο πλούτος δεν πρέπει να παράγεται ερήμην του περιβάλλοντος γιατί έτσι δεν θα διαρκέσει. Η εφαρμογή **καθαρών (πράσινων) τεχνολογιών** είναι απαραίτητη. Επίσης, η στρατηγική για εφαρμογή των τεχνολογιών της πληροφορικής (π.χ. ψηφιακή σύγκλιση των επιχειρήσεων) θα πρέπει να γίνει με μεθοδικότητα για να έχουμε πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα.

Η εκπαίδευση του **ανθρώπινου δυναμικού** είναι απαραίτητη όσο επίσης και η προώθηση της **νεανικής** επιχειρηματικότητας. Επίσης, λόγω της γεωγραφικής θέσης της περιφέρειας θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στις **διεθνείς** διασυνδέσεις και τις διεθνείς τεχνολογικές πλατφόρμες. Παράλληλα, να τονωθούν οι έξυπνες μεταφορές και η ανάπτυξη υπηρεσιών και χώρων logistics.

5.2 Περιοχές και Δράσεις που προέκυψαν

Οι δράσεις συγκλίνουν σε τέσσερις βασικούς άξονες εξειδίκευσης και υποβοηθούνται από οριζόντιες τεχνολογικές αναβαθμίσεις (π.χ. πληροφορική, καθαρές τεχνολογίες). Οι προτάσεις αυτές συνδέονται άμεσα με τις ολοκληρωμένες χωρικές επενδύσεις που θα προταθούν

5.2.1 Πρωτογενής τομέας – Μεταποίηση - Αγροδιατροφή - Γαστρονομία

Η ανάπτυξη των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων του πρωτογενή τομέα και της σχετιζόμενης μεταποίησης θα βασιστεί τόσο στα συγκριτικά πλεονεκτήματα που διαθέτει η περιοχή, όπως η φύση, οι πρώτες ύλες και η καλλιεργητική και μεταποιητική παράδοση, όσο και στην αξιοποίηση της γνώσης και της τεχνολογίας.

Η στρατηγική δίνει έμφαση στα ακόλουθα σημεία της αλυσίδας αξίας:

- τη διαφοροποίηση αγροτικού προϊόντος με βελτίωση των χαρακτηριστικών της ποιότητας της υγιεινής και της ασφάλειας
- τη διεύρυνση της τυποποίησης και αύξηση της προστιθέμενης αξίας στη μεταποίηση των αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων
- την προώθηση των προϊόντων και στην ανάπτυξη των δικτύων πωλήσεων με έμφαση στην τουριστική αγορά, την υποκατάσταση εισαγωγών, για προϊόντα μικρής κλίμακας παραγωγής, και τις εξαγωγές
- την ανάπτυξη συνεργατικών σχηματισμών, και
- την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού

5.2.1.1 Προτεραιότητα: Διαφοροποίηση αγροτικού προϊόντος με βελτίωση των χαρακτηριστικών της ποιότητας της υγιεινής και της ασφάλειας

Η διαφοροποίηση των αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων θα βασιστεί στην ανάδειξη και βελτίωση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των τοπικών ποικιλιών και φυλών κάνοντας χρήση σύγχρονων επιστημονικών τεχνικών και διεξάγοντας έρευνα για τη βελτίωση του πολλαπλασιαστικού υλικού. Δηλαδή, την ενδυνάμωση και καθιέρωση της πρώτης ύλης. Επίσης οι καλλιεργητικές και κτηνοτροφικές μέθοδοι θα βελτιωθούν έτσι ώστε η ποιότητα, η υγιεινή και η ασφάλεια των παραγόμενων γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων να ανταποκρίνονται στις

απαιτήσεις της διεθνούς αγοράς. Η βελτίωση θα πραγματοποιηθεί με ενέργειες εκπαίδευσης και ενημέρωσης των αγροτών και με την υιοθέτηση σύγχρονων τεχνικών και πρακτικών οι οποίες είναι φιλικές προς το περιβάλλον και τον καταναλωτή.

Η διαφοροποίηση και βελτίωση των προϊόντων αποτελεί σημαντική συνεισφορά στη δημιουργία τοπικής ταυτότητας και στην ενίσχυση της βιομηχανίας της εμπειρίας.

Πίνακας 5.1 : Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 5.2.1.1

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Ανάδειξη ή /και Διαφοροποίηση του αγροτικού προϊόντος μέσα από την βελτίωση των χαρακτηριστικών, της ποιότητας, της υγιεινής και ασφάλειας	<ul style="list-style-type: none"> Ανάδειξη, διατήρηση και αξιοποίηση των ντόπιων παραδοσιακών ποικιλιών και προϊόντων ως παράγοντα διαφοροποίησης του αγροτικού προϊόντος και ενίσχυσης της τοπικής ταυτότητας η οποία είναι σημαντική και για τον τουρισμό. Βελτίωση της ποιότητας και των χαρακτηριστικών του πολλαπλασιαστικού υλικού αυτοχθόνων και μη ποικιλιών και φυλών 	<ul style="list-style-type: none"> Δράση 1.1.1: Χαρτογράφηση, ταυτοποίηση, αξιοποίηση και βελτίωση του γενετικού υλικού αυτοχθόνων και μη ποικιλιών και φυλών και βελτίωση του πολλαπλασιαστικού υλικού
	<ul style="list-style-type: none"> Βελτίωση των καλλιεργητικών και κτηνοτροφικών μεθόδων για τη βελτίωση της ποιότητας, υγιεινής και ασφάλειας Ανάπτυξη της τεχνογνωσίας στους αγρότες και κτηνοτρόφους σε σύγχρονες μεθόδους καλλιέργειας και εκτροφής 	<ul style="list-style-type: none"> Δράση 1.1.2: Εκσυγχρονισμός και εφαρμογή βιώσιμων μεθόδων εκτροφής Δράση 1.1.3: Στήριξη βιολογικών καλλιεργειών Δράση 1.1.4: Στήριξη νέων καλλιεργειών

Δράση 1.1.1: Χαρτογράφηση, ταυτοποίηση, αξιοποίηση και βελτίωση του γενετικού υλικού αυτοχθόνων και μη ποικιλιών και φυλών και βελτίωση του πολλαπλασιαστικού υλικού

Το γενετικό υλικό των αυτοχθόνων φυλών αιγοπροβάτων και των αυτοχθόνων ποικιλιών γεωργικών προϊόντων όπως των οινοποιητικών αμπέλων, οσπρίων, εσπεριδοειδών θα χαρτογραφηθεί θα ταυτοποιηθεί και θα βελτιωθεί μέσα από την εφαρμογή προγραμμάτων κλωνικής επιλογής ή άλλων τεχνικών. Παράλληλα θα γίνουν έλεγχοι παρουσίας γενετικά τροποποιημένων οργανισμών στο ζωικό και φυτικό πολλαπλασιαστικό υλικό και θα επιδιωχθεί η βελτίωση του γενετικού υλικού των μη αυτοχθόνων φυλών και ποικιλιών. Η δράση αυτή θα υλοποιηθεί με τη συνεργασία εξειδικευμένων εργαστηρίων και σε συνεργασία με ανάλογες εθνικές δράσεις που συντονίζονται από τη ΓΓΕΤ.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ Περιφέρειας Ηπείρου ή ΕΓΤΑΑ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΓΤΑΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΑΕΙ, ΤΕΙ, Ερευνητικά Κέντρα

Δικαιούχοι: Γεωργικοί και κτηνοτροφικοί συνεταιρισμοί.

Δράση 1.1.2 Εκσυγχρονισμός και εφαρμογή βιώσιμων μεθόδων εκτροφής

Η ανάπτυξη βιώσιμης κτηνοτροφίας η οποία βρίσκεται σε αρμονία με τις άλλες οικονομικές δραστηριότητες όπως η γεωργία και ο τουρισμός θα βασιστεί σε σειρά ενεργειών που περιλαμβάνουν:

- Δημιουργία κτηνοτροφικών ζωνών στη βάση των υφιστάμενων ή νέων (όπου αυτό είναι αναγκαίο) μελετών βοσκοϊκανότητας με στόχο την ορθολογική χρήση των βοσκότοπων και σε αρμονία με ανταγωνιστικές χρήσεις.
- Ενημέρωση αγροτών για τα οφέλη και τις προϋποθέσεις εφαρμογής ολοκληρωμένων συστημάτων διαχείρισης εκτροφής ζώων καθώς και βιολογικών μεθόδων εκτροφής.
- Παροχή χρηματοδότησης για την υλοποίηση των αναγκαίων προσαρμογών των μονάδων και μεθόδων εκτροφής για τη χρήση ολοκληρωμένων συστημάτων διαχείρισης συμπεριλαμβανομένης και της διαχείρισης των **αποβλήτων**. Η ενίσχυση για την εφαρμογή τεχνολογικά προηγμένων λύσεων στη διαχείριση των αποβλήτων δεν θα περιοριστεί μόνο στις περιπτώσεις ολοκληρωμένων συστημάτων διαχείρισης αλλά και σε μεμονωμένες προσπάθειες χειρισμού των απορριπτόμενων και των αποβλήτων.
- Παροχή χρηματοδότησης για την υλοποίηση σχεδίων βιολογικής κτηνοτροφίας.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΕΓΤΑΑ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΓΤΑΑ

Τελικοί αποδέκτες: Αγρότες, κτηνοτρόφοι, αγροτικές και κτηνοτροφικές επιχειρήσεις ΕΘΙΑΓΕ, Παν. Ιωαννίνων, άλλα ΑΕΙ, ΤΕΙ

Δικαιούχοι: Αγρότες, κτηνοτρόφοι, αγροτικές και κτηνοτροφικές επιχειρήσεις

Δράση 1.1.3-4 Στήριξη βιολογικών ή και νέων καλλιεργειών

Η εισαγωγή βιολογικών ή/και νέων μεθόδων καλλιέργειας (π.χ. στα κηπευτικά) θα υποστηριχτεί με ενέργειες ενημέρωσης και εκπαίδευσης των αγροτών και συνεχή παρακολούθηση από εξειδικευμένους γεωπόνους. Επίσης θα διαχυθούν τεχνικές που εφαρμόζονται σήμερα στην Ήπειρο και έχουν αποδείξει την αποτελεσματικότητά τους σε σχέση με την ποιότητα των εδαφών και τις κλιματολογικές συνθήκες.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΕΓΤΑΑ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΓΤΑΑ

Τελικοί αποδέκτες: Αγρότες, αγροτικές, ΕΘΙΑΓΕ, Παν. Ιωαννίνων, άλλα ΑΕΙ, ΤΕΙ

Δικαιούχοι: Αγρότες, αγροτικές επιχειρήσεις

Προτεραιότητα 5.2.1.2: Διεύρυνση της τυποποίησης και αύξηση της προστιθέμενης αξίας στη μεταποίηση των αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων

Η μεταποίηση των γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων αυξάνει το ακαθάριστο προϊόν της περιφέρειας καθώς σημαντικά στάδια της αλυσίδας αξίας της αγροδιατροφής παραμένουν εντός των ορίων της περιφέρειας. Επιπλέον, στην περίπτωση της μεταποίησης μικρής κλίμακας (π.χ. μικρά τυροκομεία), και τη μεταποίηση και συσκευασία από αγροτικούς συνεταιρισμούς η αύξηση της προστιθέμενης αξίας γίνεται προς όφελος των παραγωγών. Ιδιαίτερα ο εκσυγχρονισμός παραδοσιακών μεθόδων παρασκευής προϊόντων που προσδίδουν μοναδικά γευστικά χαρακτηριστικά, μπορούν να αυξήσουν την κλίμακα παραγωγής και την παραγωγικότητα και να εμπλουτίσουν την ταυτότητα της περιοχής. Η ανάπτυξη της μεταποίησης και τυποποίησης θα συνοδευτεί με τον εκσυγχρονισμό και την εισαγωγή καινοτομιών με στόχο την αύξηση της παραγωγικότητας και τη βελτίωση των μεταποιημένων προϊόντων (γευστικά χαρακτηριστικά, αισθητικά χαρακτηριστικά, ποιότητα, ασφάλεια κλπ.) επιταχύνοντας με το τρόπο αυτή την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας τροφίμων. Τέλος η αξιοποίηση των παραπροϊόντων και απορριπτόμενων από την όλη διαδικασία παραγωγής και μεταποίησης των αγροτικών και γεωργικών προϊόντων μπορεί να δημιουργήσει νέα προϊόντα υψηλότερης προστιθέμενης αξίας.

Πίνακας 5.2: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 5.2.1.2

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Διεύρυνση της τυποποίησης και αύξηση της προστιθέμενης αξίας των τροφίμων	<ul style="list-style-type: none"> • Διάσωση και διάδοση παραδοσιακών μεθόδων παρασκευής τροφίμων (π.χ. τυροκομία) ως παράγοντα διαφοροποίησης διατροφικών προϊόντων και ενίσχυσης της τοπικής ταυτότητας • Ανάπτυξη και εφαρμογή καινοτομιών προϊόντων και διεργασίας • Ανάπτυξη της καινοτόμου επιχειρηματικότητας στη μεταποίηση γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων	<ul style="list-style-type: none"> • Δράση 1.2.1: Τυποποίηση παραδοσιακών μεθόδων τυροκομίας και εκσυγχρονισμός μονάδων • Δράση 1.2.2: Πιστοποίηση, τυποποίηση και μεταποίηση αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων • Δράση 1.2.3: Ίδρυση νέων καινοτόμων μεταποιητικών επιχειρήσεων

Δράση 1.2.1: Τυποποίηση παραδοσιακών μεθόδων τυροκομίας και εκσυγχρονισμός μονάδων

Η διάσωση και διάδοση των παραδοσιακών μεθόδων τυροκομίας συμβάλει στη δημιουργία τυροκομικών προϊόντων με μοναδικά και δύσκολο να αντιγραφούν χαρακτηριστικά. Παράλληλα θα αναπτυχθεί η συνεργασία με ΑΕΙ και ΕΚ που διαθέτουν την κατάλληλη τεχνογνωσία, ενώ η χρήση της τεχνολογίας θα εκσυγχρονίσει την παραγωγή σύμφωνα με τις σύγχρονες απαιτήσεις υγιεινής και ποιότητας.

- Έρευνα των παραδοσιακών τεχνικών τυροκομίας για τη δημιουργία πρωτόκολλων παραγωγής με τη χρήση σύγχρονων τεχνολογιών που αφενός διατηρούν τα χαρακτηριστικά των παραδοσιακών προϊόντων και αφετέρου επιτρέπουν μεγαλύτερη κλίμακα παραγωγής και εξασφαλίζουν τις απαιτήσεις των διεθνών συστημάτων ποιότητας και υγιεινής τροφίμων (HACCP).

- Χρηματοδότηση παραγωγών για την υιοθέτηση των νέων μεθόδων παραγωγής τυροκομικών προϊόντων και την πιστοποίησή τους. Θα αξιοποιηθούν επίσης οι προδιαγραφές της Περιφέρειας για τη δημιουργία πρότυπων τυροκομείων.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ Περιφέρειας Ηπείρου

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: Παν. Ιωαννίνων, άλλα ΑΕΙ, ΤΕΙ Ηπείρου και ΕΚ, ΜΜΕ

Δικαιούχοι: ΜΜΕ

Δράση 1.2.2: Πιστοποίηση, τυποποίηση και εισαγωγή καινοτομιών στη μεταποίηση αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων

- Παροχή ερευνητικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών για τη βελτίωση των μεθόδων μεταποίησης και την παραγωγή νέων προϊόντων μεγαλύτερης προτιθέμενης αξίας του πρωτογενή τομέα. Οι παρεχόμενες ερευνητικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες μπορούν να αφορούν στο σύνολο των αναγκών, τεχνολογικών και μη αλλαγών, που θα πρέπει να γίνουν στις επιχειρήσεις. Η δράση αυτή συνδυάζεται με τη χρηματοδότηση των επενδύσεων (βλ. επόμενη ενέργεια) που αναδεικνύονται μέσα από την ερευνητική και συμβουλευτική υποστήριξη καθώς και με ενέργειες κατάρτισης και ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού.
- Ενίσχυση επενδύσεων για την εισαγωγή οργανωτικών ή τεχνολογικών αλλαγών. Παραδείγματα ενισχυόμενων επενδύσεων είναι:
  - Παραγωγή καινοτόμων προϊόντων με βάση τα γεωργικά και κτηνοτροφικά προϊόντα και τα απορριπτόμενα από την γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή και μεταποίηση. Παραδείγματα είναι η παραγωγή συμπληρωμάτων διατροφής, η αξιοποίηση των προϊόντων της μελισσοκομίας και των τοπικών βοτάνων και αρωματικών φυτών για την παραγωγή καλλυντικών και συμπληρωμάτων διατροφής κλπ.
  - Χρηματοδότηση εισαγωγής καινοτόμων μεθόδων μη θερμικής επεξεργασίας οι οποίες εξασφαλίζουν την καταστροφή των παθογόνων μικροοργανισμών στα τρόφιμα, επιμηκύνοντας σημαντικά της διάρκεια ζωής χωρίς την προσθήκη συντηρητικών και αποφεύγοντας την ποιοτική υποβάθμιση της θερμικής επεξεργασίας.
  - Εισαγωγή ενεργών και έξυπνων συσκευασιών με στόχο τη μείωση του μεταφορικού κόστους, τη διατήρηση ή βελτίωση της ποιότητας και τη διαφοροποίηση των προϊόντων.

Η ενεργός συσκευασία αλληλεπιδρά με το τρόφιμο και το εσωτερικό περιβάλλον της συσκευασίας, προκειμένου να διατηρήσει ή να βελτιώσει την ποιότητα ή/και την ασφάλεια αυτού, ή ακόμη να παρατείνει το χρόνο ζωής του τροφίμου. Η τεχνολογία επιτρέπει τη μείωση συντηρητικών/πρόσθετων (cleaner label), την παράταση διάρκειας ζωής, την αύξηση της ασφάλειας και διατήρηση της αρχικής ποιότητας του τροφίμου, τη μείωση απωλειών λόγω αλλοίωσης και τη δυνατότητα διαφοροποίησης των προϊόντων.

Η έξυπνη συσκευασία παρέχει πληροφορίες στον καταναλωτή και στον παρασκευαστή των τροφίμων για την ασφάλεια & την ποιότητα του συσκευασμένου προϊόντος σύμφωνα με το «ιστορικό» του, αποτυπώνοντας την επίδραση περιβαλλοντικών συνθηκών όπως η θερμοκρασία. Έτσι, είναι εφικτός ο αποτελεσματικός έλεγχος κατά τη διακίνηση των τροφίμων στην ψυκτική αλυσίδα, εξασφαλίζοντας τη βελτιστοποίηση της διαχείρισης των αποθεμάτων.

- Η ενίσχυση της υγιεινής, της ποιότητας και της ιχνηλασιμότητας και η απόκτηση σημάτων ποιότητας επεκτείνεται και στο στάδιο της μεταποίησης. Η χρηματοδότηση περιλαμβάνει τόσο το κόστος απόκτησης του σήματος όσο και τις αναγκαίες οργανωτικές και τεχνολογικές αλλαγές που είναι αναγκαίες για την απόκτηση του σήματος.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ Περιφέρειας Ηπείρου ή ΕΓΤΑΑ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ ή ΕΓΤΑΑ

Τελικοί αποδέκτες: Παν. Ιωαννίνων, άλλα ΑΕΙ, ΤΕΙ Ηπείρου και ΕΚ, τεχνικοί σύμβουλοι, ΜΜΕ

Δικαιούχοι: ΜΜΕ τροφίμων

Δράση 1.2.3: Ίδρυση νέων καινοτόμων μεταποιητικών επιχειρήσεων

Η ενθάρρυνση της ίδρυσης νέων καινοτόμων επιχειρήσεων στο τομέα της αγροδιατροφής στοχεύει τόσο στην εισαγωγή καινοτόμων προϊόντων με εξαγωγικές προοπτικές όσο και στη μεταβολή των χαρακτηριστικών της επιχειρηματικής δραστηριότητας και στην απαλλαγή της από την παραδοσιακή συντηρητική νοοτροπία. Θα χρηματοδοτηθεί η δημιουργία νέων επιχειρήσεων (start-ups) στον τομέα της μεταποίησης αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων για την παραγωγή καινοτόμων προϊόντων με βάση τα προϊόντα και τα απορριπτόμενα από τη γεωργική παραγωγή παρα-προϊόντα, την κτηνοτροφία και τη μεταποίηση. Η ίδρυση νέων επιχειρήσεων συνοδεύεται με προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης σε θέματα δημιουργίας επιχειρήσεων καθώς και σε οργανωτικά και τεχνολογικά θέματα που σχετίζονται με το αντικείμενο της επιχείρησης.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ Περιφέρειας Ηπείρου

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΜΜΕ (start-ups)

Δικαιούχοι: ΜΜΕ (start-ups)

Προτεραιότητα 5.2.1.3: Προώθηση προϊόντων και ανάπτυξη δικτύων πωλήσεων

Η εξωστρέφεια της γεωργικής και ζωικής παραγωγής απαιτεί δυναμική προσέγγιση στο μάρκετινγκ και την οργάνωση των δικτύων πώλησης. Υπάρχουν ήδη καλά παραδείγματα Γεωργικών Συνεταιρισμών της Περιφέρειας με σημαντικές προσπάθειες στο ενεργητικό προώθησης των τοπικών προϊόντων στο εξωτερικό. Οι καλές πρακτικές θα πρέπει να διαχυθούν και να οργανωθούν νέες προσπάθειες με συγκεκριμένη στόχευση ανά προϊόν και χρήση νέων τεχνολογιών.

Πίνακας 5.3: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 5.2.1.3

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Αύξηση της διείσδυσης στην ελληνική αγορά και αύξηση των εξαγωγών των	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη της εξωστρέφειας της γεωργικής και ζωικής παραγωγής • Ανάπτυξη της εξωστρέφειας των 	<ul style="list-style-type: none"> • Δράση 1.3.1 Ανάπτυξη και υλοποίηση σχεδίων μάρκετινγκ • Δράση 1.3.2 Ανάπτυξη δικτύων πωλήσεων για την εσωτερική και

προϊόντων αγροδιατροφής	επιχειρήσεων τροφίμων • Αύξηση της χρήσης e-υπηρεσιών από επιχειρήσεις αγροδιατροφής (συμπεριλαμβανομένων και των γεωργικών και κτηνοτροφικών) • Αύξηση της πρόσβασης στην εσωτερική και διεθνή αγορά • Έξυπνες εφαρμογές ΤΠΕ	διεθνή αγορά
------------------------------------	--	--------------

Δράση 1.3.1: Ανάπτυξη και υλοποίηση σχεδίων μάρκετινγκ

Η δράση περιλαμβάνει ενέργειες σχεδιασμού στρατηγικών μάρκετινγκ καθώς και τις απαραίτητες ενέργειες υλοποίησης των σχεδίων:

- Ανάλυση του ανταγωνισμού και ανάδειξη του unique sales proposition κάθε προϊόντος (π.χ. διατροφικά χαρακτηριστικά), μεθόδους προώθησης και δημιουργίας brand name σε συνεργασία με την τουριστική στρατηγική προώθησης του brand name και την ανάπτυξη δικτύων πώλησης.
- Χρηματοδότηση των προωθητικών ενεργειών που προσδιορίζονται στις στρατηγικές μάρκετινγκ όπως διοργάνωση τοπικών events συνδεδεμένα με τις προωθητικές ενέργειες του τουρισμού και σε αρμονία με τις τοπικές παραδόσεις και πολιτισμό, συμμετοχή σε εθνικές και διεθνείς εκθέσεις, στοχευμένες επιχειρηματικές αποστολές, ενέργειες οικοδόμησης του brand name, προβολή μέσα από το διαδίκτυο με τη χρήση κατάλληλων ιστοχώρων.
- Ανάπτυξη συμφώνων συνεργασίας ανάμεσα στα ξενοδοχεία, τους παραγωγούς και την Περιφέρεια για τη χρήση της τοπικής κουζίνας στα μενού τους

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή χρηματοδότησης: ΕΓΤΑΑ (έργα στον αγροτικό κτηνοτροφικό τομέα), ΠΕΠ Περιφέρειας Ηπείρου (έργα στη μεταποίηση τροφίμων)

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΓΤΑΑ (έργα στον αγροτικό κτηνοτροφικό τομέα), ΕΤΠΑ (έργα στη μεταποίηση τροφίμων)

Τελικοί αποδέκτες: Γεωργικοί συνεταιρισμοί, Επιμελητήρια

Δικαιούχοι: Γεωργικοί συνεταιρισμοί, Επιμελητήρια

Δράση 1.3.2 Ανάπτυξη δικτύων πωλήσεων για την εσωτερική και διεθνή αγορά

- Χρηματοδότηση για τη δημιουργία διεθνών δικτύων πώλησης συμπεριλαμβανομένων του ηλεκτρονικού εμπορίου μέσω ψηφιακών καταστημάτων ανά νησί ή ομάδες νησιών. Για την ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου θα πρέπει να σχεδιαστούν καινοτόμοι τρόποι συσκευασίας, αποθήκευσης και διακίνησης που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των χρηστών του διαδικτύου και στις διεθνείς πρακτικές σχετικά με τους τρόπους πληρωμής, χρόνους παράδοσης, ακυρώσεις παραγγελιών, επιστροφές σκάρτων κλπ.
- Οργάνωση ηλεκτρονικών δημοπρατηρίων χονδρικής πώλησης αγροτικών προϊόντων.

Τρόπος υλοποίησης: Αυτεπιστασία, Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ Περιφέρειας Ηπείρου

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: Γεωργικοί συνεταιρισμοί, Επιμελητήρια, ΜΜΕ

Δικαιούχοι: Γεωργικοί συνεταιρισμοί, Επιμελητήρια, ΜΜΕ

Προτεραιότητα 5.2.1.4: Ανάπτυξη συνεργατικών σχηματισμών

Η μικρή κλίμακα της τοπικής παραγωγής σε σειρά προϊόντων π.χ. στο μέλι, το κρασί ή το λάδι, οπωροκηπευτικά κλπ. απαιτεί την συγκέντρωση δυνάμεων για την εκμετάλλευση οικονομιών κλίμακας στην παραγωγή και απόκτηση διαπραγματευτικής δύναμης απέναντι στους προμηθευτές, δίκτυα διανομής και μεταφοράς.

Πίνακας 5.4: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 5.2.1.4

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Ανάπτυξη των διασυνδέσεων στην αλυσίδα της αγροδιατροφής	<ul style="list-style-type: none"> Προσαρμογή παραγόμενων γεωργικών προϊόντων στις απαιτήσεις της αγοράς Επίτευξη οικονομιών κλίμακας στη γεωργική παραγωγή	<ul style="list-style-type: none"> Δράση 1.4.1: Ανάπτυξη συνεργατικών μοντέλων δράσης στη γεωργία/κτηνοτροφία και μεταποίηση

Δράση 1.4.1: Ανάπτυξη συνεργατικών μοντέλων δράσης στη γεωργία/κτηνοτροφία και μεταποίηση

- Δημιουργία clusters με στόχο την ενδυνάμωση των διασυνδέσεων και της συνεργασίας πάνω στην αλυσίδα αξίας. Η δράση αυτή υλοποιείται σε συνεργασία με αντίστοιχη δράση στον τουρισμό για την αποφυγή επικαλύψεων και δημιουργία ανταγωνιστικών σχημάτων.
- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση καλλιεργητών για τις απαιτήσεις των μεταποιητικών επιχειρήσεων σε σχέση με τα πρότυπα ποιότητας υγιεινής και ασφάλειας που θα πρέπει να ικανοποιούν τα γεωργικά και κτηνοτροφικά προϊόντα.
- Παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών για την συμμόρφωση των μεθόδων καλλιέργειας και εκτροφής στα πρότυπα της μεταποίησης (π.χ. μέθοδοι καλλιέργειας και συγκομιδής).
- Ενθάρρυνση συνεργασιών ομάδων παραγωγών ομοειδών προϊόντων για την αύξηση της κλίμακας παραγωγής, υλοποίηση επενδύσεων για την τυποποίηση, μεταποίηση και αποθήκευση προϊόντων, υλοποίηση κοινών στρατηγικών μάρκετινγκ και διαπραγμάτευση τιμών και όρων με προμηθευτές και χονδρεμπόρους.
- Υποστήριξη των υποδομών μεταποίησης και εμπορίας (π.χ. συσκευαστήρια, σφαγεία, «βιολογικών αγορών αγροτικών προϊόντων», «λαϊκών αγορών», «αγορών αγροτών» («Farmer's Markets», δημοπρατήρια)

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΕΓΤΑΑ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΓΤΑΑ

Τελικοί αποδέκτες: Αγρότες, κτηνοτρόφοι, αγροτικές και κτηνοτροφικές επιχειρήσεις, ΜΜΕ τροφίμων, ΕΘΙΑΓΕ, Παν. Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου άλλα ΑΕΙ

Δικαιούχοι: Αγροτικοί Συνεταιρισμοί, Ενώσεις αγροτών.

5.2.1.5 Προτεραιότητα : Δημιουργία νέας γνώσης και εφαρμογές της γνώσης

Δράση 1.5.1: Διασύνδεση παραγωγικού ιστού με ΑΕΙ με σκοπό την δημιουργία νέων προϊόντων και υπηρεσιών

α. Νέα Προϊόντα και υπηρεσίες στην αγροδιατροφή

Στην συνέχεια παρουσιάζονται δράσεις διασύνδεσης του παραγωγικού ιστού με τα ΑΕΙ, ΤΕΙ με σκοπό την δημιουργία νέων προϊόντων και υπηρεσιών (π.χ. ΠΑΒΕΤ).

- Νέες γεύσεις – νέες χρήσεις προϊόντων – ανίχνευση ιδιαίτερων αναγκών άλλων χωρών.
- Δημιουργία και προώθηση Ηπειρώτικων διατροφικών προτάσεων σε συνεργασία με τα ΑΕΙ
- Νέες εναλλακτικές καλλιέργειες – Πρώιμες ή όψιμες καλλιέργειες ανάλογα με συγκριτικό πλεονέκτημα της κάθε περιοχής (π.χ. όψιμη πατάτα οροπεδίου Χρυσοβίτσας, πρώιμη τομάτα Πρεβέζης)- Παλιές Ποικιλίες (π.χ. αχλάδια Μολυβαδιές)
- Εξειδικευμένες προτάσεις, σε συνεργασία με τα ΑΕΙ, για τις δυνητικές επιλογές φυτικών ειδών από τους καλλιεργητές σε κάθε τόπο (αγροοικοσύστημα) της Περιφέρειας Ηπείρου. Οι παραπάνω προτάσεις θα λαμβάνουν υπόψη τους τη ζήτηση, το έδαφος, το κλίμα, το καλλιεργητικό ιστορικό της κάθε περιοχής και τις εδαφοκλιματικές απαιτήσεις για την καλλιέργεια της κάθε προτεινόμενης ποικιλίας ενός φυτικού είδους
- Υποστήριξη χαρακτηριστικών προϊόντων της περιφέρειας με ανάπτυξη της διατροφικής ταυτότητας της Ηπείρου.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΗ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: Αγρότες, κτηνοτρόφοι, αγροτικές και κτηνοτροφικές επιχειρήσεις, ΜΜΕ τροφίμων, ΕΘΙΑΓΕ, Παν. Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου άλλα ΑΕΙ

Δικαιούχοι: Αγροτικοί Συνεταιρισμοί, Ενώσεις αγροτών.

β. Παραγωγή και Νέα Προϊόντα στην Υδατοκαλλιέργεια – Αλιεία

Δράση 1.5.2: Εφαρμογή νέων συστημάτων για την διατήρηση των ιχθυοαποθεμάτων & προώθηση της ανάπτυξης των ιχθυοκαλλιεργειών

- Συγχρηματοδότηση απόκτησης νέων τεχνολογιών σε διαφορετικά σημεία της αλυσίδας αξίας (πχ. Διατροφή πληθυσμών ψαριών)
- Συγχρηματοδοτούμενα έργα βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας στους σχετικούς τομείς όπως π.χ.
  - Ανάπτυξη γόνου και νέοι γόννοι πέρα από το λαβράκι και την τσιπούρα
  - Θαλάσσια φυτά με ειδικές ιδιότητες
  - Υποστήριξη ανάπτυξης ειδικών φαρμάκων για τα ψάρια
  - Υποστήριξη νέων μορφών συσκευασίας για αποφυγή πάγου
  - Συστήματα έγκαιρης προειδοποίησης (εξέλιξη πληθυσμών, ασθενειών κτλ.)

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΕΠΑΝΕΚ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΜΜΕ, ΕΘΙΑΓΕ, Παν. Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου άλλα ΑΕΙ

Δικαιούχοι: Υδατοκαλλιεργητικές επιχειρήσεις, ΜΜΕ μεταποίησης

5.2.1.6 Προτεραιότητα : Ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα σε αρμονία με το περιβάλλον και τον πολιτισμό

Η ανάπτυξη της οικονομίας της Περιφέρειας Ηπείρου (βιομηχανία της εμπειρίας, πρωτογενής τομέας, αλιεία και υδατοκαλλιέργειες, μεταποίηση, αγροδιατροφή, γαστρονομία) βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στο ασύγκριτο φυσικό περιβάλλον που διαθέτει. Επομένως η βιωσιμότητά της εξαρτάται άμεσα από την προστασία του περιβάλλοντος από τις επιπτώσεις των ανθρωπογενών δραστηριοτήτων και τη διαρκή βελτίωσή του. Στην προσπάθεια αυτή ιδιαίτερη σημασία αποκτά και η προστασία του θαλάσσιου και γενικά του υδάτινου περιβάλλοντος.

Για την υλοποίηση της στρατηγικής απαιτείται αφενός η ανάπτυξη και χρήση τεχνολογιών και πρακτικών που μειώνουν τις επιπτώσεις των ανθρωπογενών δραστηριοτήτων στο περιβάλλον και αφετέρου η βελτίωση των μέτρων παρακολούθησης και ελέγχου και η ευαισθητοποίηση των καταναλωτών σε προϊόντα που προέρχονται από βιώσιμες πηγές και πρακτικές που σέβονται το περιβάλλον.

Πίνακας 5.5: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 5.2.1.6

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Αντιμετώπιση ανθρωπογενών επιπτώσεων στο περιβάλλον σε αρμονία με τις ανάγκες της οικονομικής ανάπτυξης	<ul style="list-style-type: none"> Κατανόηση των επιπτώσεων στο θαλάσσιο και παράκτιο περιβάλλον των ανθρωπογενών δραστηριοτήτων 	
	<ul style="list-style-type: none"> Ανάπτυξη και εφαρμογή μεθόδων για την αειφόρα διαχείριση της αλιείας Ανάπτυξη και εφαρμογή μεθόδων για την αειφόρα διαχείριση της υδατοκαλλιέργειας Ανάπτυξη και εφαρμογή μεθόδων για την αειφόρα διαχείριση της ζωικής παραγωγής 	<ul style="list-style-type: none"> Δράση 1.6.1: Αειφόρα διαχείριση της αλιείας Δράση 1.6.2: Αειφόρα διαχείριση της υδατοκαλλιέργειας

Δράση 1.6.1: Αειφόρα διαχείριση της αλιείας

- Έρευνα των μεθόδων και δυνατοτήτων μετάβασης σε μία αειφόρο αλιεία η οποία αποκαθιστά και διατηρεί τους πληθυσμούς των αλιευμένων ειδών πάνω από τα επίπεδα εκείνα που μπορούν να εξασφαλίσουν τη Μέγιστη Βιώσιμη Απόδοση.
- Έρευνα για τη δημιουργία θαλάσσιων προστατευμένων περιοχών περιορισμένης αλιείας για τη βελτίωση της αλιευτικής παραγωγικότητας και την προστασία της θαλάσσιας χλωρίδας και πανίδας.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ Ηπείρου

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΕΛΚΕΘΕ, Παν. Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου, άλλα ΑΕΙ και ΕΚ

Δικαιούχοι: ΕΛΚΕΘΕ, Παν. Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου, άλλα ΑΕΙ και ΕΚ

Δράση 1.6.2: Αειφόρα διαχείριση της υδατοκαλλιέργειας

- Εφαρμογή καινοτόμων διαχειριστικών εργαλείων για την αειφόρο ανάπτυξη των υδατοκαλλιεργειών στην περιφέρεια και τη συμβίωση με άλλες ανταγωνιστικές χρήσεις (π.χ. αλιεία, τουρισμός). Η δράση περιλαμβάνει τη βέλτιστη χωροθέτηση των ιχθυομονάδων για την αποφυγή ανεπιθύμητων επιπτώσεων στο θαλάσσιο και εσωτερικό υδάτινο οικοσύστημα, υπολογισμός της φέρουσας ικανότητας, ανάπτυξη προγραμμάτων περιβαλλοντικής παρακολούθησης.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ Περιφέρειας Ηπείρου

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΕΛΚΕΘΕ, Παν. Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου, άλλα ΑΕΙ και ΕΚ

Δικαιούχοι: ΕΛΚΕΘΕ, Παν. Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου, άλλα ΑΕΙ και ΕΚ

Προτεραιότητα 5.2.1.7: Εξοικονόμηση ενέργειας στην αγροτική παραγωγή, μεταποίηση και τουρισμό

Οι οργανωμένες κτηνοτροφικές μονάδες, η μεταποίηση και ο τουρισμός, καταναλώνουν σημαντικές ποσότητες ενέργειας. Επίσης η άντληση νερού για γεωργικές εκμεταλλεύσεις απαιτεί σημαντική κατανάλωση ενέργειας που επιβαρύνει το τελικό κόστος παραγωγής. Η εισαγωγή συστημάτων εξοικονόμησης ενέργειας θα βοηθήσει τόσο στη μείωση του ενεργειακού κόστους όσο και στη μείωση των εκπομπών θερμοκηπίου. Επίσης η ορθολογική χρήση πόρων όπως το νερό και οι πρώτες ύλες, η ανακύκλωση και η χρήση τεχνολογιών και υλικών χαμηλού περιβαλλοντικού αποτυπώματος συμβάλει στην προστασία του περιβάλλοντος ενώ συγχρόνως επιτρέπει τη διεύθυνση των προϊόντων της Περιφέρειας σε περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένες αγορές.

Η διάχυση των πράσινων τεχνολογιών απαιτεί την αισθητοποίηση των παραγωγών και των επιχειρήσεων και την ανάδειξη των άμεσων και έμμεσων ωφελειών που μπορούν να αποκομίσουν. Όμως, όπως δείχνει η εμπειρία τόσο από επιτυχημένες όσο και από αποτυχημένες προσπάθειες, η διαπίστωση των ωφελειών μπορεί να γίνει μόνο μέσα από την ποσοτικοποίηση και την παρουσίαση τους με επιχειρηματικούς όρους με τη μορφή συγκεκριμένων επενδυτικών σχεδίων.

Πίνακας 5.6: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 5.2.1.7

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος της μεταποίησης, της αγροτικής παραγωγής και του τουρισμού	<ul style="list-style-type: none"> Ευαισθητοποίηση αγροτικών, κτηνοτροφικών, μεταποιητικών και τουριστικών επιχειρήσεων Τεκμηρίωση των ωφελειών από τη χρήση πράσινων τεχνολογιών Ενίσχυση των επενδύσεων σε πράσινες τεχνολογίες	<ul style="list-style-type: none"> Δράση 1.7.1: Χρήση πράσινων τεχνολογιών στην αγροτική παραγωγή, μεταποίηση και τουρισμό

Για παράδειγμα, οι ποσότητες από κοπριές πουλερικών στην περιοχή των Ιωαννίνων είναι διπλάσιες από τα απόβλητα όλης της πόλης. Ο Πτηνοτροφικός Συνεταιρισμός Πίνδος και μια ακόμη μεγάλη πτηνοτροφική επιχείρηση κομποστοποιούν με μια ταχεία μέθοδο μικρό μέρος της συνολικής παραγωγής και διακινούν εμπορικά σημαντικές ποσότητες στην Ελληνική και ξένη αγορά (Κύπρο). Η έρευνα γύρω από τα παραπάνω προϊόντα σε σχέση:

α) με την χρήση τους στις καλλιέργειες,

β) με τον πιθανό εμπλουτισμό με 'ωφέλιμους' μικροοργανισμούς, με αζωτοδεσμευτικά βακτήρια, με πετρώματα με μεγάλη ικανότητα προσρόφησης,

γ) με την διάσπαση τυχόν φαρμάκων που είχαν χρησιμοποιηθεί κατά την εκτροφή των πουλερικών,

δ) με τους κινδύνους που πιθανόν ενέχει η χρήση τους και τους τρόπους που τους εξαλείφουν

θα δώσουν ανάπτυξη στην παραγωγή και θα καταστήσουν την κοπριά των πουλερικών, από ρύπο, σε πηγή πλούτου και εργασίας, για την περιφέρεια της Ηπείρου.

Επιπλέον, τα υγρά απόβλητα των ελαιοτριβείων (κασιόγαρος) είναι τα νερά του πλυσίματος του καρπού και των μηχανών μαζί με το 25% της ποσότητας που απομένει από τον καρπό της ελιάς μετά την αφαίρεση, του λαδιού (≈15%) και του πυρήνα (≈60%) χρειάζονται μεταχείριση. Συνολικά τα υγρά απόβλητα των ελαιοτριβείων ξεπερνούν το διπλάσιο της παραγόμενης ποσότητας λαδιού μιας περιοχής.

Δράση 1.7.1: Χρήση πράσινων τεχνολογιών στην αγροτική παραγωγή και μεταποίηση

Η χρησιμοποίηση πράσινων τεχνολογιών και τεχνολογιών ενεργειακής εξοικονόμησης προσφέρει τη δυνατότητα στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις, στις μεταποιητικές επιχειρήσεις και στις ξενοδοχειακές μονάδες και επιχειρήσεις του τουρισμού να μειώσουν σημαντικά τα λειτουργικά τους κόστη και ταυτόχρονα να προστατεύσουν το περιβάλλον από το οποίο εξαρτάται η δραστηριότητά τους. Θα ακολουθηθεί ολοκληρωμένη προσέγγιση σε τέσσερα βήματα:

- Ευαισθητοποίηση των αγροτικών, κτηνοτροφικών, μεταποιητικών και τουριστικών επιχειρήσεων για τα οφέλη από τη χρήση τεχνολογιών εξοικονόμησης ενέργειας.
- Κουπόνι πράσινης καινοτομίας: Οι αγρότες/κτηνοτρόφοι και οι μεταποιητικές και τουριστικές επιχειρήσεις θα χρηματοδοτηθούν στο 100% του κόστους, με τη μορφή κουπονιού, για την ανάθεση σε ειδικό σύμβουλο τη σύνταξη σχεδίου παρεμβάσεων που θα μειώνουν το ενεργειακό κόστος και το περιβαλλοντικό τους αποτύπωμα. Επίσης η μελέτη θα περιλαμβάνει τις παρεμβάσεις που απαιτούνται για την απόκτηση Eco-label.
- Δημιουργία χρηματοδοτικού εργαλείου για τη χρηματοδότηση της επένδυσης εφαρμογής των προτάσεων της μελέτης και ιδιαίτερα όσων αιτούνται για την απόκτηση του Eco-label. Στην περίπτωση παρεμβάσεων ενεργειακής εξοικονόμησης θα χρηματοδοτηθεί το 100% της επένδυσης και οι δικαιούχοι θα αποπληρώνουν ένα ποσοστό της εξοικονόμησης από τη μείωση του ενεργειακού κόστους (μοντέλο ESCO).
- Διαχείριση κενών συσκευασίας φυτοπροστατευτικώνσκευασμάτων (γεωργικών φαρμάκων) και φθαρμένων φιλμ θερμοκηπίων, φιλμ χαμηλής κάλυψης, συσκευασίες λιπασμάτων, φθαρμένα δίχτυα έλαιοσυλλογής και άλλα πλαστικά που χρησιμοποιούνται στην περιφέρεια Ηπείρου
- Ανάπτυξη καινοτόμων μεθόδων για την αξιοποίηση των αποβλήτων, για τη μείωση της ενεργειακής κατανάλωσης & την παραγωγή κομπόστ (ΘΑ1/ΕΤΠΑ)
- Ορθολογική διαχείριση και αξιοποίηση των υπολειμμάτων του αγροτικού και κτηνοτροφικού τομέα (Waste to Product (WTP), Zero Waste)
- Ενεργειακή αξιοποίηση των υπολειμμάτων γεωργίας, κτηνοτροφίας, ιχθυοκαλλιεργειών (Waste to Energy, θερμική επεξεργασία κλπ.) - Υιοθέτηση Καινοτόμων μεθοδολογιών παραγωγής βιοκαυσίμων
- Αξιοποίηση των υπολειμμάτων των μεταποιητικών μονάδων και επαναχρησιμοποίηση υλικών (πρακτικές Zero Waste)

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων

Πηγή χρηματοδότησης: ΕΠΑΝΕΚ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΜΜΕ, αγρότες, κτηνοτρόφοι, Γεωργικοί Συνεταιρισμοί, Επιμελητήρια

Δικαιούχοι: ΜΜΕ, αγρότες, κτηνοτρόφοι, Γεωργικοί Συνεταιρισμοί (ενέργειες ευαισθητοποίησης), Επιμελητήρια (ενέργειες ευαισθητοποίησης).

5.2.1.8 Προτεραιότητα : Χρήση των ΤΠΕ για την αγροδιατροφή

Οι εφαρμογές και οι υπηρεσίες ΤΠΕ αποτελούν μια αναπτυσσόμενη αγορά της οποίας οι εφαρμογές μπορούν να συνεισφέρουν στην ανάπτυξη και προώθηση του πρωτογενή τομέα, αγροδιατροφής και γαστρονομίας. Επίσης, η εισαγωγή των ΤΠΕ σε όλα τα σημεία της αλυσίδας αξίας της αγροδιατροφής και του πρωτογενούς τομέα μπορεί να αυξήσει σημαντικά την παραγωγικότητα την αυτονομία και την ευελιξία των αγροδιατροφικών μονάδων.

Δράση 1.8.1 Χρήση και Υιοθέτηση ΤΠΕ Στον Αγροδιατροφικό Τομέα

- Δημιουργία σύγχρονων ηλεκτρονικών βάσεων δεδομένων για την καταχώρηση, διαχείριση & αξιοποίηση των δεδομένων του αγροτοδιατροφικού τομέα της Περιφέρειας
- Υιοθέτηση Νέων τεχνολογιών για την παρακολούθηση και καταγραφή των μετεωρολογικών & κλιματικών παραμέτρων που επηρεάζουν την παραγωγή
- Νέες τεχνολογίες ΤΠΕ για την παρακολούθηση και καταγραφή της εξοικονόμησης νερού
- Εξυπνα συστήματα παρακολούθησης της παραγωγής και συγκομιδής
- Νέες τεχνολογίες ΤΠΕ, στον εξοπλισμό εφαρμογής της άρδευσης (πχ άρδευση με σταγόνες), στην εκτίμηση του χρόνου και της δόσης εφαρμογής του ποτίσματος, στην κατεύθυνση της εξοικονόμησης νερού, της μείωσης της διάβρωσης των εδαφών και της ελάττωσης της μεταφοράς ρύπων μέσω της περίσσειας του αρδευτικού νερού.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, Κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ Περιφέρειας Ηπείρου

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: Εταιρείες, Πανεπ. Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου, άλλα ΑΕΙ, ΤΕΙ ή Δημόσια Ερευνητικά Κέντρα

Δικαιούχοι: ΜΜΕ, αγρότες, κτηνοτρόφοι, Γεωργικοί – κτηνοτροφικοί Συνεταιρισμοί

5.2.1.9 Προτεραιότητα : Αναζωογόνηση του ανθρώπινου δυναμικού

Ο εκσυγχρονισμός των γεωργικών και κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων και της σχετικής μεταποίησης και η ενίσχυση της ανταγωνιστικής τους θέσης απαιτεί την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού σε όλες τις βαθμίδες της αλυσίδας παραγωγής. Οι ενέργειες κατάρτισης θα συνδυασθούν με τις δράσεις συμβουλευτικών υπηρεσιών, ανάπτυξης νέων προϊόντων και τεχνολογικού εκσυγχρονισμού των επιχειρήσεων του κλάδου και θα ενσωματωθούν στις υπάρχουσες δράσεις.

- Κατάρτιση & εξειδίκευση επαγγελματιών εστίασης στην τοπική κουζίνα μέσα από την χρήση τοπικών οικολογικών προϊόντων
- Εκμάθηση παραδοσιακών τεχνικών καλλιέργειας και μαγειρικής
- Εκπαίδευση αγροτών και ειδικά των νέων αγροτών, ιχθυοκαλλιεργητών & αλιέων σχετικά με τη διαχείριση φυσικών πόρων και την οικολογική (υδρο)-καλλιέργεια
- Υποστήριξη της νεανικής επιχειρηματικότητας μέσω της παρουσίασης των νέων ευκαιριών
- Ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης (*συνοδευτικό μέτρο*)

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, Κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ Περιφέρειας Ηπείρου

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΚΤ, ΕΤΓΑΑ

Τελικοί αποδέκτες: Εταιρείες, Πανεπ. Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου, άλλα ΑΕΙ, ΤΕΙ ή Δημόσια Ερευνητικά Κέντρα

Δικαιούχοι: ΜΜΕ, αγρότες, κτηνοτρόφοι, Γεωργικοί – κτηνοτροφικοί Συνεταιρισμοί

5.2.2 Βιομηχανία της Εμπειρίας: Τουρισμός, Πολιτισμός & Δημιουργική Οικονομία

Σε συνδυασμό και με άλλες δράσεις, σκοπός μας είναι να παρέμβουμε σε συγκεκριμένα σημεία της αλυσίδας αξίας του Τουρισμού – Πολιτισμού

Προτεραιότητα 5.2.2.1: Διεύρυνση της αλυσίδας αξίας

Η αλυσίδα αξίας του τουρισμού διασταυρώνεται με τις αλυσίδες αξίας μεγάλου αριθμού κλάδων. Η αξιοποίηση των συνεργιών τροφοδοτεί την ανάπτυξη όχι μόνο του τουρισμού αλλά και των συνεργαζόμενων κλάδων. Η ανάπτυξη της συνεργασίας είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για αναδυόμενες δραστηριότητες οι οποίες είτε άρχισαν να αναπτύσσονται εξαιτίας του τουρισμού είτε η διασύνδεση τους με τον τουρισμό μπορεί να δημιουργήσει την αναγκαία αρχική αγορά για την καθιέρωσή τους.

Πίνακας 5.7: Λογική Παρέμβασης Προτεραιότητας 5.2.2.1

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Διεύρυνση της αλυσίδας αξίας του τουρισμού με την ανάπτυξη ανάντι και κατάντι διασυνδέσεων	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη καινοτόμας επιχειρηματικότητας σχετιζόμενη με τον τουρισμό • Ανάπτυξη συνεργασιών ανάμεσα στις επιχειρήσεις σε όλη την αλυσίδα αξίας της βιομηχανίας της εμπειρίας	<ul style="list-style-type: none"> • Δράση 2.1.1: Ανάπτυξη της καινοτόμας επιχειρηματικότητας στη βιομηχανία της εμπειρίας • Δράση 2.1.2: Ανάπτυξη συνεργατικών μοντέλων δράσης σε όλη την αλυσίδα αξίας

Δράση 2.1.1: Ανάπτυξη της καινοτόμας επιχειρηματικότητας στη βιομηχανία της εμπειρίας

Χρηματοδότηση υφιστάμενων ή νέων επιχειρήσεων (start-ups) που επιθυμούν να προσφέρουν καινοτόμες για την Περιφέρεια, υπηρεσίες ή παραγωγικές δραστηριότητες που σχετίζονται με τον τουρισμό με έμφαση σε υπηρεσίες και προϊόντα που σχετίζονται με μορφές εναλλακτικού τουρισμού με ταυτόχρονη ενσωμάτωση στοιχείων του πολιτισμού και της δημιουργικής βιομηχανίας.

Επίσης θα ενθαρρυνθούν ιδέες που προέρχονται από τους φοιτητές ή το ακαδημαϊκό προσωπικό του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων ή του ΤΕΙ Ηπείρου σε συνεργασία με τις δραστηριότητες της ΜΟΚΕ ή του γραφείου Διαμεσολάβησης του Ιδρύματος ή άλλης σχετικής δομής που θα υπάρξει το Πανεπιστήμιο. Επίσης η δράση αυτή θα στηρίξει και αποφοίτους άλλων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων της Περιφέρειας.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΗ

Ταμείο συγχρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: Υφιστάμενες ή νεοσύστατες ΜΜΕ

Δικαιούχοι: Υφιστάμενες ή νεοσύστατες ΜΜΕ

Δράση 2.1.2: Ανάπτυξη συνεργατικών μοντέλων δράσης σε όλη την αλυσίδα αξίας

Θα υποστηριχθεί η δημιουργία συστάδων επιχειρήσεων και παραγωγών (clusters) με στόχο την ενδυνάμωση των διασυνδέσεων και της συνεργασίας πάνω στην αλυσίδα αξίας, η ανάπτυξη τεχνολογικών και μη τεχνολογικών καινοτομιών και η προώθηση των τουριστικών, αγροδιατροφικών και άλλων προϊόντων της μεταποίησης που σχετίζονται με τον τουρισμό. Η ανάπτυξη καινοτομιών θα βασιστεί στην καλλιέργεια των διασυνδέσεων πελάτη-παραγωγού και στην αλληλοτροφοδότηση με πληροφορίες και ιδέες για τη βελτίωση της ποιότητας και των χαρακτηριστικών των προϊόντων, της συσκευασίας, των αισθητικών και γευστικών (στην περίπτωση της αγροδιατροφής) χαρακτηριστικών κλπ. Θα ενθαρρυνθεί επίσης η συνεργασία ανάμεσα σε ξενοδόχους και παραγωγούς αγροτικών ή μεταποιημένων προϊόντων και η σύναψη μνημονίων συνεργασίας για την απορρόφηση συμφωνημένων ποσοτήτων προϊόντων. Θα εξεταστούν δυνατά μοντέλα συνεργασίας. Στο πλαίσιο αυτό θα υποστηριχθούν συναντήσεις εργασίας, διαβούλευσης και συμβουλευτικής υποστήριξης.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΗ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΜΜΕ, Συνεταιρισμοί, Επιμελητήρια, Παν. Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου, ΕΘΙΑΓΕ

Δικαιούχοι: Μη Κερδοσκοπικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου, Συνεταιρισμοί, Επιμελητήρια

5.2.2.2 Προτεραιότητα : Επέκταση τουριστικού προϊόντος με αξιοποίηση του πολιτισμικού πλούτου

Στόχος της προτεραιότητας αυτής είναι η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού και η ανάπτυξη συνεργασιών ανάμεσα στις επιχειρήσεις σε όλη την αλυσίδα αξίας της βιομηχανίας της εμπειρίας και τις εναλλακτικές μορφές της τουριστικής βιομηχανίας όπως αυτές διαμορφώνονται σήμερα. Για παράδειγμα ανάλυση, υποβοήθηση και ανάπτυξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και υποδομών στον:

- Σχολικό Τουρισμό (υποδομές και δίκτυα που συνδυάζουν την επίσκεψη με την φύση και πολιτισμό της Ηπείρου) (έρευνα για διαθέσιμες υποδομές και θεματικές επισκέψεις για ολοκληρωμένα πακέτα προσφορών)
- Καταδυτικό Τουρισμό (επιλεγμένα καταδυτικά πάρκα – πλούτος του θαλάσσιου βυθού – ναυάγια-Άκτιο)- Συγχρηματοδότηση δραστηριοτήτων –Αδειών – Πιστοποιήσεων
- Ιστιοπλοϊκό Τουρισμό – Θεματικός (π.χ. ιστορικός) – Οργάνωση και πιστοποίηση μαρίνων – Ολοκλήρωση Υποδομών – Διεθνές μάρκετινγκ – ένταξη σε διεθνείς αλυσίδες
- Θρησκευτικό τουρισμό- Έρευνα για ανάπτυξη προϊόντων (π.χ. μοναστήρια, ξωκλήσια, εικόνες, Άγιοι, εορτολόγιο και συσχέτιση με συγκεκριμένες χώρες πελάτες όπως Ουκρανία, Ρωσία, Γεωργία)

- Δραστηριότητες, όπως περιπάτους, διαδρομές με ποδήλατα, υπασία, ιστορία, θαλάσσιος πλούτος και τοπικά προϊόντα, ορεινές διαδρομές – Δημιουργία διαδρομών
- Υποστήριξη Θεματικών Πάρκων και Δικτύων (εξωτικής ομορφιάς παραλίες, μοναστήρια, δίκτυα αρχαίων θεάτρων) – Συγχρηματοδότηση ανάπτυξης με ιδιωτικά κεφάλαια

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΗ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ, ΕΚΤ

Τελικοί αποδέκτες: ΜΜΕ, Συνεταιρισμοί, Εταιρείες, Επιμελητήρια, Παν. Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου, ΕΘΙΑΓΕ

Δικαιούχοι: Συνεταιρισμοί, Επιμελητήρια

5.2.2.3 Προτεραιότητα : Συσχέτιση του τουριστικού και πολιτισμικού προϊόντος με την αξιοποίηση της δημιουργικής βιομηχανίας

Πίνακας 5.8: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 5.2.2.3

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Συσχέτιση του τουριστικού και πολιτισμικού προϊόντος με την αξιοποίηση της δημιουργικής βιομηχανίας	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη Καινοτομίας επιχειρηματικότητας σχετιζόμενη με τον Τουρισμό • Ανάπτυξη συνεργασιών ανάμεσα στις επιχειρήσεις σε όλη την αλυσίδα αξίας της βιομηχανίας της εμπειρίας 	<ul style="list-style-type: none"> • Δράση 2.3.1: Υποστήριξη μικρών επιχειρήσεων • Δράση 2.3.2: Ανάπτυξη και προώθηση χειροτεχνίας και Πολιτιστικής Βιομηχανίας • Δράση 2.3.3: Δημιουργία Δικτύου « Εκκολαπτηρίων Πολιτιστικών και Δημιουργικών Επιχειρήσεων • Δράση 2.3.4: Μηχανισμός ενίσχυσης επιχειρηματικότητας στον τουρισμού-πολιτισμό

Δράση 2.3.1 Υποστήριξη - Microloans μικρών επιχειρήσεων

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΕΠΑΝΕΚ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: Τράπεζες

Δικαιούχοι: ΜΜΕ

Δράση 2.3.2 Ανάπτυξη και Προώθηση cluster Χειροτεχνίας και Πολιτιστικής Βιομηχανίας

Περιοχές ενδιαφέροντος

- Κόσμημα - Ξύλινα είδη λαϊκής τέχνης
- Γλυκά – Κεράσματα
- Βότανα

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΗ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: Ανεξάρτητοι δημιουργοί πολιτισμού, ΜΜΕ, Συνεταιρισμοί, Εταιρείες, Επιμελητήρια, Παν. Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου

Δικαιούχοι: Συνεταιρισμοί, Επιμελητήρια, ΑΕΙ, ΤΕΙ, ΜΜΕ

Δράση 2.3.3 Δημιουργία «Εκκολαπτηρίου Πολιτιστικών και Δημιουργικών Επιχειρήσεων»

Δημιουργία «Εκκολαπτηρίου Πολιτιστικών και Δημιουργικών Επιχειρήσεων» (Πολιτισμός/Τέχνες και Ψηφιακή Τεχνολογία, Παραγωγή ψηφιακών και χειροποίητων ενθημάτων, πιστών αντιγράφων, αργυροχρυσοχορία, ξυλογλυπτα κτλ.) Το εκκολαπτήριο δεν θα είναι μια απομονωμένη δομή αλλά θα σχεδιασθεί με τρόπο ώστε να αποτελέσει μια ανοιχτή πλατφόρμα δημιουργικής συνεργασίας για νέους και παλιούς δημιουργούς από την ευρύτερη περιοχή.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΗ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: Ανεξάρτητοι δημιουργοί πολιτισμού, ΜΜΕ, Συνεταιρισμοί, Εταιρείες, Επιμελητήρια, Παν. Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου, ωδεία, χορωδίες και φιλαρμονικές

Δικαιούχοι: Συνεταιρισμοί, Επιμελητήρια, ΑΕΙ, ΤΕΙ, Επιχειρηματικός Κόσμος

Δράση 2.3.4 Μηχανισμός ενίσχυσης επιχειρηματικότητας/ Αξιοποίηση ICT στον Τουρισμό-πολιτισμό

Οι ακόλουθες δράσεις προτείνονται για την ενίσχυση και την δημιουργία επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.

- Ενίσχυση επιχειρηματικότητας στον τουρισμού-πολιτισμό
  - ο Δημιουργία ενιαίου Ευρετηρίου Υπηρεσιών (Service Registry)
  - ο Δημιουργία σύγχρονων ηλεκτρονικών βάσεων δεδομένων για την καταχώρηση, διαχείριση & αξιολόγηση των δεδομένων του τουρισμού σε συνεργασία με τον ΕΟΤ
- Εφαρμογές επαυξημένης πραγματικότητας (augment reality)
- Απελευθέρωση των μικρών ξενοδοχείων, καταλυμάτων από την πίεση των tours operators
  - ο Προώθηση μέσω διαδικτύου (ιστοσελίδες, ψηφιοποίηση)
  - ο Αυτονομία στις κρατήσεις (διεθνείς υπηρεσίες – π.χ. Booking ή Expedia, ή τοπικά οργανωμένες υπηρεσίες κρατήσεων)

- Αύξηση παραγωγικότητας μέσα από εφαρμογές διαχείρισης επισκεπτών σε όλα τα επίπεδα της αλυσίδας
- Πλατφόρμα καταγραφής κάθε είδους εκδήλωσης από οργανωτές, πολιτιστικούς φορείς ή επιχειρηματίες με ετήσιο προγραμματισμό και κεντρική οργάνωση για όλη την περιφέρεια.
- Εικονική αναπαράσταση γεγονότων
- Διασύνδεση και ανάδειξη των παραδοσιακών αρχιτεκτονικών τεχνικών και κτιρίων ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής αξίας και αρχίων μνημείων (π.χ. θέατρα)
- Αύξηση προσβασιμότητας και βιωσιμότητας των ψηφιακών συλλογών
- Εφαρμογές έξυπνων πόλεων (π.χ. εφαρμογές ενημέρωσης και διευκόλυνσης των τουριστών και των κατοίκων μέσω κινητής τηλεφωνίας και tablets)

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΗ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: Ανεξάρτητοι δημιουργοί πολιτισμού, ΜΜΕ, Συνεταιρισμοί, Εταιρείες, Επιμελητήρια, Παν. Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου

Δικαιούχοι: Συνεταιρισμοί, Επιμελητήρια, ΑΕΙ, ΤΕΙ, Επιχειρηματικός Κόσμος

5.2.2.4 Προτεραιότητα : Ανάπτυξη τουρισμού σε αρμονία με τον πολιτισμό και το περιβάλλον

Η ανάπτυξη της οικονομίας της Περιφέρειας βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στο φυσικό περιβάλλον που διαθέτει. Επομένως, η βιωσιμότητά της εξαρτάται άμεσα από την προστασία του περιβάλλοντος, από τις επιπτώσεις των ανθρωπογενών δραστηριοτήτων. Οι δράσεις της προτεραιότητας αυτής υλοποιούνται σε συνδυασμό με τις υπόλοιπες δράσεις του άξονα.

- Συγχρηματοδότηση πράσινων τεχνολογιών για μείωση της ενεργειακής κατανάλωσης ξενοδοχείων (ΘΑ4/ΕΤΠΑ)
- Vouchers για σωστή τεχνολογικά Διαχείριση Υδάτων και Ανακύκλωση υλικών (ΘΑ4/ΕΤΠΑ)
- Eco-labels στα ξενοδοχεία (ΘΑ4/ΕΤΠΑ)
- «Πράσινες εφαρμογές» με σκοπό τη μείωση των οικολογικού αποτυπώματος των τουριστικών δραστηριοτήτων (ΘΑ4/ΕΤΠΑ-ΕΚΤ)
- Γαλάζιες σημαίες (Δήμοι)
- Βιώσιμη διαχείριση των περιοχών NATURA και προγράμματα αποκατάστασης της βιοποικιλότητας. Προώθηση νέων περιοχών NATURA (ΕΚΤ)
- Εισαγωγή ΑΠΕ στη θέρμανση, ψύξη / κλιματισμό
- Ενεργειακή αναβάθμιση των ξενοδοχειακών μονάδων και καταλυμάτων
- Εισαγωγή συστημάτων ελέγχου και διαχείρισης ενέργειας σε ξενοδοχειακές μονάδες και άλλες ενεργοβόρες δραστηριότητες (ΘΑ4/ΕΤΠΑ)
- Πλατφόρμα ενημέρωσης και εκπαίδευσης οικο-ξεναγών για φυσικές περιοχές και πάρκα (ΘΑ3/ΕΤΠΑ-ΕΚΤ)
- Εφαρμογές Διαχείρισης Τοπίου (π.χ. μεσογειακά οικοσυστήματα και ορεινοί όγκοι, εφαρμογές της οικολογίας τοπίου στην προστασία και διαχείριση της φύσης, χωρική ανάλυση μέσω χαρτογράφησης και μοντελοποίησης ειδών και βιοτόπων) (ΘΑ2/ΕΤΠΑ)

- Εφαρμογές φιλικών προς το περιβάλλον συνδυασμένων μεταφορών (ΘΑ1/ΕΤΠΑ)
- Εφαρμογές και τεχνολογίες διατήρησης δασών και ορεινών όγκων (ΘΑ1/ΕΤΠΑ)
- Εφαρμογές διαχείρισης και μείωσης του οικολογικού αποτυπώματος του μαζικού τουρισμού (ΘΑ1/ΘΑ4-ΕΤΠΑ)
- Εφαρμογές έξυπνων πόλεων (πληροφορική για το περιβάλλον π.χ. συντονισμένες μετρήσεις ρύπων)
- Μηχανισμός ενίσχυσης επιχειρηματικότητας στον τουρισμό σε σχέση με το περιβάλλον
  - Δημιουργία ενιαίου ευρετηρίου καθαρών τεχνολογιών
  - Δημιουργία σύγχρονων ηλεκτρονικών βάσεων δεδομένων για την καταχώρηση, διαχείριση & αξιολόγηση των δεδομένων του οικο-τουρισμού.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΗ, ΕΠΑΝΕΚ, Υποδομές

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ, ΕΚΤ

Τελικοί αποδέκτες: ΜΜΕ, Συνεταιρισμοί, Επιμελητήρια, Παν. Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου, ΕΘΙΑΓΕ

Δικαιούχοι: Συνεταιρισμοί, Επιμελητήρια, ΜΜΕ, ΑΕΙ

5.2.2.5 Προτεραιότητα : Χρήση εφαρμογών ΤΠΕ στον Τουρισμό – Πολιτισμό

Οι εφαρμογές και υπηρεσίες ΤΠΕ για χρήση από έξυπνα κινητά και ταμπλέτες ή προσωπικούς υπολογιστές, αποτελούν μια αναπτυσσόμενη διεθνή αγορά της οποίας οι εφαρμογές για τη βιομηχανία της εμπειρίας αποτελούν ένα σημαντικό τμήμα. Αν και η περιφέρεια δεν διαθέτει βιομηχανία ανάπτυξης ανάλογων εφαρμογών, οι επιχειρήσεις της βιομηχανίας της εμπειρίας αποτελούν εν δυνάμει χρήστες για τη βελτίωση των υπηρεσιών τους και της προσφερόμενης εμπειρίας. Επίσης η εισαγωγή των ΤΠΕ σε όλα τα σημεία της αλυσίδας αξίας του τουρισμού μπορεί να αυξήσει σημαντικά την παραγωγικότητα, την αυτονομία και την ευελιξία των τουριστικών επιχειρήσεων.

Πίνακας 5.9: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 5.2.2.5

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Αξιοποίηση των ΤΠΕ για τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών και τον εμπλουτισμό της προσφερόμενης εμπειρίας	<ul style="list-style-type: none"> • Αξιοποίηση των ΤΠΕ για τη δημιουργία νέων προϊόντων και υπηρεσιών σ τη βιομηχανία της εμπειρίας • Διείσδυση των ΤΠΕ στις επιχειρήσεις της βιομηχανίας της εμπειρίας 	<ul style="list-style-type: none"> • Δράση 2.5.1 Δημιουργία εργαλείων και εφαρμογών ΤΠΕ για τον εμπλουτισμό της εμπειρίας • Δράση 2.5.2: Χρήση ΤΠΕ για την αύξηση της παραγωγικότητας, αυτονομίας και ποιότητας υπηρεσιών στη βιομηχανία της εμπειρίας

Δράση 2.5.1 Δημιουργία εργαλείων και εφαρμογών ΤΠΕ για τον εμπλουτισμό της εμπειρίας

Η συμβολή των ΤΠΕ στην ενσωμάτωση του πολιτισμού στην αλυσίδα της βιομηχανίας της εμπειρίας είναι ιδιαίτερα σημαντική και αρκετές δραστηριότητες θα προσανατολιστούν στην κατεύθυνση αυτή. Οι εφαρμογές και οι υπηρεσίες που θα στηριχθούν θα πρέπει να απευθύνονται στη διεθνή αγορά και επομένως οι προδιαγραφές και οι απαιτήσεις θα πρέπει να διαμορφωθούν ανάλογα. Θα υποστηριχθεί, επίσης η δημιουργία e-υπηρεσιών και e-περιεχομένου που μπορεί να χρησιμοποιηθεί τόσο από προσωπικούς υπολογιστές όσο και από

ταμπλέτες και έξυπνα τηλέφωνα που θα υποστηρίξει τις μορφές τουρισμού που θα αναπτυχθούν στην περιφέρεια. Ενδεικτικά αναφέρονται παραδείγματα εφαρμογών που μπορούν να αναπτυχθούν:

- Πλατφόρμες καταγραφής πολιτιστικών εκδηλώσεων
- Εφαρμογές οδηγών αρχαιολογικών χώρων: Αναπαράσταση του χώρου όπως ήταν στην αρχαιότητα, και επιπρόσθετα χαρακτηριστικά περιήγησης, πληροφοριών κλπ.
- Εφαρμογές οδηγών μουσείων: Περιηγήσεις, δημοφιλή εκθέματα, χάρτες τοποθεσίας, νέα του μουσείου κλπ.
- Εικονική αναπαράσταση γεγονότων
- Ανάδειξη παραδοσιακών αρχιτεκτονικών τεχνικών και κτιρίων ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής αξίας
- Ψηφιοποίηση τουριστικών και πολιτισμικών πόρων, διαδρομών, χαρτών κλπ. και
- Εφαρμογές αστικών οδηγών για ευέλικτες περιηγήσεις, σημεία ενδιαφέροντος, πληροφορίες για προσφορές και αγορές, ξενοδοχεία, εστιατόρια, εκδηλώσεις κλπ.
- Συλλογή, οργάνωση και διαδικτυακή προβολή πληροφοριών που αφορούν στις Μαρίνες και τους Λιμενίσκους της Περιφέρειας και την ποιότητα των υδάτων και του πυθμένα. Η υπηρεσία θα πρέπει να λειτουργεί σε διασύνδεση με το σύστημα Ποσειδών.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΗ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: Εταιρείες, Παν. Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου, άλλα ΑΕΙ, ΤΕΙ ή Δημόσια Ερευνητικά Κέντρα, Δήμοι, Επιμελητήρια, Συνεταιρισμοί

Δικαιούχοι: Εταιρείες, Δήμοι, Επιμελητήρια, Συνεταιρισμοί

Δράση 2.5.2: Χρήση ΤΠΕ για την αύξηση της παραγωγικότητας, αυτονομίας και ποιότητας υπηρεσιών στη βιομηχανία της εμπειρίας

Θα χρηματοδοτηθούν και θα προωθηθούν οι παρακάτω ενέργειες:

- Ανάπτυξη ιστοσελίδων και εφαρμογών για ταμπλέτες και κινητά για την προώθηση των καταλυμάτων και των παρεχόμενων υπηρεσιών.
- Ανάπτυξη και βελτίωση εφαρμογών δημιουργίας τουριστικών πακέτων για μικρές ξενοδοχειακές μονάδες, το οποία συνδυάζουν όλες τις αναγκαίες υπηρεσίες (αεροπορικά, εισιτήρια, ασφαλιστική κάλυψη, μεταφορά, εκδρομές, δραστηριότητες κλπ). Υποστήριξη δράσεων διάχυσης της χρήσης τους με ενέργειες ενημέρωσης και επίδειξης.
- Ανάπτυξη και διάχυση εφαρμογών διαχείρισης επισκεπτών σε όλα τα στάδια της ελίσιας αξίας του τουρισμού.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ Περιφέρειας Ηπείρου

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικός αποδέκτης: Εταιρείες, Παν. Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου, άλλα ΑΕΙ ή Δημόσια Ερευνητικά Κέντρα

Δικαιούχοι: ΜΜΕ, Εταιρείες, Δήμοι, Επιμελητήρια, Συνεταιρισμοί, Ξενοδοχεία

5.2.2.6 Προτεραιότητα : Αναζωογόνηση του ανθρώπινου δυναμικού

Ο εκσυγχρονισμός των τουριστικών εκμεταλλεύσεων και η ενίσχυση της ανταγωνιστικής τους θέσης των τοπικών επιχειρήσεων απαιτεί την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού σε όλες τις βαθμίδες της αλυσίδας αξίας.

Οι δράσεις κατάρτισης θα συνδυασθούν με τις δράσεις συμβουλευτικών υπηρεσιών, ανάπτυξης νέων προϊόντων και τεχνολογικού εκσυγχρονισμού των επιχειρήσεων και θα ενσωματωθούν στις υπάρχουσες δράσεις. Παράλληλα θα υλοποιηθεί ειδική δράση για την ανάπτυξη του e-learning.

- Κατάρτιση & εξειδίκευση επαγγελματιών εστίασης (Σεφ, μαγείρων, γυναικείων συνεταιρισμών) στην Ηπειρώτικη κουζίνα, την χρήση τοπικών προϊόντων & ανάπτυξη υπηρεσιών γαστρονομικού τουρισμού – Δημιουργία Σήματος.
- Υποστήριξη της νεανικής επιχειρηματικότητας μέσω ενημέρωσης για τις νέες ευκαιρίες στη δημιουργική βιομηχανία (ΕΚΤ)
- Μάθηση παραδοσιακών τεχνών και τεχνικών και κατάρτιση διδασκόντων (ΕΚΤ)
- Ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης στο ευρύτερο κοινωνία (συνοδευτικό μέτρο)
- Κοινωνική Εταιρική ευθύνη των επιχειρήσεων (συνοδευτικό μέτρο) – (π.χ. ενθάρρυνση στις ενέργειες των επιχειρήσεων που αποσκοπούν στην συμβολή αντιμετώπισης περιβαλλοντικών και κοινωνικών ζητημάτων)

Πίνακας 5.10: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 5.2.2.6

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Ανάπτυξη των αναγκαίων δεξιοτήτων και γνώσεων στο ανθρώπινο δυναμικό για την προσφορά των υπηρεσιών εμπειρίας.	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των υπηρεσιών εμπειρίας • Ανάπτυξη κατάλληλων υπηρεσιών e-learning	<ul style="list-style-type: none"> • Δράση 2.6.1 Ανάπτυξη και υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων και υπηρεσιών e-learning

Δράση 2.6.1 Ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων και υπηρεσιών e-learning

Θα αναπτυχθούν προγράμματα κατάρτισης e-learning καθώς και ανάλογη κεντρική υποδομή. Η ανάπτυξη του συστήματος περιλαμβάνει το σχεδιασμό και την υλοποίηση του συστήματος (λογισμικό και υλικό) καθώς και την ανάπτυξη του εκπαιδευτικού υλικού και τη λειτουργία του συστήματος.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΗ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΚΤ

Τελικοί αποδέκτες: ΜΜΕ, Παν. Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου, άλλα σχετικά εκπαιδευτικά ιδρύματα της περιφέρειας, άλλα ΑΕΙ, ΤΕΙ, ΚΕΚ.

Δικαιούχοι: ΜΜΕ

5.2.3 Ακαδημαϊκά Ιδρύματα, ΤΠΕ και νεανική επιχειρηματικότητα

Με βάση την ανάλυση των στοιχείων, φαίνεται ότι η Περιφέρεια Ηπείρου αποτελεί μία από τις σημαντικότερες περιφέρειες της χώρας όσον αφορά στην παραγωγή ερευνητικής δραστηριότητας καθώς χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη σημαντικού αριθμού ερευνητικών και εκπαιδευτικών δομών με κύριους πρωταγωνιστές το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων στην πόλη των Ιωαννίνων και το ΤΕΙ Ηπείρου με παρουσία σε Ιωάννινα, Άρτα, Πρέβεζα και Ηγουμενίτσα. Αξιόλογη παρουσία στο χώρο της έρευνας με επιτυχίες και πλούσιο ερευνητικό έργο κατέχει και το Ινστιτούτο Βιοϊατρικών Ερευνών του Ιδρύματος Τεχνολογίας και Έρευνας.

Παρ' όλα αυτά με βάση τους επιμέρους δείκτες η περιφέρεια κατατάσσεται στην κατηγορία των Modest innovators, αφού ο τομέας δεν παρουσιάζει την αναμενόμενη αποτελεσματικότητα σε σχέση πάντα με τη συμβολή του στην περιφερειακή οικονομία.

Αποτελεί όμως κοινή παραδοχή, όπως προέκυψε και από τα συμπεράσματα των συνεδριάσεων του Περιφερειακού Συμβουλίου Καινοτομίας αλλά και από τις διαβουλεύσεις που έγιναν, ότι αυτοί οι δύο φορείς της γνώσης αποτελούν έναν πόλο δυναμισμού στην Περιφέρεια αφού προσελκύουν έναν τεράστιο αριθμό νέων ανθρώπων στην περιοχή συμβάλλοντας ποικιλοτρόπως στην οικονομική δραστηριότητα της περιφέρειας.

Τα αποτελέσματα των έως τώρα διαβουλεύσεων, ανέδειξαν ότι η στήριξη και ενίσχυση των φορέων αυτών σε συνδυασμό με στοχευμένες παρεμβάσεις για την εμπορευματοποίηση της επιστημονικής έρευνας και γνώσης που παράγεται στους ίδιους θα πρέπει να αξιοποιηθεί σε συνεργεία με τις όποιες επενδυτικές προτεραιότητες επιλεγούν ενόψει του σχεδιασμού της επόμενης προγραμματικής περιόδου.

5.2.3.1 Προτεραιότητα: Σύνδεση της Έρευνας με την παραγωγή

Στις συνθήκες εσωστρέφειας που χαρακτηρίζουν το ελληνικό ερευνητικό σύστημα, ο ρόλος των ερευνητικών φορέων οφείλει να αντιστραφεί με προσανατολισμό της ερευνητικής δραστηριότητας στις πραγματικές ανάγκες του αναπτυξιακού και παραγωγικού συστήματος και των επιχειρήσεων και την παραγωγή αποτελεσμάτων που ανταποκρίνονται στη ζήτηση αυτών.

Ο αυξανόμενος διεθνής ανταγωνισμός, σε συνδυασμό με τις χαμηλές επιδόσεις της περιφέρειας Ηπείρου στην παραγωγή και εξαγωγή νέων καινοτομικών προϊόντων και υπηρεσιών, την περιορισμένη – έως και ανύπαρκτη - ζήτηση για έρευνα από τον ιδιωτικό τομέα και την προσφορά ερευνητικού αποτελέσματος που είναι εξαρτημένο από τις δημόσιες πηγές χρηματοδότησης, θέτουν ιδιαίτερες απαιτήσεις εξωστρέφειας τόσο στην ερευνητική κοινότητα όσο και στον ιδιωτικό παραγωγικό τομέα. Στο δύσκολο αυτό τοπίο και το απαιτητικό και υψηλά ανταγωνιστικό πλαίσιο της επόμενης περιόδου οι δράσεις που θα σχεδιαστούν θα πρέπει να είναι στοχευμένες.

Πίνακας 5.11: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 5.2.3.1

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
----------------------	----------------	---------

Σύνδεση Έρευνας με Παραγωγή	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ επιχειρήσεων και ερευνητικών φορέων • Ανάπτυξη ανταγωνιστικής δύναμης επιχειρήσεων περιφέρειας 	<ul style="list-style-type: none"> • Δράση 3.1.1 Προώθηση των συνεργασιών μεταξύ επιχειρήσεων και ερευνητικών φορέων της Περιφέρειας • Δράση 3.1.2 Ενίσχυση των συνεργασιών μεταξύ επιχειρήσεων
------------------------------------	---	---

Δράση 3.1.1 Προώθηση- Ενίσχυση των συνεργασιών μεταξύ επιχειρήσεων και ερευνητικών φορέων της Περιφέρειας

- Δράση για την ανάπτυξη νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων που βασίζονται στην αξιοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων (Πρόγραμμα Ένταξη – Proof of concept) (ΘΑ1/ΕΤΠΑ-ΕΚΤ)
- Δραστηριότητες μεταφοράς γνώσης από τους ερευνητικούς φορείς προς τις επιχειρήσεις (ΘΑ1/ΕΚΤ)
- Κίνητρα για την πρόσληψη νέων επιστημόνων σε επιχειρήσεις (ΘΑ1/ΕΚΤ)
- Δημιουργία μιας κεντρικά οργανωμένης μονάδας για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας (ίσως το ρόλο αυτό θα μπορούσε να αναλάβουν οι Δομές Απασχόλησης & Σταδιοδρομίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (ΔΑΣΤΑ) και του ΤΕΙ Ηπείρου) (ΕΚΤ)
- Προώθηση διμερών δράσεων συνεργασίας επιχειρήσεων και ερευνητικών φορέων με τις γείτονες χώρες στο πλαίσιο των προγραμμάτων εδαφικής συνεργασίας αλλά και του ΠΕΠ Ηπείρου (ΘΑ1/ΕΚΤ)
- Δράσεις μέσω του ΠΕΠ με στόχο την ενίσχυση των συνεργασιών επιχειρήσεων και ερευνητικών φορέων, στοχεύοντας στη: (ΘΑ1/ΕΤΠΑ-ΕΚΤ)
  - ο Αναβάθμιση της βιομηχανικής έρευνας και της τεχνολογικής ανανέωσης των επιχειρήσεων
  - ο Ανάδειξη της σημασίας της καινοτομίας ως βασικών στοιχείων της στρατηγικής ανάπτυξης των επιχειρήσεων
  - ο Βελτίωση της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων με την ανάπτυξη νέων ή βελτιωμένων προϊόντων ή υπηρεσιών με υψηλή προστιθέμενη αξία
  - ο Τη μεταφορά και προσαρμογή υψηλής τεχνολογίας σε παραδοσιακούς κλάδους της βιομηχανίας και την ανάπτυξη δραστηριοτήτων τεχνολογικής καινοτομίας.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΗ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΚΤ

Τελικοί αποδέκτες: ΜΜΕ, εταιρείες, Παν. Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου, άλλα σχετικά εκπαιδευτικά ιδρύματα της περιφέρειας, άλλα ΑΕΙ, ΤΕΙ, Δημόσια Ερευνητικά Κέντρα

Δικαιούχοι: Φορείς και Επιχειρήσεις της Περιφέρειας, Δήμοι, Επιμελητήρια, Συνεταιρισμοί, ΕΚ, Εκπαιδευτικά Ιδρύματα

Δράση 3.1.2 Ενίσχυση των συνεργασιών μεταξύ επιχειρήσεων (ΘΑ3/ΕΤΠΑ)

- Δημιουργία καινοτομικών συστάδων επιχειρήσεων
- Συνεργασίες μεταξύ των επιχειρήσεων μακροπρόθεσμου ορίζοντα
- Προώθηση συνεργασιών μικρών επιχειρήσεων με μεγάλες (πελάτες, προμηθευτές, παραγωγοί, μεταποιητές κλπ.)

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΗ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΜΜΕ, Εταιρείες, Συνεταιρισμοί

Δικαιούχοι: ΜΜΕ, Εταιρείες, Συνεταιρισμοί

5.2.3.2 Προτεραιότητα Ανάπτυξη ανθρώπινου Δυναμικού

Πίνακας 5.12: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 5.2.3.2

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Ανάπτυξη των αναγκαίων δεξιοτήτων και γνώσεων στο ανθρώπινο δυναμικό	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των νέων δεδομένων	<ul style="list-style-type: none"> • Δράση 3.2.1 Κατάρτιση, εξειδίκευση και εκπαίδευση του προσωπικού επιχειρήσεων

Δράση 3.2.1 Κατάρτιση, εξειδίκευση και εκπαίδευση του προσωπικού επιχειρήσεων

- Ανάπτυξη Προγραμμάτων προσανατολισμένα στην πρακτική εφαρμογή καινοτομιών
- Παροχή Κινήτρων για πρόσληψη και αξιοποίηση εξειδικευμένου προσωπικού
- Ανάπτυξη Προγραμμάτων επιμόρφωσης και αναβάθμισης του στελεχιακού δυναμικού των επιχειρήσεων με τη συμμετοχή του σε δραστηριότητες έρευνας, τεχνολογικής ανάπτυξης και καινοτομίας, που βρίσκουν άμεση εφαρμογή στην παραγωγική διαδικασία των επιχειρήσεων.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΗ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΚΤ

Τελικοί αποδέκτες: Παν. Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου, άλλα σχετικά εκπαιδευτικά ιδρύματα της περιφέρειας, άλλα ΑΕΙ, ΤΕΙ, ΚΕΚ

Δικαιούχοι: ΜΜΕ, Επιχειρήσεις Περιφέρειας

5.2.3.3 Προτεραιότητα : Ενίσχυση νέας και νεανικής καινοτομικής επιχειρηματικότητας

Η προώθηση αυτού του τύπου της επιχειρηματικότητας αποσκοπεί στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της εξωστρέφειας, την αναβάθμιση παραγωγικού ιστού της Περιφέρειας Ηπείρου, την αύξηση παραγωγικών επενδύσεων και τέλος τη γενική ποιοτική αναβάθμιση των προσφερόμενων προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ σε όλους τους τομείς και κλάδους της περιφερειακής οικονομίας.

Πίνακας 5.13: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 5.2.3.3

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Ενίσχυση νέας και νεανικής καινοτομικής επιχειρηματικότητας	<ul style="list-style-type: none"> • ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της εξωστρέφειας • αναβάθμιση παραγωγικού ιστού της Περιφέρειας • αύξηση παραγωγικών επενδύσεων • γενική ποιοτική αναβάθμιση προσφερόμενων προϊόντων και υπηρεσιών σε όλους τους τομείς και κλάδους	<ul style="list-style-type: none"> • Δράση 3.3.1 Προγράμματα Νέας Καινοτομικής Επιχειρηματικότητας • Δράση 3.3.2 Αξιοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων. Απόδειξη, επίδειξη καινοτομιών και νέων τεχνολογιών • Δράση 3.3.3 Διαμόρφωση δομής – χώρου για την υποστήριξη της νεανικής και καινοτομικής επιχειρηματικότητας

Δράση 3.3.1 Προγράμματα Νέας Καινοτομικής Επιχειρηματικότητας

Δράσεις με στόχο να ενθαρρυνθούν επιχειρηματικές προτάσεις εφαρμογών ΤΠΕ με χαρακτηριστικά, όπως καινοτομία, υψηλή ποιότητα επιχειρηματικής ομάδας (δεξιότητες, εμπειρία, γνώση κλπ.), είσοδος σε νέες αγορές ή σε αγορές χαμηλού ανταγωνισμού και θετικών προοπτικών, ανάπτυξη προϊόντων και διαδικασιών νέων τεχνολογιών ή/ και υψηλής προστιθέμενης αξίας

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΗ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΜΜΕ, Παν. Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου, άλλα σχετικά εκπαιδευτικά ιδρύματα της περιφέρειας

Δικαιούχοι: ΜΜΕ, Νέοι επιχειρηματίες, Επιχειρήσεις Περιφέρειας

Δράση 3.3.2 Αξιοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων- Απόδειξη, επίδειξη καινοτομιών και νέων τεχνολογιών

Δράση για την υποστήριξη επιχειρήσεων σε συνεργασία και με ερευνητικές ομάδες (εάν είναι αναγκαίο), ώστε να εφαρμόσουν σε πιλοτικό επίπεδο ήδη διαθέσιμα (ή και με υποστήριξη κάποιων τελικών σταδίων εφαρμοσμένης έρευνας) ερευνητικά αποτελέσματα που εμφανίζουν προοπτικές αξιοποίησης. Μπορεί να χρηματοδοτείται φάση πιλοτικής παραγωγής και επίδειξης της καινοτομίας, καθώς και προηγούμενα τελικά σχέδια εφαρμοσμένης έρευνας εφόσον απαιτούνται.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΗ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΜΜΕ, Παν. Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου, άλλα σχετικά εκπαιδευτικά ιδρύματα της περιφέρειας, άλλα ΑΕΙ, ΤΕΙ, ΚΕΚ, Δημόσια Ερευνητικά Κέντρα

Δικαιούχοι: ΜΜΕ, Παν. Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου, άλλα σχετικά εκπαιδευτικά ιδρύματα της περιφέρειας, άλλα ΑΕΙ, ΤΕΙ, , Επιχειρήσεις Περιφέρειας, Συνεταιρισμοί

Δράση 3.3.3 Διαμόρφωση δομής – χώρου για την υποστήριξη της νεανικής και καινοτομικής επιχειρηματικότητας (ΘΑ1/ΕΤΠΑ-ΕΚΤ)

Το Επιστημονικό και Τεχνολογικό Πάρκο Ηπείρου έχει δημιουργηθεί σε μια έκταση ιδιοκτησίας του Πανεπιστημίου, με στόχο να αντιμετωπίσει τις ανάγκες για την αύξηση του επιπέδου καινοτομίας στον επιχειρηματικό τομέα. Ο κύριος στόχος ήταν να αναπτυχθεί η κατάλληλη υποδομή για να στηρίξει την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία στην περιφέρεια και να δημιουργήσει νέες δομές για την προώθηση της μεταφοράς τεχνολογίας μεταξύ ερευνητικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων. Δυστυχώς το ΕΤΠΗ όπως και άλλοι φορείς όπως το ΒΙΟ Ηπείρου αντιμετωπίζουν το πρόβλημα της βιωσιμότητας, με συνέπεια την αδυναμία να εκπληρώσουν επιτυχώς το σκοπό για τον οποίο έχουν δημιουργηθεί.

Είναι όμως απαραίτητο να αξιοποιηθεί ο χώρος, οι εγκαταστάσεις και η δομή του ΕΤΠΗ, ώστε να λειτουργήσει ως φορέας υποδοχής μικρών καινοτόμων επιχειρήσεων μέσω μίας περιφερειακής στρατηγικής ανάπτυξης για την προσέλκυση εταιρειών, προσφέροντάς τους χώρους γραφείων με χαμηλό ενοίκιο, υποδομές τελευταίας τεχνολογίας και υπηρεσίες που να τους προσδίδει μεγαλύτερα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα. Ο χώρος του ΕΤΠΗ θα μπορούσε να λειτουργήσει και ως θερμοκοιτίδα προσφέροντας:

- Χώρο για φυσική εγκατάσταση για τις υπό ανάπτυξη επιχειρήσεις (ακόμα και virtual)
- Εκπαίδευση σε θέματα διοίκησης, κίνητρα χρηματοδοτικά, αγορές, ανθρώπινο δυναμικό, κλπ.
- Καθοδήγηση επιστημονικής και επιχειρηματικής φύσης
- Δικτύωση (τοπική, περιφερειακή, εθνική, διεθνής)

Το ΕΤΠΗ ίσως θα μπορούσε να συνεργαστεί με τις μονάδες ΔΑΣΤΑ του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και του ΤΕΙ Ηπείρου και το BIC, με στόχο να λειτουργήσουν συνεργατικά ως προσομοιωτής της πραγματικής οικονομικής αγοράς και να φέρουν κοντά φοιτητές με τον επιχειρηματικό κόσμο. Στο πλαίσιο αυτό μπορεί ο φορέας αυτός (που μπορεί να είναι και ενιαίος) να:

- Φέρει τους φοιτητές και μελλοντικούς επιχειρηματίες πιο κοντά στις πραγματικές συνθήκες της αγοράς, σε ένα προστατευόμενο ακόμη περιβάλλον.
- Δράσει ως καταλύτης για την ενίσχυση της επιχειρηματικής κουλτούρας
- Ωθήσει την έρευνα κοντά στις ανάγκες της αγοράς.
- Υποστηρίξει την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων έρευνας που είναι ώριμα για να βγουν στην αγορά με τη μορφή καινοτόμων προϊόντων ή υπηρεσιών τεχνολογικής βάσης

Για να γίνουν πραγματικότητα όλα τα παραπάνω είναι απαραίτητο να χρηματοδοτηθεί η συντήρηση των κτιριακών υποδομών και να ενισχυθεί η δομή με καταρτισμένο ανθρώπινο δυναμικό του πάρκου. Ταυτόχρονα η Περιφέρεια οφείλει να διεκδικήσει ένα πλαίσιο ειδικών φορολογικών κινήτρων / φοροαπαλλαγών για τις καινοτόμες επιχειρήσεις (π.χ. μηδενική φορολόγηση spin off/out, start-up, incubators, για μία περίοδο 5 ετών) που εγκαθίστανται στο ΕΤΠΗ, στο πρότυπο της Ζώνης Καινοτομίας Θεσσαλονίκης.

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΗ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΚΤ- ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΕΤΠΗ, Παν. Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου, άλλα σχετικά εκπαιδευτικά ιδρύματα της περιφέρειας, άλλα ΑΕΙ, ΤΕΙ, ΚΕΚ.

Δικαιούχοι: Νέοι επιχειρηματίες, Επιχειρήσεις Περιφέρειας

Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών

Ο τομέας των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) θεωρείται η κινητήρια δύναμη πίσω από τη μακρά περίοδο πρωτοφανούς οικονομικής ανάπτυξης της τελευταίας δεκαετίας, ενώ παρέχει την υποδομή για την οικονομική ανάπτυξη συμβάλλοντας αποφασιστικά στη δημιουργία της κοινωνίας της γνώσης. Οι ΤΠΕ αλλάζουν με ιλιγγιώδη ταχύτητα, μειώνοντας τον κύκλο ζωής των παραγόμενων προϊόντων και καθιστώντας τα υπάρχοντα πεπαλαιωμένα σε υπερβολικά σύντομο χρόνο.

Οι ακαδημαϊκοί φορείς που δραστηριοποιούνται στο χώρο αυτό στην Περιφέρεια Ηπείρου είναι αφενός το τμήμα Μηχανικών Η/Υ και Πληροφορικής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων με εργαστήρια σε κρίσιμους τομείς της Επιστήμης της Πληροφορικής και αφετέρου το τμήμα Μηχανικών Πληροφορικής του ΤΕΙ Ηπείρου στην Άρτα με δραστηριότητα στους τομείς μηχανικών δικτύων, Ηλεκτρονικών Υπολογιστών και Λογισμικού Τ.Ε. Όσον αφορά τον χώρο των επιχειρήσεων στον τομέα αυτό, ένας μικρός αριθμός νέων επιχειρηματιών δραστηριοποιούνται ήδη με αξιόλογες επιδόσεις και προοπτικές ανάπτυξης. Κάποιες από τις επιχειρήσεις (αρκετές από τις οποίες είναι εγκατεστημένες στο ΕΤΠΗ), έχουν ήδη αναπτύξει καινοτομικά προϊόντα και

τα εξάγουν σε χώρες του εξωτερικού, έχουν διαμορφώσει κανάλια διανομής και απασχολούν κυρίως εξειδικευμένο προσωπικό με μεταπτυχιακούς τίτλους.

Διαφαίνεται δε ότι η ενίσχυση των επιχειρήσεων του κλάδου των ΤΠΕ στην περιφέρεια μπορεί να αποτελέσει ένα κεντρικό εργαλείο για ένα νέο αναπτυξιακό μοντέλο στο οποίο ο τομέας αυτός καλείται να αποτελέσει τον «καταλύτη» στην επιτάχυνση και ενδυνάμωση της ανάπτυξης τόσο στον ιδιωτικό (υποστηρίζοντας οριζόντια με τεχνολογίες και εφαρμογές ΤΠΕ τους άλλους κλάδους της οικονομίας και κυρίως του πρωτογενή τομέα και του τουρισμού) όσο και στον δημόσιο τομέα με την εμπορευματοποίηση των προϊόντων της έρευνας στον τομέα αυτό. Ακολουθούν οι προτεινόμενες παρεμβάσεις στον τομέα των ΤΠΕ.

5.2.3.4 Προτεραιότητα: Σύνδεση έρευνας με την παραγωγή στον τομέα των ΤΠΕ

Δράση 3.4.1 Ανάπτυξη συνεργατικών μοντέλων δράσης στον τομέα των ΤΠΕ

- Ενίσχυση της διάχυσης και οικονομική αξιοποίηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων
- Ενθάρρυνση της συμμετοχής των παραγωγικών φορέων στη διαμόρφωση των γνωστικών/ ερευνητικών αντικειμένων που προωθούν

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΗ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΜΜΕ, Παν. Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου, άλλα σχετικά εκπαιδευτικά ιδρύματα της περιφέρειας, άλλα ΑΕΙ, ΤΕΙ, ΚΕΚ.

Δικαιούχοι: ΜΜΕ,, Φορείς και Επιχειρήσεις της Περιφέρειας, Δήμοι, Επιμελητήρια, Συνεταιρισμοί, ΕΚ, Εκπαιδευτικά Ιδρύματα

Πίνακας 5.14: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 5.2.3.4

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Σύνδεση έρευνας με την παραγωγή στον τομέα των ΤΠΕ	<ul style="list-style-type: none"> • Ενίσχυση της διάχυσης και οικονομική αξιοποίηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων • Καλύτερη αξιοποίηση των χρηματοδοτικών ευκαιριών (προγράμματα ΕΕ / ΕΣΠΑ για βελτίωση της εμπορικής τους διεισδυτικότητας προκειμένου να εξασφαλίζουν πρόσθετους χρηματοδοτικούς πόρους • Δημιουργία προϋποθέσεων ουσιαστικής συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στην ερευνητική δραστηριότητα • Ενθάρρυνση της συμμετοχής των παραγωγικών φορέων στη διαμόρφωση των γνωστικών/ ερευνητικών αντικειμένων που προωθούν • Βελτίωση των διαχειριστικών	<ul style="list-style-type: none"> • Δράση 3.4.1 Ανάπτυξη Συνεργατικών μοντέλων δράσης στον τομέα των ΤΠΕ

5.2.3.5 Προτεραιότητα: Στοχευμένη στήριξη των επιχειρήσεων του κλάδου των ΤΠΕ

Πίνακας 5.15: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 5.2.3.5

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Στοχευμένη στήριξη των επιχειρήσεων του κλάδου των ΤΠΕ	<ul style="list-style-type: none"> ενίσχυση της επιχειρηματικότητας στον κλάδο αύξηση επενδύσεων αναβάθμιση προσφερόμενων προϊόντων και υπηρεσιών 	<ul style="list-style-type: none"> Δράση 3.5.1 Δημιουργία στοχευμένου προγράμματος κατάρτισης επιχειρηματιών σε ΤΠΕ, με τη συνεργασία και των επιμελητηρίων. Δράση 3.5.2 MatchMaking events με πρωτοβουλία φορέων στήριξης επιχειρηματικότητας μεταξύ επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο των ΤΠΕ και επιχειρήσεων άλλων τομέων. Δράση 3.5.3 Ενίσχυση υποδομών ΤΠΕ στην περιφέρεια

Δράση 3.5.1 Δημιουργία στοχευμένου προγράμματος κατάρτισης επιχειρηματιών σε ΤΠΕ, με τη συνεργασία και των επιμελητηρίων

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΗ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΚΤ

Τελικοί αποδέκτες: ΜΜΕ, Παν. Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου, άλλα σχετικά εκπαιδευτικά ιδρύματα της περιφέρειας, άλλα ΑΕΙ, ΤΕΙ, ΚΕΚ

Δικαιούχοι: ΜΜΕ, Εταιρείες, Επιμελητήρια, Συνεταιρισμοί, σχετικά εκπαιδευτικά ιδρύματα της περιφέρειας

Δράση 3.5.2 MatchMaking events με πρωτοβουλία φορέων στήριξης επιχειρηματικότητας μεταξύ επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο των ΤΠΕ και επιχειρήσεων άλλων τομέων

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΠΕΠ ΠΗ

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΜΜΕ, Παν. Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου, άλλα σχετικά εκπαιδευτικά ιδρύματα της περιφέρειας, άλλα ΑΕΙ, ΤΕΙ, ΚΕΚ.

Δικαιούχοι: ΜΜΕ, Εταιρείες, Δήμοι, Επιμελητήρια, Συνεταιρισμοί, σχετικά εκπαιδευτικά ιδρύματα της περιφέρειας

Δράση 3.5.3 Ενίσχυση υποδομών ΤΠΕ στην περιφέρεια Ηπείρου

- Σύγχρονες υπηρεσίες ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και εξυπηρέτησης πολιτών σε Δημόσιες υπηρεσίες
- Απλοποίηση και ηλεκτρονικοποίηση των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τον πολίτη
- Εξασφάλιση της παροχής ταχύτερης πρόσβασης στο διαδίκτυο (ευρυζωνικότητα, χρήση διαδικτύου, διείσδυση διαδικτυακών υπηρεσιών, e εμπόριο)
- Αξιοποίηση των κονδυλίων που θα διατεθούν από τα διαρθρωτικά ταμεία και το ταμείο αγροτικής ανάπτυξης για επενδύσεις σε υποδομές και υπηρεσίες ΤΠΕ
- Ενίσχυση του ψηφιακού γραμματισμού, των δεξιοτήτων και της κοινωνικής ένταξη

Τρόπος υλοποίησης: Πρόσκληση υποβολής προτάσεων, κρατικές ενισχύσεις

Πηγή χρηματοδότησης: ΕΠΑΝΕΚ – Υποδομές

Ταμείο χρηματοδότησης: ΕΤΠΑ

Τελικοί αποδέκτες: ΜΜΕ, Εταιρείες ΤΠΕ, Παν. Ιωαννίνων, ΤΕΙ Ηπείρου, άλλα σχετικά εκπαιδευτικά ιδρύματα της περιφέρειας, άλλα ΑΕΙ, ΤΕΙ, ΚΕΚ, Εταιρείες, Δήμοι

Δικαιούχοι: Εταιρείες, Δήμοι, Συνεταιρισμοί, σχετικά εκπαιδευτικά ιδρύματα της περιφέρειας

5.2.4 Υγεία και Ευεξία

Η επιτυχία της προσπάθειας του καθένα για μια καλύτερη ζωή, η κάλυψη των εσωτερικών επιθυμιών, των ιδιαιτεροτήτων του, η ελευθερία επιλογών, αποτελεί την προσωπική του συνταγή ευεξίας. Νιώθω καλά, περνάω καλά, σημαίνει αισθάνομαι ψυχικά ισορροπημένος και νοιώθω υγιής. Γιατί αν η υγεία, σύμφωνα με τον ορισμό που διατυπώθηκε στο καταστατικό του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (1946) είναι «η κατάσταση της πλήρους σωματικής, ψυχικής και κοινωνικής ευεξίας και όχι μόνο η απουσία ασθένειας ή αναπηρίας», εύκολα καταλαβαίνει κανείς ότι η έννοια της υγείας δεν αποδίδεται μόνο από την ιατρική, αλλά και από παράγοντες όπως περιβάλλον, οικονομία, εργασία κτλ, και στηρίζεται απόλυτα στην αίσθηση της ευεξίας.

Ο τουρισμός υγείας («θεραπευτικός τουρισμός») έχει καθιερωθεί ως μορφή διακοπών σε συνδυασμό με την παροχή ενός ευρύτερου φάσματος ιατρικών υπηρεσιών και την ευεξία. Οι κύριες εκφάνσεις του τουρισμού υγείας μπορούν να διακριθούν στον «ιατρικό τουρισμό» που απευθύνεται σε τουρίστες – ασθενείς που κάνουν χρήση συνήθως εξειδικευμένων υπηρεσιών ιατρικής παρακολούθησης και θεραπείας, καθώς και στον «τουρισμό ευεξίας» που απευθύνεται σε τουρίστες που επιθυμούν να εμπλουτίσουν τις διακοπές τους με υπηρεσίες βελτίωσης ή διατήρησης της υγείας τους (SPA, θαλασσοθεραπεία, υδροθεραπεία κλπ.). Στην τελευταία κατηγορία εντάσσεται και ο παραδοσιακός «ιαματικός τουρισμός» (θερμαλισμός).

Εκτός από σπάνια τοπία και ιδιαίτερες φυσικές ομορφιές, η Ελλάδα είναι προικισμένη και με πηγές με σημαντικές θεραπευτικές ιδιότητες. Τα ιαματικά λουτρά αποτελούν μέρος του φυσικού πλούτου της περιφέρειας, ενώ οι θεραπευτικές τους ιδιότητες ήταν γνωστές, ήδη, από τους αρχαίους

χρόνους. Τα νερά των ιαματικών πηγών, που χαρακτηρίζονται μεταλλικά, διαφέρουν από τις απλές πηγές, είτε λόγω της υψηλής τους θερμοκρασίας, είτε λόγω της παρουσίας σπάνιων δραστικών συστατικών. Οι άνθρωποι από την αρχαιότητα χρησιμοποιούσαν το νερό ως μέσω θεραπείας. Αυτό φαίνεται από το γεγονός ότι οι θεραπείες για ποικίλες αρρώστιες ήταν συνυφασμένες με την χρήση ιαματικών και μεταλλικών νερών.

Το ενδιαφέρον για τις ιαματικές πηγές ξεκινά το 1830 όταν η κυβέρνηση Καποδίστρια στέλνει επιτροπή στις ιαματικές πηγές της Κύθνου για την διεξαγωγή χημικών αναλύσεων και υδάτων. Το 1927 δημιουργείται ο κλάδος των μόνιμων υδρολόγων ιατρών οι οποίοι προσλαμβάνονται στις κυριότερες ιαματικές πηγές ενώ το 1938 δημιουργείται η έδρα της κλινικής υδροθεραπείας και ιατρικής κλιματολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Οι ελληνικοί ιαματικοί πόροι καταγράφονται με ακρίβεια στα χρόνια του μεσοπολέμου από το χημικό Μ. Περτέκη ο οποίος από το 1923 προβαίνει σε λεπτομερή φυσικοχημική ανάλυση των υδάτων επτακοσίων πενήντα περίπου πηγών. Η εκμετάλλευση των ιαματικών πηγών ξεκίνησε στις αρχές του 20ου αι σε θέρετρα όπως Υπάτη, Αιδηψός, Κύθνος, Κυλλήνη, Λουτράκι και Καϊάφα. Τελικά, θερμές και ιαματικές πηγές έχουν καταγραφεί σε 850 διαφορετικά σημεία σ' ολόκληρη τη χώρα, με αποτέλεσμα η Ελλάδα να κατατάσσεται στις πλουσιότερες από πλευράς φυσικών πηγών ανά τον κόσμο.

Οι ασθενείς με υψηλό εισόδημα ήταν οι μόνοι που μπορούσαν να ταξιδέψουν την εποχή εκείνη και να επισκεφτούν τις ιαματικές πηγές. Μέχρι τα τέλη του 19ου αι και στις αρχές του 20ου αι διάφορες κοινωνικοοικονομικές αλλαγές αλλά και με τη βιομηχανική επανάσταση η ανάπτυξη των λουτροπόλεων συνεχίστηκε με εντατικούς ρυθμούς σε ολόκληρο τον ευρωπαϊκό χώρο. Οι λουτροπόλεις ήταν μια τουριστική βιομηχανία που έδωσε εργασία σε χιλιάδες εργαζόμενους και συντέλεσε στη δημιουργία ξενοδοχείων, καζίνο και άλλων υπηρεσιών για τους επισκέπτες.

Η αγορά σήμερα

Η τουριστική αγορά που επισκέπτεται τα κέντρα τουρισμού υγείας μέχρι τις τελευταίες δεκαετίες του 20ου αι αποτελείται κυρίως από άτομα της τρίτης ηλικίας, με σχετικά χαμηλό εισόδημα, που κάνουν επαναλαμβανόμενες επισκέψεις στις ιαματικές πηγές, συνήθως με τη χρήση του δικαιώματος επιχορηγήσεων διακοπών σε ιαματικά λουτρά με σκοπό τη θεραπεία κάποιων παθήσεων. Μετά τη δεκαετία του 1980 οι αντιλήψεις για τον τουρισμό υγείας άλλαξαν και εμφανίστηκαν νέες φιλοσοφίες σχετικά με την υγιεινή ζωή. Έτσι βλέπουμε να δημιουργούνται κέντρα τουρισμού υγείας με μία ολιστική άποψη για το θέμα της υγείας και της σωματικής ευεξίας.

Πέρα από την πνευματική αναζωογόνηση, μεγάλος αριθμός ιαματικών πηγών στην Ελλάδα προσφέρει στους επισκέπτες την ευκαιρία ίασης χρόνιων παθήσεων φυσικώ τω τρόπω (υδροθεραπεία). Παθήσεις όπως τα αρθριτικά και οι ρευματοπάθειες παραδοσιακά συνδέονται με μεγαλύτερες ηλικίες, με συνέπεια τα ιαματικά λουτρά να έχουν καταχωρηθεί στην κοινή συνείδηση ως «θεραπευτική» δραστηριότητα ηλικιωμένων, κυρίως, ατόμων. Ωστόσο, οι ευεργετικές ιδιότητες της υδροθεραπείας είναι πολύ ευρύτερες, είναι ωφέλιμες για ανθρώπους κάθε ηλικίας και προσφέρουν από βελτίωση της εμφάνισης (κυρίως όσον αφορά στην κατάσταση του δέρματος), ως μια γενικότερη αίσθηση χαλάρωσης και ευεξίας.

Η ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού και η καθιέρωση του τουρισμού υγείας και ευεξίας ακολούθησε ταχείς ρυθμούς, γεγονός που επέφερε την αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών και την ολοένα επεκτεινόμενη αξιοποίηση των ιαματικών φυσικών πόρων. Οι μορφές

υδροθεραπείας που εφαρμόζονται στην Ελλάδα αφορούν στη λουτροθεραπεία, την πηλοθεραπεία, την εισπνοθεραπεία, την ποσιθεραπεία κ.α.

Υπηρεσίες

Ιατρικός τουρισμός είναι η διακίνηση των ασθενών μέσω ενός παγκόσμιου δικτύου παροχών υγείας. Οι ιατρικοί τουρίστες αναζητούν προσιτή ιατρική βοήθεια, μια ορισμένη χρονική περίοδο ή εποχή σε ποικίλους τόπους προορισμού.

Οι παροχές υγείας διαφημίζονται σήμερα στην παγκόσμια αγορά. Αντικατάσταση ισχίου ή γόνατος, οφθαλμολογικές επεμβάσεις, αισθητική χειρουργική, καρδιοχειρουργικές επεμβάσεις, μεταμόσχευση οργάνου, κοχλιακά εμφυτεύματα, αλλαγή φύλου, ενέσεις βλαστοκυττάρων, όλα είναι διαθέσιμα στην παγκόσμια αγορά παροχής ιατρικών υπηρεσιών.

Οι εταιρείες ιατρικού τουρισμού πουλάνε πακέτα «ήλιος και χειρουργική» και εξασφαλίζουν ιατρικές υπηρεσίες και ιατρική φροντίδα σε διεθνή νοσοκομεία στην Κόστα Ρίκα, Μεξικό, Τουρκία, Ισραήλ, Σιγκαπούρη, Ταϊλάνδη,, πρόσφατα και Ελλάδα ή άλλους προορισμούς. Όπως τα αυτοκίνητα ή άλλα εμπορεύματα εξάγονται από τις μεγάλες πλούσιες χώρες, έτσι και οι ασθενείς αυτών των χωρών εξάγουν τους εαυτούς τους προκειμένου να λάβουν ιατρικές υπηρεσίες χαμηλού κόστους σε συνδυασμό με τουριστική αναψυχή.

Όμως, τόσο οι γιατροί, όσο και οι τουριστικοί πράκτορες μπορούν να πετύχουν το στόχο τους, μόνον όταν βελτιώσουν τη φήμη τους, επενδύοντας σε έμπυχο και υλικό δυναμικό. Ο ιατρικός τουρισμός στην Ελλάδα μπορεί να αναπτυχθεί, όχι μόνο για το γεγονός ότι οι ιατρικές υπηρεσίες που παρέχονται στους τουρίστες ασθενείς είναι φθηνότερες, αλλά και από το γεγονός ότι οι μέχρι τώρα η φήμη που συνοδεύει τις ιατρικές επιδόσεις των Ελλήνων γιατρών και οδοντιάτρων είναι εξαιρετική. Οι Έλληνες γιατροί γνωρίζουν ποια περιστατικά μπορούν να αναλάβουν. Έτσι παρουσιάζουν εξαιρετικά θεραπευτικά αποτελέσματα με τις λιγότερες, κατά το δυνατόν παρενέργειες. Είναι για παράδειγμα η Ελλάδα ο ασφαλέστερος χώρος στον κόσμο για να γεννήσει μία γυναίκα.

Υπάρχει δυνατότητα μεγάλης ανάπτυξης του ιατρικού τουρισμού στην Ελλάδα. Τούτο μπορεί να το εγγυηθούν αρκετές ιδιωτικές ιατρικές μονάδες της πρωτοβάθμιας και της τριτοβάθμιας υγείας. Επίσης ο ιατρικός τουρισμός θα ανέβει στα ύψη αν νομοθετικά καθιερωθεί ο θεσμός της **δευτεροβάθμιας** υγείας που διεθνώς είναι γνωστός ως one day clinic [κλινική μιάς ημέρας]. Αυτές οι μονάδες θα μπορούν να λύνουν από τα πιο απλά, έως τα πιο δύσκολα ιατρικά διαγνωστικά και θεραπευτικά προβλήματα ταχύτατα. Οι τουρίστες ασθενείς που θα εξυπηρετούνται στις κλινικές μιας ημέρας θα δέχονται υψηλής ποιότητας υπηρεσίες και θα εξέρχονται από την κλινική, την ίδια ημέρα της επέμβασης, αφού η κατάστασή τους δεν θα απαιτεί νοσηλεία. Στις κλινικές μιας ημέρας διεθνώς γίνονται μικροεπεμβάσεις υπό τοπική ή γενική αναισθησία και δεν απαιτούν ενδονοσοκομειακή νοσηλεία.

Ο ιατρικός τουρισμός είναι αρκετά ασύμφορος με το υπάρχον σύστημα ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, καθόσον τα νοσοκομεία που εξυπηρετούν τους Έλληνες ασφαλισμένους δεν έχουν οργανωτική δυνατότητα συνεργασίας με τα ειδικά τουριστικά γραφεία, τα οποία είναι ιδιωτικές επιχειρήσεις. Ο ιατρικός τουρισμός μπορεί να κλείσει το κενό του κάθε κρατικού συστήματος της χώρας του κάθε τουρίστα, αρκεί ο τουρίστας να μπορεί να βρίσκει μια γρήγορη και ασφαλή λύση στο πρόβλημά του, το οποίο θα λυόταν στην πατρίδα του με μεγαλύτερη δαπάνη ή θα έπρεπε να παραμείνει σε μακρόχρονη λίστα αναμονής.

Η Ελλάδα και η Ήπειρος μπορεί να διευρύνει μέσω του ιατρικού τουρισμού την ποικιλία των τουριστικών προϊόντων της, διότι ένα καλά οργανωμένο δίκτυο ιατρικών παροχών σε τουρίστες, θα μπορούσε να ολοκληρωθεί με την παροχή υπηρεσιών αποκατάστασης και πλήρους ανάνηψης σε κατάλληλα διαμορφωμένες και εξοπλισμένες ξενοδοχειακές μονάδες. (ιαματικά λουτρά, φυσικοθεραπείες, αρωματοθεραπείες, ψυχοθεραπείες, κλπ).

Για να επιτευχθεί αυτός ο σκοπός πρέπει να γίνουν τα ακόλουθα

Πρώτο να δημιουργηθεί κεντρικός μηχανισμός που με κοινή διεθνώς αποδεκτή μεθοδολογία θα περισυλλέγει τις επιστημονικές πληροφορίες για τον ιατρικό τουρισμό που καταγράφονται στη διεθνή ιατρική και ξενοδοχειακή βιβλιογραφία. Με αυτό τον τρόπο θα γίνουν γνωστές οι επιπτώσεις των τουριστικών και ιατρικών υπηρεσιών στην κάθε χώρα, οι οποίες μέχρι σήμερα είναι άγνωστες ή ανακριβείς.

Δεύτερον να απλοποιηθούν οι γραφειοκρατικές διαδικασίες του κρατικού συστήματος υγείας, το οποίο πρέπει να προσαρμοστεί στις ανάγκες των διεθνών ασθενών, π.χ. κοστολόγηση των διαγνωστικών και θεραπευτικών πράξεων, μηχανισμός έκδοσης και πληρωμής λογαριασμών, ικανότητα γλωσσομάθειας του ιατρικού, του νοσηλευτικού και του διοικητικού προσωπικού, όχι μόνο σε μία γλώσσα, αλλά και σε άλλες γλώσσες πολυπληθών εθνών και εκπαίδευση των ανωτέρω στις πολιτισμικές συνήθειες των ασθενών τουριστών και των συνοδών τους

Επιπλέον, η αλυσίδα του συνόλου των υπηρεσιών που θα παρέχονται στην Ελλάδα, θα πρέπει να γίνει κατανοητό από τους συμμετέχοντες στον ιατρικό τουρισμό, ότι ξεκινούν και τελειώνουν στο εξωτερικό. Οι παρεχόμενες υπηρεσίες στην Ελλάδα θα πρέπει να είναι πιστοποιημένες ότι τηρούν τις διεθνείς προδιαγραφές εξαιρετικής ποιότητας. Μόνο ένα νοσοκομείο είναι διεθνώς πιστοποιημένο σήμερα στην Ελλάδα.

Η έκρηξη των παράκτιων “μικροχειρουργικών διακοπών” πυροδοτεί παγκόσμια την αύξηση της δυνατότητας εύκολης πρόσβασης σε εξειδικευμένες υψηλής ποιότητας ιατρικές υπηρεσίες. Έτσι, ο ιατρικός τουρισμός αποτελεί δυναμικό παράρτημα της παγκόσμιας ιατρικής φροντίδας, που έχει ενσωματωμένες μια ποικιλία υπηρεσιών, διαδικασιών και τρόπων παροχής ιατρικών υπηρεσιών. Θα πρέπει όμως να μελετηθούν οι ασφαλιστικές καλύψεις, οι επιπτώσεις τους στην τοπική και παγκόσμια αγορά και οι χρησιμοποίηση των αποδεκτών παγκοσμίως μεθόδων παροχής υγείας σε συνδυασμό με την ποιότητα, την εύκολη πρόσβαση και το κόστος όλων των παραμέτρων.

Οι υπέρμαχοι του ιατρικού τουρισμού ισχυρίζονται ότι η παγκόσμια αγορά υγείας θα προάγει τη δυνατότητα του ασθενούς να επιλέξει το γιατρό και τη θεραπεία του, θα αναπτυχθεί ανταγωνισμός μεταξύ των νοσοκομείων και θα βοηθήσει τους ασθενείς να αγοράσουν υψηλής ποιότητας υπηρεσίες σε οργανωμένα ιατρικά κέντρα, σε ολόκληρο τον πλανήτη.

Από την άλλη πλευρά οι σκεπτικιστές ανησυχούν για την ποιότητα των παρεχομένων ιατρικών υπηρεσιών, την ασφάλεια των ασθενών, τον αποκλεισμό του ασθενούς από διαφανείς ιατρικές και ασφαλιστικές πληροφορίες, για τα νομικά προβλήματα των οικονομικών αποζημιώσεων, όταν οι ασθενείς βλαφτούν από τις υπηρεσίες που τους χορηγήθηκαν στα διεθνή νοσοκομεία, την ποιότητα των σχέσεων ιατρών – ασθενών, την εξάπλωση του ιατρικού καταναλωτισμού και τις ζημιές των τοπικών συστημάτων υγείας, που χρηματοδοτούνται από τον προϋπολογισμό του κάθε κράτους.

Η Ήπειρος

Για λόγους υγείας πολλοί άνθρωποι αναγκάζονται να μετακινούνται από μια χώρα σε άλλη ή από μια πόλη σε άλλη για να πετύχουν καλύτερες ιατρικές και νοσηλευτικές υπηρεσίες. Αυτή την μετακίνηση την έχουν αναλάβει εξειδικευμένα τουριστικά γραφεία και συνεργάζονται με συγκεκριμένα ξενοδοχεία που έχουν προσαρμόσει τις εγκαταστάσεις και τις υποδομές τους να παρέχουν υπηρεσίες που έχουν σχέση με κάποιες παθήσεις και με την βελτίωση της ποιότητας ζωής. Τα καταλύματα αυτά βρίσκονται κοντά σε μεγάλα νοσοκομεία και ιατρικά κέντρα για να διευκολύνουν την διαμονή των ασθενών και των συνοδών τους στην πόλη των Ιωαννίνων παρατηρείται αυτή η δραστηριότητα. Ο Ιατρικός Τουρισμός αποτελεί σήμερα αρκετά κερδοφόρο τουριστικό κλάδο. Αυτό όμως εξαρτάται από τον βαθμό ετοιμότητας και οργάνωσης της περιοχής που υποδέχεται τον εν λόγω τουρίστα. Η Ήπειρος διαφαίνεται ότι μπορεί να αποτελέσει μεσοπρόθεσμα έναν τέτοιο προορισμό. Οι λόγοι είναι οι ακόλουθοι:

Α. Διαθέτει ένα ισχυρό επιστημονικό κλάδο με εξειδικεύσεις σε μία σειρά παθήσεων αλλά και στον χώρο της ευεξίας και του αθλητισμού. Με κατάλληλη μελέτη μπορεί να προσδιορισθεί το μίγμα του ιατρικού προϊόντος που μπορεί να προσφερθεί σε αυτήν την κατηγορία των ενδιαφερομένων.

Β. Διαθέτει τοποθεσίες εναλλακτικού τουρισμού συσχετιζόμενου με την ευζωία και ευεξία όπως:

- Τα ιαματικά λουτρά είναι από τις παλαιότερες μορφές διακοπών που έχουν σχέση με την υγεία και την βελτίωση της ποιότητας ζωής των τουριστών. Τέτοια μορφή διακοπών υπάρχει και στην Ήπειρο (Αμάραντο Κόνιτσας, Καβάσιλα Ιωαννίνων, Πρέβεζα κτλ.)
- Θαλασσοθεραπεία και αμμόλουτρα με ηλιοθεραπεία είναι η πιο διαδεδομένη και μαζική μορφή που συνδυάζεται με τις διακοπές. Μια από τις καταλληλότερες παραλίες της Ηπείρου είναι η πλαζ Δρεπάνου και Μακρυγιάλι διότι έχουν ρηχά ζεστά νερά, ψιλή και καυτή άμμο.
- Βοτανοθεραπεία – βοτανοσυλλογή. Από αρχαιοτάτων χρόνων εφαρμόζετε αυτή η μέθοδος. Η ηπειρωτική φύση έχει τα περισσότερα και καλύτερα αναγνωρισμένα διεθνώς βότανα και αρωματικά φυτά που βοηθούν την υγεία και την ευεξία.
- Τα λασπόλουτρα σε πολλές λιμνοθάλασσες η σύνθεση του υλικού βοηθάει σε πολλές παθήσεις. Στην Σαγιάδα Θεσπρωτίας υπάρχουν τα μοναδικά λασπόλουτρα στην Ήπειρο. Οι ντόπιοι γνωρίζουν τις θεραπευτικές τους ιδιότητες και τα χρησιμοποιούσαν από πολύ παλιά. Ο Δήμος Σαγιάδας έχει ξεκινήσει την αξιοποίηση τους.
- Γυμναστήρια, χώροι αισθητικής και περιποίησης σώματος. Πολλές τουριστικές επιχειρήσεις έχουν δημιουργήσει τέτοιους χώρους και διαθέτουν το εξειδικευμένο προσωπικό για τις αντίστοιχες παρεχόμενες υπηρεσίες.

Δουλειά και υποχρέωση των επαγγελματιών και των εμπλεκόμενων στον τουρισμό είναι η σωστή οργάνωση αυτής της ειδικής κατηγορίας τουριστικού προϊόντος και η σωστή προβολή του ούτως ώστε ο ενδιαφερόμενος τουρίστας να γνωρίζει ότι εκτός από καλή διαμονή, παραδοσιακή ψυχαγωγία και υγιεινή διατροφή θα τις συνδυάσει με τις προαναφερόμενες υπηρεσίες υγείας και ευεξίας. Η συνεργασία και οργάνωση των υπηρεσιών αυτών με τους πανεπιστημιακούς φορείς στον χώρο της υγείας είναι απαραίτητη για να αποτελέσει την επιστημονική κάλυψη και περαιτέρω ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού υγείας.

Προτεραιότητα 5.2.4.1: Ανάπτυξη και ανάλυση των ιδιαιτεροτήτων της περιοχής – Ανταγωνιστικά στοιχεία σε εθνικό ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο

Πίνακας 5.16: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 5.2.4.1

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Ανάπτυξη και ανάλυση των ιδιαιτεροτήτων της Περιφέρειας Ηπείρου και ανταγωνιστικότητα σε εθνικό και διεθνές επίπεδο	<ul style="list-style-type: none"> • Κινητοποίηση της Ακαδημαϊκής κοινότητας – Υιοθέτηση του σχεδίου από αυτήν • Εκπαίδευση προσωπικού 	<ul style="list-style-type: none"> • Δράση 4.1.1: Δικτύωση των παρεχομένων υπηρεσιών – Παροχή υπηρεσιών cluster • Δράση 4.1.2: Συγχρηματοδοτούμενες ενέργειες με επενδυτές για ανάπτυξη των υποδομών • Δράση 4.1.3: Προώθηση των υπηρεσιών στο δίκτυο του τουρισμού και της υγείας • Δράση 4.1.4: Εκπαίδευση προσωπικού

Προτεραιότητα 5.2.4.2: Διαμόρφωση των προϊόντων. Διαμόρφωση του συνολικού προϊόντος στην περιφέρεια

Πίνακας 5.17: Λογική παρέμβασης Προτεραιότητας 5.2.4.2

Αναπτυξιακές ανάγκες	Ειδικοί στόχοι	Δράσεις
Διαμόρφωση των προϊόντων ώστε να καλύπτουν τις ανάγκες κάθε ατόμου	<ul style="list-style-type: none"> • Ανάπτυξη και ανάλυση των προϊόντων της περιοχής – Ανταγωνιστικά στοιχεία σε εθνικό ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο 	<p>Δράση 4.2.1: Συγχρηματοδοτούμενα ερευνητικά προγράμματα για την ανάπτυξη προϊόντων στον χώρο</p> <p>Δράση 4.2.2: Προώθηση των προϊόντων στο δίκτυο του τουρισμού και της υγείας.</p>